

S^ecundo dicitur falsaria transire in coniugium, si p^{ro}ponas
 quodammodo domum tradideris: et hoc enim praesumitur
 inter eos coniugal^{is} consensus. probatur *mol. anuierum. ff. de ritum p^{ro}ti. notat lo. And. in d. cap. fin. de p^{ro}nu. ff. de
 iur. iur. Alciat. in tractat. de p^{ro}sumptio. regul. 3. de p^{ro}nu. 38. idem
 notat Angel. in autentico. quibus mod. natural. officior. legat. 3. *fin.*
 Decius in cap. i. curat. de probat. iur. 1. column. fed contrarium
 est verum: non enim habet praesumptio et iure canonico in-
 troducta. ita Calder. Anto. & Abb. quorum opinio *Communis*
 est secundum Preposit. ibique enim sequitur in d. cap. *fin.* dicit
 eandem opinio communem car securus Arctin. cap. 14. 1.
 column. 5. potest tamen prima opinio procedere duobus ca-
 ribus*

fibus. Primo quando est dubium graue, an præcesserint sponsalia de futuro, an de præfenti: in hoc enim dubio ex traductioe ad domum præsumi potest, præfentia sponsalia fuisse de præfenti: & sic præfentium fuisse ante traditionem consensum conjugalem, ex Baldo, & Saliceto *in l. cum sit. C. de donat. ante nupt.* Secundo potest loan. Andr. opinio procedere, quando sponsa fuit traducta ad sponsi domum cum illa folennitate, qua duci solent vxores ad maritorum domos, argum. *cap. vides. de regul. iur. Abba. in cap. ex parte nunc. 26. de re iudic. l. solat. loan. Lupi. in Rob. de donat. §. 57. sic etiam est intelligenda d. l. mulierum, §. de re iudic. nuptia.* Hæc enim in hac re nullum vidimus differentiam inter sponsalia re & verbis de futuro, & sponsalia verbis quidem de præfenti, at iuris intellectu de futuro igitur, vt aliquid differentiæ inter hæc, tractare oportet, an sponsalia efficiantur matrimonio, per aliquot alias coniecturas à præmissis distinctas.

¶ Ergo adnotandum est, 1. sponsalia re & verbis de futuro, non transire in matrimonium per amplexus, oscula, munera, aliaue finilla signa, text. *in c. 1. de maximis, contrah. inter eccl. vbi loan. Andr. id notat, & reputat. Abb. singul. & Anton. Coriet. in singul. in verbis, matrimonium adem loan. Andr. & Dd. Communter in c. 1. §. idem de sponsa. impub. in 6. & Paris. conf. 62. col. 1. 2. velum. 4. ex quo falsæ est Anton. & Praposi. opinio in cap. fin. de desponsa. impub. dicentium, per subarrationem 1. sponsalia matrimonium effici. vbi Praposi. dicit esse ibi text. cui responderi non potest esse ibi text. dum dicit, de desponsa. impub. intelligendum per verba de præfenti, sicut Innocentius ait: ceteri Communter intelligunt quod etiam in d. c. fin. de desponsa. impub. aliteritur, sponsalia re & verbis de futuro, non efficiunt matrimonium per subarrationem. possent tamen procedere opinio Ant. quando ex ipsa subarratione consensu conjugalis colligeretur: quod regulare non est, sed id locum habet in casibus, quos in secunda parte explicabimus, *in fine.**

2. Sponsalia 1. verbis iuris intellectu de futuro, verbis tamen consensum præfentem experientia, quamuis adueniente ætate, & contradictione cessante, non efficiantur matrimonium, tamen post ætatem perfectam dictis signis intercedentibus consensu conjugalis præsumitur, & matrimonium censetur. text. *est. licet per gloss. & Doct. intellectus in c. 1. §. 1. de desponsa. impub. in 6. n. d. dum text. ille ex consensu tacito illa sponsalia matrimonium esse iudicat: gloss. & ceteri interpretantur illum consensum colligi ex cohabitatione, amplexibus, & similibus signis, quem intellectus approbat Henric. post alios in cap. attestati. in c. 2. de desponsa. impub. Ludovic. Gozad. c. 2. velum. penult. Carol. Ruin. consil. 103. velum. 3. Deci. qui hæc Opin. communem esse fatetur consil. 368. & Paris. conf. 5. velum. 4. velum. 2. quem etiam sensum sermone Hispano exhibet Regalex. 3. tit. 1. per. 4. & probatur, quia sicut per consulum Romanus Pontifex præsumit ibi consensum, vbi illa sponsalia matrimonium efficiantur, ita per alia signa, ex quibus datur perseverantia in consensu iam præfinito minor ætate, iudicat esse matrimonium adueniente ætate: sicut enim inquit, nisi euidenter constitueret eosdem contrahentes cum perseverantia eundem voluntatis ad pubertatis temporis peruenisse maxime, quia quod constat ex coniecturis iuris dicentibus euidenter constare. lib. 1. C. de testem. mult. lib. licet Imperator, §. de legat. 1. Hanc tamen illius text. interpretationem communi omnium iudicio receptam, non omnino veram esse putamus ex sequentibus.*

3. Primum, quia constat hæc sponsalia esse de futuro, & non matrimonium, faciliusque soli, quam sponsalia illa, quæ verbis & re futuri consensum præseferunt, quo in c. de illis. c. 1. de desponsa. impub. probatur: cui ergo facilius hæc quam illam coniugium transire iudicamus: Secundo, matrimonium post sponsalia in iure non datur, nisi ex consensu denud ex presso prefinito, vel tacite præsumpto per copulam, simileve signum, atque ita virginitatem coniuncturam c. fin. de desponsa. Si enim sponsalia ponimus, necesse est, vt cōlogium demus, vtrumque consensum coniugalem euidenter adesse: cui igitur ex amplexibus, osculis, ac similibus coniecturis consensum hunc præsumimus? Tertio in d. §. 1. Roma. Pontifex ad presumendum coniugalem consensum exigit copulam, simileve coniuncturam, ex qua solet à iure post sponsalia consensum presumi: unde oscula, amplexus, & similia, copulæ carnali adquare, prorsus videtur absurdum. Quod id constare dicitur euidenter, quod constat ex coniecturis à lege, vel canone approbatis lat. in d. lib. 1.

licet Imperator. column. 3. & idem in d. l. 1. C. de testem. mult. nullibi tamen video dictas Dd. coniecturas iure canonico probatas: ergo in eis minime erit præfata decisio intelligenda. Quinto ille text. exigit consensum ante pubertatem præfinitum perseverantiam, id est quod nunc in matrimonio contrahentes consensient, sicut in ætate minore consensient expressis, si per ætatem licuisset. Nam tunc ille text. exigit signum consensu carnis copulam, vel alium modum, ergo intelligit traditionem folennem ad domum, vt paulo ante dicebam, vel subarrationem, quæ sufficit, vt sponsalia vere de futuro efficiantur matrimonium, quod in sequenti parte in prin. cap. 4. trademus, quibus adducor, vt argere hunc illius text. communem intellectum.

Hæc tamen communis declaratio præmissa, eam intelligo, quando signa illa, nempe amplexus, oscula, & similia, iam ætate perfecta processerunt. nec fat existimo, si illa inter proximos pubertati contingant: auctore Arcet. in c. 142. col. 6. pro quo addit text. in d. c. 1. §. dum dicit, ad pubertatis tempora peruenisse: requirit enim ætatem omnino completam ex Bart. in l. cui legatur. §. de leg. 1. atque idem mihi probat Innoc. quem in hac parte sequuntur ibi Anton. & Praposi. in c. attestati. de desponsa. impub. quamvis ibi Henric. col. 2. exilium fati esse, quod hæc signa prope iam ætatem perfectam intenuent. Sed præcedens opinio verior est, etiam si malitia atque defectum suppleat, secundum Carolum Ruin. conf. 203. vel. 1.

Secundo eandem opinionem intelligo, quando illa sponsalia, verbis de præfenti iuris tamen intellectu de futuro contracta fuisse inter maiores septennio, secus esse opinor, si contracta forent à minoribus septennio, ac post septennium consensu tacito comprobata. hæc enim sponsalia adueniente ætate, non efficiuntur matrimonium, etiam si oscula, amplexus, & similes coniecturæ dentur, præter nouum expressum consensum, vel ex copula deducum, qui sufficeret ad hoc, ita loan. Andr. in d. c. 1. idem, cui subscribit Henric. in d. c. attestati. col. pen. & Collector decisio- num Rotæ in nouis. dicit. 461. tamen dicit iudices in prætorio Rotæ contrariam sententiam seueros fuisse, cum Archid. Dominic. & Franco. in d. §. 1. quorum Opin. communis est, quibus & ego libenter consentiunt, nisi viderem primam & communem illius text. interpretationem nimis latæ esse.

CAP. V.

Quibus modis sponsalia soluantur.

SYMMARIA.

1. Sponsalia etiam iurata soluantur mutuo consensu contrahentium.
2. Sponsalium dissolutio non potest petere sponsa, si fuerit sponsa ab alio cogitata, post sponsalia etiam non præfata.
3. An idem sit dicendum in sponsa de presenti, coniugio nondum consummato.
4. Sponsalia non sunt dissoluta, propter imperuenientiam sponsæ per partem.
5. Mulier contrahens matrimonium non sponsalia, an censetur desponsam dæm marito vel sponsa propria bona.
6. Iurati aliqui accipere uxorem, an teneant contrahere etiam matrimonium, si iam ipsa dux sit, noli et dæm assignare ex n. 4.
7. Sponsa de futuro an teneatur expellere sponsum absentem.
8. Sponsalia dissoluantur adueniente ætate, quæ fuit matrimonii contractus præfinita.
9. Sponsalia per matrimonium omnino soluantur, etiam si fuerint in incerto firmata.
10. Venditio polliceri præfata prius, si traditione firmata, et l. quævis C. de rei vendit. habere locum, etiam si prima venditio fuerit iurata.
11. Sponsalia ex religione præfinita soluantur.
12. Sponsalia quandoque iudicio ecclesiæ solvantur, interduo ipso iure, et quæ sententia equantur.

¶ Vinta nunc restat huius tractatus pars, in qua ergo oportet quoniam pacto sponsalia dissoluantur, & primo ea constat dissolui mutuo contrahentium Dissolui, sicut ceteri contractus ex quibus ita argumentatur text. in c. 2. de sponsa. qui ius commune non dispensationem induxit ex intellectu Tancred. quem ibi ceteri contra Bernard. sequuntur. Sola enim promissio in sponsalibus fit: ab hac ergo promissione licet promittentibus discedere, nullisque ex consensu iniuriarum irrogant, vnde quamvis sponsalia iuramento firmentur, possunt dissolui mutuo iuramentum consensu, secundum communem ibi. Nam et iuramentum in Denm dirigatur: id tamen fit tanquam in testem promissionis quæ alteri fit. Est siquidem Denstestis illius promissionis ad hominis vilitatem, maiori sub vinculo, ex eo quod ipse Deus testis, quasi homo alter testis esset: si ergo iniuria

Deo propter illud testimonium, si homini illi, cui ipso teste est facta promissio, fides frangatur: at si homo ille obligationem non contrahit, Deus tamen illam remittit. c. 1. de iur. iur. an. vti Abb. & dicit explicat. Oldrad. conf. 241. Ioan. Lup. in rubr. de donat. §. 25. & diuis. Thio. 2. a. 2. §. 89. art. 2. Nec obstat text. 2. 7. 4. 2. dicens ex patetia id tolerari, quasi dicat non de iure: id enim teste ex preliis propter vulgares, apud quos possit forsan scandalum oriri ex hac dissolutione sponsaliorum: ideo dicit monens esse contrahentes sponsalia, ne illa dissoluant: non tamen compellens: eorum enim consensus sufficiens est ad illa dissoluenda.

Secundo sponsalia dissoluantur *Formatione* secuta si enim sponsa 1. cum alio fornicetur, non tenetur sponsus contrahere cum ea matrimonium, imò ab illi potest ab illa promissione, c. quem admodum, de iur. iur. an. vbi probatur secundum Abbas, & d. idem esse si sponsalia sint iurata. notat gl. in c. si quisque. 2. 7. 4. 2. Preposit. post alios in c. de illis de spons. id tamen intelligitur volente illo, cui facta est iniuriarum enim sponsus vellet non obstante fornicatione sponsam accipere in vxorem, esset sponsa cogenda cum eo matrimonium contrahere, alioquin ex fornicatione sponsa consequeretur commodum. Sic ex aduerso si ipsos fornicetur, non tenetur sponsa cum eo matrimonium contrahere. Abb. in c. quem admodum in prim. adu. conf. 48. l. 1. vbi. Regia. 8. tit. 1. par. 4. Imo si ipsa sponsa vi praecisa esse cogita, adhuc non tenetur sponsus eam accipere in vxorem: sed petere posset sponsalia dissolutionem gl. in c. raptor. 2. 7. 4. 2. gl. in d. c. quem admodum. vers. nolo in fine, quam ibi sequitur Ioannes Andreas, Abbas, Imola, & ceteri Doctores, neque enim cogendus est quis contrahere bigamiae vitium, nondum praestito coniugali consensu. idem notat Regia. 8. paulo ante adducta. idem repetit Abbas in c. de iur. iur. de eo cogit, confing. vbi. fuit. post alios ibi in sponsa tamen de presenti secus esse asserit Abb. in d. c. de iur. iur. quod ipse intelligit, vt matrimonium quoad vtrumque dissoluitur: non enim dissoluitur, sed quoad fornicum dissolui posset propter fornicationem commillam metu, & sic vi conditionali, crederem tamen secus esse, si sponsa cogita, & oppressa esset vi praecisa, ex his, quae de metu dicebam. praed. c. m. 1. tametsi Abb. conf. 4. vbi in vtroque casu velit à praecisa pena sponsam de presenti vel vxorem in munem esse.

3. Sed quando ipsa sponsa, quae diues erat tempore sponsaliorum ad pauperem tamen redacta sit, tenetur nihilominus sponsus eam ducere in vxorem. gloss. in d. c. quem admodum. vers. vbi. ceteris, quae intelligenda est quando nihil dare promittit ipsa sponsa in dotem sponsi: nam si promississet, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id daretur. ita Ioan. Andr. Anton. Imo & alii in d. cap. quem admodum. in princip. per tex. in cap. de illis de condit. appo. iuxta Communionem eius intellectum. c. si iura stipulatus fuero te sibi §. si iura noster gloss. de verborum obligat. in fine, quibus addo quod Baldus notauit in c. iur. aut de probationib. dicens quod iurans aliquam accipere in vxorem, etiam nulla dotis promissione praemissa, non est compellendus eam ducere, si ipsa diues sit, & nolit dotem congruentem sibi assignare. sequitur cum Ioan. Lup. in c. per vestras de dona. 3. notat §. Verum Panormitanus in d. cap. quem admodum. gloss. ibi reprobatur, dices sponsum non teneri ad ducendam sponsam in vxorem, si post sponsalia, ipsa sit effecta pauperior, etiam si ipso nihil dare promittit: Iuramentum etenim est intelligendum rebus sic stantibus, ac non mutatis, vbi ibi constat: & tamen sponsa censetur tacite omnia bona sua in dotem promississe, sicut 1. mulier, quae matrimonium contrahit, habens patrimonium, censetur illud marito in dotem viri dignitati conuenientem dare, notat Bart. in leg. si consensit gl. solut. matrimon. ad. 78. idem praemittit Aristoteles, & Cicero in Topicis ad Trebatium. Ego tamen non sequor in hoc Abba. imò pro communi opinione iudicandum esse censet: nam quod Abb. dicit, iure non probatur: non enim est verum, quod mulier habens bona si simpliciter contrahit matrimonium, videatur illa in dotem dare, etiam attenta dignitate mariti: id enim falsum est, vt notat gloss. recte intellecta & Bald. ibi in l. mulier bonis. si de iure dot. Bartolus idem in quest. 7. in exponere, mulier habens col. 3. & alii, quos refert & sequitur Dec. conf. 52. l. colun. 4. & Mayne. in l. in anaginis. pro. notum. 163. §. de regul. iur. nec aliquale contrarium probatur, vt ipsa gloss. fatetur: imò auctore Salycet. ibidem potius probatur hac nostra opinio in l. compo. §. gener. §. de iure dot. c. in lib. quare §. eadem res. c. in l. specul. causa §. 1. de iur. iur. notat Stephanus in Decy-

anantia, diabolus. 2. 7. & si vera fuit opinio Bartoli in d. si consensit. te. esset intelligenda in muliere, quae matrimonium contrahit, non sic in ea quae sponsalia tantum contraheret: vbi tamen praesumptio ratio non est efficax: nec valeret argumentum à dote certa in specie promissa ad illam à lege subintellectam: ita in eodem casu notat in §. fuerat. de archib. num. 127. Subinde fateor illam opinionem, quam ex Baldo inc. iur. aut. retuli, non probari omnino iure, quando ipse ipsos esset diues, & haberet bona, ex quibus posset seipsum, & sponsam alere: sibi namque imputet ipsius pauperem dotis, quippe qui de ipsa dote constituenda pactum non fecit: quin & contra Panormitanum dicendum est, impunitum esse sponsi, qui fortuna bonis conditi sit, quae etenim sponsalia contraxisset cum puella pulcherrima, quae tandem habente tempore pulchritudinem amiserat, non tamen priuata esset oculis, nec naribus, nec arbitrio ob illa sponsalia dissolui posset.

4. Tercio, possunt dissolui sponsalia, si sponsus sit abieci, & vagetur per orbem, modò expectetur per triennium, si nescitur quoniam in loco sit. l. 2. C. de repud. Regia. 8. tit. 1. par. 4. Si vero sponsa sit intra prouinciam, expectari debet per biennium. l. 2. C. de sponsalia tamen, vt si absentia sit necessaria ex iusto impedimento, expectetur quousque cesset impedimentum. l. sepe. §. si de sponsali. nisi ex periculo fornicationis iudex det licentiam sponsae ad contrahendum matrimonium cum alio: arguendo cap. fuit. de eo qui cogit, confing. vxor. Hanc etiam distinctionem à iure ciuili collectam esse, seruandum iure canonico tenet Ioannes Andreas, Hostiensis & Anton. in c. de illis de spons. Syluest. in verbo sponsalia. quest. 10. atque dicitur l. 1. C. de sponsal. iure canonico addunt Hostiensis. Ioan. Andr. & Abb. in cap. fuit. de sponsal. 2. not. Sed idem Abbas. Cardin. & Preposit. in d. cap. de illis, dictas leges in foro canonico minime admittunt: imò asserunt iure canonico ipsam non teneri ad expectandum sponsum vagantem per orbem: sed posse petere licentiam ad contrahendum matrimonium per tex. in d. 4. de illis. liberum sit, illa equidem verba excludunt licentiam sponsi, atque moram illam biennij vel triennij, arguendo gloss. in Clem. dudum. verbo libere, de sepulch. quam sequuntur Abbas, Barbat. & Alciat. in c. 1. de offi. ord. in 3. not. & Curtius 2. parte de feudis, quest. 2. Decius in c. si pro debilitate, de officio. deleg. Baldus Cardin. & Imol. in cap. in occasione de constitut. Anton. Burg. in cap. 1. de emp. Curtius Iunior consil. 12. l. colum. iudicis tamen auctoritas in hac nostra questione requiritur. Henric. & Preposit. in d. cap. de illis. de sponsal. in cap. de illis in 2. de despons. in p. vnde gloss. in dict. cap. de illis. de sponsal. allegat. l. 2. Cadus. de repud. non vult illam esse iure canonico seruandam: sed eam ad differentiam canonum, & legum addidit. Hinc constat Abba. in dict. cap. fuit. dicit: nolo, dicit, dicit. l. secund. Cadus. de sponsal. procedere nisi sponsalia essent iurata: quia tunc auctoritas superior foret necessaria, non recte perpendit ea, quae prius dixerat in dict. cap. de illis. nam iure sponsalia sunt iuramenta firmata, siue sola simplici promissione. lex illa, quae ciuilis est iure canonum non procedit, & vtrobique iudicis ecclesiastici auctoritas est necessaria ad sponsalia dissolutionem. Credo tamen, vt diligenter absoluum, sponsum in loco propinquo abientem, vel expectandum esse, vel requirendum, vt intra certum tempus contrahat matrimonium, ex ratione illius cap. de illis de desponsal. quod si iusto impedimento detineretur, non temere fuit sponsalia soluenda: attendenda sponsae qualitate, quae forsitan ex mora periculum pareret. quod colligitur ex Hostiensis in dict. c. de illis. vbi text. non loquitur in his casibus.

5. Quarto principaliter sponsalia dissoluantur *l. r. tempore* in sponsaliorum contractu constituti ad matrimonium contrahendum. text. in cap. fuit. de sponsal. vbi gloss. dicit esse speciale in matrimonio, vt post lapsum terminum promittens minime sit obligatus: habent siquidem sponsalia hanc tacitam conditionem, vt mutuo consensu dissoluantur: vnde si sponsus requiratur ab ipsa, vt matrimonium contrahat certo die, & ipsa nolit, ipse requirens liber videtur à sponsalibus, si etiam ipse velit huic dissensui consentire, vt sentiunt Cardin. & Preposit. in d. cap. fuit. Ego tamen hanc opinionem Cardin. & Preposit. intellendo veram esse. Primo quando apparet, alterum requisitum, vt contrahat, nolle illo tempore, nec alio contrahere: tunc enim dissensui colligitur: alioquin licet ipse prouocatus respondeat, illo tempore nolle matrimonium contrahere, non sequitur eum dissentire, quia forsitan illud tempus non videtur sibi conueniens

veniens ad contrahendum ob aliquam causam. Secundo procedit text. in d. cap. si quis. quando terminus addicitur sponsalibus ad limitandum obligationem, et ad eam restringendam, ita vt lapsotermine expiret: tunc enim extinguitur obligatio: ille tamen, per quem fletit, tenetur ex culpa, vt in d. cap. si quis. et probatur in l. si desiderat. §. fin. ff. de iur. iur. §. de act. et oblig. l. damni. §. si alius ff. de dam. infect. sed in dubio ex glossa Anton. Abb. & Præposit. in d. cap. si quis. terminus tempore sponsaliorum applicatus ad contrahendum, censetur adiectus causa restringendæ obligationis: quia nullus contractus est initus perfectæ; sed ille terminus ad initum alterius contractus datur; unde tunc terminus restringit ita obligationem, vt eo lapsio non duret. quod etiam notauit Archidia in cap. nuptiarum. 27. quest. 2. Abb. & Imol. in cap. cum dilecti. de dolo & contrumac. Hinc Angel. & Alexand. in l. si uisulam solum penult. ff. solut. matrim. notant, quod ubi dies adicitur causa inuitanda obligationis, non est locus purgationis moræ; pro quibus argumentum est l. trahiticia. §. de illis ff. de act. et oblig. l. communi. §. de pact. inter empt. secus ergo erit, ubi dies adicitur obligationi iam perfectæ, et contractus consummato, quo calu dies potius censetur adiectus ad sollicitandum effectum obligationis, quam ad extinguentem ipsam obligationem. Cf. Celsus ff. de arbit. cap. cum dilecti. de dolo & contrumac. ex quo Abb. in d. cap. si quis. dicit, quod si contractus iam sponsalibus ex intervallo tractetur de die nuptiarum, lapsus illius diei non liberat sponsum a sponione & promissione matrimonij contrahendi, etiam si ipse illo die paratus esset contrahere; quæ quidam adnotatio mihi placet, licet Præposit. duplicet.

⁹ Quinto soluntur sponsalia per Matrimonium subsequens, etiam absque copula. text. in cap. si quis. & cap. si inter. & cap. de illis. de spons. ex quibusdam receptum est communiter, etiam si prima sponsalia essent iurata, quod in d. cap. si quis. aperte probatur; nec est necessaria ad hanc dissolutionem iudicis auctoritas, licet Conrad. Lagus in method. iuris. tit. de nuptiis. contrarium opinetur. Item, nec obstat tunc à periurio matrimonium contrahi, cum matrimonium à periurio contractum validum sit, quod alibi dicemus. Huic sententie simile est, quod Ioan. à Imol. notat. in cap. cum contingat. de iur. iur. num. 81. dicens, quod si quis vendat rem quandam duobus, ac secundo emptori eam tradiderit, illius venditoris effectus, nec potest ab eo aufferi præteritum primæ venditionis, etiam si iuraret, per Agniet. C. de rei vendit. ubi hoc optime probatur. Imol. sequitur Hippol. in l. qui duobus. num. 9. ff. de falsis. l. si d. quæritur. num. 36. & Gozadin. c. 14. num. 2. Subdit Imol. idem dicendum esse, quando primo promissit etiam cum iuramento vendere; & tamen vendidit secundo: hæc enim secunda venditio tenet, & ex ea potest compelli ad tradendam rem venditam. Crederem tamen ego, quod si ante venditionem vel traditionem vendidisset illi, cui iurauerat vendere, esset eius venditio potior ad compellendum venditorem, vt illi traderet rem potius, quam alteri propter vinculum iuramenti. Posset etiam esse secunda venditio, vel eius causa facta traditio nulla, si primus, cui promissit vendere, vel vendidit, cum iuramento, venditorem extrajudicialiter admoneret, vt seruaret iuramentum, neque quidquam contra id ageret directè vel indirectè appellatione propolita ad iudicem ecclesiasticum; tunc equidem venditio aut traditio post hanc appellationem facta, esset nulla, tanquam facta appellatione pendente, vt l. si. in d. quæritur. num. 36. ac Gerard. singul. 98. licet ipse Gerard. Imol. impugnet in secundo caso.

¹¹ Sexto sponsalia soluntur per ingressum religionis, professione secuta; nam si matrimonium ante copulam ita soluitur, etiam quod vinculum, cap. ex publico de conuer. coniug. cap. ex parte. ord. tit. à fortiori ergo sponsalia ita soluentur, quod omnes fatentur. Nec obest cap. cum sum. de sponsal. quia licet dicat text. ibi consulendo, tutius fore matrimonium contrahere, ac demum religionem ingredi, non tamen id ita fieri præcipi, nec promissum contra here tenetur, si velis religionem profiteri. Ita Abb. & Præposit. ibi perpenso secundo intellectu glossam edidit not. Palud. in d. distict. 28. quæst. 1. in fin. Nam et si iure certum sit, posse tunc sponsum ingredi in religionem dimissa sponsa, et tunc esse contrahere, ac demum religionem profiteri, non est hoc sequitur, hoc esse necessarium. Sat enim est tenere, quod certum est; tamen consilium siteligere certius, quod probatur; nam ad salutem anime promptior est via castitatis, quam coniugij.

c. nuptia. 32. q. 1. clement. etiam in princip. de verb. signif. & tamen potest quis tunc eligere viam coniugij, c. interpretat. 33. q. 1. c. glossa. tam gloss. 7. distict. igitur potest quis dimissa sponsa tunc religionem profiteri, quamvis tutius sit cum ea contrahere, hinc dem præstitam, & iuramentum absolvens, & postmodum monasticam vitam eligere. Prætere à potest optime dici, quod in d. cap. cum sum. sponsum nobiles statim deliberate religionem profiteri: sed id in animis absque voto inducerat; ideo Papa ei consilium, vt contrahat, atque fidem seruet, & postea, si velit, religionem profiteatur. nec Romanus Pontifex consulit ei matrimonij contractum, si statim vellet deliberato animo religionem profiteri: ex his quæ ibi notat gloss. & est intellectus Innocent. quem alij simpliciter referunt.

Soluntur tandem sponsalia pluribus alijs modis, & quædam sententia iudicis ecclesiastici, quod frequendus est, gloss. in d. cap. de illis. in 1. de despons. Henric. & Præposit. in c. de illis de sponsalibus, quandoque absque sententia ipsius iure, vt traditur post gloss. ibidem. & in cap. si quis. 27. quest. 2. quædam dicit ordin. Bald. in l. si in prim. colum. 3. c. de iur. & clerici. & in l. arbitrium in ult. §. 1. C. cod. tradit Thom. in d. distict. 27. quest. 2. art. 7. Regia l. 8. tit. 1. part. 4. quibus libet vltimo loco trahere, quo pacto sponsalia dissoluantur, eo quod ætate minori contracta fuerint.

§. PRIMVS.

In quo de sponsaliorum dissolutione quædam.

SVMARIA.

- 1 Impubes sponsalia contrahi potest aduentu potestate ac in reuerenti.
- 2 Contractus sponsalibus à domino impuberis, qui primo ad ætatem perfectam accesserit, potest statim hinc contractus in reuocari.
- 3 Impubes contrahens sponsalia præstito iuramento minime potest ab eo recedere.
- 4 In iuramento ab impubere, ibi tamen exceptio, præstitum, ipsum iuramentum obicit, contrahens vero ubi easdem minime promittit.
- 5 Maior sponsalia contrahens cum minore, ab eo recedere nequit.
- 6 Adnotatio quædam nouit in iudicialia, ex d. c. illis. 1. de despons. impub. rescribitur.
- 7 Matrimonium à pubere contractum, sponsalia cum impubere præcedentia, iusto iure dicuntur in pubes: à sponsalibus dissoluitur et nequit.
- 8 Sponsalia per tantum in presentem ætatem de futuro, contrahuntur à pubere, et impubere, non efficiuntur matrimonium ex consensu: impubes si ætatem ieiuniam attingente, in re pubes censetur.

Septimo igitur solent in iure sponsalia dissolui, eo quod contracta fuerint in minori ætate, ex solo impubere dissoluta: si enim si dissoluit, sponsalia dissoluntur, licet verbus de presenti, re tamen de futuro, ipsa sponsalia sint contracta: verum hic dissensus ante ætatem perfectam non admittitur, propter ætatis fragilem constantiam: sapientem impuberes contrahentes, ac sæpè contrahibus dissoluentem, secundum Præposit. ibi, quod probatur in cap. a nobis ed. tit. in 1. contractus vero sponsalibus à duobus impuberibus, is qui prius ad ætatem perfectam peruenit, non tenetur alium expectare, qui adhuc impubes est: sed poterit statim contradicere, ac recedere ab sponsalibus, secundum communem, quam Abbas & Præposit. in d. cap. de illis. colum. 2. sequuntur. & probatur: nam si hic potest dissentire altero impubere ad pubertatem perueniente, non video, cur modo non possit contradicere: cum ipsam sit ætatis perfectæ. licet gloss. in d. capitul. de illis. versum. sponsalia & sequent. teneat, hinc perfectam ætatem adeptum non posse dissentire, donec alter eandem perfectam ætatem habuerit. Nec tantum poterit, imò tenetur statim contradicere, si nolit sponsalibus stare, & alioqui postea non poterit. sed erunt ita sponsalia firma, quoad effectum sponsaliorum, quamvis non quoad vim matrimonij. Hostien. in d. 2. Henric. & Præposit. in d. c. de illis. qui hanc asserit esse communem opinionem. Nec obstat, quod secundum hanc communem opinionem nonnulli videntur continui differentia inter versum. & versum. in d. c. de illis, quæ constat manifestum differenciam: nam in §. si verò. loquitur text. quando tempore contractus alter erat pubes, & is, qui tempore contractus fuerat impubes, factus pubes, petebat dissolui sponsalia: at in §. ult. is, qui tempore contractus fuit pubes petebat sponsalia dissolui ante pubertatem alte-

rius, secundum Abb. Prapof. & commun. ibi quibus suffragatur Regia. l. 8. in 1. par. 4. quæ ita illum text. interpretatur. Ex quibus apparet, primo casu contradictionem admittendam esse, non in secundo. His addit impuberem sponsalia præstito iuramento contrahentem, ratione ætatis non posse ab his recedere: sed ille contractus in vim & effectum sponsaliorum firmus est gloss. quæ singulæ. & secundum Abb. ibi. in d. eod. de illis, quam & ceteri iuris canonici interpretes sequuntur, quod intelligendum est, quando illud iuramentum præstitum fuit ab impubere, qui tamen ita erat proximus pubertati, ut intellectum ac discretionem haberet, is enim iuramento se alligare potest gloss. Abb. & Doct. in c. luterii, in 2. de spons. & probat videtur in l. 1. §. in eum. ff. de lib. caus. idem Bart. Corn. & sal. colum. 4. in a. ubi. sacramento puberem. C. si induerit. vendit. dicentes, contractum 1. a minore velatum, de iure tamen inualidum, iuramento præstito validum fore, etiam si iuramentum sit præstitum a pupillo, qui tamen erat doli capax, in quo Bartol. asserit, hanc opinionem contrariam esse. Idem voluit Abb. conf. 108. m. 2. vol. Dec. in l. pupillum. ff. de reg. iur. nec me latet gloss. Cynum, & alios in d. a. ubi. sacramento. contrarium voluisti, asserentes, non firmari contractum inualidum, a pupillo etiam doli capace initum, iuramento ab eo præstito, ex eo, quod d. a. ubi. pubertatem exigit, ut iuramentum firmet contractum iurc inualidum propter ætatis defectum: neque refert, quod iuramentum valeat ob discretionem: cum aliud sit iuramentum obligare, aliud contractum inualidum ratum efficere, Prout siquidem casu sequitur, dandum fore ab absolutionem ratione imperfectæ ætatis, quæ absolutio necessaria est: non tamen ex hoc legitur, ipsum contractum illo iuramento firmari. Ita hanc opinionem vltimam scribit communem esse Alex. in l. qui intrat. in prin. ff. de iureiur. m. 147. vbi eam sequitur, & mihi verior atque æquior videtur. præterquam in sponsaliorum contracto, ex d. a. ex luterii. in 2. in quo quidem contractus ætas non ita stricta & certa est, sicut in cæteris: cui eam suppleri ex discretionem, iudicio, & intellectu conset, quæ ratione hanc opinionem sequor, minime adhaerens responsionibus quas Alciat. ad text. in d. ex cap. ex luterii. dare conatur, atque huius opinionis, quam ex Alexand. communem esse diximus, suffragantur duæ Regiæ leges quarum prima est l. 56. tit. 5. par. 5. altera est l. 6. tit. 19. par. 6. Ceterum hæc omnia intelligenda sunt, quando tempore 1. contractus uterque impubes est, vel alter tantum: si verò, qui dissentit, impubes contraxerat: unde in ipso, qui pubes erat tempore contractus sponsaliorum, manifestum est nullum dissentii locum esse: imò contractui stare teneatur, quoad sponsaliorum vim, vt probat text. in d. e. illis, nec nimirum esse debet, hunc contractum ex dissensu impuberis dissolui posse, non tamen ex contradictione puberis: sicut, si maior cum minore contraheret sine tutoris auctoritate, contractus teneatur tunc in fauorem minoris, nec posset maior dissentire, licet minor libere posset a contractu discedere, l. eo minus. C. de procur. neque hic agitur de matrimonio, quod exigit vtriusque consensum perfectum: sed de promissione futuri matrimonij, & sic de sponsalibus. vt gloss. & ceteri explicant in d. e. illis. Hinc constat contractis sponsali-

bus inter puberem & impuberem esse sponsalia vtriusque respectu, tamen si minor possit ab eis recedere, quod aperte illius probat text. in c. sui de despons. impub. in cap. unico, §. 1. et. in 6. alioqui si non esset in hoc contractu vtriusque ad sponsalia consensus, non oriretur ex eo impedimentum publica honestatis iustitia, vt constat in c. 1. in prin. de sponsal. in 6. & tamen oritur id impedimentum, cap. licet. & cap. accit. de desponsat. impub. igitur ex eo consensu non tantum maioris, sed & minoris, hic contractus verè est sponsaliorum: quo fit, vt Fortun. Gaspar. Hispanus apud Italos non minorem in vtriusque iuris prudentiam gloriam assequutus, quam apud nos in Cæsar. i. supremo Hispaniar. prætorio, in l. 1. colum. 3. ff. de pact. non exactè perpendit textum in cap. de illis. ex eo notans de iure canonico, ex pollicitatione actionem oriri: id enim fuit verum, cum dispuro: tamen ibi non probari contendam libere, cum consensus vtriusque, puberis & impuberis, ibi detur: & sic pollicitatio dici illa promissio non potest.

Ex his deducitur, Matrimonium 1. a pubere cum alia contractum valere, atque dicta sponsalia omnino solvere, gloss. lo. And. Hostien. Prapof. & alij, in d. 2. de illis, in 1. de despons. impub. Rota noua, 496. Regia l. 1. tit. 1. par. 1. Nec video dubium in hoc verari, quando pubes contraxit matrimonium, priusquam impubes ad ætatem perfectam accedens, consentiat matrimonio contracto in minori ætate: illud verò maxime dubium est, an idem sit dicendum, quando pubes matrimonium contraxit, postquam sciuit impuberem iam ætate perfectam habentem, illi coniugio consensum præstitisse. & Syluest. verb. matrimonium, §. quæst. 8. in ead. sententia, vt opinetur, sponsalia, quæ verbis de presenti, iuris vero intellectu de futuro censentur, eo quod a pubere & impubere contracta sint, in matrimonium transire si impubes ætate iam perfecta factus maior, consentiat illi matrimonio, tamen si pubes dissentire velit, cuiusque consensu minime expectato. Idem asserit Ludouic. Gozadin. conf. 3. num. 1. 27. & 28. contra quos, nisi fallor iuris canonice est decisio apertissima in cap. 1. §. 1. de despons. impub. in 6. vbi matrimonium contractum inter duos impuberes, vel inter puberem & impuberem, non efficit perfectum, nec firmum, pubertate accedente, nisi nouus vtriusque consensus accedat ad matrimonium tacitus, vel expressus. Item, si matrimonium contractum inter puberem & impuberem, iuris intellectu, ipsa de futuro iudicatur, quod nec Syluest. nec Gozadinus negabunt, cur dicere audent hæc sponsalia ex alterius tantum consensu in matrimonium transire? contra textum cap. super eodem de condit. appof. gloss. receptam communiter, in d. cap. de illis. Huic etiam Syluest. opinioni refragatur auctoritas Hostien. Anton. Henric. quoniam in d. cap. de illis, planè fatentur, dicta sponsalia, etiam impubere ætatem perfectissimam iam adeptos, nec contradicente, dissolui ex omnibus causis, ex quibus sponsaliare & verbis de futuro dissoluntur. vnde ego non video, a quo iure defendi possit horum Doctorum opinio, aduersus quos adeit optimum Baldi responsum, consil. 194. & consil. 250. in 3. volum. & tandem post primam huius operis editionem legi Carol. Ruin. consil. 123. volum. 1. quod doctissimus ille vir nostram sententiam probat. Atque hæc de Sponsaliorum tractatu sufficiant.

DE MATRIMONIIS, SECUNDA PARS.

Est hæc secunda huius operis pars, quæ de Matrimonio tractat, quotidiana ac frequentissima sit, eam tamen nec longè, nec perfunctoriè disseram. Sed iusti interpretis officio vsus eam octo capitibus absoluiam. Primum, Matrimonij definitionem complectitur. Secundum, an Consensus ad Matrimonium sit necessarius.

Tertiū, Qualis consensus ad id exigatur. Quartum, quia ratione hic Consensus exprimitur, quibus verbis. Quintum, de Etate ad Matrimonium requisita tractabit. Sextum, de his, quæ Matrimonium impediunt. Septimum, de Contagiali contractus effectu, Octauum, de Prole ex Matrimonio suscepta, quam breuissimè aget.

CAPVT I.

De definitione matrimonij.

SYM M A R I A.

2. Matrimonium unde sic dicitur et eius definitio.
3. Matrimonij etiam copula appellatur, unde, quod ex solo consensu constat, contrahitur licet consummationem non sit.
4. An sponsalia de presenti, sive matrimonij, diffinitione significentur, copula non faciat.
5. Sponsus et sponsa de presenti sub vi et iuramento coniunguntur, ut patet in multis comprehenditur.
6. Matrimonium iure canonico non praesumitur, ex divina maris et feminae cohabitatione.
7. Theophilus Hostiensis et Canticum error annotatur, atque verus sensus restituitur, I. nuptiarum de regulat.
8. Matrimonium est indissolubile vinculum, ex institutione divina.
9. Matrimonium est sacre religionis, ubi, quid significet, explicatur.

1. **M**atrimonium ¹ sic denominatur, quod femina ob id potissimum nubile debeat, ut mater fiat, auctore Augustino, lib. 10. contra Manichaeos, cap. 26. vel a matris nomine non adhuc obento, sed cum ipse statim adipiscendo, teste Aulo Gellio, lib. 18. cap. 6. vel ea forte ratione, quod maior matris, quam patris in liberorum procreatione habeatur ratio, atque ea certa sit, non ita pater sit certus, iuxta illud Homer. Odyss. 1. vbi Telemachus inquit: Me esse Vlyssis filium; reuoluit mater. sicut et ius civile iudicat a matre seruos vel liberos esse filios, not. Boscho. in tract. de nupt. in princip. Diffinitur autem sic, matrimonium est maris & feminae coniunctio, indissolubile vitae consuetudinem retinens, l. i. ff. de ritu nupt. §. 1. 2. quest. 2. & §. 1. Instit. de pati. potest. Dicitur verò coniunctio, non corpus, sed animorum, quia quidem coniunctio alter alteri se tradit ad coniugale vsum expresse vel tacite, atque in hac coniunctione consistit consensus: unde nuptias non concubitus, sed consensus facit, l. nuptias, ff. de regul. iur. quo fit, ut lex, quae de matrimonio copulato loquitur, intelligenda sit in matrimonio iam ex consensu perfecto, quamuis coitus sequens non sit, cap. final. de regul. cap. per tota, qui sub finit legimus. cap. 1. & 2. de matrimonio contra. contra interdict. Decius, quae iura citat And. Tiraque. in l. finem. C. de reuocand. donat. in verb. donat. largitus. mon. 179. aduersus Bald. in cap. appellamus. in fin. de feru. Paul. de Cast. in penult. C. de nupt. & clericat. atque alios, qui hanc sententiam palam aduersantur, quibus obstat etiam gloss. in clement. unica, de consangu. verbo, cohabitare, quae illum text. penam inferentem contrahenti matrimonium, dato canonico impedimento, intelligit, etiam in matrimonio solo consensu contracto, copula nondum sequuta. quam ibi Doct. approbant communiter. opinio tamen Bald. procederet, vbi subiecta materia, vel legis intentio copulam exigeret. Subdit praeterea gloss. praedicta, constitutionem illam non punire contrahentes sponsalia, quam gloss. praet. Doct. ibi dicit notabilem Dec. in cap. nam concupiscentiam, de consuet. 2. l. idem Dec. consil. 256. colum. 3. Hippolyt. in l. i. qui cito celo. C. de fideiuss. numer. 39. & 41. dicit. Ias. in l. qui minus. ff. de fideiuss. numer. 18. & Abb. in d. clement. unica. vbi ceteri eam sequuntur. Attram video ² illam gloss. citantes, non ex hoc distinguere sponsalia proprie assumpta a contractu matrimonij, & sic a sponsalibus de presenti: cum illa gloss. non loquitur de sponsalibus, aperte sponsalia, quae de futuro dicimus, intelligit. Nec me latet sponsalia comuni vbi loquendi etiam illa dici, quae de praesenti appellamus, sicut in praecedente parte, cap. 1. diximus: quidem vñs a canonibus & sacra scriptura receptus videtur, quod ibi ostendimus; & potest deduci ex eo, quod ante copulam non censetur matrimonium omnino perfectum esse, cap. cum societas. 27. quest. 2. Verum hac in re opinor, iura loquentiam in matrimonio, locum habere, vbi contractus coniugalibus praecessit, iura nondum sequuta copula. idem etiam assero, vbi iura aliquid statuerint in marito & vxore, l. penult. C. de incest. nupt. l. penult. ff. de donat. inter viros & vxorem. Quod fit quando iura locum erunt intelligenda in viro & vxore data commixtione carnali, & in matrimonio consummatum, id erit vel ex communi vñs loquendi, ex legis intentione, vel ex alia simili ratione. Quo pacto resoluenda sunt omnia, quae longe lateque adducunt Felinus in rubric. de sponsalibus. Decius consil. 540. Ancharanus

consil. 2. 6. Challaenus in consuetudin. Burgund. rubric. 4. §. 6. vbi octo paginis hoc ipsum prosequitur. Salicet. etiam in l. non sine. Cod. de bonis quae liber. item in l. cum inter. Cod. de donation. ante nupt. Andreas Tiraque. gloss. de legib. communib. l. 1. 4. qui tamen non ita exacta, ut prolata, disputatione contendunt, an contracto matrimonio dicantur hi, qui contraxerunt ante copulam. Vir & vxores perlegat, qui hac de re plura noisse cupit.

Ex praefata etiam diffinitionis interpretatione inferitur, quod licet ³ iure civili ex concubitu & cohabitatione, inter aequales conditione, matrimonium praesumatur, l. in libera. ff. de ritu nuptiarum gloss. in cap. 30. quest. 5. Roman. fingul. 446. Regia. 2. vñs. 14. part. 4. iure tamen canonico licet cohabitatio non praesumit coniugaliter, fed fornicaria, d. cap. 1. 30. quest. 5. gloss. Abb. & Imol. in cap. illud de praesumpt. Nam et ille cuius in dicta cohabitatione consensus praesumatur, nec ex solo concubitu iudicet matrimonium, vt aduertit Ioan. Ferrar. in dict. l. nuptias. ius verò canonicum ex solo concubitu consensus, qui in matrimonio principatum obtinet praesumere noluit, maxime in praesentibus alterius matrimonij: quod explicat Paris. alios allegans, consil. 9. volum. 4. numer. 4. Vnde sic cohabitantes cogendi sunt vel ab contubernio recedere, vel consensus ad matrimonium necessarium, palam profiteri. Verum hi hac cohabitatio diutina foret, nempe decem annorum etiam iure canonico, & ratione ipsorum vitium, eorum nemine refragante: nedium quoad prole ipsi vita fundis, matrimonium praesumeretur. Hostiens. Abb. & Anton. in cap. lator. qui fil. sunt legitimi. Capoll. consil. civil. 5. numer. quibus addendum erit, filium, mortuis parentibus, legitimum praesumi, ex eo, quod eius parentes simul cohabitauerant, gloss. per text. ibi in d. cap. lator. vbi Abb. notat. & sequitur Felin. in cap. lator. per tota. de probat. final. colum. Decius. in cap. de electa de consuet. numer. 39. Iason. consil. 168. 4. volum. Curtius iunior consil. 52. colum. 1. quae tamen opinio in d. cap. lator. non probatur, quia ibi ille filius reputabatur, & communi opinione credebatur legitimus. Vnde Henricus ibi tenet contrariam sententiam; & Alciat. de praesumpt. regul. 3. praesumptio. l. 2. m. 12. vñs tamen videtur opinio gloss. & Abb. quae receptor eliam tunc contra hanc praesumptionem possit opponi delictum generis inter illos cohabitantes. Item, virum feminam tractasse non ita honorifice, sicut vxorem tractari ab eo decebat. Ita Paulus de Castro m. donatione, in princip. ff. de donatio. cui accedit Ioan. Lupi. in cap. lator. per vestra donatio. 3. notat. §. 7. numer. 7. quidquid ipse velit. §. 20. ad finem. Precedit tamen Abbas opinio, etiam illa cohabitatio decennio non durauerit, ex mente eorum, qui hanc sententiam proficiunt. Ego verò eam admitterem, praemissa decem annorum cohabitatione: aliqui contra-riae potius accederem. Illud praeterea notandum est, hanc diutnam cohabitationem matrimonij praesumptionem inducere, si alijs argumentis coadiuuetur, text. optimus in d. cap. illud.

Tertio ex diffinitione sic intellecta deducitur verus sensus l. 1. §. 2. ⁴ iura naturalia ff. de iustis. & iur. §. 1. Instit. de iure natur. cap. ius naturale. 1. distinctio. vbi ⁵ maris & feminae coniunctioem, in 6 re naturalium omnibus animantibus communem, a nobis matrimonium appellari, inquit lex: quasi velut ipsam copulam carnalem, matrimonium esse. Sed oportet alius hac pendere: non enim inquit lex, maris & feminae qualemcunque coitum, nōs matrimonium appellare: sed est legis sensus, maris & feminae coniunctionem omnibus animantibus, etiam brutis, esse iure naturali communem: illam verò, quae iure naturali animalibus ratione praeditis licita sit, matrimonium a nobis appellari. Est ergo maris & feminae coniunctio matrimonium in sensu, d. l. 1. non quod ipsa copula maris & feminae sit matrimonium: sed quod sine matrimonio nobis non sit, etiam iure naturali, licita maris & feminae coniunctio. Hinc sequitur, nosideo licita maris & feminae coniunctioem, matrimonium appellare, quod licita sit, quae ex matrimonij vñs nobis licita non sit carnis commixtio: tamen si Theophilus in pr. Instit. de iure natur. cap. ius naturale. §. 1. in tra. de nup. in prim. Claud. Caution. in §. sumptis. Instit. de potest. potest. adnotauerit, matrimonium appellari qualemcunque coitum, etiam brutis conuenientem quibus minime assentior: quippe qui absurdum est istum, maris & feminae coniunctionem in brutis matrimonium appellari.

Nec

Nec etiam admitto, quod idem Boschovus notat, non dici proprie matrimonium abique coitu. vbi *l. nupris*. ita interpretatur, ut nuptias non tantum concubitus, sed & consensus faciat, nam hoc ex eo confunditur, quod nubere dicatur, quod coniugium abique copula contrahitur. *l. cum fuerit. ff. de cois. et demort.* notat optime Decius in *d. l. nupris*. Cui regulæ illud exemplum *l. cum fuerit* atque Constantinus Hermenopolus lib. 4. tit. 3. quem recitat Antonius Augulinius vir egregie doctus, atque in Pandectarum emendationibus diligentissimus, *lib. 1. cap. 7.* quibus mire suffragatur Chrysostomus *Math. 19. item. 33.* scribens, verum esse matrimonium, verasque nuptias ex solo coniugali consensu. Hinc etiam apparet, iure naturali illam tantum copulam hominibus convenire, quæ ratione & iure subsistat, qualis est coniugalis, quod eleganter Fortun. explicat in *d. §. iur. naturæ. l. eolum. 6.* & idem sentit Ioannes Lupi Segobienis in *tratt. de matrimonio. eolum. 5.*

Sublequitur in definitione: Individuum vitæ consuetudinem retinere, ex eo, quod matrimonium diuina institutione individuum vinculum fit, quod ab homine dissolui non potest, iuxta illud, *Quo Deus coniungit, homo non separat*. Igitur in coniugio exigitur consensus ad individuum vinculum saltem tacitus, conformis quidem diuinæ institutioni, ex qua coniugium individuum consuetudinem retinet, sicuti apud nos optime docet Fortun. *l. 1. eolum. 9. ff. de iust. et iur.* nec inueniunt, quod matrimonij vinculum ante copulam, religionis solenni professione soluturum enim contingit, relictum pactum contrahendum, à quibus coniunctio hæc fuit his animis comparata, ut conlans æ perpetua sit, eritque satis contrahentes prædictum consensum præstitisse, ut verè dici coniugium possit, *l. eolum. 32. quæst. 2.* Hostiens. in *summa, tit. de matrimo. §. 1.* Præposit. in *rubr. de spons. lib. 2.* unde non immerito dicemus hunc coniugalem consensum totius vitæ consortium promittere, quod Theoph. Græcus Institutionum Paraphrases satis eleganter expressit. *Instr. de part. pref.* dicens, Matrimonium est maris & feminæ coniunctio, individuum vitæ consuetudinem retinens, seu promittens, atque significans Ioan. Maior, in *4. distict. 26. quæst. 1.* sic diffiniens, Matrimonium est, inquit, signum sensibile, quo mas & femina prout consensu perpetuo coniunguntur, ut hinc pateat, sacramenti definitionem matrimonio convenire, cum matrimonium sit sacre rei signum, *§. sacrum. de consec. distict. 2.* signum inquam, visibile licet re invisibile. Significat enim matrimonium dilectionem inter ipsos coniuges futuram, quam Deus per gratiam ipsi coniugibus nequit. Significat etiam spiritumalem unionem Christi & Ecclesiæ, id est, Christi & animarum fidelium. Item, representat coniunctionem Christi cum vniuersa sponsa Ecclesiæ per carnis assumptionem, & sic coniunctionem diuinitatis cum humanitate, iuxta illud, *et verbum caro factum est*. hoc autem vltimum significat matrimonium, carnis commixtionem secuta, non ante coitum, *c. cum societas. 2. 7. q. 2.* notatur in *c. de biga. et vberimè* in Concilio Coloniensi, *tit. de sacramento matrimonij. cap. sed dicit.*

§. VNICVS.

In quo de definitione Matrimonij.

SVMARIA.

- 1 Matrimonium ante carnis copulam perfectum, quoad vinculum & societatem sacramenti, non tamen quoad significationem.
- 2 Matrimonium sacramento est, non legi.
- 3 Matrimonij sacramentum gratiam confert.
- 4 Matrimonium in legum, ratum, & consummatum distinguitur.
- 5 Matrimonium contrahitur per procuratorem, an sit sacramentum.
- 6 Matrimonium à quo, & quæ ratione fuerit institutum.
- 7 Matrimonium contrahitur propter non conuenientem finem, valet, licet illicit contrahatur.
- 8 Quæ sit huius sacramenti substantia, forma, & materia.

Ex his sequitur, matrimonium ante copulam perfectum quidem esse, quoad vinculum, factumque ex sanctitate sacramenti, ut fuit inter Mariam & Ioseph. *c. de beatæ coniug. cap. omne. 27. q. 2.* imò tanto sanctius, quanto à carnali coniunctione alienius, secundum August. ad *Edictum* cuius verba ad id referat Magister Sentent. in *4. distict. 26.* & probatur autoritate Pauli, *1. ad Corinth. 7.* qui collaudat con-

tinentiā in coniugatis. Est tamen imperfectum, quoad significationem: non enim illa omnia significat, quæ significare, carnali copula consummatum, ex his, quæ idem Magister notat, & Hostiens. in *summa, tit. de matrimonio. §. quid sit matrimonium*, Ang. in *verb. matrimo. 1. q. 3.* & Colonienſe Concilium in *d. c. sed dicit.*

Secundo ex his deducitur, matrimonium esse sacramentum, & nouæ legis, quod probatur ex Paulo ad *Epheſ. 5.* dicente: *Sacramentum hoc magnum est*: quæ verba ita interpretantur sancti Doctores, ut tradit Ambros. Cathar. lib. 5. *contra Iacet. cap. 1.* de matrimonio. Ecclesiæ etiam hanc assertionem profutur in *cap. ad abolendum de here. & in Concilio Florent.* sub Eugenio IIII. ut planè contrarium afferentes, censendi sine hæretici, quos conuincunt sacris testimonijs, & Conciliorum authoritatibus. Rossienſis, Ioan. Ectius, atque eruditissimus Alfonso à Castro, lib. de *heres. in verb. nuptie. & Colonienſis Concil. tit. de matrimonio, cap. quæ omnia.*

Tertio ex præmissis aperte constat, matrimonium gratiam conferre: Sacramenta siquidem nouæ legis gratiam conferre, receptissimum est apud Theologos, & in eodem Florentino Concil. *verſ. quoniam hoc dicit Ecclesiæ*. hoc autem est sacramentum nouæ legis, igitur gratiam confert. quod probat Colonienſe Concil. & Theologi frequentius fatentur, ut constat ex Maior. in *4. distict. 26. q. 1.* notat Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. Alfonso à Castro, in *d. verb. nuptie. Abb. in c. cum in ecclesijs. de symon. Præposit. in rubr. de spons. col. pen. post Cardin. lib. Hostiens. Ioan. And. in cap. 1. de sacra ordinatione, & Canariensis Episcopos, Philip. 12. licet gloſſ. in c. quæquid. 1. q. 1. & in alia. mater. verſ. sacramentum de sentent. excomm. in 6. & in d. c. cum in ecclesijs. voluerit in hoc sacramento minime conferri gratiam, quod falsum & erroneum est.*

Hic vero & illud notandum est, non omne matrimonium protinus esse sacramentum, proinde scire conuenit, matrimonium aliud esse legitimum, aliud ratum, aliud consummatum: est enim matrimonium legitimum id, quod legitimo consensu contrahitur, quale esse potest apud Ethnicos, ratum est illud, quod à Christianis more fidelium contrahitur, & illud sacramentum est. consummatum dicitur illud, quod omnino copula carnali firmatum est, quæ omnia explicat Colonienſe Concilium, *tit. de matrimonio. cap. vero & cap. sed dicit.* & probatur in *c. fin. 2. q. 4.* Magister sentent. in *4. distict. 39.* & Præposit. in *rubr. de spons. col. penult.* Nec obicit text. in *cap. gaudentes. ne diuort.* & in *cap. vii. de transſ. dices*, inter infideles dari hoc sacramentum: nam intelligitur dari inter infideles matrimonium, id est vinculum indissolubile matrimonij: quod quidem vinculum quodammodo sacramentum appellatur, non tamen matrimonij sacramentum: cum illud coniugium ratum non sit, in quo deficiat fides, ut probat text. in *cap. gaudentes. de diuort.* dicens, apud infideles matrimonium contingere: non tamen esse ratum: effici vero ratum coniugij sacramentum, quod fidelibus competit ergo infidelibus minime conuenit matrimonij sacramentum: vel, ut aptius intelligatur litera, *c. discimus*, opinor apud infideles matrimonium esse sacramentum habuit non actum quia non contrahitur in fide Ecclesiæ, ita Thom. in *4. distict. 39. q. 2.* quo fit, ut non ita firmiter sit coniugium infidelium, sicuti Christianorum, *c. quanto*. supra citatur. quod nos alibi tractabimus, nempe *cap. 7. §. 4.*

Ex his etiam redditur dubia Caiet. sententia. Is, inquam, *2. 2. quæst. 1. de matrimonio*, dixit, matrimonium contractum per procuratorem, non esse sacramentum, nec gratiam conferre, donec inter presentes coniuges id matrimonium saltem tacite ratum habeatur. hoc enim certum non est, tamen subtili ratione id probare nititur. quæ etiam reprobat Ambrosius Cathar. contra Caiet. lib. 5. *cap. de sacramento matrimonij.*

Institutum autem fuit matrimonium ab ipso summo omnium rerum opifice in statu innocentie ante peccatum er prophæta Adam dicentis. *Genef. 2.* Hoc nunc est os vestrum meum, caro de carne mea: quemadmodum, reliquit homo patrem & matrem, & adhaeruit viro suo, & erunt duo in carne una. & quia spiritu prophæta illa verba protulit Adam, in sacro Euangelio Mat. 19. Redemptor noster illa verba ad Deum ipsum refert. not. Magist. in *4. distict. 26.* text. in *cap. lex. diuina. 27. quæst. 2.* verum ante peccatum fuit coniugium institutum in officium naturæ, nempe ad conseruationem humanæ creaturæ. Dixit enim Deus, *Genef. capit. 1.* Crescite & multiplicamini, atque idem repetit post diluuium, omnibus hominibus pene consumptis, *Genef. 8.* institutum etiam fuit

fuit matrimonium, vt effe prima humane ſocietatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem alterius quidem regentis, alterius vero obſequentis, completteretur: quod probatur, dum *Genſ. 2. dixit Deus: Faciemus ei adiutorem ſimile ſibi.* & adnotauit Thom. in 4. diſtinct. 26. quæſt. 1. & dicitur ex l. 1. §. *in naturali ſſ. de inſtit. & iur. vbi* Fortun. colum. 6. & aliat. 10. colum. 6. ad idem optimus text. in cap. *ius naturale. 1. diſtinct. 3. 1. inſtit. de iure naturæ.* comprobat idem ex Platone Ludovic. Carlius hb. 5. cap. 13. quibus mirè conſonant verba Aſipſi. *Polit. cap. 1.* Principio, inquit, necellarium eſt maris & feminæ coniugium, quorum vtque ſine altero debilis eſt, nec poteſt conſiſtere procreandi cauſa: idque naturale eſt deſiderium, quia quidquid eſt tale, quod alterum reſoluen- di, ſeius autem, qui imperat, & eius, qui pare: natura- liſ eſt coniunctio ſalutis cauſa conſtituta. Ex quibus conſtat, matrimonium in officium nature fuiſſe inſtitutum ante peccatum. Cæterum poſt peccatum fuiſe inſtitutum in re- medium fornicationis, vt eſt auſtor Angel. quem Magiſt. aduocat in d. diſtinct. 36. Colomieuſ. Concilium de *matrim. cap. 1. autem.* Thom. in addit. ad 3. art. quæſt. 41. & 42. gloſſ. & Cardin. à Turre Crem. in ſumma 27. quæſt. 1. & probatur in cap. *uſu. 27. quæſt. 1.* quod tandem vltimo fine officium ſacramenti matri- monio conuenit, vt ſit in modum, ac remedium peccati, quod in fornicatione committitur: incauſe igitur loquuntur Cardin. & Præpoſ. in rub. de ſpſ. dicentes, hoc ſacramen- tum non fuiſſe inſtitutum in remedium peccati.

¶ Ex his manifeſte apparet, propter dictas cauſas matri- monium fore à Catholicis contrahendum: quod 1. ſi ex alia cauſa contrahatur, nempe ob diuitias, ſeu pulchritudinem, non rite contrahitur, valeat tamen text. in cap. *tua de ſpſ. vbi* Abb. hoc notat, Thom. in 4. diſtinct. 30. quæſt. 1. art. 3. Maior in 4. diſtinct. 26. q. 2. ſed & Caiet. in 2. 10. quæſt. 3. de *matrim.* probat eſſe licitum contrahere matrimonium, non propter pulchritudinem, aut diuitias, ſi vt ille cauſa conſiſtant. Vt ratio matrimo- nij cum tali femina, vel vt cauſæ finales, ſeu principales, ſed cauſæ ſine quibus actum non fieret, quæ finales nunquid dicuntur, quemadmodum in ſimilitudine Maior in 4. diſtinct. 25. quæſt. 2. colum. 4. ſi enim eſt cauſa principalis, ad quam iſt, qui actum agit, magis intendit, quam que præcipuam exi- ſtuntat. Ita Thom. in 2. quæſt. 18. art. 7. Bart. in *Lambiniſa. colum. 4. ſi de decret. abſolut. q. 1.* quod ſi in hac cauſa pulchritudi- nis, ac diuitiarum, ſeu libidinis principalis intendere ani- mus, non erederem licite, ſed cum grati peccato contrahi matrimonium, quod probat Ambroſ. Cathar. l. 5. contra Caiet. cap. de *matrimonio.*

¶ Sed cum matrimonium ſit ſacramentum eſſe conſtat, oportet ſcire, quæ ſit huius ſacramenti forma atque materia: quatin re gloſſ. in cap. *tua vbi de ſpſ. dicit.* ſubſtantiam eſſe con- ſenſum 1. forma vero ipſa verba conſenſum experientia, quam ibi noſtrates approbant, & ſenſit Bald. in *rub. ſſ. de in- ſtit. & iur. quia* & Thom. in 4. ſentent. diſtinct. 26. quæſt. 2. facetur, forma eſſe verba, quibus conſenſus exprimitur: rectius tamen dicemus, contrahentes ipſos eſſe materiam, & ſi di- camus ipſa verba eſſe formam, quibus quidem verbis conſenſus exprimitur. Ita Palud. in 4. diſtinct. 26. q. 4. col. 4. & Adrian. in 4. tract. de *matrim. q. 1.* vnde gloſſ. eadem in d. tua vbi incaute lo- quuntur, dum dicunt, in matrimonio præſumptio ipſum factum eſſe ſubſtantiam & formam. Idem ſenſit in c. *quæ ſub de ſpſ. verbiſ* enim dicit, poſitum, in matrimonio præſumptio ipſam ſubſtantiam & formam etiam præſumi. nam ille actus, ex quo matrimonium præſumitur, deſignat ſubſtantiam ac formam interueniſſe, ſaltem iuris intellectu, atque iſtam gloſſ. reprobat Alber. Brun. in tract. de *forma. fol. 9. colum. 4.* Ha- ctenuſ igitur primum huius partiſ caput abſolui muſtad ſe- cundum oportet vt ſeſtitemur.

CAPVT II.

An conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius.

SYMMARIA.

1. Conſenſum eſſe omnino neceſſarium ad matrimonium in exteriori at- que interiori iudicio.
2. Forum conſcientiæ.
3. Conſenſus in iudicio exteriori quomodo præſentitur, in interiori vero non quomodo ſentitur, ſed quomodo exteriori interduſ ſoluitur.

4. Proſtitutus altero conſentiente, præcedit verba conſenſum experientia, diſtinctum ipſum conſenſum præſentitum in exteriori iudicio.
5. Penitus decreta verba ſoluitur, & ſuppoſita, quæ agere debent.
6. Pariſiſ contrahere matrimonium non poſſit.
7. Vxorius nuptio præſentatur, & ideo quælibet fuerit prohibet, ſibi tracta- tur.
8. Pariſiſ interualla quibusdam legitime contrahit ex tempore, quæ ſunt exſeſ.
9. Minor captus matrimonium contrahere nequit.
10. Ebruiſ coniugium maxime cauſat.
11. Mutus, ſi cum mutis & furas nuptias per ſignat contrahere poſſit.

Conſenſum eſſe ſad matrimonium neceſſarium, ne- mo ambigit, idque iura canonica & ciuilia proſentitur, c. *1. cum loc. 2. tua. c. de ſpſ. ſpſ. ſi ſi. ſi. quæſt. 27. q. 2. c. tua. de ſpſ. duorum. lib. ſupior. ſſ. de reg. iur. deo, vt neccum ſum Pontifex poſſit condere legem, quæ caueatur, matrimonij quan- doque ſine conſenſu conſtitui, quod præcedenti parte no- tauimus, & probatur, quia quatenus matrimonium contra- ctum eſt, conſenſum exigit, & conſenſum. cum 1. ſeq. ſi. de ad. & obli- gat. l. 1. ſi de pat. l. 1. ſi de contrah. em. Nec in vinculo aliquid diſcrimen eſt inter iudicium exterioris, & interioris, quod conſcientie 1. forum appellamus illud ſiquidem matrimo- nium, quod validum eſt in conſcientia iudicio, id eſt etiam firmum in foro exteriori. Ruſſus, quod nullum eſt in interiori foro, minime valebit exteriori; tamen iudex, quiper exteriora ſigna indicare debet, pronuniet illud eſſe matrimonium, quod verè non eſt, recte perpenſus in c. *tua vbi de ſpſ. Palud. in 4. diſt. 27. q. 2. art. 5.* vtroque enim iudicio id tractatur, an matrimonium probetur, id eſt, an con- ſenſus coniugalis fuerit præſtitus. Sed in foro interiori conſcientie ipſius conſcientis dictum ſufficiens exhibet teſtimonium, etiam repugnantiſ mille teſtibus; at in foro exteriori ipſi conſcienti in cauſam propriam non credunt, ſed teſtibus, aliſque legitimis documentis; in ſubſtantia ergo nullum eſt diſcrimen inter hec iudicia, licet maxime differant in modo cognoscendi de re qualibet, quæ in con- trouerſia veritatur, atque ita intelligenda eſt illa Doct. inter- pretatio, quæ habet text. in d. c. tua vbi in part. 1. loqui in foro iudiciali, in ſecunda verò in foro conſcientiæ, quam ibi probat Abb. in *uſu. 1. idem in c. quæ in electione non conſtit. & eſt* communis he ſenſus, quem & Socin. ſequitur emſt. 28. l. v. idem Soc. emſt. 119. in 3. vol. Regial. 5. in 3. part. 4.*

¶ Hinc infero, non eſſe in foro iudiciali indicandum matri- monium, ſi quis eſt conſenſus femina. proleſtetur, ne ſolle coniugalem conſenſum præſtare per quæcunq; verba, conſenſum illum ſignificantia, ab ipſo illo deſtorenda, ac demum illa verba coram publico proferat, modo de illa proteſtatione iudice conſtit, ſi Abb. exiſtimat in d. c. tua vbi, quam Felin. ſequitur in c. *tua. de conſi. m. 86.* niſi ſecuta foret copula carnalis poſt prædicta verba; per quam reſceſſum videtur à proteſtatione; quod Felin. expreſſim adnotauit, & licet ſit dubium, an in hac proteſtatione ſuf- ficiat conſenſus tacitus alterius, qui præſentat, an exigitur expreſſus, vt notat late Dec. in d. c. *tua. m. 24.* & ibi Ripa. n. 125. Alex. Alf. & Ant. Ruben. in 1. in *uſu. ſolum. 5. morte. ſſ. de non oper. nouat. Alex. Alf. & Curt. in l. 1. part. 1. monſtra. 6. de pat. Egotamen in matrimonio credere neceſſarium eſſe conſenſum expreſſum, ne tantum ſacramentum illuſione & leuitate contrahentium tractetur. Nam & in cæteris ac- tibus expreſſum conſenſum requirit, docet Bart. in d. 5. *morte. num. 22.* vt cum ibi intelligit Alex. num. 31. & eſſe communem o- pinionem fatetur Dec. in d. c. *tua. m. 25.* pro qua ſact gl. in c. *Cuma de elect. Verum ſi hac proteſtatione fieret abſque conſen- ſu alterius, minime iurare proteſtationem gloſſ. communi- ter recepta in d. cap. tua vbi Abb. 8. colum. & ibi Ripa. numer. 16. in d. c. cum M.**

¶ Quod tamen agendum eſt, quando quis, vt à ſeemi- naciale commercium conſequatur, verbis nonamino ſ matrimonium contrahat, ſic vt per animo & effectu forni- catio cum cognouerit, ſic vt coniugium effectum non ſit. & Thom. in 4. diſt. 28. art. 2. dicit, hunc ſeductionem debere cum ſiſta matrimonium contrahere ſub pena mortalis pec- cati, ſi nondum aliam vxorem duxerit: ſi verò aliam duxit, teneatur ei reſarcire damnum, quod ſuppo inſuit. Vnde conſequens eſt, vt iure canonico ac ciuili, pena ſupſi ſit puniendus, c. 1. & 2. de adul. hoc ipſum poſt. nota in ſpecie Sylueſt. *verbiſ. matrimonium. 4. q. 3.* dicens, id eſſe communiter receptum, comprobatur Adrian. in 4. tract. de *matrim. quæſt. 2.* verſ. duo igitur ad quaſum. Ipſa autem ſeducta, tute cum alio contrahet

§. PRIMVS.

De conditionibus in matrimonio
appositis.

SYMMARIA.

1. *Conditio contra substantiam matrimonij, per se contra aliquam ex tribus in dirimendis bonis, ipsam contrarium variat.*
2. *Siue substantiam ipsam substantiam.*
3. *Conditio illa, si te ad alterum tradideris, est contra matrimonij substantiam, ad alterum Angel. de Clauis.*
4. *Ad alterum est contra fidem coniugalem.*
5. *Conditio, que substantiam coniugalem repugnat, per se honesta sit, ipsam matrimonium destruit, contra Palud.*
6. *Beatiſſima virgo qualiter in matrimonium conſenſerit, de virginitate tenet vasa.*
7. *Matrimonium contraſta plura coniugalia, que si ab initio intercederit matrimonium, ipsam irritum facit.*
8. *Conditio illa, si ex altero decedat, quæ tibi non licet exigere, est contra substantiam in matrimonio.*
9. *Conditio contra substantiam matrimonij ad illa, tunc demum ipsam variat, quando alii videretur non substantiam contrarium, non tamen conditionem.*
10. *Modus, qui refragatur coniugali substantia, et tamen matrimonium contraſta nullum reddit. Secus tamen est in pado.*
11. *Paſſum contra substantiam alio ad alterum, regitur, et illud valet.*
12. *Conditio per eam, aut presentem, licet sit contra substantiam matrimonij, ipsam tamen variat.*
13. *Conditio contra matrimonij substantiam, etiam que sit reſtituta ad illam, ipsam contrarium variat.*
14. *Conditio contra substantiam matrimonij ab ipso ad alterum refragatur, et irritum facit coniugium.*
15. *Diverſitas in substantia, irritum facit coniugium.*
16. *Deſtitutio conditionis.*
17. *Conditio contra coniugiam substantiam ad illa, nullum effectum habere eam substantiam.*
18. *Copula carnalis in conditionis matrimonij contrarium, non operatur.*
19. *Conſeſſio dubia, iurare matrimonij inter preſentia contra coniugium.*
20. *Contra inter virum et ſuam in quodam prole.*
21. *Conditio, cuius contentus obligatio non est, non operatur, ipsam contraſta matrimonij variat.*
22. *Conſeſſio quodam loci in re ad alterum tradita, ante admittendi est.*
23. *Conditio contra aliam substantiam appoſita, in quo coniugium contrarium dicitur differat.*
24. *Modus contra substantiam matrimonij ad illam, alium variat.*
25. *Conſeſſio proſpiciendi ad illa, que habere propria bona proſpiciendi permutatur, non ipſa proſpiciendi valet.*
26. *Ad religionis substantiam pertinentia vota, continentia, paupertas, et obedientia.*
27. *Contentio et caſus in coniugium votum, S. Jacobi.*
28. *Ingreſſus religionis quo operatur.*
29. *Inſolentia cap. Decreti, et alibi.*
30. *Eccleſie conſecratio valet reſta conditione, que Episcopum ab eius cura excludit.*

Ceterum de his conditionibus acturi, hoc præmiſſo, coniugalem conſenſum licitas & honestas conditiones admittere, quid dicendum sit de conditionibus ceteris, que vitium ſecum afferant, videbimus. vt tandem aliquot exempla de conditionibus licitis explicemus.

Conditiones autem, que omnino licite non ſunt, poſſunt in hoc contractu contingere tripliciter: aut enim conditio est contra substantiam matrimonij, aut est impoſſibilis, aut turpis: Conditio contra substantiam matrimonij, ipſum matrimonium contrarium variat, ac deſtruit, cap. ſum. de condit. appoſ. Regia l. penult. §. fin. tit. 3. part. 4. et probatur ratione: nam si ſine ſubſtantia nihil poſſet ſubſiſtere, et ita non de ſponſe. deſtrahit. l. i. q. i. Item hi. §. prout. an. ſi de tranſſa. l. cap. preſcripto ff. de precar. not. Bar. in l. vi. de ſ. donat. an. ſi donat. cap. m. Subſtantia vero hic deſicit, igitur contractus fieri nequit. Subſtantia etiam deſicit, cum ea conſiſtat in conſenſu ad ſocietatem coniugalem, ſub quo includitur tacite conſenſus mutuus ad vinculum perpetuum coniugij, ad fidem ſeruandam, ad prolem ſuſcipiendam, que quidem tria bona ſunt matrimonij, cap. anne. 27. queſt. 2. Conditio ergo illi, ſi generationem prolem euites, est contra ſubſtantiam matrimonij, quia eſt contra illud bonum prolis, in quod conſenſus coniugalis dirigitur. Illa, ſi te ad alterum tradideris, contra bonum fidei. Illa vero, donec inueniam aliam meliorem te, contra vinculum indiuiduum. Sic ergo iſte conditiones intelligendæ ſunt, vt contra ſubſtantiam coniugij appoſite cenſeantur. vt gloſſa, & Doctores in dicto cap. ſum. explicant.

Primo hinc colligitur, Angel. in ſumma. in verb. matrimonium. 3. imp. 45. §. 1. manifeste errare, dū dicit hanc condi-

tionem: si te ad alterum tradideris: non eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, niſi adiciatur, ita vt mihi non tenearis reddere debitum coniugale; quia ſine hac adiectione illa conditio non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, id eſt contra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere in reddendo debitum coniugale. Sed tamen eſt contra fidem, quam alter alteri tenetur exhibere, non tradendo alij, quam coniugij corpus ſum, que quidem fides non eſt de ſubſtantia matrimonij: nam ſine ea poſſet eſſe coniugium, vt ipſe Angel. probare nititur. in verb. matrimonium. 2. queſt. 23. et ita intelligit text. in d. cap. ſum. cui repugnat Angel. interpretatur, ſiquidem de ſubſtantia coniugij eſt ſeruare fidem alteri coniugij. non tradendo alij, quam marito vſum ſui corporis, vt docet Thom. in 4. diſtinct. 31. queſt. 1. artic. 2. & Sylueſt. in verb. matrimonium. 2. queſt. 6. atque ita exprellim Angel. reprobatur Adrian. in 4. queſt. 9. de iniuriis. nec iniuria, cum ex d. cap. ſum. conſtat adulterium eſſe contra fidem coniugalem, & hac ratione eſſe contra ſubſtantiam matrimonij. item proſtitutor diuus Auguſtin. lib. vi. de bono coniug. c. 4. quod reſtat Grat. in c. ſe. autem. verſ. adulterium. 22. q. 5. idem Auguſtin. in lib. de nuptiis & concupiscentia. c. 17. & 12. vide gratia ſummi cap. omne. c. c. coniugis. 27. queſt. 2. tamen ſiſt illa duo capia in lib. Decretoſorum tribuantur Auguſt. in lib. de bono coniug.

Secundo ex hoc dubia videtur conſeſſio Palud. in 4. diſt. 30. queſt. 2. conſeſſ. 2. dum dicit, matrimonium non variari ex adiectione conditionis honeste, imo illam conditionem admitti, licet contra bonum prolis, vel contra bonum vincti ſit, vt ſi quis contrahat matrimonium cum ſorore, hac expreſſa pactione, ſi ſecum vivat in perpetua calitate, & continentia, vel ſi religionem conſummatum matrimonio proſiteatur, quo etiam proſeſſente: ex noſtris idem notat Imol. in l. v. de iure dotis. ff. de don. c. quod more. Barb. in c. ſum. c. 1. de precar. non enim vitiat matrimonium perpetua continentia, qualis etiam fuit inter Mariam & Ioseph, & tamen inter eos fuit perpetuum & perfectum coniugium, vt probatur in d. c. coniugis. 27. q. 1. Hæc tamen Palud. opinio ſalia videtur per text. in d. ſum. eſt enim hæc conditio, quamvis honesta, contra coniugij ſubſtantiam, que conſiſtit in conſenſu ſaltem tacito ad carnalem copulam, nempe in explicito conſenſu ad cohabitationem coniugalem: repugnat ergo illius conditionis adiectio ipſi conſenſui, quia in pactum deducitur iſte conſenſus, Thom. in 4. diſtinct. 28. queſt. ſum. in ſum. Adrian. queſt. 9. de matrim. Sylueſt. in verb. matrim. 4. q. 6. & Abb. in cap. conſenſus, de ſponſ.

Nec obſtat obſectio ex matrimonio ſacraſſima virginis, nec aliorum coniugum decreta continentia: quia matrimonium contracto, calitas voueri poſſet per coniuges, cap. quod. Dec. Patri. 3. queſt. 5. diuus Auguſt. in epiſt. ad Edictum, notat gloſſa. Abb. & alii in cap. 1. na. mo. de uſurariis. Item Abb. in cap. 1. de conuſ. coniug. idem in cap. veniens. de regulari. non tamen poſſet hoc deduci in pactum tempore contractus. Nec enim beatiſſima virgo caſtitem deduxit in cōuentionem tempore coniugij, quamvis eſſet diuinitus certa, Ioseph in eodem eſſe calitatis & continentie propoſito: itaque matrimonium contraxit ſimpliciter, & licet certum ſit, antea vouiſſe virginitatem, conſenſit tamen, in coniugalem cohabitationem & implicite in omnia, que ad matrimonium ſpectant: ex hoc autem non ſequitur, beatiſſimam virginem conſenſiſſe expreſſe in carnalem copulam: id enim repugnaret virginitati ſimpliciter conſenſit, non in actum copulæ, ſed in potentiam, qui quidem conſenſus non eſt contrarius virginitati, ſecundum Thom. in 3. diſtinct. 30. queſt. 2. artic. 1. probat text. in cap. Beata 2. queſt. 2. Sed & contra Palud. illud facit, quod contracto matrimonio multa contingere poſſunt, que id non vident, & tamen eadem ab initio irritum contractum facerent: votum enim ſolenne vſique poſt copulam matrimonium accedit, quod ab initio contractus contingens eundem contractum vitiaret cap. 1. cap. ſum. qui ſerv. vel. venen. Sed licet contracto coniugio poſſint maritus & vxor expreſſe continentiam vouere, nec ex hoc matrimonium irritum erit, à principio tamen ipſius contractus votum iſtud explicari non poſſet: cum ſit contrarium ipſi actui contractus, ex quibus probanda eſt opinio gloſſa in cap. de uſu lib. de conſenſu, dicentis, etiam inter paganos pactum de mittendo bello repudij, coniugalem contractum irritum facere, quamvis inter infideles libellum repudij permiſſum eſſe concedamus: quod alibi dicemus atque eo maxime d. gloſſa. recipienda eſt, quod nec inter paganos.

ganos libellus repodij fit pernissus. vnde opin. illius glori-
tenuit Thom. in 4. dist. 39. quæst. 1. art. 3. ad quoniam. licet Card.
Abb. & Prapof. eam reprobent.

8 Tercio ex his patet verum esse, quod notat Adrian. 4. q. 14. de
matrim. dicens, conditionem hanc contra nubentem adiciam: Si
conjugale debitum negare velis, quoniam mihi id exigere non licuit, esse
contra substantiam matrimonij. & ideo ipsum contractum
vitari, quia non sequitur, mihi non licet exigere, ergo li-
cet tibi negare. vnde non potest dici, esse hanc conditionem
ex his, quæ iure infunt. cum constet quandoque, idque
pluribus casibus non licere marito debitum exigere, & ta-
men non licere vxori illud negare, si maritus e vigat. Nam
si maritus vellet vxorem cognoscere affectione fornicaria,
& ita exigat debitum, peccat quidem mortaliter, & tamen
vxor tenetur reddere illud debitum. Item, si maritus fece-
rit votum simplex continentie, & exigat, peccat mortali-
ter, non tamen ex hoc poterit vxor ei negare debitum. at-
que etiam si maritus credat, matrimonium illud non fuisse,
nec esse legitimum ex aliquo impedimento canonico, quod
mulier scit certo non subesse, si ipse exigat, mortaliter
peccat, ipsa vero vxor libera non est ab obligatione red-
dendi, quæ omnia latius Adrian. explicat in 4. quæst. 14. Nec
vxor mortaliter peccat ex cooperatione ad peccatum, cum
non cooperetur sponte, sed coacte, nec possit ab hoc pecca-
to virtutem auertere, quod notat Palud. in 4. dist. 32. q. 1. artic. 1.

Quarto his adicienda est non continentia huius
conclusionis interpretatio, nempe vt intelligatur matrimonium
esse nullum ex adiectione conditionis contra eius
substantiam, quando contrahentes intendunt matrimonium
contrahere, & eo contractum hanc conditionem seruare,
& eius obligationem inducere, cuius rei fit exemplum: *Con-
trahat tecum matrimonium animo iherum contrahendi, & tamen volo te
adulteri, vel venenose affumere sterilitatis causa:* hi etenim, qui
hoc modo contrahunt, matrimonium contrahere inten-
dunt, & eo contractum obligationem adicere, quæ omnino
aduersetur substantiam coniugij. Secus si contrahentes, qui
has conditiones adiciunt, nolint contrahere, donec
conditiones euentuant, tunc enim conditiones minime con-
currunt cum coniugio, sed suspendunt ipse matrimonialis
consensus, & illæ conditiones tanquam turpes rejiciuntur.
ex 2. part. d. c. fin. quo fit, vt hoc casu matrimonium valeat, si-
cuti eleganter notat Adr. in 4. q. 6. de matrim. quia in re lec-
torem admodum dubium esse hanc opinionem, propter verba
in eod. c. fin. part. 1. expressa.

Quinto, hinc inferitur, non tantum conditionem contra
substantiam coniugij ipsum contractum vitare, sed etiam
modum contractus adiectionem. Palud. in 4. dist. 29. q. 1. art. 3.
quod reuult Syluest. in verb. in matrimonium, in 2. q. 1. artic. 1.
Dec. in auth. angustia, c. de facio, dist. 1. in 2. q. 1. artic. 1.
inest conditioni, cui adiciatur, nec pactum à contractu sepa-
ratum inducit. vnde si contractus matrimonij, etiam in cō-
tinente pactum, quod repugnet matrimonij substantiæ,
pactum hoc reiciitur, & manet ipse contractus firmus, vt si
quis matrimonium sine conditione & modo contrahat, pa-
cificatur tamen quod alter generationem proles euitet, vel
adulteretur, hac pacto non nocet ipse contractus iam per-
fectus, quod sentit Card. in d. c. fin. in quodam intellectu, quæ
refert & sequitur Prapof. ad 1. & probari potest in l. per ser-
uum. §. 1. cum l. seq. ff. de vso & habit. vbi dilinguitur, an in eadem
oratione, vel diuersa adiciatur modus contra substantiam
actus, tamen Christi. Castellione in rep. l. vbi ita donatur.
col. 3. scripserit text. in d. c. fin. part. 1. etiam in pacto locum ha-
bere. Nam & alij contractibus præter matrimonium, pa-
bentur contra substantiam actus reijciatur, manetque actus
firmus, vt ibi constat, & dicitur inferius, quauis Rom. in
l. 1. §. sed si mihi, ff. de verb. oblig. teneat text. in d. c. fin. part. 1.
non habere locum in modo: quod Bart. in d. auth. angustia, c. de facio, &
Imol. in l. vbi ita donatur, §. donat. c. de mort. col. fin. quos in intel-
lectu d. c. fin. reprobant Arct. in d. §. sed si mihi, col. 2. Barb. in c. fin. de
preca. & Anton. Rub. in l. non solum. §. morte ff. de noui oper. nouis.
col. 1. §. 97. post Anton. in d. c. fin.

6 Sexta huius conclusionis interpretatio constat ex Pa-
lud. in d. dist. 29. q. 1. art. 3. com. 1. dicente text. in d. c. fin. part. 1.
procedere in propriis conditionibus futuri euentus, non ta-
men habere locum in conditionibus præsentis vel præ-
teriti temporis: si enim quis contrahat matrimonium cum
aliqua femina, si adulterium commiserit statim matrimo-
nium validum est, si adulterium illa femina commiserit,

vel nullum est ipsum coniugium ex ipsa passione, si adul-
terium femina illa non commiserit, siquidem conditio di-
præsentis, vel de præterito, non suspendit actum, nec proprie
est conditio, *Infinitum talis ff. de condi. inst. l. cum ad presen. ff. si
erit. per glo. in l. si §. 1. ff. de legat. 1. Socin. 1. ad. & Dec. in d. l. cum
ad presen. idem Dec. in l. talis legatum, ff. de regul. iur. not. per Bar.
& alios in l. 1. ff. de condi. & de nunti. co. 1. competentem proprie
conditioni actum suspendere.*

Septimo ex præmissis patet, text. in d. c. fin. part. 1. esse intel-
ligendum, siue fit conditio contra substantiam coniugij,
siue substantia actus, siue ipsum actum resoluens. Si quis enim
ita contrahat cum femina, vt si fornicetur, liceat ei aliam
vxorem accipere, nihil agit, cum hæc adiectio ipsum actum
corruptat. ita Card. Abb. & Prapof. in d. c. fin. idem Card. &
Prapof. in c. 1. de cond. appo. & probatur in d. c. fin. dum dicitur, donec
aliam inueniam. Ex his poterit hæc eadem res ad exemplum
deduci, subiecta conditione per dictionem si.

Octauo, sic est intelligenda cap. fin. decisio, vt parte prima
procedat, quando vtique contra huiusmodi consensit adie-
ctioni conditionis: secus enim, si alter contradicatur illi
conditioni, tunc equidem non infirmatur actus. Sed licet ma-
trimonium non sit, erunt tamen sponsalia de futuro, quæ
in matrimonium ex carnali copula transibunt. ita Hostien.
Innoc. Abb. & Doct. vt fatetur Prapof. in d. c. fin. col. 1. & 2.
quam opinionem sequitur Ant. Rub. in l. non solum. §. morte, ff.
de morte, ff. de noui oper. nouis. col. 590. & Castellione in d. l. vbi ita
donatur. col. 3. & per. est enim a conditione recessum, ex eo,
quod alter non consensit adiectioni conditionis. idem Syl-
uest. in verb. in matrimonium, 4. q. 1. imo matrimonium ipsum non vi-
tiatur, eo quod quis contrahat sub conditione contra sub-
stantiam actus adiecta, alter verò verba proferat absoluta,
& pura, secundum ipsum Syluest. quod non potest aliqua ra-
tione recte defendi. Nec placet Doct. interpretatio hæc quæ
asserit, altero contradicente, ipsum contractum vim sponsalia-
rum de futuro foris ad enim falsum videtur: nisi etiam alter
contradixerit, primus, qui conditionem adiecit, hactenus
nec consensit matrimonio, nec sponsalibus: cum purè nõ-
dum consensit, sed sub conditione, quæ ab alio non re-
cipitur: nam ab eo nihil actum est ex quo consensus elici
possit ad sponsalia, vel matrimonium: alie enim consensus
ab eo præstitus. vitium habet manifestum ipsam scilicet con-
ditionem contra substantiam actus: quod fit, vt ab hæc com-
muni opinione difcedant Adrian. in 4. q. 3. de matrim. Imol. in
l. vbi ita donatur, ff. de donat. cau. 1. col. 1. & Arct. in l. 1. §. sed si
mihi, ff. de verb. obligat. vix etenim contrahit sub conditione
alter purè. Diuersitas ergo in substantia iurum fatit ipse
tam obligationem l. 1. §. qui simpliciter, ff. de verb. oblig. & licet
Iaf. in d. auth. angustia, c. de facio, num. 24. dicat, hanc opinionem & octa-
uam in intellectu communi esse addicendam, sibi non omni-
nino placere, vnde magis probat Adrian. sententiam. Verum
pro communi opinione inducitur text. in c. aliquando, 32. q. 2.
vbi probatur, quod si vterque contrahat ab initio nõ consensit
conditioni, si sterilitatis, sed alter tantum, ille erit adulter vxoris,
illa autem, si femina consensit, mariti meretrices igitur
matrimonium contrahunt, quando alter tantum hanc con-
ditionem adiecit alter verò ei contradicit, quod commu-
nis assertio probat. Sed illi canonici respondent Adrian. loqui
illum text. quando alter tantum animo & facto sic matrimo-
nium deturpat, non tamen conditione expressam in
contractum deducit, cui interpretationi verba Augusti. re-
fragantur, ibi d. de nupt. & coniugij, cap. 15. quod transcrip-
tus iur. canon. ille quomobrem ergo non ita libenter ab
hoc octauo intellectu difcedo, & plane fateor, alterius tan-
tum consensum esse purum, alterius conditionalem: ille
tamen conditionalis consensus non vitiat actum, quia ad
eum vitandum requiritur alterius etiam consensus in il-
lam conditionem, quæ contra substantiam actus adiecta
fuit, sicuti exigeretur ad agendum actum validum, c. 1. de re-
gu. iur. manet igitur ille consensus in matrimonio con-
ditionalis, eritque considerandus ex conditione: non ta-
men actus est vitatus.

Igitur si conditio est contra substantiam actus, & turpis, im-
possibilis verò reijciatur ab actus, si in fin. de cond. appo. quod cum
intelligo illud, quod ex Syluest. notauerat. Si verò sit honesta,
erit recessum a conditione, si carnalis copula sequatur, c.
super eo a prius de cond. appo. atque hunc opinionem esse huius co-
munis opinionis consensum intellectum tam etiam ingenuè fa-
tear, Arct. Imol. & Adrian. sententiam probabiliorē esse.

¶ Nonno hinc inferitur, nihil referre, an copula subsequatur, quando ¹⁷ matrimonium fuit contractum, adiecta ex utrimque consensu conditione contra substantiam actus. Ille contractus nullus est, nec valet in vim sponsaliorum: igitur coitus efficere nequit matrimonij præsumptionem, secundum communem, in d. cap. fin. quam probat Adrian. in 4. de matrimonio, §. licet a conditione censetur recessum, quando actus valet, ut conditionalis, si sequatur copula, text. in cap. de illis, cap. per tuam, cap. super eo de condit. apposi. quia quidem copula duo operatur simul, ac consequenter.

¶ Primum, ut ¹⁸ hic conditionalis contractus sic purus ad sponsalia, ac deum ut ex hoc sequitur secundum, scilicet, sponsalia hoc pacto facta, matrimonium efficiat. Abb. Preposit. & alij, in d. c. de illis, Adr. eleganter in 4. de matrimonio, §. 8. & Ant. Rub. consilij. 60. ex quo inferitur intellectus ad text. in c. 1. de cond. apposi. ubi contra matrimonium sub conditione etiam honesta, & possibile, si velit quis dimittere eam, cum qua contraxit, non poterit. est enim intelligendus ille text. quando coitus intercescit ante conditionis defectum, ex quo a conditione recessum est per ipsam copulam, & matrimonium valet expleto conditione, probatur ex text. ibi, eam relinquere voluerit. Præmittunt enim illa verba cohabitatione, & carnalem copulam, argum. a d. de dispensand. de despons. impub. Carnalis autem coitus hunc effectum operatur, quando ante defectum conditionem contingit: quia si post defectum conditionis sequatur copula, nihil conducit ad coniugij præsumptionem, cum iam præmissum matrimonium omnino deleverit. Obstat tamen text. in cap. per tuam, de cond. apposi. ubi matrimonium inducitur propter copulam remissa conditione, & tamen ibi post defectum conditionis probatur copulam intercessisse. Sed respondeo illo casu ex confessione viri effecti, si probatum vis feminæ agentis pro matrimonio aliter servit enim viri propria confessione: indistincte illa. Feminam cognovisse carnaliter igitur iam constat in illis sponsalibus contraxisse copulam, quæ præsumitur ante conditionis defectum. Sed ad euerdendam hanc probationem, quæ facit mulieri, & matrimonio, est necessaria probatio ex aduerso concludens, scilicet ipsam virum post conditionis defectum sponfam cognovisse, non antea: hoc autem ibi probatum non fuit, nam est probatum fuerit post defectum conditionis, virum sponfam cognovisse: potuit tamen contingere, eam a sponso cognitam fuisse ante defectum conditionis: ex eo enim, quod post cognoverit, non sequitur necessariam eam antea non cognovisse. Sic ergo est probatio feminæ elicit concludens, ex aduerso vero minime conueniet, matrimonium ibi indicari propter copulam, omisso defectu conditionis. Ita Host. Abb. Preposit. & alij, in d. c. per tuam, hoc dubium explicant, quamvis gl. ibi non recte id intellexerit. Ex quo inferitur, favore matrimonij dubiam ¹⁹ confessionem esse intelligendam contra ipsam consistentem, quod in d. c. per tuam, Cardin. & Preposit. notant, licet alias dubia confessio in favorem consistentis non contumacis sit accipienda, Anton. & Preposit. in c. ex litteris in 1. de spons. Decim. cap. in præsentia, nam. 2. de probat. idem Dec. in l. in contrahend. ff. de reg. iur. explicat optime in criminib. Fel. in cap. cum dilectis, de accusat. coluini, §. 2. Anchar. consilij. 179.

Quia tamen ad matrimonij contractum sapissimè conditionis plurimum probatio copulæ, est sciendum in hac re, viro afferenti cognovisse aliquam feminam, credendum esse, vbi de matrimonio cum ea contracto agitur, cap. continue, de de spons. impub. §. si quis acciperet, 33. q. 1. imò & mulieri iuranti, de viro cognita, favore matrimonij creditur, Host. Ant. Abb. Preposit. & alij, in c. duo pueri, de despons. impub. & Henr. in d. c. consuebat, quoniam Preposit. in d. cap. per tuam, in hoc ultimo contrarium tenet. Prima tamen opinio, quæ utroque casu communis est, procedit præmissa cohabitatione maris & feminæ, ex qua coniectura non levis capitur verè præcessisse copulam, utrunque tamè sit, probari potest contrarium per obitericum aspectum, aliæque probationem, ex qua constare possit coitum nondum præcessisse gloss. in d. c. contrahitur, quam Doct. ita approbat, alia in c. proposuisti, de probat. ubi Fel. & Dec. 2. colum. quibus similis est, in cap. 2. vers. affectata, de temp. ordin. in c. 6. & ex communis opinio secundum Alex. in l. qui bona, §. qui d. Anton. ff. de dam. infect. colum. penul. & Ias. in l. si quando, C. unde vi, col. 4. notat Hippol. in Rub. C. de probat. nam. 137. Scribit tamen Augustin. lib. 1. de civit. Dei, c. 18. obstericem quandam explorant virginis integritatē, manibus eam corripuisse, probatur etiam coitus aliis modis, quos Abb.

& Doct. not. in præterea, de testib. & in c. litteris de premissis, & Socinn. consilij. 32. vel. 3. col. 2.

¶ Decimo hæc ipsa conclusio, quam ex prima parte, fin. notauimus, ad alia exempla præter ibi à Rom. Pontifice expressè adducenda est. Nam ²¹ & hæc conditio Contrahito tecum, si veneris ad exequia mea, vel si caput meum ascenderit, est contra substantiam actus, cum eventus harum conditionum non permittit obligationem hæc, ut aduertit Adrian. in 4. de matrimonio, quæ 3. nec copula subsequuta matrimonij præsumptionem operatur, secundum eum.

¶ Undecimo ex eodem cap. fin. part. 1. sic intellecto, solet notari cautela quardam, quavis, qui ²² animo non omnino libero contrahere cogitur matrimonium, ad contrahat verbis, non tamen verè, sed fidei, si adiciat conditionem contra substantiam matrimonij, & alterius consensum saltem tacitum ad id exigat: ille enim contractus ex his nullus est, & ita communiter notant Doct. in d. cap. fin. quos refert Gerard. singul. 2. & Hippol. sing. 286. cauet tamen lector, ne hæc Doct. cautelis nimis adductis sit: harum vis non est ita passim probandus, sed tunc cū iniuria quos opprimunt.

¶ Duodecimo, quo ista assertio, quam hæcenus tractauimus, rectius percipitur, opera precium est perpendere, quanta ²³ ratione in ceteris contractibus conditione adiecta contra substantiam actus tollatur, atque ea recte, actus censetur validus, cum præcario ff. de precat. & non cum fin. de precar. at in matrimonio ipsum actum corruptat? Sunt enim, qui lillam cum præcario, intelligant, quando ²⁴ modus adicitur contra actus substantiam: nostram vero decilionem, quando conditio: itaque secundum eos modus reiciendus est, non tamen conditio, sed ipsa actum vitiat: ita Imol. in l. ubi ita donatur, ff. de donat. cum consuet. l. as. in authent. inquest. C. de sacrosanct. eccles. nam. 36. quorum responso quævis tangit cap. fin. de cond. apposi. & id intelligit non procedere in modo, superius à nobis explosa fuisse: dum verò cum præcario dicitur non habere locum in conditione, sed in modo, nequaquam placet: imò nec in modo. Illa procedit modus enim contra substantiam actus, ipsum actum vitiat, l. per servum ff. de usu & habit. quam obrem, si fallor, ita dicendum est, conditionem contra substantiam actus tunc ipsum actum irritum facere, quando resistit initio actus: quia regnat conditio illi qualitati, sine qua actus initium capere non potest: ut est consensus ad matrimonium requisitus, sine quo actus initium capere non potest: ideo conditio repugnans huic qualitati, vitiat actum l. obligationum substantia, ff. de act. & oblig. l. datus, §. ceterum, ff. de null. testam. cum quo dicebat Corn. consilij. 79. in 2. volum. colum. 4. quod si quis dicit, Iustitia hæc denu. Titium unum non insistentem ad illa nulla initio: quia id, quod adicitur institutioni, contrarium est ipsius institutionis initio. Sic ergo ad coniugalis contractus initium consensus exigitur liber ab illis conditionibus: igitur si conditio aliqua interueniat, actus non rehet. Sed in cum præcario, & in l. ubi ita donatur, atque in cap. fin. de precat. non adicitur conditio, nec pactum, quod initio contractus repugnet: consensus enim ad gerendum actum illum, non tollitur ex illius conditionis adiectione: sed id, quod adicitur, est contra quandam illius actus qualitem, quæ ita inhæret actui, ut contraria qualitas eidem actui, & eius nomini, propriis, quæ eius effectibus aduerstetur, tunc etenim, reiecta illa conditione, actus valet, quia nullo impedimento subsistente, initium assumptum vnde minime conuenit, ut sic legem adiectione illi in competenti solatur. Nam & testamentum si fiat cum promissione, & clausula derogatoria sequentis voluntatis, adhibita iuris lenientie, illa promissione subblata, quæ testator pollicetur, si illud testamentum non reuocatur, valet testamentum: quia illa adiectio non est contraria initio actus, qui ex voluntate adhibita iuris solennitate perficitur, licet repugnet actui & eius nomini, propriis quæ eiusdem actus qualitatibus, & ex quibus hoc proprium est, ut mutari rescindique libere valeat à testatore, l. si quis in principio testamenti, ff. de legat. 3. quæ quidem facilius intelligenter ex traditis à Carolo Molin. de contrahit. 4. §. 9. numer. 353.

Ex his dubiis illud celebre explicandum est, nam ²⁵ religio, nisi professio irrita sit eo, quod fiat sub conditione si possit habere propriis, si quis profiteretur, vel si permittatur ei coniugalis visus, aliudve, quod voto continet, pauperatis, aut obedientie contrarij sitan vero sit hæc conditio reicienda, ita ut actus, valeat, & Bernardus in d. fin. de cond. apposi. per text. ubi quem

Hinc deducitur intellectus ad text. in *1. d. c. 2. de Affinitate*.
29d^o probat, sacros^o ordines collatos alicui protestanti, ad
conditionē conditionē matrimonii valere, reiecta conditionē
& tamen iū matrimonium ab eo fuerit contractum, in mi-
nisterio debere manere; & sic ordinatum & sic in sacris
ordinibus, non in matrimonio, vt Abbas, in *c. cum M. de con-
fess. 7. Sec* si is abque conditione fuerit sacro ordine in-
figitur, ac demum matrimonii contraxerit, deponitur ab
ordine. ita text. in *2. d. c. 1. cōditio* non est cōtra substa-
tiam ordinis sacri; quia iure diuino sacro ordine prædictus
non tenetur abstinere a coniugio, quibus bene ex constitu-
tione Ecclesiæ, & iure canonico, quod inferius ostendā, vi
tractabo de impedimento sacri ordinis de cōditio reiciitur,
quia cōtra naturam auctoris sacri iure Pontificio requiritur.

§. SECVNDVS.
De conditionibus Matrimonialibus.
SYMMARIA.

- T**urpis verò conditio à coniugii contractu excludit. ipsūque matrimonium manet firmum, ut si quis dicat: *Contraho tecum matrimonium, si partem occideris*, text. in cap. *super*, vili. de iudi. apud. cap. 1. v. et tit. iuxta communem eius intellectum, quod quidem dubium videtur, cum consensus ad matrimonium requiratur; hic autem consensus non est purus, nec absolutus, sed relatus in euentum conditionis: ergo priusquam conditio, quantumcunque turpis, eueniat, qui sic contrahit, non censetur consensisse. Verum his responderi poterit, Ecclesiam iustissime à contractu coniugali turpem conditionem rejicere, ac credere ipsum contratum purum, ut constat ille ergo, qui contrahit matrimonium, sciens illam turpem conditionem ab Ecclesia tolli, & manere contractum purum videtur contrahere purum matrimonium, & consensum purum ad matrimonium præstitisse quod notat Innocent. loan. Andr. Praepos. & alij, cap. 1. de condit. apud. dum illa text. exponunt, *in verbis*, *teneatur*, perinde ac si conditio non esset adiecta: quæ quidem turpis conditio reicitur à canone fauore matrimonij: sic patet à lege fauore vltimæ voluntatis etiam excluditur, præsumenda. C. de institutio. & *substitutio* vbi. vbi. la. & Dec. l. conditiones. ff. de condit. insti. quæ quidem ratio etiam locum habet in conditione impossibili, siquidem etiam illa fauore matrimonij reicitur, & manet acis purus text. in d. cap. *super*, si. sicuti & fauore vltimæ voluntatis eadem, ab acru tollitur, l. 1. & ibi Bart. ff. de condit. insti. l. vltima. ff. de condit. & demonstrat. ff. impossi. iustit. de hered. insti. sic Imol. in d. 1. non semel hanc rationem ad matrimonij contractum deducit. Iuxta enim ipsi hæc verba interpretatur, iuxta sensum simplicem, ac si conditio adiecta non esset, & hoc quidem in fauore matrimonij induxit, cum dubium

esset, serio in iocose hæc conditiones à contrahentibus expressæ fuerint: quod Ioan. à Medina explicare conatur in *trac. de contrah. q. 23.* dicens, scientiam huius interpretationis in contrahentibus exigi, ut ipse contractus purè & simpliciter valeat, distat tamen hac in re conditio turpis, à conditione impossibili: turpis enim f. conditio, si de præterito vel præteriti sit, nõ tollitur ab actu f. vel statim tenet matrimonium, vel non tenet ex conditionis eventu, vel defectu: nam & in hoc casu nemo ad delinquendum inuitatur, nec ipse actus solus p. n. est. Vnde si quis ita contrahat matrimonium *f. Titium occidit*, matrimonium tenet. si alter Titianum occiderit: si vero non occiderit, matrimonium ibi nullum contrahitur. Sed conditio impossibilis, etiam si sit de præterito, vel de præteriti, semper reiicienda est, & contractus ipse manet purus. ut si quis dicat: *femina contraheo, si heri non fuit ortus sol.* quod notat Palud. 4. *dist. ult. 29. quest. 2. art. 5.* ex quo colligo primum intellectum ad text. in d. cap. fin. q. art. ult.

Secundo, hæc vltima illius pars est intelligenda de conditionibus à natura impossibilibus, secus erit dicendum in conditionibus possibilibus à natura, ex accidenti tamen, vel ex lapsu alicuius in præteritum, quod redire non potest, impossibilibus. Sic enim contractum Matrimonium vel valet, vel irritum est, ex eventu conditionis. Adrian. in 4. de matrim. q. 6. Palud. in d. art. 5. conclus. 4. & Steph. Caietan. in *sacrament. q. 49. de matrim. conclus. 4.* quemadmodum si quis contrahat cum femina, sub hac conditione: *si ex virgo, si pater suus viuit*: quamvis enim præmissa corruptione sit impossibilis virginis cõditio, licet etiam morte patris præcedente, est impossibilis vitæ conditio: tamen quia contingit ex accidenti vel ex transcurso præteriti, quod redire non potest, & de se propria sui ipsius natura virginis in femina, & vitæ in patre suis erant possibilis, non reiciuntur hæc conditiones, sed vel statim valet, vel statim matrimonium est nullum quod etiam notat Arret. *compil. 32. colum. pen. & Syluest. in verb. matrimonium. 3. quest. 8.* in quo quibuscumq. videri potest matrimonium * ab vltima voluntate differre: quia in vltimis voluntatibus conditiones ex accidenti impossibiles reiciuntur, & valet actus, *ab omnibus. in testamentis. ff. de legat. 1. l. si Maria. ff. de hered. instit. in fin.* sed tamen illæ leges loquuntur in conditionibus etiam à natura impossibilibus nõ ex accidenti, nec ex facto præterito: quia quamvis possibile sit aliquem habuisse filiam tamen impossibile est, & fuit, eam viuere, si eam nõ habuit, quod fit, ut leges illæ etiam ad matrimonium deduci possint. Hinc fieri conat, ut si quis matrimonium contraheret cum femina, sub conditione, *si cum filio viuit*, nunquam tamen habuit filium, impossibile sit dicta cõditio in specie, licet possibile esset, illam filiam habere, & eam viuere. Sed quia eam non habuit, impossibile videtur eam viuere. Verum hac in re exactionis diligentia est notandum, conditionem * in præteritum, vel in præsens conceptam, quæ nec contingit, nec potuit contingisse, tollendam esse ab vltimis voluntatibus. Illa verò, quæ potuit contingisse, & tamẽ nõ contingit, falsam censeri, & actum vitare: text. in *l. cum in secundo. §. 1. ff. de iust. iur. facit. demonstratio. §. 1. ff. de condit. & demonstrat.* quod si in futurum concipiatur conditio, quæ potuit contingisse, & tamen modo contingere non poterit, ut *f. Titius viuet*, quia iam tempore adiectæ conditionis mortem obierat, talis cõditio reiciatur, ut impossibile sit, multa. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. secundum communem interpretationem. Bartol. in *l. 1. colum. 2. ff. de condit. instit. & in l. cetera. ff. de hered. instit. Albet. Angel. Bald. & Imol. in l. si Maria. aud. ut ex quibus Palud. opinio erit intelligenda, quando illa conditio in præsens vel præteritum concepta, licet non contingit, potuit tamen contingisse, deus vero erit dicendum, quando vel hæc ipsa conditio, quæ potuit accidere, licet minime euenierit, fuerit in futurum concepta, vel conditio in præteritum vel præsens concepta, nec potuit contingisse, nec contingit si enim casibus actus valet, etiam coniugalis, reiecta conditione, nisi possibilis videtur ipsi contrahenti adiecta conditio, quod alibi tractabo atque hæc procedunt, perpen. Bartol. & aliorum opinio, quia omnia. Petrus Stella Aurelianens. in *Liqua Roma. §. Angerius. ff. de verb. obligat.* defendere conatur conditionem contrahentem in præteritum, vel in præsens, siue potuit, siue nunquam potuit esse vera, & litem voluntatem irritam facere, si deficit, & intelligit *ad si Maria. in conditione concepta in futurum, ex litera Pandectarum*, quæ in futurum concipit illam conditionem, quæ iam opinionem idco*

referre libuit, quod ex ea Palud. sententia indistinctè procedet in conditione in præteritum vel in præsens concepta, respectu huius intellectus, tamen erit falsa eiusdem Palud. opinio, quam præcedenti intellectu retuli, quia ratione à communi opinione non est discedendum, ex qua præcedens intellectus optime confirmatur, quoad decisionem Palud. ibi traditam in fine.

Tertio ex his infertur matrimonium * contractum sub conditione turpi, vel impossibili nullum esse, si consensus coniugalis deficit in contrahente: vnde cum in foro inferiori animæ credendum sit, non inducitur matrimonium auctoritate Adrian. in 4. q. 7. de matrim. & Palud. in 4. q. 1. *sem. dist. 29. 2. art. 5. conclus. 5.* idem probat Ioan. de Medina de *contract. q. 23.*

Quarto eadem conclusio ita intelligenda est, ut etiam in foro iudiciali quandoque * cõiugium contractum sub conditione turpi, vel impossibili, nullum iudicetur, quod contingit, quando constat, consensum coniugalem defecisse, quia expresse aliqui se contraxerunt, ut nullo pacto vellent consentire, nisi eueniente conditione. Ita Adrian. in 4. de matrim. q. 6. Steph. Caietan. in *sacrament. Neapol. q. 49. de matrim. conclus. 8.* Idem scribit Adria. *quest. 7.* quando ex aliis coniecturis potest iudicari præsumere consensum defecisse: atque id potest potissime colligi, si contrahens crederet conditionem esse natura possibilem.

Si enim esset in controversia disputatio, an posset stellaram pars esse celo in terram cadere, & contrahens hac conditione contraheret, si posset, esse stellam aliquam huiusce, & in terram cadere, vel si stella aliqua hoc anno ceciderit in terram: certe, etiam in foro iudiciali non esset hic contractus iudicandus coniugalis propter manifestum dissensum, quod probatur, nam & in testamentis, ubi conditio impossibilis reiicienda est, actus quoque ut prout conceptus valet, corruit actus si testator * crederet, conditionem esse possibilem, text. in *l. seruo manumisso. ff. de condit. indeb.* quam præter alios explicat optime Arret. in *Lampyridis. ff. de verb. obligat. fin. c. dicit ligat. Soc. in l. multa. §. 1. ff. de condit. & demonstrat.*

Quinto ex eodem intellectu subinfertur, matrimonium contractum sub turpi conditione, quæ tamen crederetur honesta, non tenere, nec posse dici purum contractum, ut idem Adrian. asserit, q. 7. de matrim. ut si quis matrimonium contrahat sub hac conditione, *si coniugis debuit non negauerit, in quocunque deinde existat*, an licet sit inter nos carnalis copula. Existimant tamen quidam, licet posset iuxta uxorem debitum reddere: viro: ex aduerso alij contrarium opinantur, quod alibi tractabimus: credit tamen contrahens, licere omnino iudici, quod in conditionem deducit, nec existimat, turpem esse conditionem: igitur non intendit purè in Matrimonium consentire.

Sexto eadem vltima & fin. conclusio procedit, etiam si cõditio * sit impossibilis de iure, licet natura possibilis si quis tamen enim contrahat matrimonium sub conditione, si inter consanguineos: intra quatuor gradum potest coniugium contrahi, vel si filius sine causa possit à patre exheredari, matrimonium tenet, reiecta conditione hac impossibili de iure, sicuti testamentum, *l. 1. iuxta communem intellectum. ff. de condit. instit. §. impossibilis. Instit. de hered. instit. l. continuum. §. cum quis ff. de verb. obligat.* referetur enim hac conditio in dubio ad ius præsens: quod iure id possibile est quod etiam Adria. probat in 4. q. 11. de matrim. dicens conditionem, quæ ad ius futurum dirigitur, permissam esse, nec actum purum esse: ut si quis ita contrahat matrimonium, licet aliquando licebit coniugium contrahi inter atinentes sibi quarto gradu, vel si hoc anno licitum erit requirere: * in multis: cum id modo, lege lata à Carolo Cæfare, ac Hipsanorum Rege inuictissimum prohibuit sit; quod notandum est: nam Syluester in *verb. matrimonium. l. 4. §. 9.* indistinctè negat matrimonium contractum sub conditione, iuratum tamen impossibili, validum esse, reiecta conditione, imò eam minime reiiciendam fore exilimiat.

Subinfertur ex hoc intellectu ad text. in *elem. vnica. de consang. vbi*: ipso facto excommunicatur, qui in gradu prohibito matrimonium contrahunt, ut loci habet, etiam si contrahentes sub hac conditione cõtraxissent, si inter cõsanguineos in quarto gradu licet matrimonium cõtrahi. Nã cõsuetudo cõditio reiciatur, remanet purum matrimonium contractus: igitur pena illa loci habet, nisi consensus coniugalis omnino defecisset, quod in animæ interiori iudicio notandum est, secundum Adrian. in 4. de matrim. q. 11. Miru' tamẽ est, cur matrimonium contractum sub impossibili conditione valeat

teat: cum constet abesse consensum matrimonium contrahi non posse, si vero, qui sub impossibili conditione contrahit, non censetur contrahere, in eo non censetur, teste Iuriconsult. in *l. non solum ff. de alio. et oblig. conditio enim impossibilis potius tendit, iuxta communem usum loquendi in dissenfium, quam ad irrisionem, quia scrib ad obligationem, quod fit, ut Durand. in 3. *sentent. diff. 79. q. 4. hanc difficultatem solvenda relinquit peritioribus. Verum Palud. in q. diff. 29. q. 2. art. 5. *conclus. 5. dicebat deficienti consensu non esse hoc matrimonium in foro interiori tengeri tamen contrahentem sub hac conditione ad matrimonium noviter contrahendum, propter præceptum Ecclesie, quod in d. c. fin. exponitur. Sed hoc ultimum non placet Adria. q. 7. de matrim. quia text. in d. c. fin. nullum nobis exhibet præceptum de contrahendo matrimonio: sed esse iam contractum iudicat & decernit. Nec me later, a viris doctissimis in *huic. cap. final. conclusionem de conditione impossibili intellectam fuisse, ut loquatur in conditione impossibili, adiecta tamen contractui, ut adimplenda: quia natura possibilis, erat pensata contrahentium qualitate impossibilis, ut si quis contraheret cum femina matrimonio, si ei dare centum millia aureorum, & femina esset pauper, & manifeste impotens ad illa dandum: vel sub hac conditione, si dare ei regnum: hæc etenim conditiones, que ut observanda adiciuntur, repellit debent à Matrimonio: cum enim contrahens, qui hanc conditionem apposuit, sciat eam alteri impossibilem esse, pure contraxisse videtur. Si vero conditio apponitur, non adimplenda, sed manifeste vero non sequatur: quia est impossibilis à natura, irrisorios est hic contractus iudicandum. Nec credendum est, serio velle aliquem matrimonium contrahere, si dicat, *contraho tecum matrimonium, si digito calum tengeri*. Ceterum hac consideratio hac in re diligetissima est, quippe que interiori sensum illius *cap. fin. exacte perpendat*: non tamen omnino est immuni ab objectionibus, quas disputationis causa proponant. consensum equidem ita in primo casu deficientem videtur, sicut in secundo: quia enim contrahat hac conditione, si alter, qui omnino pauper est, centum millia aureorum dederit, ita videtur ab ea dissentire, sicut si contraheret, si digito alter celum tengeri probat. *com. heret. si. ff. de testam. liber. Præterea hic decretalis, que hanc assertionem probat, condita fuit à Gregorio Nono, cuius canones sapienter eviderent phrasim Iuriconsultorum, apud quos conditio illa primi casus difficultas appellatur, non impossibilis. *l. cum in illud. l. ff. de verb. oblig. & ibi Aren. Nam & Theophyl. in fin. inquit, de legat. impossibili conditioni hoc exemplum accommodat: si in celum ascenderit. Item si Canonici in hac decisione voluit facere matrimonium, si curius civile vultus voluntati, quia excludit conditiones impossibiles, licet in eis exigat liberum consensum: vult denique has impossibiles conditiones pro non scriptis haberi: & tamen in vltimis voluntatibus conditio illa primi casus, que difficultas, non impossibilis iudicatur, non repellitur, sed actum ipsum irritum facit. d. l. cum heret. si. v. *gl. in q. impossibili inquit, de hered. institut. Bart. & Mol. in l. in fin. ff. de emul. institut. l. in d. si prædicta interpretatio admittenda est, text. in c. si par. vlt. est intelligendus de conditione, que impropre dicitur impossibilis, proprie autem difficultas: atque excluderetur à littera illius text. conditio proprie impossibilis, que naturaliter nequit contingere: & tamen illæ text. de impossibili loquuntur. Nec esse fauor matrimonij similis fauori vltimarum voluntatum, imò contrarius, ut ex præmissis constat ille vero text. hac conditione impossibilis pro non scriptis habendas fore, manifeste ita ut fauor matrimonij. Vnde illius c. sensus mire reconditur est, nisi quod antea diximus modo repensum, scilicet, si Canonici præsumere ex intentione contrahentium, & fauore matrimonij illas conditiones non esse adiectas ad consensum suspendendum, sed pure contractum fuisse consensum. Sicut ipse Adria. fatetur. d. q. 7.*******

¹⁴ Est et aliud in hoc tractatu duobus, vtrū à matrimonio contractum sub conditione omnino extitura valeat explosa conditione: an debeat eius eventus expectari: *re. contra ab te. cum si cetera sol. vtrius. in quo gl. in d. c. per tuum, de cond. apposi. tenet expectandum fore conditionis eventum, & tam sequuntur Joan. And. & Anto. ibi. E contrario esse matrimonium putum reiecta conditione, assensum ibi Host. Cardin. Abb. & Præposit. Thom. in 4. *diffinit. 29. quæst. 3. & ibi Palud. q. 2. art. 5. conclus. 3. & Syluest. in verb. matrimonium. 3. quæstion. 2. conditio**

enim omnino extitura non suspenderit assummo adus ille pure conceptus censetur. *lib. heret. meum. ff. de condi. et demort. lib. quod si sub. c. ff. de conditione indeb. l. si populus. §. 1. ff. de novatio. n. iur. coniugalibus hic contractus purus erit, non conditionalis. Si quidem quod omnino extitura est, non potest non contingere, atque ideo præsens esse videtur. Iaso. tamen in lib. impossibili. fin. *colum. ff. de verb. oblig. dicit gloss. procedere quando illa conditio omnino extitura esse habet tamen diem incertum, ut contrahe tecum si Titius mori. atque quoniam enim certum sit Titium moriturum est tamen incertum quando morietur: & ideo donec moriatur Titius, non est matrimonium, & hoc Bart. in lib. ita stipulatus. 2. *quæst. prime. ff. de verb. obligat. vbi dixit ex contractu habente conditionem certam, & omnino extitura incertam vero quod tempus non oriri actione ante euentum idem gloss. in *l. cum ibi. ff. de reg. iur. & ibi Dec. Imol. Aretin. & alij in d. l. ita stipulatus per d. 1. *cod. v. actiones ab her. Sed hæc Ias. opinio non placet: quia Bar. dicit procedi quod ad aditionem, illa enim orta non est: obligationem autem antequam constat ita imortam fuisse. gloss. in d. l. 1. c. v. actio, ab heret. c. in q. post mortem. Inquit, de mar. *supra. sed. in li. si sponsa. c. de contrahenda. stipul. quemadmodum expresse idem notant Pet. & Cyn. in d. l. 1. Paul. in l. 1. ff. de conditione. et demort. Ripa in d. l. ita stipulatus num. 9. Aleia. in l. cedere dicit. ff. de verb. signifi. sed Ioan. Igne. in l. 1. §. serui, appellatio. ff. ad syllam. in prin. & probatur: quia id sub hac conditione debetur, novari potest, si sic vult. §. 1. *ff. de nouat. sed si nulla esset orta obligatio, non posset novatio contingere lib. 1. *ff. de nouat. iur. iur. obligatio ante diem orta censetur, probatur etiam in l. nam & si cum moriar. ff. de condi. in deb. vbi, quod sub hac conditione debetur, si soluat ante diem, repeti non potest: ergo obligatio ante diem orta erit. vnde sequitur matrimonium pure contractum dici ante diem quia ratione Henr. in c. fin. de condi. appo. aliter hac q. dissolvit, dicens hunc contractum non esse iudicandum. Primum, quando verba contrahentium referuntur ad tempus conditionis euentus, ut si quis contrahat matrimonium si & quando cetera sol. vtrius: si & quando solent in signis l. vtr. hoc enim casu non refellitur ab hoc contractu ita conditio: quia consensum suspendit. idem notat Adria. q. 16. de matrim. & ita potest primo defendi gloss. opinio, quæ communi sententia aduersatur. Secundo defendi potest opinio gl. quando matrimonium fuit contractum sub conditione futuro tempore certissime euentus, non tamen omnino extitura secundum naturam exempli sit, si Antichristus nascetur: hæc enim conditio non est naturaliter omnino extitura, sed est contingens in futurum quia ita constat ex sacra scriptura: tunc etenim matrimonium non tenet, nec contritus actus ille purus conditioe reiecta: ex eo tamen deducitur spon. salia de futuro ad effectum, ut copula secuta matrimonium efficiatur. ita Adria. q. 17. de mar. ex quo patet, Accurs. in l. si populus. §. 1. ff. de novat. c. in l. quod si sub ea. ff. de condi. indeb. non recedente diligenter exemplum assignat conditionem omnino extitura: si Antichristus nascetur: cum omnino extitura conditio dicatur illa, quæ necessaria est secundum naturam illa vero si Antichristus nascetur, non est secundum naturam necessaria, sed in futurum certissime contingens.********

Nec omittendum est, quod adiuvat gloss. in d. c. per tuum dicens matrimonium ceteri pure contractum fit si dicat femina, *contraho tecum matrimonium si te virginem inuenio*: cū enim illa conditio ad periculum carnis copule referatur, turpis censetur, ideo reiicienda est: vt gloss. ipsa notant, quam ibi sequuntur Doct. Communiter tunc Præposit. ibi, *cola. pen. qui tamen post Card. diuini opinatur, quando illa conditio ad actum licitum refertur, scilicet si virgo inueniatur per aspectum matrimonium, atque oblectum, idem Syluest. verbo. matrimonium 3. quæst. 8. & Aretin. conf. 82. *colum. penult.**

Sed si quis sub hac conditione matrimonium contraxerit: si summa permiserit ab eo se carnaliter cognoscere, secuta, copula erit matrimonium verum: imo si per verba posteriorum de futuro contraxerit, dicens contraham tecum, si permiserit se carnaliter à me cognoscere, initio copula ista sponsalia pure contingunt de futuro, atque consequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrimonium. c. in q. si fidem de sponsal. quod Vincen. placuit m. c. v. de sponsal. diu. quem Adria. in q. 8. de mar. sequitur, licet gloss. in d. c. 1. hanc conditionem veluti turpem crediderit reiiciendam fore: quod falsum est: quia intelligitur in hac conditione copula coniugal. & licita, non autem illicita.

M 4

§. TER.

§. TERTIVS.

De lucri spe, seu donationibus in contra-
ctu Matrimonij interue-
nientibus.

S V M M A R I A.

1. *Conditio lucri ex causa dotis, vel alia bonis in contractu matrimonij adiecta, penam adnotanda est.*
2. *Donatio postea tunc matrimonij emittenda est viro, seu, vel ignobili, nisi fuerit causa remunerandi iuramentum, vel nobilitatem.*
3. *Donatio ista ab uxore secunda nuptias contrahente, non debet servari filij primi matrimonij.*
4. *Intellectus ad l. 16. Tauri.*
5. *Donatio ista tunc est dotis nomen habet, privilegium dotis minime con-sequitur.*
6. *Lucri spe ita potest quia adiecta conditio imitari ad matrimonium contrahendum.*
7. *Lucri spe ita potest quia adiecta modo, imitari ad contrahendum ma- trimonium, et ex hoc non contrahitur, licet non illud emittat.*
8. *Legitima filij generati per uxorem, quam suam.*
9. *Lucri quem priorem an sit penam.*
10. *Lucri causa matrimonij alius, vel alio, quam uxore datum, soluto matrimonio an sit mariti vel uxoris.*

Superest tunc de illa agere conditione, quæ ad lucrum aliquod tendit, an in matrimonij contractu licita sit, et si quis contrahat cum uxoria, si ei centum aureos dederit, et tex. in c. de illis. de condit. appof. probat licitum id esse, cui tamen obstat text. in l. si ita stipulatus fuero te filij, si filij nuptio. 2. de verbor. oblig. vbi id non licere iurisperitulos palam afferit: quia ceterum promissio facta causa libidinis. Sed respondeo hanc conditionem licitam esse ex causa dotis, et si vir promittat facinoræ contrahere matrimonium cum ea, si ei centum dederit: intelligitur enim in dotem, et id licitum est. Nec ibi præsumitur potest causa libidinis adiectam fuisse dictam promissionem, iuxta Communem interpretationem text. in d. cap. de illis, atque in dubio bonella causa præsumitur, nisi causa cognita turpis promittenti causa concilietur, quod in d. §. si filij nuptio. probatur, notat Angel. Fulgo. et Iason. in l. 1. c. de institut. & subit. ex quibus constat præsumi causam libidinis si vir dare uxori promittat, non tamen si ipsa femina viro, dare aliquid polliceatur.

Potest, & secundo, illa dandi conditio admitti præter causam dotis, quando t datur uxori iuveni, vel generosæ, atque nobili in premium iuxoris aut nobilitatis, quam vxor amittit contra matrimonium cum ignobili. *Amplius. C. de dignitat. l. 12. ita Abb. & Præpos. in dict. cap. in l. Bartol. & Paul. in d. §. si filij nuptio. idem Bartol. in l. diuorsio. ff. de verbor. oblig. vbi doctores sequuntur: facit glo. in l. de intellectu in l. si voluntate. C. de dot. promiss. vbi Bart. notat & Campe. in tract. de dote. l. par. 4. §. 10. Lupinus cap. per vestras. notab. §. 21. de donatio. quam opinionem dicit Communem Curt. lun. conf. 6. nu. 30. & Ioan. Lupi in rub. de donat. §. 31. qui §. 32. n. 7. idem aliter, quando ista donatio fieret iam matrimonio constante: siquidem fieri potest secutum eum, & notat Abb. in c. fin. de donatio. inter viros & uxorem, & Guid. Pap. conf. 112. & distinguit Salyc. in l. 2. c. de dote cau. non emu. quem sequitur Guliel. Mayne. in l. an amiguit pro dote. ff. de reg. iur. num. 5. prædictam opinionem intelligens post Salyc. quando expresse constat donandi animus in marito causa remunerandi, licet hanc Bart. & Communem opinionem reprobat Aynon. Saul. conf. 1.*

Ex communis tamen opin. deducitur non teneri donatariam uxorem t soluto matrimonio, secundo nubentem, hanc donationem conferre filijs prioris matrimonij. ita opinatur Francisc. de Rip. in l. summe. C. de secund. nups. n. 35. sic illam legem intelligens, & Ioan. Lupi in rub. de donat. §. 30. n. 35. Hinc etiam t inferitur intellectus ad l. 16. Tauri, quæ in viro, uxore idem statuit, quod primis in l. summe, fuerat statutum. Solet tamen appellari hæc ipsa donatio, quæ uxori a marito fene vel ignobili filij, dotis constitutio a marito uxori facta: sed non habet vxor privilegia vere dotis, quo ad hanc donationem: clam non sit dos. arg. Iason. in c. qui prior. in pig. habebant, quod ipse colligo ex Rom. ampl. 445. col. pen. unde inferretur.

Et quibus constat posse quem ad matrimonium inuitari spe lucri consequendi, quod Iurisc. aperte docet in l. Titio. §. 1. ff. de cond. & de mon. quia præter eius interpretes dicit Singul. Ioan. Lupi in cap. per vestras de donat. 3. notab. §. 3. 1. colum. 2. ad id etiam est optimus text. in l. 3. vbi Iason. Codic. de institut.

& subit. quæ iura loquuntur in eo, qui legato vel donatione alium ad matrimonium allicere vult cum aliquo femina contrahendum: atque ibi nulla potest esse turpis præsumptio, vt not. Bart. in dict. §. si filij nuptio. ab alijs ibi receptis. Nec tantum id potest fieri adiecta conditio sed per modum: sicuti si quis Sempronium hæredem instituat, vt matrimonium contrahat cum uxoria: quod si non contraxerit, vult eum priuari illa hereditate: ita Oldr. consil. 16. que Aret. sequitur in d. §. si filij nuptio. dum tamen t intel modus adiciatur filio in legitima: id etenim fieri nequit. *quoniam in prioribus. C. de iussu. test. & expressum Ioan. Lupi in d. l. per vestras. 3. notab. §. 21. col. 5. licet Aret. contrarium opinetur in l. Titio. col. 3. ff. de verb. oblig. Sed cum prætinuo hereditatis, si matrimonium non sequatur, per viam modi, facta videatur in penam non contracti coniugij, si quidem hereditatur pure acquisita priuari. penam censetur. gloss. in l. 1. §. si quis præter. vers. per in integrum ff. de iure iur. c. quæque. Præ. in l. fin. ff. in computationem. Cod. de iure delict. 3. col. idem in l. triprehensio. C. de institut. & subit. idem in l. §. C. de codic. penam. Alex. & Rip. in l. 2. ff. de dam. infect. igitur a matrimonio pena ita reiicienda est. c. Gemma. de spons. quo fit, vt licet cum alia contrahat, non erit priuandus hereditate.*

Verum huius obiectio respondet, priuari quem lucri iam acquisito penam censeri, nisi priuatur ab eo, qui lu-
crum dedit pacto, conditione, vel modo adiecto. tunc enim isthæc priuatio pena non est, gloss. recte intellecta in l. si duo. ff. de acquir. hered. Singul. secundum Imol. Aret. ibi. l. fin. m. l. fin. C. de codic. expressior. glo. in l. 2. Cod. de nat. stipulat. amica. l. 2. quæ. ff. de donat. inter vir. & vxor. Sic itaque intelligenda est opinio Oldra. ex his, quæ notat Aret. in d. l. Titio. colum. 3. & Ioan. Lupi. in d. §. 21. licet non ita exatè id explicuerint.

Dubium tamen est, an quantitas ex hac conditione pro-
missa & data, sit ipsius mariti, an vxoris, & Bart. in l. 2. ff. de his, quæ pene censentur, id esse hanc quantitatē vxoris, nec eius dotem censens, sed habere mariti præcipuam matrimonij solutio. Cuius opin. procedit, quando ex aliquot cōiecturis id esse consensu voluntatis donantis appareat: alioquin in dubio constat hanc quantitatē datam, & promissam fuisse in utilitatem & fauorem femine, cū quæ matrimonium contrahitur: & ideo talis quantitas ex eo censeri debet. vt not. Ioan. Lupi in rub. de donat. §. 44. & 45. in alio simili dubio, & in specie hanc opin. contra Bart. tenet Soc. in d. l. 2. col. 3. Bald. in l. vult. C. de his, quæ pene censentur. l. 8. §. 9. quem sequitur Paul. de Cast. in l. Titia. §. 1. de cond. & demoff. col. 2. vbi dicunt, monasterio factam legatam hac conditione, & in l. Titianum in monasterium acceptis, ipsi Monachi videri relictum, tamen in exemplo Bald. & Paul. sententia, omnino expedita non sit, quod modo non disputo.

§. QVARTVS.

De metu in Matrimonij contractu
interueniente.

S V M M A R I A.

1. *Coactio vitiat matrimonium.*
2. *Metus in constantem virum cadens vitiat matrimonium.*
3. *Metus distinctio, atque inibi explicatur Iurisc. saltem in l. 1. ff. quod metus.*
4. *Metus cadens in constantem virum quid daturus?* (caus.)
5. *Constantis vir quid?*
6. *Metus iniquum excusat nec a mortali, nec a veniali crimine.*
7. *Peccatum maximum malum nec eo quod grauius.*
8. *Culpæ venialis an metum iustum inducat.*
9. *Mitigatum an remittit crimen, cum animi sequenti.*
10. *Metus matrimonium contrahens, nec tamen consensum, non datus non est.*
11. *Enstratig Aristotelici interpretis error, atque verba Aristotelis, aliter videntur.* (scilicet.)
12. *Adulterium ita malum est, quod nullo modo possit licere.*
13. *Tyranni an licite occidantur priuati auctoritate.*
14. *Metus committens aliquod crimen an sit veniale dignum?*
15. *Metus eadem in constantem virum arbitrio iudicis decernitur.*
16. *Metus minor confectus uxoris in femina, quam in viro.*
17. *Tortura a femina uxoris debet si vir & mulier tergendum, & quare quæritur.* (scilicet.)
18. *Parricidii an fortiter viro in adulterium secundum, & ibidem in eo etiam in nihil intercessit. ff. de adult.*
19. *Eremitarum constantia in ferendo dolore.*
20. *Metus excommunicationis an dicatur cadens in constantem virum.*
21. *Captiui ab hostibus promittenti pro sua redemptione aliquod precium illud solueret ceteris.*
22. *Florentiæ prauitatis, fidem huius dotis non seruare tenetur, saluo semper iure reipublice.*

- 21 Inter arma leges valent.
- 22 Fides huius legemdat.
- 23 Metus carceris quoad contrahendum valet, atque, ubi agitur de inter. l. i. ubi carere fides non casu.
- 24 Metus illatus a fortuna contrahendum minime valet.
- 25 Potum in periculo contrahendi nullum valet.
- 26 Matrimonium in uxoris contrahendi metu, propter inuoluntatem non valet.
- 27 Quamvis avertit, ubi exadit parum, meretricem accipiens non valet, non potest ratum alio timore a contrahendo recedere.
- 28 Metus amplius bonum uisum, vel maiora parum senfetur cadere in contrahendum non valet.
- 29 Patrimonium vitia hominum excludunt.
- 30

[illegible]

Primo, non esse metum cadentem in constantem virum,
nec excusare, ⁶ i si quis etiam ob evitandam mortem elige-
ret peccare mortaliter imprudens enim esset omnino, qui
mallet mortaliter peccare, quam mortem ipsam corporis
subire. Siquidem nullum maius malum, quam ⁷ peccatum:
et ut inquit Aristot. 3. Ethic. cap. 1. propter quaecunque duri-
tiam non est quid turpe agendum. idem allerit text. in 1. fa-
cila de his qui se mori vult causa.

Secundo inde conflat non esse metum cadentem in con-
stantem viru; si quis eligat etiam ob euitandam morte ve-
nitalem contrahere culpam. notat Abb. iudic. cap. factu. colum.
penult. & probatur in cap. primum. 2. q. 2. & in cap. ne quis. 3. q. 1.
Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3. Mendacium enim impet. & male
me est. & tamen nullo pacto licitum esse potest. [c. super q.

de. v. j. D. August. lib. de mandac. ad Consentium c. 2. ex iunioribus
Sextus Senensis in sacra Bibliothec. lib. 5. annor. 107. post D. Th. d.
art. 3.] si quidē veniale peccatū feruori charitatis opponi-
tur. gl. in proem. sexti. versic. benedict. vterq; Thom. 1. 2. q. 7. 2. art. 5.

Tertio, hinc deducitur obiectio quædam satis vrgens ad-
uerfus præmissa. Nam videretur matrimonium metu con-
tractum semper contrahi ex metu vno, & non cadenti in
conflantem virum: cum semper qui contrahit, eligat ve-
niale crimen committere: ex eo quod mentitur, dicens Ver-
bis se cum accipere vxoem, quam animo & consensu
morte recipiat: ergo mendacium committere elegit ob mor-
tem euitandam. Mendacium vero maioris mali est, quam
ipsa morsigitur non est hæc electio minoris mali: sed ma-
ioris, Cui obiectioni respondeo, negans ipsiûm contrahen-
tem, mendacium committere: quod probatur: si enim qui
metu coactus proficitur se illam, dominâ accipere vxorem,
& huic contractui confutere verum dicentem simpliciter
confutari: non tamen libere. *§. fin. l. si mulier §. fin. l. quid metus cau. c. 2.
matio. 15. q. 1. notauimus & nos præ, 1. c. atque in hoc sensu
veraciter contrahentis verba accipienda sunt, hoc ipsum
est, quod notante lo. Maior in 4. dist. 29. ver. contra tertium. & ibi
Almaincol.*

Quarto, ex hoc deprehenditur Eustratii, viri aliquo-
do diffidens, errorique, si eius fuit in lib. 3. *Ethic.* Echolia dicit Aristote-
lem moralia interpretari lib. 3. c. 6. *allicere* laudandū fore eum qui
cum uxore tyranni confuecat, habeatque carnale com-
mercium, mendacium vel aliquod committat, hoc tyrannum
tollendum eiusque opprobrium euitandum. Is enim vir
prudens est in eligendis periculis, cuius debet opprobriū
tyranni pati, quam adulterium committere, quod ex Arist.
constat in d. c. 1. quo auctore, si quis timore, tormentis, aut cru-
ciatu illa que non debet agere perpetrat, nulla est dignus
laude. Nam & secundum Augustinum potius debet quis omnia
mala pati, quam peccato consentire, ita in 2. 32. q. 5. *fuerit de his*
que vi idem etiam Aug. lib. contra mendacium, scribit, mendacium
simplex, quod plerumque veniale crimē est, non esse com-
mittendum, quod salutanda proximi animam ab aeterna dam-
natione. d. c. 1. & c. ne quis. q. 22. q. 2. prudens aut vir
committit adulterium non debet agitur lib. tyranni metu
committat, seu hoc ipsum tyrannum tollendum; laudandus non
est. Nec pro Eustratio est Arist. dum dixit, posset cum laude
turpissima sustineri honeste, aut mediocri rei causa: est
enim intelligendus de his, quae molesta, aut ignominiosa
sunt viro nobili, honesto, atque insigni, & ideo mala: aliqua
tantum circumstantia possunt reddi licita: vi si vir religio-
sus, moribus, & honestate insignis in publicū prodiret ma-
lebori ornamēto velitus, hoc metum tyranni comminan-
tis parentis occasione, nili vi ille ita in publicum prodiret.
Quod & de sapiente, qui in foro palam saltare promitterat,
disputat M. C. lib. 3. de offic. Non autē est intelligendus Arist.
de his, quae adeo turpia sunt, ut nulla circumstantia possint
licere ex eo. Arist. in d. c. 1. *Ethic.* c. 9. vbi feribit, adulterium
ita malum esse, ut nullo modo possit licere, nec recte
committi: quod in loco Eustratii aut Alapianus, vel quisque est
Graecus interpres in eundem labitur errore. Nec me latet,
tyrannum, qui per vim dominatur, nullū habens ius ad il-
lus Reip. regimen posse a privato occidi, vbi nullum aliud
est remedium ad illam tyrannidem tollendam. quod no.
Caic. 22. q. 64. art. 3. ita veneno, & proditorie. Faber. & Aug.
in 5. *ius gentium, iustitia de iure naturae. q. 2. c. cum quod si verus Rei-*
pub. princeps, iustitiam, successione, aut relationis iure sit: & tamen
in regiminis modo iuris atque rationis limites excedit, &
privato occidi non potest: imò haereticum esse allicere id
licere, ut tradit Alphonsus Cast. lib. de heresi. in verbo, tyrannus
& Dominic. Soto. lib. 4. de iust. & iur. q. 1. art. 5.

Quinto inferunt fallam esse glossam in 7m. ff. si famul. fur. fec.
dica. quz i allerit committentem delictum aliquod timore, t
aut per metum, venia dignum esse, nec puniendum fore,
quam dicit gloss. lal in §. finis de abho. nrm. 7 idem no. Cyn.
l. i. q. p. C. unde ri. An a m. c. de bo. p. pro quibus effi Aris.
in d. i. dicens, venia dignum esse eum, qui cruciatur,
ac timore agitur, quod agere non debet. Eius tamen verba
ba intelligenda sunt ita, vt venia dignus sit ad minuendam
penam i non tamen impunitus maneat. quod rre probatur
in l. i. C. de sepul. m. Ab b. in d. facit. colom. 3. debu., qua vi.
Joan. Lupi tractat. de reg. Naua. 3. parti §. 2. col. pen. proxime.
In l. frons. C. ad leg. iul. de vi, quibus omnibus ipse addiderit
venia indignum esse, nec minuendam penam ei, qui metu

coactus

coactus erimeh atrocissimum perpetravit, ex eod. Aristot. l. cap. 3. qui cum venia diguum esse permississet agerem aliquid propter metum, quod alias non liceret, subdit, quendam autem fortasse sunt, ad quæ perpetranda nemo cogi, compelli potest: sed potius extrema quæque pati ac mori conuenit. Breuiter ridicula sunt, quæ Euripidem Alcæmonem ad matrem interficiendum compulerunt. Sic in feruis, in quibus gl. prædicta loquitur, quibus timore dominis obtemperantes etiam atrociam committunt, poenam minuendam fore asserit gl. in dict. l. 2. C. de spul. viol. quam Dd. approbat *communiter*, et probare videtur Regia l. titul. 9. par. 7. Flac tamen iura, si exacte considerentur, non in atrocibus, sed in grauib. delictis sunt intelligenda. Hinc et Theophyl. in §. i. autem ciuile, Iulian. de iure natu. scribit, feruos oportere dominis obedire, in histamen, quæ lex non prohibet.

¹⁵ Sexto infero, arbitrio iudicis relinquendum esse, quoniam metus dicitur cadere in constantem virum: quod notat gloss. recepta *communiter* in l. interposita. C. de trans. gl. in c. cum dilectus de his que vi. vbi Abb. dicit cum fing. et magistrat. l. al. in dict. interposita. ordinari idem l. al. §. quadratib. in fine. de actio. m. 5. idem not. Cr. pol. conf. 2. et conf. 4. caus. ciuilem et Dec. mil. omnibus causis ff. de reg. iur. m. 7. Iudex enim, vt ipse intelligo, arbitratu, an vir prudens et constans eligeret potius id agere, quod timoris causa sit, quam periculum quod imminet subire.

¹⁶ Septimo, hinc etiam index arbitrio proprio decernere debet, non ita anxie, atque stricte hinc eligendi prudentiam exigendam esse in feminis, quibus a natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo. Sed considerandum esse, quid femina constans eligeret pensata naturali feminarum prudentia. Aliquid enim cogeret feminam, etiam constantem, ad eligendum id, quod vir constans minime eligeret. Hoc ipsum est, quod gloss. in dict. cap. cum locum, dixit, minorem metum exulare feminam quam virum, quam ibi sequuntur Abb. et Prgol. dist. ling. Rom. sing. 226. Brixii. interpres. in verb. metus. Are. conf. 2. 4. col. 2. Abb. in d. cum dilectus de his que vi. 2. col. commend. Anton. in c. consuetudini, de cons. Dec. in c. fin. de appell. idem in l. omnibus causis, ff. de reg. iur. licet nullus ex eis exade gl. p. delperit. Scribit tamen Hippol. in l. 1. m. 7. de quæst. et idem in v. rub. C. de prob. m. 417. ad viro non a femina esse tormenta incipienda, quoties vir et femina sunt a iudice torquendi, quia ipsa femina potest ferre maiora vulnera quam vir, vt not. in l. nihil interst. ff. de adul. Sed

¹⁷ obsecro vnde Hippol. collegit in d. nihil. vulnera fuisse illata equaliter viro et femine, vt hinc colligamus feminam fortiores esse viro in tolerandis vulneribus? Quod si gloss. in d. nihil. hoc sensu, certe fallitur: cum in d. nihil. id tantum conat, virum aduulterum occidit, et feminam grauiter vulneratam, non tamen occidit fuisse. Non enim potuit percussor vtunque occidere, tametsi id animo gerebat, vt inquit ipsa lex. Non igitur sequitur feminam ibi minime perisse, quod maiora patiatu vulnera, quam vir. Sed eo, quod vulnera illata femine non fere lethalia, etiam grauius fuerit femina vulnerata, quod si vir minime ex dict. l. probeur Hippol. opinio, imò a femina incipiendum esse tormentorum quætionem asserit Gandin. in tract. de malis. C. de quæst. vol. 3. per text. in l. nihil interst. ff. de adul. not. Dec. in l. 2. ff. de reg. iur. m. 4. 6. et l. Lupi. in rub. de donat. §. 7. 4. pro Regia l. 12. in pen. par. 7. quæ rationem habet ab imbecillitate feminei corporis. opt. text. in qui datur §. fin. ff. de reb. dub. vbi ex duobus vita fundis ruina, vel alio calu, prae sumitur prius decessisse is, qui imbecillior erat. Hinc Cornel. Tac. lib. 5. scribit, Nero nem ratum muliebres corpus minus impar dolori quam virile. a libe ritina tormenta incespisse. Laudatur tamen illius Libertatis cõstantia, quæ illa non sit feminis communis. Hic etiam in opt. ad l. inuoc. de muliere scripti sũt. l. 1. ap. timo. meminit cuiusdam feminam, quæ accusata de adulterio spissime tormentis subiecta, cõstans adeo fuit, vt aduulterio id crimen confitente, ipsa constanter negauerit, nec vnuquam illud crimen palam fecerit. Laudatur et Antica meretrix,

¹⁹ quæ familiaris Harmodio, et Aristogiton, consilia eorum de tyrannicidio, viq; ad mortem exequens, tyrannis non prodidit, cuius meminit Plin. lib. 2. 3. et lib. 37. c. 8. Tertul. in Apolog. c. ult. idem in lib. ad Martyres. Paulanas in Attico. et Petrus Crinit. de honesta doct. l. 1. m. 9. c. 8. atque hæc, et alia exempla adducens Gandin. opinione nihilominus probat. Andr. Tiraq. in leg. com. l. 7. m. 99.

Oñauo, ex eadem metus definitione sequitur intellectus ad receptissimam illam sententiam Dd. dicentium, metum et excommunicationis iustum esse, et cadere in constantem virum, quando est excommunicatio iniusta, quia tamen et c. 1. 12. 4. 3. ita Ioan. Andr. Abb. et alij in d. dilectus gloss. in c. cum in 3. de test. spoliat. Rot. in m. 3. 5. et Roma. conf. 369. dicit, hanc Opinione esse communem. Est enim hoc intelligendum, nisi superior adiri facillime possit ad excommunicationem tollendam, quod iudex arbitratu. Verum si excommunicatione est iusta, non excusat eius metus, iuxta et quæ de Docto. ita tradunt gloss. in d. cum dilectus. Non enim est metus cadens in constantem virum, si non infertur ab aliquo, sed is qui metum allegat, libi ipsum intulit, perpetrando eam quæ digna sunt excommunicatione, aliæ poena, pro quibus facit optimus text. in l. finaliter. in princ. ff. quod met. caus. quæ ad notat Abb. in c. Abbot. col. 3. et in d. c. cum dilectus de his que vi. et Fel. m. cum inter. m. 2. c. de except. explicat optime Domin. in c. ad cum vero. col. fin. 5. dist. 3. si quis enim iure aliquid factum comminatur, vt aliquid ei promittatur, deus, aut fiat, non videtur res illa gela per metum cadentem in constantem virum, quia is, qui rem agit, metum sibi intulit committendo rem dignam illa excommunicatione: atque ipse illo metu erat constitutus: unde non infertur sibi. vt si patronus exigit a liberato, timente ob ingrati tudinem reductionem in pristinum seruitute m. centu auros, quos liberos promittit, non potest hic liberatus allegare et illam promissionem fecisse per metum cadentem in constantem virum, quod in hac specie probat d. l. si mulier.

Nono, ex his libi infertur, et captum in bello iusto, pro sua redemptione honestum, ac moderatum pretium promittentem, non eximi ab obligatione, sed promissione illa, ea ratione, quod metus captiuitatis dicat id pretium promissum. Nam captiuitas tunc iuste et imminet, nec timor ei infertur ad illam promissionem: sed ex ea is timor, quem ipse aliunde habuit, aufertur, et probatur in l. nam et Seruus. ff. de neg. gest. notat optime Fortu. in c. conuentionum. ff. de pact. Nam et hosti seruanda fides est, etiam quæ a priuato præstatur, modo bellum sit iustum, vt expressit eleganter Cicer. lib. 3. de offici. ne deus fides in perniciem publicam. noli exstimare. 23. q. 1. not. idem Fortu. in d. conuentionum. Dec. in l. 2. c. si natura, ff. de reg. iur. Alciat. in lib. 3. de iur. iuramentum. C. de 4. Alonius a Castro. de heresi. in verbo. symoniam. Cur. Symphoria. in v. arefello amorum. Franc. Duaren. l. de pacto. ff. 4. contra Bart. in d. l. conuentionum. quem alij sequuntur, dicentes, hostem non teneri ad seruandum, fidem quam hosti, vt prius dedit. quam opin. sequitur Zaf. in quest. 3. de iude. et Communem esse contentidisse in illa nimis licentia aduersus doctissimū Ecklum apologia. Horum tamen opinio procederet, quando fides data esset in republica dampnum sicuti idem Bart. voluit in l. fin. C. quando licet fieri iud. s. v. v. et Alciat. in dict. cap. 44. quo etiam tendunt omnia, quæ Zaf. pro communi opinione adducit. alioqui tenetur hostis fidem hosti seruare, pro quo præclaram illud et insign. e est M. Attellii facinus, cuius meminit Luit. lib. 2. de bello Puni. Valer. Max. in c. de fide. Aulus Gellius lib. 7. cap. 18. Dions Aug. lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 15. et Iuriscõsult. l. 5. §. captiuus autem §. de capti. s. inquam, M. Attellius maluit mortem oppetere, quam fidem Carthaginensibus præstare frangere, ad eam redire pro subeunda morte, quam Romæ in colonias manere fide fracta, quod mire laudat Cicer. lib. 1. de offici. probans et hosti fidem seruandam esse. Sic et Titius Cæsar apud Hegesippum lib. 5. de Excidio Hierosol. c. 24. inquit, inter arma quoque leges valere melius bella gerit: quæ 23. seruatur etiam hosti, quod vero Thom. scribit. 2. q. 40. et q. 71. art. 3. non pertinet ad eam dubitationem, quæ traditur circa paciones contingentes fide præstata, vel metu, vel timore pro his, quæ bello capta fuerint: id enim tantum eruditissimus vir verum esse cõtendit: non licere iuste bellum gerenti, hostem etiam iniquum, et illicitè bello transantem mendacio, salutate vel decipere in ipso exercitio belli: quo sensu manifestu est abique vilo discrimine hosti seruandam esse fidem. Quod vero diximus hanc non iam illationem probari in d. nam et Seruus. id fecimus Fortu. sicuti. non tamen ex hoc negamus illam Iuriscõsulti decisionem locu habere, etiam si hostis, a quo captus redimitur, iniquus in iustulue hostis sit: imò et in hoc locu esse Iuriscõsulto opinatur: cum in eius responsio potius agatur de actione negotioru gestorum competenti, qui pro capto ab hosti, vt is libet necet, pretiū redemptionis, vel soluti vel promittit ac tandem

tandem agitur potius de pactione expressa, vel tacita inter redimentem, & redemptum: quam de pactione cum iniusto hoste inito. Iniquus etenim hostis est Turca: iniuste aduerfus Christianos bellum gerit: & tamen si interres, quatuor, vel plures Christianos apud Turcas captiuos, contingeret factum, cuius in d. l. *nam Seruim*. Iurifconsultus meminit: minime dubitarem in eo Iurifconsulti responsum admittere pro quo facti text. in l. 1. & in l. *liber capti*. rursus & in l. *ab hostib.* cum alijs eiusdem rubr. C. de captiuis.

¶ Decimo hinc aperitur intellectus ad l. *quo carcerem*. ff. quod metus causa. vbi metus? carceris contractum irritum facit. Est enim id intelligendum, quando destructo tunc carcerem fuit iniuria tunc, in clem. 1. de penis. quod notare videtur Oldra. consil. 7. vel si iusta, ad illam tamen admodum contrahendi illata. Vnde si quis homicida, aut proditor, nullo predicto timore pene, committitur eum ad iudicem delaturum, nisi eum ticia matrimonium contraxerit, inito contractu, nullum erit matrimonium, quia & si in te poterat ad iudicem deferri: tamen quia metus ille iustus delationis ad illum contractum agendum illatus est nullum timorem habenti, ipse contractus est nullus, quia contrahens nullum metum libipsum intulerit: sed metus ab alio fuit ei illatus: quo fit, vt diuersum opinemur, quando captus iuste a iudice, qui poterat eum de omni iudici de veris, ducam vxorem filiam tuam, si me dimiseris impunitum: erit namque matrimonium validum. Imo si iudex, capto iuste, & morte timent, immunitatem offert, si matrimonium cum ipsius iudicis filia contraxerit, aliqui mortem ei iuste inferendam committunt: erit matrimonium, quia metus non inferitur ad contractum: sed aufertur potius. quod Syluest. sentit in verbo, *metus*, quod 6. quia ratione perpensa hac in re arbitramur, quod matrimonium, potius fore considerandum, an metus sit illatus, vel ne, quam quod iuste inferatur, ex premilliaratione. Ad intellectum Iurifconsulti, eius examinem lectori relinquimus ad intellectum. vero dicti l. qui in carcerem. Præter Oldradum videndi sunt Hippolyt. in præd. §. *attinam nunc*, 21. Matth. de Allici. decis. 149. Cardin. consil. 137. Abb. in cap. secundum colum. 2. de his, qui vi metus vel causam, sunt atque item Iurifconsultus in l. *metum*. §. *sed licet*. ff. eod. tit. & gloss. in d. l. qui in carcerem.

¶ Vndecimo ex eodem fonte deducitur, metum mortis, à nemine ad contractum agendum, illatum: sed suaspe natura, vel fortuna contingente, non impedire promissionis vim. Vnde votum emissum à peragro, vel ab existente belli, naufragij, alteriusve periculi discrimine, nõ ex eo est inualidum, quod timore periculi sit factum. reg. & ibi Abb. in cap. 2. de renuntiatis. textus in cap. si quis. ar. 2. de re. id. Abb. in cap. 2. de his que vi Syluest. in verbo, *votum*, 2. questio. 12. Sic matrimonium contractum ab existente in mortis periculo, naufragij, prelij, aggritudinis causa, cum concubina, non ex eo nullum erit, quod timore illius periculi sit contractum, quod alia minime contraheretur. Is enim metus ad illum actum non inutilitatur.

¶ Duodecimo, premilla lege, quæ quidam testantur quandoque obtinuisse, vel vi, vel principum, atque reipublice functione qua quidem lege dammati ad mortem ob delicta, ab vxore acciperent, argum. cap. inter opera de sponsi. quod expressum notat Jacob de Beluio in præd. clem. in tu. de leniis. ver. 16. Paris de Puteo miratur, de syndica in verbo, *quædam*, cap. au. si iudex. solo magis. Ro. colu. Gul. Bened. in c. Regim. in de. testam. in verbo, *morito testatur*, in l. 1. am. 290. Chassan. in consuet. Burgund. rubric. 1. §. 5. verum. Ar. chidice. c. 14. 12. quorum aliquot afferunt id consuetum apud Hispanos, alij ad Gallos eandem consuetudinem referunt.

Sed tamen hunc vsum non credere esse iustum in quovis crimine tamen in aliquo delicto is vius pernotat potest. Si quis autem ad mortem damnatu meretricem vxore acciperet, minime posset allegare matrimonium esse nullum, propter metum mortis. Is enim metus à nemine ad illum contractum agendum inferitur. Sed ipse sibi eum intulit, & eundem metum habebat, ac potius ab eo timor mortis auferatur, quam inferatur. Et ideo non est eius excusatio admittenda, ex text. celeb. in d. l. si mulier.

¶ Decimotertio prædictis additis potest, metum amissionis bonorum omnium cadere in constantem virum text. & ibi gloss. in cap. 2. de his que vi Bart. in l. si in temp. ff. de condit. ob tarp. caus. Baldus in l. 1. in fin. C. quod metus causa. Siquidem

¶ patrimonium viti hominis existimatur, velle in prouer. 37 bio ex Hesiodi carmine:

Pecunia t' est anima miseri mortalibus.
Quod Præf. adducit in Proverb. anima & vita, & Ludo. Ca. 11. lib. *anq. lectis*. cap. 2. apud nos gloss. in lib. *aduersus C. de aduersa. diuer. iudicio*. quam notat Bal. in ubi. 2. C. de consp. pecun. Abb. in d. c. 2. Hippo in lib. 1. §. *præterea*. ff. de quæst. num. 42. pro quibus text. ff. in lib. *allicitis*. §. *metu tenui* ff. de offi. p. ras. optime Cæli. Cotta in memorabilibus ditione Pecunia. extat etiam apud Plutarchum in libello an adolescenter liceat audire poemata, carmen illud:

Pergunt alibi videri vitium.
quo in loco Plutarch. opes intelligit. Sic apud Græcos vna & eadem dictio vitam significat & facultates, quibus viuunt. quod constat ex Euangelio Luca cap. 15. vbi dicit Erasmus adnotauit. Hinc etiam id dicendum erit, in metu amissionis maioris partis bonorum. Gofred. in summa. tit. de his que vi. 1. col. Abb. & alij in d. c. 2. idem in c. Gemma de sponsi. 1. colun. Iaf. in l. Titia 2. col. ff. de verb. oblig. Curt. Iun. in lib. interposita. C. de testat. quibus iustagatur. text. in cap. 1. in fin. princip. de rehit. ff. in d. 6. Na & amissio magnæ rei, est iusta causa timoris, teste Cyno in d. l. interposita. quem sequitur Carel. Cotta in vlt. minor. in dictis. absentes. arg. lib. proprium licet. in prin. de excusat. ver.

§. QUINTVS.

De Metu, &c.

SVMARIA.

1. Matrimonium metu contrahitum, est nullum ipso iure licet iuramento confirmatum.
2. Iuramentum metu prescriptum valet, & ideo videtur absolute.
3. Matrimonium metu contrahitum, etiam iuramento prescripto, est nullum ipso iure.
4. Iur. per metu non compellitur mortaliter peccat, si ante absolutionem id iuramentum iurauit.
5. Iuramentum de non alendi matre vel sorore ante licitum fit, & videt. c. inter cetera 22. q. 4.
6. Metu cedens in eflantem vxorem iustit facit matrimonium, ex propria alij natura, non tamen ex consuetudine humanæ.
7. Metu matrimonium irritum facit, etiam si contrahens dederit causam metus.
8. Metu contrahitum conjugalem vitiat, etiam si eo cognatur incertum ex certis vxorem fide accipere.
9. Coniugium non potest inducere, ut in electionibus et eligi possit inter eos certo eligatur.
10. Testibus pariter iuramentum probationis an sit de his fides, inde attendit perferantur & verum qualitas e. e. ipsam arbitrat.
11. Viti metum testamento non creditur.
12. Metu prescripti necessitas non est probandum tamen conditum timor probationem.
13. Prescriptio contra inferentem metum vitio est, non tamen necessaria.

Constat igitur matrimonium contractum metu cadente in constantem virum esse nullum, ipso iure. c. vñ locum. cap. venem. 2. de sponsa. aptor text. in cap. significauit de eo qui duxit in matrim. gloss. cap. 2. de his que vi metus vel causam. re. 2. tunc. de sponsi. ubi obsequie Doct. id fatentur. & Barbat. consil. 53. num. 10. 1. vñ. hæc opinio nem dicit esse communem idem asserit Hieronym. Grat. consil. 38. m. 1. vñ. probat Regia. l. 15. titul. 2. part. 4. repetunt tamen communem eandem sententiam Abb. in dict. c. op. locum. colum. 2. & Parit. consil. 8. num. 14. & cap. 60. colum. 1. volum. 1. idem vtrouque notans in sponsalibus que de futuro appellamus: post Abb. & alios in cap. ex l. i. ter. de despons. impub. & procedit, etiam si matrimonium iusta causa contractum, fuerit iuramento firmatum. Adhuc enim nullum est ipso iure. text. in dict. significauit. gloss. expressa in dict. cap. 2. de his que vi. Quamvis etenim iuramentum metu prescriptum non sit nullum ipso iure: sed sit ab eo expectanda absolutio. cap. debitor. c. verum de iurament. vbi Doct. idem tenent, & fatetur Imol. si hanc opinionem esse communem, in dict. cap. verum. id. notant Thom. & Caiet. 2. questio. 89. art. 7. est etiam omnino concors sententia in c. si vero de iurament. vbi text. eam probat. Et procedit etiam si iuramentum accedat contractui innotido, vt pote alienationi rei dotalis vel contractui minoris. Nam semper erit necessaria absolutio à iuramento per metum prescripto, ita Ioan. Monach. Ioan. Andr. Dominic. & Natan. in cap. quædam pactum, de pactis. in d. 6. super gloss. veris. non vi. Bald. in cap. 2. de iurament. Corne. in autem sacramenta penat. & fina. colu. 4. si aduers. vend. & Jacob ab. 1. cel. Fortu. in tracta. de viti. fine. illa. 22. colu. 6. licet Abb. in hoc contrarium teneat in c. cum contem. colum. 2. quem Alciar. ibi sequitur 3. notat de iurament. Feliz.

Feli. in cap. 2. *ad tit. Fruct. in d. i. quoniam pactum*, 6. colum. dicentes non esse necessarium absolute non hoc iuramento, quod prestitum fuit per metum in contractu invalido. Nam et si quod inferentem metum, iuramentum in effectum non obliget, quia actus rescindi potest: interim tamen quoad Deum est obligatio: Ideo, vt testis intercessit. cap. 2. *de iuramentis*. Thom. & Fortun. in d. *i. i. i. i.* Sate enim, quod possit hoc iuramentum se rati sine interitu salutis aeternae, vt in d. c. si vero probatur, ex hac vero ratione metus datur facillime ad iuramentum absolute. sic Cic. verba sunt explicanda, dum is, lib. 3. *de Offic.* eximit iuramentum latroni, aut praedoni praestitum sentiant non esse, frequentius tamen Abb. opin. admittit apud praetorij Regij iudices. In matrimonio tamen id locum non habet, propter libertatem consensus, qui in eo contrahitur, ex natura eius, à sui primordio requiritur. Iuramentum vero foris naturam, quæ à primordio inest actui, in quo praestatur. *fin. c. de nauis. pecu.* quia putat Abb. esse, *Singulari in cap. cum contrahat, supra citato. inno. 1. q. Bald. in c. cum omnes, colum. pen. de consuet.* & iure canonico eam procedere absque absolute iuramenti, optime comprobatur Fortun. in lib. si vnu. §. *quid non petere. ff. de pact. vbi, nom. 17.* dicit, exceptionem non numerat pecuniæ opponi posse contractui, etiam iurato, quia exceptio illa propria est ipsius iuramenti, non tantum contractus. Sic ergo in nostro casu iuramentum adhaerens coniugio per metum contracto, ita habet illam conditionem, si liber consensus interueniat, sicut ipse coniugal contractus. Idem cum ipse liber consensus deficiat, ad iuramentum in hoc casu requiritur, ipsum iuramentum nullum est ipso iure. idem tenet gloss. per text. ibi in d. c. *significauit*. Nec iuramentum defectu consensus supplet, vt not. in c. *de precor. in d. 6.* Quia in re male videtur loqui Abb. in d. c. 2. *de his qui vi. colum. 3.* dicens quod is qui matrimonium contraxit per metum iuramento praestito, tenetur stare illi matrimonio, vel saltem non agere contra iuramentum, donec sibi daret eius absolutio: sic intelligitur text. in c. *inter cetera. 22. quæstio. 4.* quo probari videtur, matrimonium metu contractum, iuramento praestito, esse validum. Et quæmetis alter intelligat illum text. scribit tamen Fortun. *de vitiis. fin. illud. 1. colum.* iuramentum obligare ante absolute iuramentum: matrimonium vero non valere. Adiditque iuramentum non peccare mortaliter, etiam si ante absolute iuramentum cum alia contrahit matrimonium, quibus ego non consentio, etiam si Thom. in 3. *sent. dist. 3. art. 39.* Fortunio valde suffragatur. Qui tamen subdit, ad matrimonium non sufficere simplicem consensum: sed esse necessarium liberum consensum: ad iuramentum vero sufficere simplicem consensum, & ob id etiam metu factum, interim, cum absolutio non praestatur, obligare iuramentum. Sed compertum habeo, iuramentum aliquid agere, per metum cadentem in constantem virum, mortaliter peccare, si id iuramentum violente ante absolute iuramentum impetratum, casu quo iuramentum obligat, & absolute iuramentum indiget. Cardin. Anto. & Imo. in c. *verum de iuramentis*. Cald. & Abb. *olum. fin. cap. si vero de tit. Archid. in c. habemus. 22. q. 1.* Thom. 2. *q. 98. art. 3.* Caiet. 2. *q. 89. art. 7.* *verum autem, quamvis gl. Anchar. Abb. in d. c. verum.* & Fortun. in d. *illat. 21.* teneant, non committi ex hoc peccatum mortale per text. in d. *verum, quia iuxta Thom. sensum id tantum dicit, non esse sic iuramenta violentes in exteriori iudicio puniendos eadem pena, ac si trimen mortale commissent. non tamen sequitur ex hoc, eos mortaliter non peccare. Nec opinor opin. gl. esse magis communem, etiam si in sol. ibi id afferat. Non obest huic opin. quam modo prebauius: dicere enim, qui metu cadente in constantem virum iurauit, peritum non esse, licet id, quod iurauerit facere, minime agat, adhuc absolute iuramentum non obtenta, eo quod defecerit intentio obligandi. Hunc etenim defectum intentionis Ecclesia non praesumat, ne mortale crimen praesumat. Is enim, qui iurat metu, simplicem consensum exhibet, quam si non exhiberet, peccaret mortaliter: cum adducat fidei Deum in tellem: ex Caiet. 22. *q. 89. artic. 7. dubio 2.* In quo Abbas manifestissime errauit, in cap. *si vero de iuramentis. fin. de iuramentis*. Et quibus in hac quæst. non in coniugali contractu tractamus, dubio procul peccaret mortaliter, qui non impetrata à iuramenti vinculo absolute iuramentum, in vxorem acciperet: si verum esse, iuramentum istud valere ante absolute iuramentum, quod aduerfus Fortun. virget. Nec matrimonium interim valet, refragante Panorm. quia iura-*

mentum in coniugali contractu praestitum, illam propriam conditionem sortitur: si liber addit consensum, alioqui nullum effectum id iuramentum habet propter praui, atque omnino spontaneum consensum quæ hic contractus exigit.

Non obstat text. in c. *inter cetera, quem Gratia Augustinus Severum tribuit. Ego vero non satis certum sum quæ fuerit illius canonis auctor. In quo tamen non dubitatur, an matrimonium metu contractum fuerit firmum, de iure iuramenti vinculo, quoad matrimonium. Sed præcipue ibi tractantur duo. Primum, an iuramentum praestitum, de non alenda matre, nec alendis fororibus, esset licitum. Et respondet Augustinus id licitum esse. Secundum, an ille, qui praestitit iuramentum concubinæ, de ea duenda in vxorem, ac de matre, fororibus non alendis, possit, si velit, postea concubinam in vxorem sponte ducere. Et dicitur matrimonium esse in Deo firmum & stabile. Et erat dubium, propter tot flagitantes ipsa contractus promissione commissa, & quia illa fuerat promittentis concubina. Quod ex responsionis ratione constat, dum dicit. Quia non est peccatum eam, quam prius habuerat in concubinam; postea in vxorem accipere. Vnde in illo text. post promissionem metu factam, matrimonium fuit liber contractum, & dubitatur, an ille qui iurauit, posset matrimonium cum concubina contrahere, non tamen teneretur ex illa coacta promissione, ita equidem ille text. est intelligendus: quicquid gloss. ibi, & in cap. 2. *de his qui vi. aliter dixerint. Sensit vero hunc intellectum Fortun. in d. illat. 21. col. 8.**

Ex his illud constat, quod matrimonium metu contractum, si nullum esse ipso iure ex propria actus natura, non tantum ex constitutione Ecclesie, quod probatur, consensus liber est præcise necessarius ad hunc contractum. *et. tua. s. cum lo. cum de sponsal. hic autem consensus liber non est, vbi metu cadens in constantem virum concurret. Igitur ex natura sua matrimonium metu contractum, est nullum, quod Scot. asserit in 4. *dist. 29. q. 1.* sensit Thom. ibi, col. 3. dicens metum repugnare & omnino contrarium contractui esse coniugali. Nam quamvis consensus addit simplex, quia tamen liber non est, non tenet matrimonium. Non sic per metum vanum, ac leuem consensus liber impeditur, secundum eos, quorum opin. esse receptam communiter testatur Almain. in 4. *dist. 29. col. 4.* licet Duran. 2. *Palud. col. 3.* Ioan. Major. *q. 1. colum. 7.* in d. *dist. 29.* teneant, metum cadentem in constantem virum, hunc matrimonij contractum irritum facere, potius ex constitutione Ecclesie, quam ex natura rei. Atque eodem modo, ex humano iure metum cadentem in constantem virum, à leui distinguit.*

Ceterum hac ipsa diuini & humani iuris conclusio, matrimonium metu contractum si nullum esse, procedit, etiam si metum passus, dederit coactioni causam. *l. nec timorem. §. 1. ff. quod metus causa. §. gloss. per text. ibi Communiter receptum c. veniens in 2. de sponsal. quem text. ad hoc dicit sing. Felin. in c. cum inter. num. 20. de exceptis. idem probat gloss. in d. c. 2. de his qui vi. optimus text. in cap. quia diuersitatem, de consensu. prob. vbi impeditus excusatur, etiam si dederit causam impedimento, cum illa culpa directè non tendat ad impediendum. Sic nec in matrimonio culpa tendit directè ad coactionem, seu ad irritum inferendum, quem text. dicit esse meliorem iuris, *lastim §. rursus de actio. num. 26.* vbi Iundo. Gomez. explicat. num. 17. Felin. in c. 1. *praescripti*, & Franc. Balb. *de praescript. prima pars. 6. pars. prime. casu 21.* ad id etiam plurimum contingit glo. in l. *attribuit. §. 1. ff. de excusat. tuto.* dicens inimicitiam esse iustissimam causam recusandi iudicem prestitis, & similes, etiam si recusans dederit causam infirmam, modo id non fecerit data opera, vt recusaret, quomodo gloss. ibi approbant Docto. idem no. Abb. & Aret. in c. *repellatur de accusa. Abb. & Felin. in d. c. de catero de finem. excusam. Ab. & Imol. & Dec. nu. 19. in cap. vt debitur de appellat. Ripa qui hanc opinionem esse Communem, asserit in d. c. *iudic. num. 14.* postea quæ ad pluribus comprobari, quæ adducunt Felin. in cap. quia in ecclesiis. num. 67. *se consensu.* Hippolyt. in l. 1. §. *cum qui latentes. ff. de quæstionum. in 8.* & ante alios idem notauit Innoc. in c. *in 1. §. de A. de re iudic.***

Secundo procedit hac principalis conclusio, si non tantum quod quis per metum cogitur contrahere coniugium cum certa femina: sed etiam si quis cogatur incertam de certis vxoribus accipere: nempe alteram ex filiabus Sempronij. Hoc enim coniugium nullum est, quia ad illud deficiit consensus liber: quod manifesta ratione patet. Nā is, qui ita contrahit matrimonium cogitur contrahere cum ea, cū qua cessante metu non erat

erat contrahendus, quia neutrum volebat in vxorem accipere: coactus tamen alteram ex illis in vxorem recipit: ergo inuitus, non liberè in illam consensit: notat Bald. in *conf. schismatis*, col. 4. Fort. in *tr. de vit. filia*, 2. col. 3. per *acc. in l. si quis*, §. qui ex aquo not. etiam Decim. in *l. licet col. pen. de elect.* quam sententiam mirò ingenio comprobat Bart. Philip. Luit. in *l. sancti cordis*, §. de pen. d. 1. §. 1. in *releuatio* parti quamuis contrarium teneant Abb. in *c. cum terra*, de *elect.* col. 2. Zochus & Prap. in *c. cum locum de spons.* pen. col. 1. et in *c. in praesentia de probat.* in *no. 37. Chyngus in pragmat.* sent. tit. de *elect.* §. ad tollendum, vers. libere Imo. in *l. tua de spons.* 15. col. 1. inf. in *col. 3. §. de verb. oblig.* Ioan. Lup. in *per vestras*, 3. not. §. 1. de *donat.* Sylus, in *pa. 26. a. in. 119.* E quibus, qui primas obtinet Panorm. ab electione ad matrimonium argumetur eligens consuetudinem non posse tollere libertatem in eligendo d. c. cum terra. & tamen potest illa inducere, vt ex certogenero personarū fiat electio c. cum dilectis de *confus.* Exigitur non censetur sublatam libertatem in matrimonio contrahendo, quādo is qui cogitur contrahere potest ex pluribus, & certis feminis libi vnā eligere. Cui argumetationi facillime satisfieri potest. Fateor etenim consuetudine non posse tollere libertatem in eligendo, ita vt ipsa electio, quā permissum, omnino tollatur. 9 vt in *dicta c. cum terra*, probatur. Nam ¶ si collegio ibi permilla erat electio, nec ius eligendi erat consuetudine sublato, non potuit inducere consuetudo, vt eligentes duos eligere, quorum uterque posset Principē, vel Patriarcha reprobare, quibus electio erat praesentanda. Id enim effectus electionis permilla omnino tollere, ac ex diametro ipsi electioni repugnare. Nec tamen negat illi text. posse consuetudine introduci, vt eligentes duos eligant, quorum aliter possit a Principe, vel Patriarcha reprobare. Quod in Hispania fit in electionibus, quā in regno Granatæ & canonicorum collegio fuit quidem eliguntur duo, quorum alter a Principe admittitur. At consuetudo, quæ de certo genere personarum eligere induxit, non tollit libertatem electionis: cum ab initio fuerit voluntarium ita eligere, ac demum si necessarium ei illud contingit de iure, quod quidē ius id potest perficere. Sicuti statueri potest electionem faciendam esse, ex constitutis in sacerdotio. Non enim ex hoc tollitur libertas eligendi. Nec nisi placet quod Fortun. opinatur, non posse consuetudine induci, vt alter ex duobus eligatur, cum inter duos electio optime contingat: atq; illa restrictio a lege fiat, nec repugnet electionis conditioni, vt constat. Et praeterea, vt Panorm. & sequacibus respōdem, id constanter affirmo, in matrimonio diuersum quiddam ab electione effectum adeo liberum consensum exigit, vt nec lege ipsa cōstringi possit. Imo ex hac libertate consensus exultimo, constitutionem procuratoris ad causam matrimonialē tractandam, esse nullam ipso iure si metu fiat: quo quidem casu admitto libere decisionem Host. in *d. c. 2. de his qui v. d. c. generaliter*, constitutionem procuratoris metu factam esse nullam ipso iure, per *tex. in c. accedens de procu.* quā dicit Singulariter esse Roman. *in l. 73. hoc tamen minime probat*, vt testantur Abb. in *d. c. 2. & Rom. *in l. 124.**

Metus autem probari potest ex coniecturis, & per testes Bar. in *l. obsequium §. de condit. ob turp. cau. in l. Nouiores in l. interpositi. C. de transf. s. v. & Paris. cum §. vol. 4. in *no. 68.* Imo dicebat Innocent. in *c. super hoc de renouat.* potius esse credendum duobus testibus afferentibus, metum in actu illatum fuisse, quā centum dicentibus, libere actum fuisse. Hic enim qui deponit de metu, id quod afferunt sensu corpore percipere potuerunt illi vero, qui testantur, actum sponte, ac libere gestum fuisse cum si res in animo recondita, non poterūt id sensu corpore percipere, notat Abbas in *c. 1. de his, qui v. d. c. in re iur. i. §. cum sum. Corset in *l. 7. vers. v. d. c. §. consensu*, ab hac opinione non esse recedendum in iudicando, quā Communem esse fatetur Decius in *c. fin. col. fin. de appellat.* in *no. 1.* Sed cum interior voluntas ex signis exterioribus cognosci possit, fin. de renouat. in *l. 6. l. d. c. de delo.* potest libere consensus percipi optime a testibus. Ideo penare debet index vtriusque rationem & causas ipsi testes pro suo testimonio reddiderint, his enim penatis quibus maior sit et chibida fides arbitra bitur, secundū Iasonem in *l. interpositi. C. de transf. s. v. d. c. §. sentit Ang. in l. in primis §. quod metum causa & Decius in *d. c. fin.* quod si pares sint vtriusque rationes, & tractetur de re propria metum allegantis amittenda, de quo etiam in commodo, Innoc. sententia erit seruanda ex Alicit. de *presumptis*, regul. 3. *presumpt.* 7. denique index attentē omnia examinet, vt in***

nocent. sequatur, erit enim arbitrio iudicis relinquendum: an metus sit legitime brobatus. Innocent. Abb. & Dd. in *d. c. cum dilectis*, de his, qui v. d. c. sequitur Paris. *in l. 60. no. 2. §. vol. 4.* Nec mihi perui aderi potest, vbi vbi testificanti, in metu in actu intercessisse, integram fidem esse adhibendam, etiam si rationem proprii testimonii reddiderit. Id enim est contra iure verbum d. c. licet c. veniens, 1. de testib. l. vbi numerus §. col. licet Caprol. *in l. 144.* contrarium asserat, quem iure optimo impugnatur And. Alicit. in *d. c. presumpt.* 7.

Vtrum illa probatio ¶ metus plurimum coadiunetur ex 12 proteilatione facta per allegantem metum, in eo fiat in ipso actu aduersa parte presente, nec contradicente, probatur metus ex praemissa proteilatione. *text. & gl. ibi in c. Letharmi.* 3. 1. 4. notat post alios Ripa in *c. cum d. de contris. no. 91.* Si vero fiat ante actum, ex causa tamen legitima, etiam ex intervallo actus gestus praesumitur metu expeditus ita Abb. in *c. 1. de his qui v. d. c. fin. de appellat.* optime Ripa in *d. c. cum m. nu. 10. 1. quo fit*, vt quāuis vbi sit proteilatione facta per partem metum: non tamen est necessaria ad ipsius actus metu facti rescissionē gl. Abb. & alij in *d. c. 1. vers. timore*, gl. in *d. c. Letharii in vers. iustitiam*, Innoc. in *c. ex ratione de appellat.* sentit Bart. quē ibi sequitur ill. in *d. c. §. qui dicimus*, §. si qui caus. Decius in *c. fin. de appella.* Ludovic. Gomez. in *reg. de anno poss. §. 7. d. c. dicens*, ita in summo Romanz vrbis ¶ a torio iudicatum fuisse idem notat Alex. in *l. qui in aliena §. fin. col. 3. §. de acqu. hered.* Barbat. in *c. plerumque de rescript. tamet* Imo, in *c. fin. de appellat.* Franc. in *c. ex ratione*, 6. et ac libi parū constans Alex. in *d. l. pupillo §. si qui col. 9. §. de no. poss. opor. mon.* afferant necessariam fore proteilationē, quando ex facto tertij contingit impedimentū opponi, aut metu contrahentis inter. Ille tamē vitium hanc proteilationē ex causa metus non negamus, quod fieri debet coram viris honestis & publicis. Quod si non audat metum patiens proteclari publice, secrete id agat Bald. Angel. Paul. & Imol. in *l. qui in aliena §. §. de acqu. hered.* & Ripa in *d. c. cum m. nu. 115.* Sed si nec secrete valeat proteclari, stat erit postea probari metū, iuxta gl. & Abb. in *d. c. 1. Gerard. *in l. 8. §. 1.** Hoc tamen ideo notauimus vt restitutus agatur. Satis enim est, et metum probari, etiam si nulla fuerit praemissa proteclatio.

§. SEXTVS.

De Metu, &c.

S Y M M A R I A.

- 1 Metus praecedens purgatur ex cohabitatione spontanea.
- 2 Metus inferendi per se non purgatur nisi causa deponatur finitima in loco hospitio, vt libere confutatur matrimonium.
- 3 Metus reuerentialis, qui impedit matrimonium carnale, et non s.
- 4 Metus solus reuerentialis, non sufficit contra contrahendum.
- 5 Instellum ad rex. an, si parva cogent, §. de ritu nuptiarum.
- 6 Metus reuerentialis impedit matrimonium contrahi ex tacito consensu.
- 7 Metus reuerentialis, an impedit matrimonium spirituale.
- 8 Nullum in hoc differentiam esse inter matrimonium carnale, et spirituale, contra communem.

Metus ¶ tamen purgatur per spontaneam cohabitationem tanti temporis, ex qua possit praesumi sublatum fuisse timoris causam & spontaneum consensum accessisse. *text. secundum Ioan. Andr. & Prap. ibi in c. ad id de spons. vnde secundum eos cohabitatio per annum & dimidium in illo tempore ad factum, quā ad ius pertinet, quod sentit gl. ibi, dum ponit carmen illud.*

Esseque cum poterit, non consensu patitur.

Et Oldrad. *in consil.* 35. dicens cohabitationē metum expurgare, quando illa cohabitatione contingit, postquā causa metus recessit, probat *text. in c. 1. de his qui v. d. c. metus* cau. vbi constat metum durare interim dum durat causam metus: idem notat Calder. in *conf. 1. de his qui v. d. c. Bar. in l. §. ob turp. §. de condit. ob turp. cau. fin. col. dicens contractū factum ab vxore praesumi metu gestū, etiam ex intervallo, si maritus vxorē percolletur, ex eo quod illi contractui volebat vxorē. Secus tamen dicendum est: si maritus vxorē ob aliam causam verberasset, quod explicat Math. de Afflict. *de consil.* Neap. 246. Ergo dum durat causa metus, semper praesumitur metus, & potest hoc ipsum cōprobare ex pluribus, quod adducit Decius *in c. 219.**

Ex hoc libero consensu, ¶ qui ad matrimonium exigitur, deducitur, iudicem timentem libertatem consensum in aliqua forma impediendam fore, id agere debere, vt finem illa in loco honesto, ac tuto deponatur, vbi libere valeat consensum proprium exprimere. *text. optimus in c. cum locat. de sponsal.* non tantum quando inter duos viros esset conten-

Secundo, hac in re notandum est seruum matrimonium cum libera contrahentem domino fecisse & consentiente non effici ex hoc liberum: si ipsa femina, cui qua matrimonium contrahitur idem sciebat femina seruituti. Quod si ipsa ignorans seruitutem hanc contrahat cum seruo matrimonium domino presente, seu sciente nec tamen seruillem conditione liberæ femine reuelante: tunc seruus hic liber efficitur. *text. in auth. de nupt. §. si uero ab initio. D. Communiter in l. 1. & fin. de coniug. seru. Regal. 1. ad fin. tit. 5. part. 4.* Ex quo datur intellectus ad l. 5. tit. 22. part. 4. qua uidetur statim fuisse seruum matrimonium, contrahentem cum libera domino sciente, nec contradicente, liberum effici ad eumque est intelligendum quando contrahit seruum cum libera seruillem conditionem ignorante, *vt in dicta l. 1. & in dicto. §. si uero ab initio.* hunc intellectum ad modum adiuuat, *l. titul. 1. l. 1. l. 4. fori.* ita enim statuta, & ordinata est, dominus serui tradens matrimonio liberæ, dicens eum esse liberum, amittit ipsi seruitutis, efficiatque; seruus ille liber, sic denique uidi semel in hoc regio Prætorio Grænatensi per sententiam definitum fuisse. Verum tamē est in hoc casu matrimonium cum seruo contractum ab ignorante minime ualere, etiam si ex hoc contractu seruus efficiatur liber: potest enim ipsa ab hoc contractu discedere. *Regal. 1. titul. 5. part. 4.* cuius contrarium notant glo. Holl. Abb. & Dd. communiter in cap. *vis de coniug. seru. & Syluest. d. q. quest. 2. n. 5.*

Tertio & istud est considerandū, dominum accipientem in uxorem propriam ancillam, non efficere eam ex eo solo liberam, imo necessariam esse manumissionem, ut probat *text. in Auth. de triente. & semper §. vii.* in cuius interpretatione scriptus Fulgo. *conf. 32.* sufficere ancillæ manumissionem etiam quoad filios ex ea conceptos & natos: quod omnino notandum est. *Reg. tamen l. 1. tit. 22. part. 4. & l. 1. tit. 13. ead. part.* expressum aliter ancillam liberam effici ex eo quod dominus eam in uxorem accepit, error: eadem decem minime iniqua. *arg. l. matrimonij causa §. si qui & l. vltim. C. commun. de manumiss.* quæ ad hanc conclusi est maxime notanda.

Quarto animaduertendum est conditionem illam, si quis sine liberis decessit, desicere omnino, si decedat relictis liberis, etiam in seruitute conceptis. ex matrimonio tamē, *text. in l. ex factis §. 1. ff. ad Trebell. iuxta communem omnium interpretationem.* Ego sane hoc admittendum, quando liberos, qui desicere faciunt conditionem, sibi ipsi acquirunt, utpote nati ex matre libera, patre uero seruo: secus enim arbitror eos casu dicendū esse, quod domino acquiritur, ut nati ex matre libera: id ex mēte testatoris præsumendū esse censco.

Quintum his addendum erit, dominum tradentem seruum in matrimonium etiam scienti eius conditionem eundem seruum ex hoc liberum efficeret, si dotalia instrumenta ad hoc matrimonium constituerit, *text. in d. l. vltima. §. si qui homini. C. de dot. liber. coll. g.* per text. in *aut. de præsumpt. vbi Abb.* id esse dicendum censet ex casu, quo ipse seruus hac instrumenta fecerit presente, & tacente domino, nec tamen contradicente: & hoc fauore libertatis inductum esse manifestum est. Hæcenus igitur de errore conditionis.

Est autem, qui contrahit cum Maria paupere, credens Mariam, in cuius persona non errat, nec in eius conditione esse diuinum, in illam consentit, & matrimonium contrahit. Idem in eo dicendum est, qui credit Mariam esse nobilem: cum tamē ignobilis sit. Quia error "in qualitate seu in fortuna, non impedit consensum in illam feminam: qui consensu coniugalit est: quod probat *text. in d. l. 2. q. 1. l. 1. Regal. 1. to cum seq. tit. 2. part. 4. Bald. in l. cum de interdictum. C. vi in pos. leg. 1. Atq. in §. fuerat de actio. n. 13. Burgen. in c. cum dilecti de empt. n. 59.* Ita: hæc distinctio procedit, quia error tunc impedit actum, quando contingit circa ea, quæ sunt de essentia actus. Sic in matrimonio error impedit illud quando est circa ea, quæ sunt de eius essentia, nepe circa personas, & circa mutuum corporum potestatem. Error igitur circa conditionem, cum contingat circa ipsam mutuum, liberam traditione corporum, impedit. Seruus-n. ipse dominus non est, nec habet liberam potestatem, ut explicat eleganter Tho. in *q. dist. 30. q. 1. col. 3.* Nam est seruus per se, si tamen ignorata tamē obstat eius causa: nepe libertati consensum. Hinc potest inferri illud "esse matrimonium, quod inter duos habiles ad id contrahitur, licet alter eorū credat subesse inter eos aliquid impedimentum. Nullus-n. est error circa personas, nec circa conditionē ad mutuum corporū traditionem necessariā, cum

nullum vere subesse impedimentum. Est tamen in oppositum *text. in l. u. qui putat. ff. de acquir. hereditat. vbi qui putat se necessarium heredem esse, repudiare non potest, et tunc voluntarius hæres fit.* Ita qui putat, non posse dari corporū mutuum traditionem, nec cohabitationem, propter consanguinitatis impedimentum, errat in substantia coniugij. Igitur Matrimonium non est. Cuiusd. rationi respondeo in d. l. Opinionem præferendam esse veritatem, quia ad illum actum, est necessarium, agentem scire ex qua causa & quo iure eundem actum agit, ut ibi no. *l. 1. l. 2. col. 1.* At in Matrimonio non est necessarium, contrahentē illud certo scire, nullum subesse impedimentū ad contrahendum: quemadmodum post huius operis tertiā editionem Domi. Socod. notauit in *q. sentent. dist. 29. q. 2. art. 1. & dist. 35. q. vlt. art. 2.* Qui & similia tractat, *dist. 2. 7. q. 1. art. 3. ver. sed alia hinc nascitur.* Sat enim est illud impedimentum non subesse, & contrahentem consentire Matrimonio, etiam refragante lege canonica, quæ illud prohibet inter consanguineos. Iuris equidem canonici est, illum contraui retractare; contrahentis autem est contraui consentire, quod patet. Nam alias canon in *Clem. vnic. de consangu.* non puniret consanguineos matrimonij contrahentes, si ex eo quod scirent se consanguineos esse, nullus esset consensus ad matrimonium sufficiens, sermota iuris canonici prohibitionē. Nam et si consanguineos contrahat matrimonium cum consanguinea, absque coniugali consensu, certe non incidit in illius canonis penam: ex his qui decernunt in tractatu impedimenti publice honestatis, & ex elegant *text. in l. sup. de sponsalib. n. 6.* vbi cauitor, impedimentum publice honestatis oriri ex matrimonio contraio inter consanguineos: non alia ratione, nisi quia consensus naturalis ad coniugij præstitus fuerat a contrahentibus. Qui quidē consensus efficeret matrimonium, nisi canones illud impediret.

Ex his etiam inferitur, quod nullus contingens in contractu matrimonij circa qualitates personarū: siue circa fortunam, non vitiat ipsam contractum, etiam si det causam contractui, ut not. gl. *Singul. secundum Abb. ibi cap. cum dilectis, de his qui vi metusor causam. not. Bald. in rub. de iudic. l. de iudic. col. 2. gloss. in l. 1. d. iudic. Pro. ff. de iura iur. arm. quā dixit esse singul. Bald. in l. 1. colum. 2. Cod. plur. ualer. quod arg. Curr. l. uni in l. interpositum. Cod. de transact. col. 1.* prolatit idem *text. secundum Abb. & Propol. ibi in cap. cum in apostolica de sponsa. vbi 1. mendaciū, seu surreptio non vitiat ipsam matrimonij contractum.* Hinc etiam est pendendum id quod not. Abb. & Rauen. in *dist. cap. cum apostolica.* dicentes Matrimonium secundum contractum lite pendente super primo quod nullum est, minime ualere, si contrahens credebatur, primum matrimonium validum esse. Videtur etenim omnino fidē, & non vere, illud matrimonium hunc contractum fuisse, quod opinioem, dicit esse receptam communiter Propol. ibi. Ego tamen etiam intelligo, in foro interiori, vbi defectus consensus ex eius confessione constare potest, At in foro exteriori non arbitror consentiri credendum esse.

Præterea ex hac libertate consensus inferitur, non posse poenā promitti pro matrimonio contrahendo, etiam in ipsi sponsalibus. *text. in cap. Gemma de sponsalib. neque. C. de nupt. l. i. in. Cod. de spons. impedit enim liberi consensum timor admittendi illā poenā: tamen non semper timor hic censetur cades in constantē virū. Sed nihilominus est prohibita à iure promissio poenæ in sponsalibus: et iustissime: non tantum inter contrahentes: sed etiam inter eos qui ipsos sponsos iure sanguinis attingunt, ita ut timor poenæ ipsos contrahentes iure proximitatis comprehendat, ex mente Abb. & Doct. in *dist. cap. Gemma. Bartol. & communis l. Titia ff. de verb. oblig. & probatur in dict. cap. Gemma. secundum vnum intellectum, si intelligamus poenā promissionem, factam ibi à Gemma matre sponte, ut frequentius intelligitur ille *text. probat idem text. in cap. accedens. unclia gloss. de procurat. Imo etiam si poenā promittatur in modica quantitate, nihilominus promissio poenæ non valet. Abb. Communiter receptus in dict. cap. Gemma. Bartol. cum ceteris interpretibus id d. l. Titia.***

Sed quauis poenæ promissio à matrimonij contraui excludatur: arra tamen potest præstari in eodem sponsalium contractu. Est enim Arra proprie id, quod inter ipsos traditur in pignus complendi matrimonij. *text. in l. Arra. & l. §. C. de sponsa. notat gl. in d. c. Gemma. Dd. in d. l. Titia. Regal. 1. tit. 1. part. 4. in princ. d. exemplum eius in quod in venditione, ceterisque contrahibus traditur in venditionis, vel rei contrahē argumentum, siue pignus. l. ex emptio. §. in qua vna. ff. de alium.*

tratum, nullū omnino esse: is enim subscribit Chaffaneo, cuius palam repugnamus. Quamuis & doctissimus Duae-
renus eadem opinionem probare conetur in tit. *fil. matr.*
ca. 2. de nupt. quibdam tamen expostis conditionibus, qui-
bus & alius in hac eadē controuersia vltus est multae lectio-
nis atq; eruditiois viri Claudius Spenceus, post in priorem
ad Timotheum commentarios, eius sententiam sanctę matris
Ecclesię, & sanctę fidei Apostolicę iudicio subiciens:
eam etenim opinionem præcitat auctores in his filiis proba-
balle videntur, qui in patriā filio potestates atq; eo animo,
vt si quid in contrarium ab Ecclesiā foret diffinitum, synce-
re quidem admitterent, & omnino probarent. Denique
S. Tridentina Synodus, cui & ipse interfuisset, anno 1563. *sess. 24.*
anathematizauit eos, qui falso affirmant, matrimonia à
filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse.

Honellum tamen est, atque Reipub. maxime conueniens,
filias in nuptiis contrahendis parentum cōsensum exige-
re. Nam & Hermione, in Eurypidis Andromacha, propria
sponsalia patris cutz commissa esse, palam profutur. Nec
virginalis pudoris est matrum eligere, auctore Ambrosio
lib. 1. de Abrahā Patriarchā, & quem Gratian. *dist. 32. c. 1. cap.*
honoriatur vbi pluribus auctoritatib; ipse Grat. hoc compro-
bat. Vnde no miror Steph. Bert. *conf. 1. d. 1. vbi* respondisse le-
gatum virginē? factum, si Titio nupterem non esse caducum,
nec amitti, si ipsa virgo alteri nubat ex consensu patris. Ho-
nellū enim virginē exditi, à patre consensum exigere, cuius
que voluntatē in matrimonio contrahendo hic qui liquidem
& inhonellū, atq; in pudica foret, si parentis voluntati re-
fragaretur. De huius tamen responsi veritate nihil, quod
mihi certum sit, modo asseuerare possum. Lector etenim
legere poterit, quod de similib. controuersis diligenter tra-
didit Emanuel à Costā in l. *com. talis. §. vbi arbitrat. de conu. & dem.*
3. ampliat. & 6. limit. His & Tertull. iussu agatur *lib. 2. ad uxorē*
ita scribens: nam nec in terris filij sine consensu parentum
rite & iure nubent. Platonem *lib. 2. de legib.* & Demosthenes
ex Atheniensium lege in oratione aduersus Stephanū. Qui-
bus addde quā Iulius Paulus *lib. 2. inuenit*, 20. scribit. Eorū in-
quit, qui in potestate patris sunt, sine voluntate eius matri-
monia non contrahunt iure: & si contracta non soluuntur:
cōtemplo enim publicę vilitatis priuatorum com-
modis præferat. Hæc Paulus, ad quem multo Cuiacius ad-
notauit *lib. 3. obseruat. c. 1.* præter ea quæ in scholiis scriptis Sed
& eamā diligenter inter obseruanda quæ dicitur Basilii
tradidit *Canon. 3. q. 10. item 41. & 42.* vt tandem legiti-
ligat ea omnia esse intelligenda, vti Ecclesiā Catholica
matrimonia, etiam à filijs familias contra sine parentū
consensu rata esse omnino exillimus: tamen honellū
esse, ad eum admodum cōsensum, atque maxime filias parem
consensum exigere, censuimus. [Poterit etiam Lector hæc
in re diligenter expendere quæ D. Basilii tradidit *Can. 38.*
41. & 42. & quæ de illis notat Theodor. Balsamus in *libello* &
idem in *Nomocanone Phrygi* tit. 13. c. 9. & præter hęc. *l. 10. ex Com.*
171. Tolei. & apud Iuonem *lib. 8. c. 9.* Epistolam in Euaristii,
que integre axtat inter fūm orōm Pontificum Epistolās.]
Attamen ex præfatis de consensu patris versus intellectus est *l. 1. com.*
tal. §. vbi arbitrat. §. de conu. & dem. vbi probatur, legatum Tri-
tix factū, si arbitrat Sempronij nupterit, reiectā conditio-
nem, purum esse atque valere: cum conditio illa libero
consensu aduerteret. Secus tamē dicendum foret, si esset lega-
tum sub conditione, si cum consensu Sempronij nupterit.
Qui enim contra consensu ab aliquo exigere, minime obli-
gatur illud sequi sic & intelligit Paul. *com. 300. 1. vbi Alex.*
in l. tertia §. 1. de leg. 1. Felin. *ex parte col. 2. de cons.* Aymon.
Saulili, dicens hanc opinionem esse communem consil. 1.

Secundo hinc deducitur tēx. in *l. vltima. c. de nupt. dicentem*,
4. filiam emancipatam, ante vigesimum quintum annum non
posse secundas nuptias contrahere, siue licentia patris: pro-
cedere de honestate, non de rigore, nec de necessitate, quod
tenet glo. ibi recepta communiter, vt constat ex adductis per
Ioan. à Garribon in *rule de secund. nupt. auct. 69.*

3. Tertio ex præmissis apparet, si filiam matrimonium con-
trahentem in facie, quod auit, Ecclesię, etiam siue licentia
patris, non posse iure à patre exheredari. Nemini enim fa-
cit iniuriā filiis, qui iure permittit matrimonium nupterit.
At itas Canonice permissit contrahere filium matri-
monij sine consensu patris, quia idem sine liberū constituit
cōsensum ad coniugū: quod si filia cōtrahens sine cōsen-
su patris posset paterna hæreditate priuari, nitimur adueret

libere nubere cui vellet ita Hoff. Abb. & alij in *1. c. de despons.*
impub. latius Ioan. Lupi in cap. per vultus de donat. 3. nota. §. cum
sequentib. Alex. *conf. 9. 1. vbi Dec. & Ferrar. in l. nuptis. §. de reg.*
cur. Roderic. Zuarems in l. 2. tit. de matrim. lib. 3. fori. & hęc et com-
munis opin. vt fatentur Abb. in d. cap. 1. Fel. nu. 52. & Dec. nu. 39.
in c. ecclesia de consensu. lat. in auct. sed si post. col. 2. c. missi. testis. qui
alios ad id allegant. licet Paul. in d. *auct. sed si post.* per text. ibi
tēncat contrariū, & Bal. Nouel. *de dote. 2. par. prin. 1. m. 6.*
Sed assertio communis locū habet, et si illa nubat tūpi,
vbi indigno, ante ætatis annū vigesimum quintum, et si ille pa-
ter vellet eā tradere in vxorē: quæ digno viro, & honesto,
congrua sibi constituta deotob hanc liberatē, qui in con-
iugali consensu requiritur. Potius enim permittenda est
hęc iniuriā, quæ patri fieri videtur indirecē, quā quod li-
bertas matrimonij impediatur, ita Imo & Alex. in *l. 1. m. 32. ff.*
sola. matrim. in c. accedens de procur. lat. & lo. Lupi in loca paulo ante
citatū. Dec. in d. l. nuptis. & Ioan. Campe in tract. de dote 3. part. q.
13. ex quibus falsa est gl. in c. de raptorib. 39. q. 1. quæ contrariū
tēncat, cui simile est in d. auct. sed si post. quæ etiam sequuntur
plures, quos retulit Alex. in d. *l. 1. & inter alios hoc approbat*
Anton. in d. c. accedens. Anchar. consil. 21. col. 2. & Roderic. Zuarems
in d. l. 1. & omniū latissime Pau. Parisiens. 2. vol. 3. dicitur
posse à patre exheredari filiam, quæ turpi & indigno, ante
vigesimum quintum annum nupit, sine patris consensu. Sed nec
eorū opin. coadiuuat, nec nostra improbat tēx. in d. auct. sed
si post. cum sensu à contrario collecto videtur gloss. opin.
probare: qui quidem sensus cōtra iura canonica, & in nouis
gl. materia, reuocandus non est, & potissime, quia in consilia
Græci iustissima. 1. 15. vbi cū de appellat. cognosc. §. ad inquit, quia de-
ducta est consensu prætata, sed si post. non sunt illa verba,
ex quibus prædictus sensus colligitur in codicibus Hala-
dictatim extant integre in Scrin genti editione, & apud
[Henricū] Agylæ, quare consilius est ad iura pontificia
pronocatur, cūc. litera illius Nouell. eam iuxta vulgare
editionem glossat, opinio adhuc probetur vrgentius, quā
ab ipsis fuit adnotata. [Inimur iuxta vulgare editione,
patre posse exheredare filiam, quæ intra vigesimum quintum
annum abique eius consensu, citā digno nupterit: item &
cā, quæ post vigesimum quintum annum cū eo matrimo-
nium contraxit, qui libere conditionis non erat.] Verum
ad leges Regias, quæ expresse filium contrarij supradictis
cōditionibus, præcipue ad *l. 2. tit. de matrim. lib. 3. fori. ad l. 1. tit.*
lib. 5. ordm. [c. l. 1. tit. 1. lib. 5. Recopil. in d. l. 1. m. 1. tit. 1. part. 4.
arque alias, quas Io. Lupi congesit in d. *3. notat. §. 8.* respōde
dict. illare canonico sublatas esse nec vim legum habere,
quatenus penas inferant matrimonium contrahentibus,
siue parentū consensum. Nam et si Hispaniarū principes eas
rulerint ad illam honestatem persuadendam, quæ consistit
in exigendo parentum consensu, ab ipsis filiis, ad coniuga-
le contractū, non tamen habent vim legum: cū id sancire
ad Romanos Pontifices petineat, ita Ioan. Andr. *communi*
receptus in c. statuit in 1. de heret. in 6. Abb. in rep. c. ecclesia de co-
ns. in 20. Frederic. consil. 36. & alij plures, quos refert Fel. in c. 1.
de cons. in 13. idem Fel. in d. cap. ecclesia au. §. 6. & ibi Dec. nu. 36.
dicens hanc opinio. esse communem, quæ etiam sequitur
Ioan. Lupi in dict. §. Decus *conf. 23. 1.* dicens non posse filium à
statuto, alimētis, nec legitima, priuari, ex eo quod sine pa-
tris consensu coniugium contraxerit, quod fit, vt sub lata si-
iure Pontificum *l. 1. §. 3. §. emancipatus ff. de bonor. poss. contrat. ab.* quæ
sanctum erat posse patrem filium exheredare, si ignomi-
niosis vxorem duxisset abique eius consensu. Principes
enim laici nihil possunt statuere, quod matrimonij liberū
consensum impediatur, vbi dicit examinat Ioan. Lupi in dict. *3. no-*
tat. §. 3. vbi in finem eiusdem verbat. Etiam circa accidentia ipsi
matrimonio vt constat ex prædictis, & notat Abb. & Pra-
pos. qui hanc opinionem asserit esse communem in cap. 1. de sponsa. col.
3. late Vincent. Hercula. 3. & probatur in d. c. 1. cap. 1. item de
pri. cogn. c. causam que in 2. qui post sunt legiti. scribit & hanc opinio-
nem communem esse Alex. *conf. 97. volum. 1. ad finem.* vbi Ca-
rol. 1. conatur defendere, iustissima à Principe seculari
statuta pena prohiberi posse matrimonium cum filia ali-
cuius contrahi sine consensu patris.

Quar to subinfertur, si patrem compellendum fore dōtē
soluere filiz, quæ sine eius consensu nupit viro digno, et si
ante vigesimum quintum annum, si filia dōtē marito pro-
mittit, Abb. in d. cap. 1. de despons. impub. idem Abb. *conf. 12. 1. volum.*
idem in c. 1. de adult. Campe. de dote. 1. part. 4. col. 10. Lupi in
d. §. 9. lat. in dict. auct. sed si post. Dec. in d. l. nuptis. in quo opin.

omnes continentur teste Ripa. *in l. 1. m. 57. ff. solut. matrim.* idem probat Decio. *Tholoz. l. 89. ff. de iur. et obligat. ff. de actio. & obligat.* quoniam ipse sentierit hoc intelligendum est, quando filia nupti post viginti annos quintum annum. Sed si filia dotem non promittit, quae tamen abique patris consensu nup- sit, etiam tunc patrem teneri ad constituendam dotem ei, notat Bald. *Ang. Pan. & Ias. in aut. rei. que. C. commun. de legat. Ad duo etenim tenetur pater, scilicet, ad tradendam filiam marito, & ad constituendam ei dotem. Et licet à primo sit liber ipse pater, quando ipsa iam nupti: non tamen est liber à secundo, quam opinionem dicit esse communem Curti. Junior. *in d. aut. rei. que. m. 25. & Ripa. in l. 1. m. 57. & Paris. conf. 29. vol. 3. num. 62. pro quibus est gloss. cap. 3. m. 2. q. 2. quam dicit Abb. singul. in cap. ecclesia de consil. n. 20. eam tamen intel- ligit, facta promissione dotis à filia, quod gloss. non aperit. Solet & ad id induci glo. tamen tenetur constituendam dotem filie nubenti abique eius consensu. *opus tamen communis ve- rior est, & si Bart. in d. obligat. mar. & Abb. in d. cap. 1. de despons. nupub. aduersus hanc communem teneant.***

Hæc vero omnia cessant, quando filia nupti indigno, ac ignominioso viro tunc enim pater non tenetur ei dotem constituere, etiam si eam promiserit illi ipsi marito. *gl. in l. de rapto. m. 36. q. 1. & ibi Archid. in notat. lo. Andr. Card. & Anto. in c. accedens de procur. Bal. in l. 1. ff. solut. marit. Abb. consil. 12. m. 1. vol. 2. Non enim est compellendus pater à filia af- fectus iniuria, & ignominia, ei dotem dare, quod receptum est communiter, vt Ripa asserit in d. l. 1. q. 59. & Paul. Paris. dicit, consil. 29. m. 65. vol. 3. Sed hoc procedit, ubi filia, vel maritus esset ita diues, vt congrua illi alimenta vtique haberet: si quod si pauperes essent, cogendus patet, ut ipsi filia alimenta præ- staret, ex ratione text. in c. cum haberes de vi qui dux in matrim.*

Ex quo potest dari intellectus ad l. Regem *in l. 9. par. 4. vbi* sancitur patrem esse cogendum dotem assignare filie etiã diuiti, quod gl. notant in l. f. C. de doti promiss. communiter ibidem approbata, & m. l. ff. solut. marit. Vbi Vincen. Herculanus m. 31. & Fran. à Ripa. 54. asserunt hanc opinionem esse communem, & eam sequuntur aduersus Bart. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad l. Theb. cuius opin. probat Soc. in d. l. 1. [Probat- ur m. 36. ex paulo inferius. ibique communem opinionem probat, quod fuit & Iacobi de Arenis in d. §. cum proponeretur. & Ang. conf. 109. Bulgar. late in d. l. 1. m. p. 1. m. 2. 4. & seq. Canon. lib. 8. c. 3. & Ias. de presump. reg. 1. p. 1. m. 2. 6. idem Alciat. lib. 3. c. 3. & Ias. in §. fuerat de actio. m. 108. super quo idem Ias. dubitauit in d. l. 1. col. 6. & Ioan. Lupi. in c. per vltim. 3. notabil. §. 14. atque ipse male Bar. opin. sequi, in esset Regia lex, quæ communem opinionem probat. Hæc tamen communis non procedit, et, quando filia nupti ignominioso, & indigno, sine licentia patris. Imo idem dicendum forte esset filio dignissimo nup- sisset abique licentia patris. Nam si filia diues est, & habet vnde promissam, vel non promissam dotem constituat ma- rito, minime conuenit patrem cogi, dotem ei constituere.

§. NONVS.

S Y M M A R I A.

1. Rapta libere potest matrimonium contrahere, cum sit raptor.
2. Rapta contrahens matrimonium cum rapto, non amittit bonam, si lege sibi delata propter iniuriam rapto.
3. Dux à lege cuiuslibet potest, ac pater ex hoc Regia l. defenditur.
4. Statutum Fostorum non recipitur, ac pater ex hoc Regia l. defenditur.
5. Dux et pater ex hoc statuuntur in re ipsa nulli.
6. Statutum non recipitur, ac pater ex hoc Regia l. defenditur.
7. Pater à lege cuiuslibet potest, ac pater ex hoc Regia l. defenditur.
8. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
9. Mater fecundat nupti, ac pater ex hoc statuuntur in re ipsa nulli.
10. Dimissio nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
11. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
12. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
13. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
14. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.
15. Mater fecundat nupti, non potest nupti, nec rationibus redditis, pater non potest nupti.

Ex prædicta non semel hæc consensus libertate, quam in matrimonio exigimus oportet intelligere et tunc in c. final. de raptori. vbi * rapta contrahere potest libere matrimo- nium cum rapto. Et ne id impediatur iure ciuili, hoc ma- trimonium prohibente, atque antiquis quibusdam canonibus, caput placuit. cap. de pænit. 36. q. 2. hinc. C. de rap. virgin. ita illa esse correctæ alicuius. Etiam si raptor matrimonium contra- hat cum rapta, priusquam eam restituit huius quib. ean- dem rapuerat, ita Ioan. Maior. in 4. dist. 29. q. 2. contra Mart. de Magistris, in tract. de temp. ant. q. de rapto. cuius tamen opinio post Synodi Tridentinæ Decreta patrum admitti debet. Sta- tuit enim S. Synodus, inter raptores, & raptam, quamcum- que ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse matrimo- nium consilire. Imò licet iure ciuili bona raptoris, quæ rapta mulieri applicatur, si ipsa rapta nubat raptori, ea om- nino amittat, autem de rapt. mulier. quæ rapt. nup. tamen ne liber consensu impediatur, illa penam omnino cessat canonica sanctione. gloss. in dict. cap. de pænit. quæ singul. et secundum Ioann. Lupi. in cap. per vltim. 3. notabil. §. 20. num. 8. vbi eam pro- bat, eandem sequuntur Abb. Reti. Felin. & Dec. num. 34. in caput. Ecclesia de consil. Abb. in caput. de sponsal. Fred. consil. 36. Archid. in caput. cum secundum leges de heret. in 6. Alex. in l. 1. Scim. §. Angustinus ff. ad l. Fab. Deci. in m. p. 1. ff. de regul. iur. num. 11 quorum ratio est, ne timore amissionis bonorum, liber consensu ad coniugium impediatur. Nec lex ciuili potest hoc statueret, vt modo diximus. Quo fit, vt falsa sit censën- da glo. in dict. cap. cum secundum leges, quæ dicit penam dicte authent. etiam iure Canonico procedere, & locum habere, quia l. ciuili non proprie penam infert contrahenti: sed potius aufert lucrum, quod rapta for. min. ipsa lex dederat, quæ quidem gloss. singul. et secundum Abb. in cap. final. de prescript. 3. volum. & sequuntur etiam Anton. in cap. 1. de spons. & ibi Felin. sibi contrarius numer. 15. Ioan. Lupi. in dict. 3. notabil. §. 3. num. 13. Ioan. Andr. Anchar. & Dominic. in dict. cap. cum secundum leges. Ana. in cap. penult. de rapto. & Salyc. in leg. ymca. C. de rapto. virgin. numer. 13. fed eorum ratio, quæ in tollendo lucro consistit, fallit omnino, vbi lucrum iam actus aliqua condi- tione constitutum fuerat, quod alibi tractauimus. Hinc enim bona raptoris sine aliqua conditione, à lege ipsi rapte defe- runt: & licet lex ciuili prohibeat matrimonium inter raptam & raptorem, in d. ymca. illa tamen lex non adiecit penam prædicta huic prohibitioni: sed simpliciter matrimo- nium prohibuit. Vnde non potest eadem ciuili lex auferre in penam matrimonij contracti bona illa, quæ abique condi- tione rapta detulerat. Præterea, cū iure ciuili sit pena illa statuta iuxta prohibitionem matrimonij ipsa autem prohibi- to, iure canonum sublati sit, abique abolitioni ratione contit ipsam penam cessare, tanquam prohibitioni connectam.

Hinc tamen addebat oportet. Nam Hippol. de Marf. in sing. §. 8. p. scribit legem à laice sancitam, quæ prohibetur parentes dare fili liberos duos, etiam, atque taxatam quan- titatem excedentem, nullam esse, ex quo impedit lib- ertatem matrimonij, quod ipse non credo. Nullam enim penam dicat, ex contrahenti matrimonio iniungit, nec prohibet contrahi coniugia: sed ad reipublicæ utilitatem parentibus occurrit, qui ludio tradendi filias in coniuges, maritis genere, & nomine, atque diuitis sublimioribus. Maris, quod autem & motus promittunt. Hinc & inuicibilis Cæsar Alant. Hispaniarum Rex Anno 1734. in Comitibus Madrici habitis, c. 10. lege lata diffinitur, quanta in his re- sponsis foret filius, ad rationem de 20. parentibus. Qui decisio- nis plurimum conuenit, quod notat Fel. m. Ecclesia jande Ma- rie de consil. m. 8. Sic & à Venetis statum fecit, ne quantum- diues Patris, cuius ultra sex milia ducatorum aureorum do- tis non nomine filia audiret, referret Potellus, lib. de magnifi- 4. c. 3. Atheneus, c. 3. Hæc vero leges, quæ de dotibus constitu- tis præscribunt mediocrem quantitatem vtiles esse tradit Aritot. l. 2. Polit. c. 7. [Et in Hispania Gothi latas fuisse hæc de re, conitat ex foro indiciali lib. 3. tit. 1. præsertim Recif-undo Gothorum Reges, Tradit & alias leges lib. 8. c. 8. p. 30. p. Plutarchum in Solone, Alex. ab. Alex. aduocum genit. lib. 4. c. 8. Plat. lib. 6. de legi. Strabon. de Massiliensibus lib. 4. Plutarch. in Lycurgi apople. & in eius via Democritum in oratione contra Macar. v. Ex quo simul ex his quæ de ciuitum disti- 5. gitione, ratione celsus tradit ipse Plato vno & altero locod. lib. 6. & tradiderat v. tradidit & Athenien. Aristot. lib. 2. Politic. c. 7. Plutar. in Solone. Jul. Pollux lib. 8. m. videri Pla- tonis legē de dotibus l. 6. aliter quā latini interpretes intel- 6. lex-

quod in li. c. *secundum* nupt. ubi probatur legatum t. a marito v. xori factum, si vidualem vitam egerit, vel donec secundo nuptierit, amitti ab vxore, si secundo nubat. Nam conditio celibatus, ac viduitatis, & si relictiatur ab vltima voluntate in his, qui nondum coniunguntur contraxerunt, sed si hoc. §. *si cum sequen.* si de condit. & demonst. in his tamen, qui iam primas nuptias contraxerant, non relictur. l. 2. c. de iudic. vid. pollen. notat Io. de Garro. in rub. c. de fecund. nupt. 9. p. m. & idem iul. 1. super. glo. 2. c. eo quod comprobatur, quia honesti est t. secundis nuptiis abstinere. c. in fin. 3. q. 4. de hoc conditio. si de condit. & demonst. ubi hoc notat Soc. & optime Cora. libro miscellan. 3. cap. 1. Nam & exsecundis nuptiis animi prioris mariti contrahitur, aut de non eiv. fecund. nupt. §. persequimus. & aut de nupt. §. quia veto. in 2. sique iniuria filius prioris mariti, ve in d. §. persequimus. probatur. Hinc & Plurach. in proble. Rom. 109. scribit, fecundum esse viduis, multis presentibus nubere, cum secundæ nuptiæ sint tristes, atque lugubres. Ex quibus in 15 fertur, vxorem cui maritus legatum mille, sic caste viuerit, secundo nubenti legatum amittere, licet caste viuere iudicetur qui vitam coniugalem elegit. cap. Nicena. 31. dist. 1. Thom. 22. q. 151. art. 1. Sic etenim hanc illationem asserunt Angel. & Alex. in l. mulier. §. cum proponitur. ff. ad Trebell. idem esse dicentes, si dicta conditio adiecta fit ab aliquo filio promittenti mariti, decus vero i. a patre aliæve extraneæ, qui non esset prioris viri consanguineus, sibi vel alteri feminæ subdita conditio legatum fiat, tunc enim non amittit femina illud legatum, etiam si nubat, secundum eodem quorum distinctio communis est, vt testatur Claud. in dist. 1. mulier. §. cū proponitur. & lat. in l. fin. volum. si. c. de iudic. vid. Io. a Garro. in rub. Cod. de fecund. nupt. numer. 89. & eam sequitur Tiraquellus in l. bonæ. §. hoc feminæ. in 149. de verb. signifi. multa de secundis nuptiis adducens, quamuis hanc in d. §. cū proponitur. indistincte teneat, legatum vtique a marito factum v. xori, si caste vixerit, minime a mitti ab vxore, etiam si contrahat secundas nuptias. Cuius opinionem defendere conatur Hippolyt. singul. 577. scribit tamē Angel. in dist. §. cum proponitur. minime caste viuere eam feminam, quæ tertio nupsit idem Barbat. confil. 117. volum. secundæ. Parisi. confil. 260. in 14. quorum opinio nō aliter mihi placet, quam si referatur ad maritum, vel eius filios dictam clausulam proprio testamento adicientes.

C A P V T IV.

Qualiter consensus exprimatut.

S Y M M A R I A.

- 1 Verbo non esse necessaria præfatio ad matrimonium contrahendum, sed sufficere signa.
- 2 Mutui nuptiarum contrahere potest.
- 3 Signa exteriora esse omnino de officio matrimonij.
- 4 Annuli traditio an consensus coniugalem præ se ferat.
- 5 Sabar. arc. 6. Dicitur annulari.
- 7 Tacet, & præfatio consentire videtur matrimonium ad hunc parentem, ipsi tacente nuptiarum nomen efficit.
- 8 Cohabitatio coniugalis, ad solam Romanæ Pontificis dispensationem facientem coniugem, matrimonium quod nullum erit, nullum efficit.
- 9 Non refert qui primum interrogetur in coniugij sollemnitate, ut an femina.
- 10 Mutui consensus in matrimonio requiri quilibet intelligatur.
- 11 Procurator habens mandatum ad id specifice, nomen alterius præ se matrimonium contrahere.
- 12 Procurator, & pater qui contrahendum gl. coniugium, ignoratibus eius mandatum renouari potest.
- 13 Procurator mandatum ad matrimonium contrahendum etiam irritum, si renouetur, matrimonium non potest contrahi.
- 14 Procurator mandatum ad contrahendum matrimonium, tacite, non tantum expresse renouatur.
- 15 Procurator mandatum ad renouandum beneficium ecclesiasticum, & si renouatus fuit, hoc tamen renouatus, fuit tacite dat. et ipse procurator i. demonstratio.
- 16 An episcopi matrimonium contrahatur.

Ad huius materie cognitionē scire oportet: num verba sunt necessaria de substantia huius coniugalis contractus: Et gloss. in cap. 2. de spons. videtur dicere verba esse præfatio necessaria in valentibus loqui: at in his, quilibet non possunt, exteriora sufficere licet. ex quibus consensualis consensus, prima quod probare videtur text. in d. c. 2. & in antiquioribus quidam sequuntur quos Henric. ibi refert col. 1. Verius tamen t. etiam in valentibus loqui, verba non esse præfatio necessaria de satis esse consensum exprimi per signa. Nam si de substantia matrimonij essent

verba, etiam in mutis matrimonium minime daretur.

Si quidem substantia non mutatur ex accidentibus. Et tamen Mutus contrahere matrimonium potest cap. cum apud de spons. Igitur de substantia matrimonij non requiritur verba. Sic glo. a prima opin. recedere videtur in d. c. 2. ubi hoc notant Hol. Anton. Cardin. Abb. & Praepositaque ibidem optime Ioann. mo. in rep. col. 7. Abb. in cap. ex parte, no. 8. & 2. de rest. p. glo. in cap. sufficit. 2. quæst. 12. Palud. in d. c. 2. quæst. 1. art. 3. ibi Ioan. Maior. quæst. 1. Florent. 3. part. 2. l. 1. cap. 19. §. 1. Ar. c. 2. glo. 1. 3. col. 2. ibi hanc opin. asserit esse communem, idem proferitur Sylueit. in verb. matrimonium. 27. quæst. 1. Abb. dist. c. 2. uia. Nico. Boer. dist. 1. w. 18. & Galiaz. in l. 1. in prin. col. penult. verborum. l. i. u. 1. Ioan. Crot. & alii id testantur, ac post eos de Socin. Junior. confil. 29. fol. 2. col. 2. Nec Thom. contrarium asserit, etiam si aliquibus pro prima opinione citetur. Is enim d. dist. 27. quæst. 1. art. 2. dicit, verba requiri, signa tamen verbis æquivalere. Ex quibus text. est id vtilia quod ad certiorē probationē consensus, non quod alia probatio non sufficiat, sed quia illa probatio ex verbis certior est, ita imo. ibi col. 7. de mente Abb. Vel exponi potest verba, id est, signa experientia consensus: inter quæ verba obtenit principatum, secundum Sylu. in d. §. 7. Ex his etiam notandum est ad efficientiam matrimonij exigere exteriora signa: & si faciemus utaque id eo requiritur signum exterius sensibile. Pal. in d. dist. 27. q. 1. art. 2. & Sylueit. d. §. 7. Nam quod Ioan. Maior. in d. dist. 26. q. 1. ad §. 7. scribit matrimonium consensu posse abique signis ex interiore consensu, si per Dei reuelationem ille interior consensus verique confiteretur diuinam reuelationem spectat, Nec alias dici potest matrimonium, etiam si interior consensus viri uelque ad coniugium concurrat, quod Hol. Henric. & Dd. in d. c. 2. fatentur.

Hinc deducitur ratio id quæ iam ibi dicit singularē Abb. in cap. penult. de spons. ubi scribit * matrimonium contrahi ex eo, quod femine consensum coniugale expriment, vir ipse annulus tradiderit. Id enim signum consensum coniugale in viro exprimit, præmissis fœderis consensu, verbis expressis, & hanc opinionem sequuntur Dd. ibi dñmunt. Traditur equidē annulus in pignus matrimonij contracti, sicuti arrha solet tradi in pignus contractus venditionis. Vnde deductū est verbum, Subarrare. Atque illi annulus, in matrimonij contractu, signum præ se fert illi pignore corda maris, & femine coniungi: & ob id quarto digito sinistræ manus inferitur, quod ibi vena sita id ipsum cor tendens. Sic Ildorus in c. summa. q. 5. hoc explicat, & idem ex Apponione in Ægyptiacis adnotauit Gellius lib. 10. c. 10. Macrobi. in 7. Saturnal. lib. 1. Virgil. Polydor. de uenerio. rer. l. 2. c. 2. Plin. item. 3. l. 1. quo argumēto, inquit, etiam nomen sponsæ annulus ferreus mittitur, itaq; sine gemma. Et licet glo. in cap. tenor. de re iudicat. singul. secundū Abbatem ibi, & is simul in c. fina. de despons. nupt. velit per annuli subarrationem matrimonij præsumi, quod verum esse contendit Aret. confil. 3. col. 3. id tamen locum habet ubi altero contrahentium præfuerunt verba coniugio apta, & secuta est subarratio, vt asserit dist. gloss. in cap. penult. & notat Abb. in dist. cap. fina. cuius opinio magis communis est, notat idem Imo. in dist. cap. tenor. vel quando est consuetudine inducitur, vt in matrimonio annulus datur certa significatione: & sub illa daretur, ac fieret annuli traditio gloss. in d. cap. summa. 3. q. 5. Abb. & communis in d. cap. fina. ubi hanc distinctionem exacta diligenter Henric. ex Hostiis. & aliis auctorib. scripsit: & nouissime Paris. confil. 55. in 4. 2. col. confil. vlt. ubi 4.

Secundo inferitur matrimonium vere contractū censeri, si parentibus filiorum nomine expresse coniugalem consensum prestantibus, ipsi filii præsentibus tacerint. text. in cap. 1. §. si de despons. impub. in 6. Consensus enim ille patrum expressus, præstitus filio præsentē, & tacente signum exterius inducit, quo filii consensus ad matrimonium exprimitur. Hoc autem ex parentis contractu à iure, præsumptione quadam inducitur. Nec habet locum in aliis extraneis gl. in dist. cap. tua. Abb. in cap. ex parte de testat. impub. Ioan. Andr. & Doct. in dist. cap. 1. §. 1. Henric. in cap. 1. de despons. impub. l. 10. de Imol. in dicto cap. tua. col. 12. ubi Praepositaque penult. hæc opinio asserit esse communem, quam etiam sequuntur Abb. col. 3. & Fel. in cap. summa. de presumpt. & Hippolyt. singul. 142. etiam si filius nullū aliud signum exterius præstiterit. Sylueit. in verb. matrimonium. 2. quæst. 7. & prædicti Doct. idem dicere videntur. Vnde falsa est dist. gloss. in d. §. fina. vers. sponsalia. quæ in extraneis idem, quod in parentibus asserit.

Tertio,

¶ Tercio exprimitur conclusione deductur veritas gl.
 10 cap. non debet. vers. de cetero. de consensu. ex quo colligitur ma-
 trimonium contractu ex pressio consensu, qui tamē nullus
 est, ob impedimentum aliquod iuris humani, effici legiti-
 mum, si adducta scienter facultate ad contrahendū illud,
 vir & femina scienter in eodē coniugio per seuerauerunt,
 quod ad carnale commercium. Ex hoc enim videtur exhi-
 bere nouum consensum & validum ad coniugium, per illa
 signa exteriora, quæ testantur. *cap. i. de sponsalibus. & cap. fin. de coniu. ser-
 uo. vbi ex Bern. gl. notatur, ex coitu carnali tempore idoneo
 scilicet subsequente, matrimonium præsumi, si prius consensu
 verbis expressis, led propter aliquam causam nullus præ-
 cesserat. Sicut ex copula post sponsalia subsequata matri-
 monium præsumitur: hanc etiam opinionē asserit esse com-
 muniem Ferd. Loazes præf. illud. in tract. de matrimonio. dub.
 12. n. 14. Ex quo subinfertur declaratio ad glo. in c. 1. de eo, qui
 dux in matrim. dicentē nouum consensum esse necessarium,
 vt vir, qui vidente prima vxore eū secunda hoc ignorante
 contraxit, mortua prima coniugium cū secunda contraxit
 dicatur, idem ibi notant Ioan. Andr. & Dd. communiter, ac
 Bald. Nouell. in tract. de hote. par. 1. §. hactenus. vbi. 18. & probatur
 in cap. veniens. eodem tit. & hanc opinionem communem esse fatetur
 eam sequutus Paris. consil. 92. d. 1. v. 4. quæ sequentem intel-
 lectū addit. col. 2. Satis enim erit tacite aliquo sufficiens signo
 nouum consensum præstari. Nempe si vir, & femina scienter
 primam vxorem mortē obisse, in coniunctionē, & co-
 habitationē perseuerent, quo in casu exigitur scientia in ipsa
 femina ante hanc coniunctionē perseuerantiam. Oportet
 enim ipsam scire priorem vxorem iam mortuam esse, & sic
 primum matrimonium solum fuisse, quemadmodum in
 d. c. 1. Hostiens. Præpof. & alij explicant, pro quibus glo. fa-
 cit quæ similem notat conclusionem in d. c. fin. de coniu. ser-
 uo. ¶ Huic sententiæ Iuriscōsultus Paulus. m. c. v. §. de rit. nupt.
 suffragari videtur, si tamen iuxta legitimum sensum intel-
 ligatur inquit enim, eū contra mandata contractū sit ma-
 trimonium in Provincia, tamen post depositum officium,
 si in eadē voluntate perseuerat, iustas nuptias effici, & ideo
 liberos postea natos ex iusto matrimonio, legitimis esse.
 Perseuerare autem eos proculdubio intellexim, si per co-
 habitationem coniugalem aut aliquo sufficienti signo consen-
 sum præstite intelligantur, cū & antea præstitus nullus
 omnino fuerit. Sic & in l. qm in inferno. eod. tit. cum Vlpianus
 scribit quod si in senatorio ordine libertinam habuerit
 vxorem, quamvis interim vxor non sit, attamen in ea con-
 ditione est, vt si omiserit dignitatem vxoris eū incipiat. Hæc
 Vlpianus, vxor esse incipiat, vt ipse interpretor, si nouus
 consensus virtutis expellens vel tacitus accesserit, neque
 satis priori consensui non contradicere. Aut planè hæc
 Iuriscōsultorum responsa, ad iuris ciuilis coniugales prohibi-
 tiones pertinent. His denique addæ quæ ipse Iuperius c. 3.
 num. 5. tradidit, & quæ prius tradideram parte prima c. 4. §. 2.
 ¶ Hæc autem expressio consensu coniugalis non refertur
 quo incipiat, a viro an femina, quamvis honestū sit sciem-
 nam prius interrogari. text. sic pascim intellectus in cap. pen. de
 sponsalibus. inc. licet spon. duo. Post enim contingere, quod femina
 requisita a viro ut acciperet in coniugio, responderet:
 accipite me prius in vxore, ac demum ego te accipiam in
 viro. Aut cū vir expressum vxore accepisset, posset ipsa
 femina ipsum viro irridere, ac libere refragari. Nec erit
 ex hoc matrimonium, quod apertissimè iuris est, & consensu
 in hac specie Ludou. Gozadini p. 77. Nec est necessarium viru-
 tusque consensum eodē tempore exprimi, licet mutuo con-
 sensus ad coniugium exigitur. c. tua de p. n. Satis enim est eun-
 de consensum præsumpuē concurrere: veluti si quis con-
 sentiat prius, ac demū illo consensu non reuocato, led tacite
 durante, consentiat alter, etiam ex intervallo: efficitur enim
 tunc matrimonium secundū Maio in a. sent. dist. 27. q. 1. gl. &
 ibi præpof. in c. dictum de spon. idē Præpof. in c. pen. eod. tit. & Syluest.
 in verbo. matrimon. 2. quæst. q. 6. Hosti. in d. c. pen. & ibi Card. &
 Riccio. 2. per text. in c. fin. de p. n. & de p. n. in c. 1. de eo, quorum opinio
 communis est, vt asserit Alex. in l. si stipuler in j. ff. de verb. oblig. &
 id manifestū est, in c. 4. n. 8. inter consilia Zafij vol. 2. quo in loco
 author primū intellectū, qui statim sequitur ad Abb. opinio-
 nē verū esse ostendit: atq; hæc ipsa quæstio late ibi disputa-
 tur. c. 2. §. 5. & in effectū communis assertio recipitur, quā
 ipsa explicat Paris. consil. 55. vol. 4. n. 15. Tametsi Abb. in d. c. dictum
 dicat contrariam opinionē, esse de iure vtriorē, atq; idem*

sentiat Ant. consil. 64. col. 2. ad fin. quorum opinio procederet, si
 intervallo tempore longum inter primam, & secundam con-
 sensus expressionem, text. ita communiter, intellectus in l. §. 1.
 ff. de verb. oblig. Haberet etiam locum, quādo is, qui consensit,
 credit eum qui prius consensit non penitus, cū tamen
 penitus. Nam licet ille primus post præstitū consensum
 ab altero consentiat, nō est matrimonium, quod Ant. notat
 in d. consil. & Fel. in c. e. cap. de cetero. de resp. n. 11. pulchre Anch.
 in c. 2. 8. cum duobus sequentibus, & potest hoc notari ex glo. in
 c. fin. de coniu. seruo. & ex c. veniens. de eo, qui dux in matrim. Host.
 Præpof. in c. 1. eod. tit. & hæc quidem locum habent, vbi præ-
 sentes contrahere volunt matrimonium.

Sed inter abentes constat matrimonium contrahi per
 procuratores, c. fin. de procu. in sexto in quo plurima notanda sunt.
 Primum mandatum exigi speciale ad contrahendum cum
 certa, & expressim designata persona. gl. ab omnib. recepta
 in d. c. fin. text. in l. gener. aliter §. de ritu nuptiar. not. optime Abb. m. c.
 in casu de elect. col. 6. sedem. 1. 14. 2. vel. Not. referi quibus verbis
 hunc contractum procurator recipiat: an ipse contrahat
 absentes nomine, an pronunciet verba in persona absentes.
 Nempe si dicat: contraho te cum matrimonium nomine Titian. an dicat,
 Titian te vxore accipit, me interueniens: ut tunc enim contrahatur,
 Titianus recipit, & Bart. quem ibi alij approbant in l. qui bona,
 §. si alien. ff. de dem. infest. Alex. consil. 49. §. vel. cum pen. Tametsi
 rectius contrahatur secundo modo quam primo, ex Bal. in
 l. v. m. a. §. ne autem C. de cad. tollent. col. pen. Abb. in c. ex parte in d. de
 coniu. seruo. com. Fran. & Dom. in dicto c. Syluest. in verbo matrimo-
 nium. §. q. 4. Hic enim procurator nuntius, censoripotus debet:
 cum his actus non eadē in procuratore.

Secundo adnotandum est minime valere matrimonium
 contractum per procuratorem, si tempore, quo procurator
 contrahit, qui mandatum dederat, id reuocauerat pro-
 curatore etiam, & eo cū quo contrahit iuribus, text.
 in d. c. fin. in p. quæ post sing. Fel. in Rubr. de sponsalibus. col. 5.

Ex quo infero Dom. in consil. 33. col. pen. quem sequitur Ludo.
 Gozadini consil. 77. matrimonium contractum inter consangui-
 neos, sub conditione, si Papa dispensauerit, coniugium illud im-
 pedi, ita, vt adueniente dispensatione Papa, nullū sit matri-
 monium, si alter, etiam altero ignorante, reuocauerit consen-
 sum, quæ prius præstiterat. Proceat vero hæc secunda con-
 clusio, etiā si is, qui mandatum dedit, iurauerit non re-
 uocare gl. in d. c. vbi cū sequuntur Dd. & est sing. secundū
 Soc. consil. 58. 3. vbi quæ dicit esse auream Fel. in cap. si diligens, col.
 6. de for. comp. atque sing. laudat. si non forte §. si cum col. 3. ff. de con-
 dit. inde sequuntur eam Abb. Fel. in c. 12. & Dec. n. 7. in cap. cū c.
 cessante de consil. idem Dec. in c. ad notam de consil. vbi vel. mult.
 Roch. Cur. de iure patron. in verb. honorifici. q. 12. & Fel. in c. ex parte
 decani. de resp. n. 12. quæ tandem opinio quo ad matrimonium
 ita frequenter recipitur, vt minime sit in dubio reuocanda.

Tercio est notandum non esse necessarium mandatum reuo-
 cationē expressam, led tacita sufficere: vt si is, qui manda-
 tum dedit, ante contractum matrimonium ex primo manda-
 to, dederit secundum mandatum ad contrahendū cum alia,
 text. in c. 4. si duo de procu. in 6. atque idem dicendum, si ante
 contractum matrimonium a procuratore, is qui mandatū de-
 dedit, cum alia matrimonium contraxerit, etiam ignorante
 procuratore, quod Abb. tenet, in c. causis, de elect. col. 6. vbi for-
 tius asserit, electionē factam & canonicā, qui alteri eligendi
 potestate dederunt, præferri electioni factæ postmodū illi
 illo compromissario, etiam ignorante, quo fit, vt quāvis cle-
 ricus de renuntiatio. statum sit, reuocationem mandati ad renun-
 tiandum beneficio Ecclesiastico nihil prodesse, nisi man-
 datario nota fiat tamen si is, qui mandatū dederat priusquā
 madatarius eo vtatur, renuntiauerit, etiā mandatum igno-
 rantem, prima renuntiatio secunde est præferenda: cum ex
 ea etenim vacet beneficium, non potest & secunda vacare,
 hoc idem asserit Roman. consil. 342. & Fel. in cap. ex parte de-
 can. n. 16. de resp. Blasius Aureli. in addit. in v. ad Gal. de Monte.
 Laud. & Philip. Probos. addit. in v. ad Ioan. Monach. in d. cap. fin.
 quorū opinio dubia mihi videtur in renunciatione bene-
 ficii, quia reuocatio tacita mandati, quæ fit constitu-
 endo alios procuratores, est ita deducenda ad mandata-
 rij scientiam gloss. in d. clem. 1. de renuntiatio. vers. quomodo adhibet
 & ibi Cardin. q. 5. quam glo. & alias rationes ad hæc senten-
 tiam adducit Barb. consil. 48. in 4. vol. hæc vltima opinio,
 quæ & ego teneo, liberrime propositis, quo non relato Philip.
 Pro. libi parum constans, idem asserit in rubr. de renuncia. m.
 6. col. 8. & Ioan. de Selua, in tract. de benef. 3. part. q. 16. in fin. Nec
 Roma.

Roma est pro contraria opinione: solum enim asserit, beneficium semel vacans ex vna causa, non posse ex alia, absque noua collatione, vacare. At hic nos negamus vacare ex prima renuntiatione. Id vero quod Abb. notat, si dubium sit, nam & Innoc. ibi contrarium dicit, concedi tamen potest: cum ibi non sit reprobata variatio, sicuti in casu dicto. Item. 1.

¶ Quarto circa eandem r. si. conclusionem, idem dicendum credimus in matrimonio, quod per epistolam contrahendum erat, ex gl. memorabilis in c. nec. illud. 2. o. §. 5. notat. Fel. in d. cap. ex parte decani. in 2. o. Repertur late Zasius, ac plures alii. Dd. in eadem controuersia disputantes, conf. 2. 3. 4. §. 5. vol. 3. Paris. conf. 55. vol. 1. c. 1. §. 2. Dorat. 3. Misell. s. c. q. vbi tradit, an per epistolam matrimonium probetur? quibus omnibus addo questionem huius proximam & similem, discessum a Carolo Ruino §. 6. num. 7. vol. 1. quem diligenter oportet perpendere ex auctoribus per eum nuncupatim citatis.

§. PRIMVS.

De verbis in contrahend. Matrimon. adhibendis.

SVMARIA.

- 1 Verba que sufficiunt ad matrimonium contrahendum.
- 2 Verborum communium sensus, quandoque, non censetur per se inueniendus.
- 3 Matrimonium contrahitur frequentius per interpretem. (Sunt.)
- 4 Verba hec volo contrahere tecum matrimonium efficit sponsalia de presenti.
- 5 Verba illa, habeo te in vxorem, in matrimonium inducunt.
- 6 Verba hec, non habeo aliam in vxorem nisi te, quo pacto sunt intelligenda.
- 7 Negatiua ratio ex se ipsa nihil asserunt.
- 8 Negatiua, qualiter sit explicanda.
- 9 Quam particula, idem quod, nisi, operatur.
- 10 Peccatum non dimittitur, nisi requiratur ablatum, & cum regule intell.
- 11 Actio estis persequendo in iudicio, &c.
- 12 Intellectus ad l. 3. §. 1. si §. 1. de maximoque testamentis.
- 13 Ad dimittendum videtur non possunt argumentum operari.
- 14 Intellectus ad quibus dictus, §. 1. quia si §. 1. de conditionibus & demonst.

¶ Vt autem verba sufficiant ad matrimonium contrahendum, plane constat hoc canone, 7 verba presentem coniugalem consensum exprimentia, matrimonium significant, text. in c. pen. de spons. cuius hec est communis interpretatio. Si quis enim feminam dicat, accipio te in vxorem, femina vero & conuerso respondet, & regit in vtriusque matrimonium censetur ibi contrahendum. Idem est, si viro dicenti, accipio te in meam vxorem respondet femina, placeat. Verum non minima est inter nostros controuersia, quibus verbis presens coniugalis consensus exprimitur. Illud tamen primo aduertendum est, in dubio quam significationem habeant verba prolata, communem sensum eorum accipiendum fore, ex c. literis. in 1. de spons. c. l. l. ab eo §. de super. leg. gl. notanda in l. liberos. §. quod tamen Caspus ff. de legat. 3. quo asserit communem sensum verborum, praualeare proprie dictionis significationi. Bart. in l. talia, in per ff. de leg. 1. Bal. in lib. leg. C. de leg. hered. dicens sermones prolatos vulgariter iuxta vulgarem sensum esse intelligendos, notat. Ant. Burg. in Rub. de cupri. & vend. col. §. 1. in l. si quis. colum. §. C. de succ. edit. gl. in c. penultima, vers. dicta, de scriptis, & hoc ipsum in coniugali contractu notat Ioann. in Summa qualitas 1. 4. tit. 2. q. 4. in quo etiam attendenda est loquentium qualitas & conditio. cap. solita de maiori. & obediens. Abb. conf. 78. in 2. vol. col. 2. & late Franciscus, Niconitius in Rub. §. de noua oper. nunciatio, num. 196.

¶ Ex quibus primo inferitur, matrimonium contrahitur per interpretem quod fieri potest gl. committere approbata in c. ex literis. in 1. de spons. tex. in lib. 1. §. si §. de verb. obli. dari debet fides integram fuerit electus communi contrahentium consensu. Bart. & alij in d. §. si aliquid incidit dubium ex eo, quod alter contrahendum dicit non intellexit verba interpretis, in illa significatione, ad communem sensum recurritur, ita probat text. in d. c. literis. Imo & si sine interprete, Gallia & Hispania verba apta coniugio pronuntiant, vtriducimus inter eos matrimonium contractum fuisse ad actus inter eos subsecutos vel ab eis premissis, deueniendum est, an ex communi, vbi illi actus sint coniugales. Abb. in d. c. literis. Pal. in d. §. de 37. q. 3. art. conclus. 4.

¶ Secundo hinc constat, contrahitur coniugio inter duos eiusdem idiomatis, si alter contendat verba prolata accepisse in sensum distinctum a matrimonio, communis illorum verborum sensus erit considerandus, ex sententia omnium, in d.

c. ex literis. Atque erit exemplum, si contrahentium alter dicat, promitto te in vxorem habere, donec terra cooperiat oculos meos. Est enim hic fermo intelligendus iuxta communem sensum, id est, donec moriari, non autem donec, ipse viuit terra cooperiam oculos. Eruntque obuia mille exempla similia, vides igitur quanti momenti sit coniugalis verborum intellectus. Hinc etiam consulit Felix Maleolus in tract. de matrimonio, vol. 9. non contrahi matrimonium his verbis: nunquam te derelinquam.

Sed quid dices. Num hac verba, 7 volo contrahere tecum matrimonium, significant presentem coniugalem consensum? Et si verbum volo, in his, que a sola voluntate loquentis pendet, adiungatur infiniti significandi initium actus, cuius suspensio, erit contrahitus sponsaliorum, vt rolo contrahere, volo te ducere in vxorem. Ita Ioan. And. & Abb. quorum opinio est magis communis in d. cap. ex literis. Syluest. in verb. matrimonium, 2. q. 9. Matth. de Affili. in confit. Necap. §. 1. in 1. 9. col. 2. In qua declaratione refellenda est opinio Ioan. in sum. conf. lib. 4. tit. 2. q. 4. Alesius. lib. 8. tit. 3. q. 7. dicentium isto casu nec esse sponsalia contracta. Sic ex diametro auertenda est Card. sententia in d. cap. ex literis. asserentis per dicta verba contractum esse verum matrimonium, Cuius opinio posset sane intelligi, si dicta verba forent prolata de liberate, & ad interrogationem alterius, ex mente Barto in l. gerit. col. §. ff. de acqu. heredit. vel quando precessisset tractatus de matrimonio contrahendo. Card. in clem. unica, de consang. 7. 20. vel si communis vltus loquendi hanc significationem matrimonij receperit, ex cod. Card. in d. c. ex literis. Sin autem verbum, volo, adiungatur verbo prenotanti executionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitum, censetur matrimonium contractum, vt rolo te habere in vxorem, volo te tenere in vxorem, illi enim actus premitunt contractum matrimonij, & ideo illa verba matrimonij prece ferunt in quo conuenire videntur. Dd. in d. c. ex literis. vbi Holtien. & Abb. hoc tenent, & syluest. in d. §. 9. Henric. in cap. ex parte de spons. quod quamvis sit dubium ex his, que dicuntur in quest. sequenti, tam est apud omnes in consensu, matrimonium contractum censeri, quando verbum volo, adiungitur reiceptum, volo te in vxorem: idque sentit Bald. in l. 1. col. 2. C. de sum. Trinit. Dd. in l. serui electione. §. si §. de leg. 1. & in l. vendit. C. de contrab. empt.

Soler etiam dubitari, an matrimonium sit contractum illis verbis: habeo te in vxorem, iuxta seipsum promitto, quod te habeo in vxorem. Et ex cap. ex parte de spons. probari videtur matrimonium his verbis contractum esse, & ibi gloss. communiter receptacandem opinionem asserit. Qui etenim consequens vult, antecedens illi premissum velle videtur, & illud §. ff. de acqu. heredit. cap. preterea, de offi. deleg. 3. Ergo qui habere aliquam in vxorem promittit, cum ea matrimonium modo contrahere ostendit, idem proferit gloss. in cap. si quis diuini per text. ibi 30. quest. 5. in principia, idem tenent Abb. & Dec. in cap. iuratus de probato, colum. 1. & esse hanc opinionem communem, constat ex Abb. & Preposit. in d. cap. ex parte, & latetur expresse Hadria. in 4. sentent. quest. 13. de matrim. Sed magister in 4. sentent. dist. 28. cap. 2. tenet hoc contrarium: cuius opinio probatur ratione. Verba enim que proprie competunt contrahendo matrimonio, si pronuntiantur in futuro tempore, inducunt sponsalia, secundum Palud. in 4. dist. 27. q. 2. artic. 4. conclus. 4. ergo & ista, cum in futuro tempore pronuntiantur, non designant matrimonium. Et preterea illa verba, habeo te in vxorem, intelligi possunt vera omnino esse, quamvis modo non habeant in vxorem, vt constat: ergo non sunt necessario referenda ad matrimonium presentem consensu contractum. Ego autem tunc presentem consensum coniugio prestitum esse opinor, quando ex prolatis consensibus id de presenti necessario sequitur. At in hac questione is consensus non sequitur necessarium, igitur matrimonium non est. Quo fit vt Hadria in 4. sentent. q. 13. de matrim. a frequentissima nostratum sententia discedat, Magister §. sequens, in qua sententia antiquiores quidam canoniste fuerunt: nempe Hugutio, & Laurentius quo Henric. refert in d. c. ex parte. Idem nuntius Ang. in anti. quibus mod. natur. aff. legit. §. de colla. 6. Et quod ex text. in d. cap. ex parte respondetur, ibi ex illis verbis, ab hoc tempore & similibus consensum futurum ad presentem tempus deduci. Vnde illum text. ad hanc questionem notare rationi non congruit. Nec obstat ratio: qui enim vult id, quod sequitur, censetur omnino velle id, quod premititur necessarium illo tempore, quo consequens executioni tradendum est. Vnde qui habet aliquam feminam in vxore actu premitit

mitisse eſſi illa matrimonii cōtraxiſſe. Non ſic ille qui præſenti tempore aliu non habet, fed habere promittit, in futuro. Item quamvis ſi promittens ſtatim teneatur illa habere in vxore: ſi tamē non habeat, matrimoniu non eſt: quod pulchra ratione Hadrian. cōprobat. licet optime ſequatur hæc argumentatio: teneatur ſtatim eam habere in vxore, ergo ſtatim teneatur cū ea contrahere: et ex quo ſponſalia tantum probantur, non matrimoniu. His tandem & aliis, quæ Hadrian. adducit, ſummū opinio non applaudit, quæ & ſi vera foret, locū non haberet, vbi poſt verba ſponſaliorū, hæc ſubiacerentur, ita concepto cōtractu: *promitti ducere te vxore, ac te habere in coniugio*. Verba enim ſubiecta ex præcedentibus intelliguntur, ſi, ſi *am doliſſa ſi de vino, tritico, & oleo, lego, ſedes de reſeri, dem. 2. de precur.* Vnde hæc ſponſalia de futuro iudicanda ſunt, ita Holſti. Abb. & Præpo. in *c. ex parte. Roma. ſing. 338.* Dec. in *l. i. in rami. de probatio. col. 1.* Alex. de Imo. *conſ. 152. rol. 5.* Nam qui ita contrahit, promittit cum illa ſœmina matrimoniu cōtrahere, & eo cōtracto, illam coniugali affectione, tractare.

Verū hoc in tractatu perplexa valde exſtimitatur quæſtio illa, an per hæc verba: *non habeo aliu in vxore, niſi te*, ſit cōtractu matrimoniu, an ſponſalia? Et eſſe matrimoniu aſſertur Ioan. Ang. Card. Abb. & Præpo. *l. d. c. ex parte.* Alex. de Imo. *con. 152. rol. 5.* Syluett. in *verbo, matrimoniu. 2. q. 10.* Barbat. *con. 5. l. rol. 4. fal.* & Curtius Ioan. in *al. aliquem. c. de traſlat. 2. colom.* quorum opinio communis eſt teſte præpo. *l. d. c. ex parte.* quibus ſuffragatur ratio illa, quod dictio, niſi, præcedentem negationem ſecuta, aſſirmat, quod ponit ut ſequatur aſſirmatiuam, id negat, ſi enim, *ſ. qui mirat. ſi ſi qui eunt.* vbi Bar. *l. actione. C. de reſcrip. & notatur. in c. inter alia. de ſenten. excom. curioſ. Gaſpar. Cald. Anto. & Zochus in d. c. ex parte.* negant per dicta verba matrimoniu contrahi, fed tantum concedunt, ſponſalia, eſſe cōtracta. His accedunt Cepola *conſ. civil. 1. col. 3.* Ale. in *d. l. actione ex text. in l. i. ſi ſervit. ſ. pen. ſi de alio. emp. vbi qui promiſit non vendere equum niſi Titio, quamvis teneatur actione ipſi Titio vendere: tamen ſi aliter vendiderit, hæc venditio valet. Sed ille textus reſelli in noſtra quæſtione poteſt. Si quidem licet absolute promiſiſſe non vendere Titio, non ex hoc eſſet facta venditio. At in hac quæſtione, ſi absolute promiſiſſet illam ſœminam habere vxorem, eſſet matrimoniu cōtractum: ſi illi ſtamas aſſertionis, quam in præcedenti quæſtione cōmunē eſſe diximus. Obſtat tamē fortiter opinio Ioan. And. & ſequitū text. in *d. l. c. ſina. ſi. de manum. ſi. dicens ſiſ verbis, Onephorus, niſi rationes reddideris, liber ne eſſis, poſui aduſi libertatē quæ duri.* Quia rationibus non redditus, liber Onephorus eſſe non poteſt, nec ab hærede manumitti: redditus verò rationibus, poteſt manumitti ab hærede: non tamen ſenſetur manumillus ex teſtamento, quia dictio, niſi, ſubſequitur negationem potentie: vnde ponit rationibus redditus manumittendi facultatem: ex interpretatione Barr. ad illum tex. quæ communis eſt, & eam ſequitur Henric. in *d. c. de quarta docto in d. l. actione.* Hiſiſigitur noſtra quæſtionis verbis potius adimi, quam præſtari conſenſus videtur. Hinc Hadrian. *q. 12. de matrimo.* aſſertit prædictis verbis matrimoniu minime contrahi, ſponſalia vero cōtracta cenſeri, quando verba ita conciperentur, *non habeo aliu in vxore, niſi te, non ducam aliquem in vxorem, niſi te, & ſubid nec ſponſalia cōtracta cenſeri, ſi ita dictum fuerit: non habeo aliam mulierem in vxore, niſi te.* Quæ differentia, ſi communis verborū ſenſus, ve dixi, accipiendus eſt, nihil ad hanc rem conducit. Idcirco illud adnotandum eſt, rationem negatiuam nihil aſſerere, nec ponere ex ſeipſa, niſi aliquid extrinſecus addatur iuxta dialecticorum traditiones. Si enim qui promittit non alienare domū extra familiam, non promittit ſe omnino alienaturum intra familiam: nec ponit hæc negatiua oratio quicquid ex ſeipſa. Item ſi Cæſar promittit non gerere hoc anno bellū, niſi contra Turcam non promittit ex hac ratione feſtuum hoc anno bellum contra Turcam. Sed tunc dictio, niſi, reſoluitur in conditionem hoc paſto, ſi bellum geſturus eſt hoc anno Cæſar, illud promittit gerere contra Turcam: non tamen promittit pure illud gerere: ita intelligendus eſt textus in *d. l. ſi ſervit. ſ. penultim. ſi de alio. emp. ſi enim, qui promiſit non vendere equum, niſi Titio, cenſetur promiſiſſe ſe illum equum vendere Titio, ſi cum vendere ei lubuerit non tamen promittit pure vendere. Sed ſi fundū ita vendidero, iugit lex illa, ſi nullū alij mihi eum venderes, actio eo nomine ex vendito eſt, ſi alij vendideris. Nec reſert, quod iuriſconſultus ita ait: *dictio, quæ, nos vero lo-***

quatur de ditione, niſi cum idē ſit dicere, *non remiſi domū hanc niſi tibi: & non vendi domū hanc alij, quam tibi*, adnotante Laurētio Valli lib. elegant. 3. cap. 5. q. 4. & probatur in *l. conſula diuulſa. C. de teſtamen.* Nec circa illud ſ. penultim. intellēdū libet hic immorari, quem tamen tradit Ludovic. Gomez. in cap. 3. de conſtit. in d. nu. 91. & 107. item Gomez. in prin. de alio. u. 7. poſt Liſo lib. 5. Ex adiectione vero extrinſeca poteſt oratio negatiua aliquid aſſerere & ponere: quæ quidem res exemplis manifeſte coſtabit. Homicidiū hodie cōmiſſum eſt, & nullus, niſi Ioannes illud cōmiſiſſet: igitur Ioannes illud homicidiū cōmiſiſſet. *ſi promitti vendere nec domū, & non alij quam tibi ergo promiſi vendere domū tibi.* Promittit Curſus hoc anno gerere bellum, & non contra aliquē, niſi Turcam: ergo promittit gerere bellum hoc anno cōtra Turcam. Nec valet iſthæc collectio, nullus niſi Socrates curritur: ergo Socrates curritur. Cum igitur dictio, niſi, ſubſequitur negatiuam orationem, tollit illam in caſu exceptio: nihil tamen aſſertit ex propria vi ac natura negatiue orationis, niſi aliquid extrinſecus affirmatiue additum fuerit, at ſubintellēctū ex materia ſubiecta: quicquid aliter rem hanc diſſiniſſit Iaf. & Gomez. in d. prin. de alio. 2. ad. vnde deducitur intellēctus ad reg. peccatum de reg. iur. in d. 6. nam dūm eo dicitur, peccatum non dimittere, niſi reſtituat ablatum: non ſtatim ſequitur, ablati reſtitutione facta peccatum dimittit: id aperte orationi, facta reſtitutione: non eſſe locum illi negatiue orationi præcedenti dictione, niſi, fed potius dimitti peccatum, modo alia contingat, quæ ad peccati remiſſionem neceſſaria ſunt. Sic dūm in eſſide iuris canonici regulis ſcribitur, peccati veniam non datur, niſi correctio: non apparet ex natura rei peccati veniam concedi vere correctis, manifeſtillimum eſt dictionem, niſi, ibi aſſermare, & ponere, quod præcedes oratio negauerat: nec hoc ex propria vi, fed ex materia ſubiecta: & id maxime ex ratione procedit, quod regula illa loquitur de remiſſione peccatorum, quæ remitti à Deo conſtat: & tamen non niſi correctis: ergo correctis datur peccatorum venia.

Rurſus illa libet argumentari, actio à liquo eſt, & nihil aliud quam ſiſ perſequendi iudicio quod ſibi debetur: igitur actio eſt ius perſequendi iudicio quod ſibi debetur: vnde hæc negatiua, quæ ex natura rei præmittit affirmationem, ponit omnino, atque ita intelligendus eſt tex. in principio de actionib. Item peccatū dimittitur quod ad proximi iniuriā: & tamen non dimittitur niſi reſtituat ablatum: ergo facta reſtitutione omnino peccatum, quod ad proximi iniuriā dimittitur, ecce quia ratione oratio negatiua nihil donat ex ſeipſa: niſi aliquid extrinſecus addatur, vel expreſſim, vel ex materia ſubiecta, & natura rei.

Ex quibus aduactis opinor, nec matrimoniu, nec ſponſalia per verba ſupra cōcepta cōtrahi. Totā namq. oratio negatiua eſt: quæ hunc ſenſum habet: prominent cōtractū matrimoniu cum illa ſœmina, ſeu illam habiturū in vxore ſi coniugalem vitā promittens elegerit: nō tamen promittit ſe absolute coniugalem ſtatū elēcturū, erique promiſſio ſponſaliorum vi cōditione, ſi coniugalem vitā promittēs elegerit. Poteſt tamen ſe cōtinere, atque in celibatu viuere, nec reus erit fractæ promiſſionis: quod Palud. aſſertit in *q. diſſin. 27. q. 1. art. 1. col. 2.* dicens ex oratione negatiua non cōtrahi ſponſalia, & ſubid exemplū, *non ducam aliu in vxore, niſi te*, quod fit, vt nec matrimoniu, nec ſponſalia ab ſolute cōtrahantur ſiſ verbis, *note aliam in vxorem, niſi te*, contra Ioan. Brunel. in *tra. de ſponſal. cap. 13. ſecundo*, ſubinfertur matrimoniu cōtrahi ſiſ verbis, *contra matrimoniu & non cum alia, niſi tecum*. Sic etiam erunt ſponſalia. *ducam vxorem, & non aliam, niſi te*. Atque præ illa noſtra opinione c. eius me minims in præcedenti quæſtione, ſi dixero, habebū vxorem, & non aliam, niſi te, erit cum illa cōtractū matrimoniu. Quibus ita diſcuſſis exacte poteſt doctōrū cōtrouerſia explicari. Hinc & ipſe Adrianus fateſcit, eſſe ſponſalia cōtracta, ſi dicatur, *promitto cōtrahere matrimoniu, & non cum alia, niſi tecum*.

Tertio eſt: eſſe ergo deducō intellectum ad tex. in *d. l. Titius. ſi ſin. vbi verba illa, liber ne eſſis Onephorus, ita accipienda ſunt, vt omnino ſublata ſit hæredi facultas danti libertatē Onephorus, & ſic poteſtā, vt Doct. aſſertit illa oratione tollitur, nō actus. Alter enim verbiſſima vana forent, cū cis citā non prolatis, liber Onephorus non eſſet, quod Bald. animaduertit in *diſt. cap. in accipiendis de conſ. dictio ergo, niſi abi adiecta cōditione, ita induci, vt liber Onephorus eſſe nō poſſit, niſi redditus rationib. liber vero eſſe poſſit, ſi rationes reddiderit. Hæc autē cōditio viliſ eſt teſtati, qui voluit rationes red**

di ab Onesiphoro, pena adiecta feruitus perpetue. Sic tamen defendendus est communis *sensus*, & intellectus, & si Riminal. ad d. l. actione. negligenter cum descendat, qui in re non placet, nec recipiendus est Alciati sensus, dum lib. 5. par. ad. 2. contendit, redditus rationibus Onesiphorum liberum fore, & verba illa testamenti esse referenda ad actum, ratione per cum adducta, quam prius subtilis Riminal. excogitauerat in d. l. actione. Eodem pacto non est admittendus Stephanus in Necyomantia iuris, qui dialog. 5. 2. Magico carmine. Sczuolauris confilio, ad inferos euocat, vt lib. 5. propriu, ac germanum sensum ostendat, eximiam, redditus rationibus Onesiphorum liberum ex testamento fore, cuius opinio ex eo etiam corrumpitur, quod inducta ad diminutionem non possunt argumentum operari. Sic ergo verba illa reitantis inducta ad adiutendam libertatem minime possunt manumissionem dare, quia ratione nouissime Nicola. Belonius lib. 2. supputat. cap. 11. 7. prater commune opinionem defendit, Onesiphorum redditus etiam rationibus liberum non esse, hanc tamen rationem prius scripsit Dynus in reg. peccati. de reg. iur. in 6. & Benedicti a Plumbino in d. 5. ult. d. Titia.

Quarto hinc apparet, non contemnenda interpretatio ad d. leg. Titia. 5. ult. vt non procedat quando oratio assertiva libertatis premissa foret illi negatiua orationi. Nempe si testator dixisset *Onesiphore liber esse*, & nisi rationes reddideris, liber ne esto.

Tunc enim redditus rationibus, liber omnino esset Onesiphorus, I. qui ita libertatem, & si ita, leg. si ita liber. sententiam talon & Alciati in d. leg. actione. ex illa oratione assertiva libertatis: quae redditus rationibus manet in sua propria significatione, & libertatem confert.

Quinto, ex hoc apparet verus sensus ad l. quibus dieb. 5. qui tam Titia. ff. de conditionib. & demonst. vbi per illa verba, heres meus ne des Titio centum iugiter me maritus, conditionale legatum est: & mortua matre debetur ex eo enim procedit, quia ante illam orationem premissa fuit oratio assertiva, quae centum illa dederat Titio. Ergo legato. Sic enim dixit testator: centum lego Titio, & subdit, heres meus ne des Titio centum, nisi mater mea maritatur.

CAPVT QVINTVM.

De etate ad Matrimonium requisita.

SVM MARIA.

1. Etia concordantia repub. ad matrimonium contrahendum.
2. Etia ad matrimonium iure canonico necessaria.
3. Pauciores quae.
4. Actio a Canonibus requisita ad matrimonium malitia praenitenti potest atq. cuius declaratur quid sit malitia.
5. Potestas coeundi non sufficit ad matrimonium, nisi etiam adferatur discretio.
6. Infans non potest matrimonium contrahere, malitia praenitente etate, ut Host. conuenit.
7. Proximo pubertatis quid dicatur in matrimonio, ceterisq. aetibus.

QVae etate conveniat reipublice Matrimonium contrahi, quae contrahi id possit, vt valcat, plerumque distat. Et philosophi varie scribunt de etate quae convenit mare & feminam matrimonio coniungi. Mare etenim sere in tricesimo anno, feminam vero pubes aetate decimo quarto anno, posse decimo quinto nuptus copulari, author est Hesiodus in eius carmina Ioan. Stobaeus adducit sermone. 69. multo diligenter quoniam Ludo. Crili. lect. Antio. cap. 20. Arist. autem lib. 7. Politic. cap. 16. admonet mare esse coniungendum cum femina paulo ante tricesimum septimum annum, feminam vero in decimo octavo, cui scribit Andr. Tiraquell. in legibus comitib. 5. ad finem. Canonibus tamen & ad matrimonium vinculum aetas diffinita est duodecim annorum in feminis, & quatuordecim in viro. cap. puberes. cap. attestatiomer. cap. cohabitatiomer. cap. exheredi de despons. nupub. l. quoniam lib. in sponsalib. vbi gloss. ff. de sponsalib. mulierum. ff. de rin. nup. Quia re extant pulchra verba Macrobij lib. 1. in Juv. Scipio. cap. 6. inquam de puero sic loquitur: Puffi avui extem ba seperem ipse atar necessitate pueri, ante enim moneri incipit via generatorem in maeuulo, & purgatio feminarum Idcirco & iure lae pueri quid virile tam rebus, alij solutur, de qua tamen femina propter veterum f. similitudinem maritum dicunt legibus liberatur. Hactenus Macrobius qui vororum felinationem appellat, quam nos doli capacitatem, aut malitiam materiam suppitemus dicimus. Alias etiam rationes huius legalis diffinitionis inter marem & feminam, ipse Macrobius notat libro 7. Saturni cap. 7. Verum ante dictam etatem pro-

hibetur a canonibus carnalis coniunctio, ne postmodum dubitetur de matrimonij valore, propter malitiam, quae forsitan aderat, & supplere etatem poterat, text. in cap. 2. & ibi Abb. & Prapof. de desponsa. nupub. Hae tam etas a canonibus diffinitur, quia tunc praesumitur quibus habilius copulam, & ad consensum coniugalem, quod colligitur ex dict. cap. puberes. vbi gl. finalis hoc notat. Tamen dum subditile est text. puerperam & dicillam, quae parit in puerili tate, recepti hoc non est apud Latinos viri consensu, qui puerperam appellat quancumque femina, quae recens est a partu, illa verba optinuit, ff. de verborum significis, vbi Alci. diffinitionis origine deducit. Igitur si quis etiam post decimum quartum annu habilius non sit ad copulam, matrimonium contrahere non potest: interim tamen dum id legitime constat, matrimonium indicandum est, atque expectandum est tempus aliquod, ex quo possit colligi, illum inhabilem esse ad carnalem coniunctionem. cap. laudabilem de frigid. Sic ergo is minor expectandus est, donec constiterit puer non ex debili etate, sed ex frigide, natura ipsa, esse omnino impotentem: aliqui in iuribus, qui debilis est, illo tempore matrimonium contrahere non possent: quod falsum est. Vnde matrimonium contractum a maiori quatuordecim annorum, & si tunc non possit carnaliter cum femina concubescere, nec generare valeat, nihilominus tenetia Hosti. Ioan. And. Card. & Henric. in d. c. puberes. primam opinionem gl. ibi secuti, Ang. in verb. maritum, 3. impub. 16. §. 6. Syluest. in verb. maritum, 5. 4. 7. & est opinio communior, secundum Abb. in d. cap. puberes. qui cum asserit equitatem esse, licet contrariam veritorem esse opinetur.

Hinc patet & etatem hanc a canonibus requisitam malitia suppleri, vt probatur pluribus canonibus, sed potissimum in cap. de illis in 2. de desponsa. nupub. cap. puberes. cap. fin. cod. in iur. Malitia vero illa in duobus consistit, in discretione scilicet, ad consensum coniugalem intelligendum, & in potentia ad carnalem copulam, atque haec malitia ob id prudentia appellatur in dict. cap. fin. & probantur haec in gloss. cap. de illis. in verb. malitia. & in verb. copula. ibidem notant Inno. Abb. & Prapof. Regal. 6. in 1. par. 4. copula vero ad copulam probatur, etiam si inter coniuges copula non fuerit praemissa, si ipsa ab alio fuerit cognita, & ipse cum alia femina carnale commercium habuerit gloss. & dd. in cap. 1. §. 1. de desponsa. nupub. in 6. quam communiter esse receptam fatetur Prapof. in d. cap. de illis. Item ex aspectu, alijque viris similibus signis: vt ibi notant Inno. Abb. & Prapof. Allegant tamen impuberem esse feminam alia copula carnale habuisse, probare debet actum copulae, quod si probare copulam velis, ex eo quod femina cohabitans cum impubere reperitur corrupta, oportet probare illam impuberi traditam fuisse virginem, & tempore cohabitationis cum eo, corruptam reperiri, secundum Domi. consil. 2. 4. consil. 2. sententia Hostien. & Prapof. in d. cap. de illis. Ex quibus satis colligi potest, non sufficere ad coniugium inter impuberes & potentiam ad copulam, nisi discretio ad consensum coniugalem concurrat: pro quo tex. addit insignis in c. contrahatur. de desponsa. nupub. vbi ex comuni intellectu probatur, copulam ibi a Roma. Pontifice pensam fuisse in proxima pubertate, ex eo quod discretio ratione atque proxima pubertati praesumitur: unde etate proxima pubertati praesumitur discretio, & prudentia: non tamen praesumitur potentia coeundi. Sic e converso ex mixto coitus, cuius alibi meminimus, de desponsa. nupub. Improbata copula satis potentia arguit, non tamen discretione, vt in d. cap. contrahatur. Nec consensum expressim praestitus est discretione id est, iuxta ipsam pubertatem arguit potentiam coeundi, nisi minus praecesserit, vt in d. cap. attestatiomer. Ex quibus etiam subinfertur, proximum etati matrimonium contrahere non posse, nisi in eo praesumit possit contrahere potentia text. in cap. ex litera de desponsa. nupub. ibi, complet, & rursus ibi, peruenit. Nec mihi placet Hostien. opinio. in d. d. cap. puberes. dicentis infantem, qui sit potens ad coeundum, posse matrimonium contrahere. Nam cum eosdem sensus sit etiam necessarius, non efficit matrimonium copula: igitur nisi in illo infante adesset discretio maxima, non efficit iudicandum matrimonium ex potentia coeundi ad Abb. in d. cap. contrahatur. not. Prapof. in d. cap. puberes. vbi ipse Hostien. fin. hoc ipsum explicat: & comprobatur ex decif. eiusdem Abb. in cap. 1. de doli pueri. Rare tamen contingit coeundi potentiam infantibus, imo, nec maioris septennio ante duodecimum aetatis annum, tamen gloss. in sum. 2. quest. 1. meminerit puerio

pueri, cum esse nonem anorum, nutritie imprægnat, ex autoritate diui Gregorij, qui id narrat lib. 4. dialog. cap. 19. retellat etiam Hieron. in epist. ad Iulian. presbyterum, se audisile eorum quandam in decimo anno grauidam fecisse eius nutritic: vbi subdit Salomonem in decimo anno genuisse Roboam: Achaz etiam in anno ætatis vndecimo Ezechiam procreasse, idem scribit: (vtrunque tamen certum omnino non esse, apparet ex posteriori diui Hieronymi opinione: & fallum esse censet Francisc. Connarus lib. 8. comment. iuris civilis. cap. 4.) referunt aliqua ex his Ludou. Cælius lib. 8. testis iur. civilis. 8. Ioan. Lincius. l. 1. §. impubes. n. 9. ff. ad syll. Andr. Tirac. de iure matrimonii. l. 5.

¶ Cateuim, qui ad hanc rem conducit plurimum scire, quod dicitur proximum pubertatis notandum est, quod proximum pubertatis eum dici, qui annum decimum & dimidium peregerit, si fit masculus, femina verò proxima est pubertati, si nonum annum cum dimidio compleuerit, gloss. in §. pupillus, rest. de iur. sigill. & in l. pupillum ff. de regul. iur. quas esse communiter approbatas asserit Iaso. in prolegand. §. & si quidem. Cod. de iur. Socin. m. l. 1. §. adfiscum ff. de acqu. pign. Arcti. in di. §. pupillus. Dec. in di. leg. pupillum & probant Regia. l. 8. in 3. part. 7. Sunt alij, qui quoad delicta illum esse proximum pubertatis opinantur, cui ad ætatem perfectam lex tantum menses deficiunt. Bald. in cap. adfiscum ff. ad syll. quem Ias. sequitur in ant. f. adfiscum a puerum. num. 15. & aduer. idem Ias. in di. §. & si quidem. Alii etiam em hanc opinionem vltimam sequuntur, non tantum in delictis, sed in aliis quibuscunque actibus gloss. in cap. adfiscum & in cap. continuebatur de despons. in pñ. probat text. in l. i. in iur. ff. de excus. tutor. notat Zasius quæst. 2. de iudic. lateo. Ioan. Igneus m. l. 3. impubes ff. ad syll. quam opinionem in coniugali gratia dicit esse consummem Ioan. Stephilus in libro, de licetis contr. & nñ. folio. 74. His tamen omnis arbitrio iudicis opinari relinquendum fore, quod dicitur proximum pubertatis. Hoc enim iudex arbitringentibus, ita Faber in di. §. pupillus. Salyc. in lib. impunitis. Cod. de pñis. Arian. cap. 1. de di. pñ. Anto. in cap. adfiscum. an. iur. Abb. & Prepos. in cap. continebatur de despons. impub. Dec. in di. leg. pupillum. & alij. Hoc tamen arbitrii iudicis, ante illam ætatem, communio opinionum diffinitam, non esse passim exhibendum, imo iudex, qui ante illam ætatem arbitri debet, puerum esse proximum pubertatis, maximè adducens eum esse coniunctum, & cautiſſime id agere, ac tandem raro. At post illam ætatem, non exigit iudicis arbitrium ita vrgentes consuetudines: fat enim critiquo esse pubertatis signa pendere, quæ libus arbitretur, pueri uero esse proximum pubertatis. Illam vero puerum, cuius leuioribus argumentis, proximum esse pubertatis arbitrabitur. Ex his omnino falsè esse capiem pueniendum esse, intelligit in puero septenni. Ad illius tamen text. intellectum legendus est Dec. in l. fere ff. de regul. iur. & Hippo. in l. si qui te. Cod. de fuit. §.

CAPVT VI.

De his quæ Matrimonium impediunt.

SUMMARIA.

1. Matrimonium contrahi non debet ab existentibus in peccato mortali, contra. Non tamen cogit.
2. Peruero matrimonium contrahere cum debetis tamen contrahi, tenet contrahi.
3. Excommunicatus, si contrahat matrimonium, valet ipse contrahens, idem de professione religiosa ab eo facta.
4. In istis criminibus, quo pacto matrimonium impeditur.
5. Prouenientem profigit, non impedit matrimonium contrahendum.
6. Synus an habeat cum alia contrahere possit.
7. Interdictum Ecclesie, quod inducit an irritum faciat matrimonium, & post prohibitionem contrahendum.
8. Clandestina coniugia an teneant, quæque rationes prohibentur.
9. Clandestinum matrimonium, an sit peccatum mortale.
10. Tutor pupillum cap. nupti elocare non debet.
11. Interdictum ad consuetudines, excommunicatus eas, qui contrahunt clandestinè contrahi.
12. Clandestinum matrimonium, quod dicitur.
13. Publicæ fornicationis datur.
14. Clandestinum matrimonium, etiam si probetur legitime, non præferatur secundæ, in facie Ecclesie contrahit.
15. Clandestinum matrimonium, data aliquo impedimento, potest illegitimè ræditi, non obstante vtriusque parentum bono fide.
16. Clericus, qui in eorum conjugio clandestinè quæritur puniatur.

17. Susceptus ab officio, an suspensus beneficiis.
18. Episcopus, an possit ab officio penam tollere propria dispositione.
19. Susceptus ad tempus, quæ tempore soluitur, alij soluitur, seu est in excommunicatione.
20. Eschere datur, si per se filius contrahens iustus, clandestinè sine patris consensu, & iudicio loci, contra. 4. defenditur.
21. Inferior, qui legem principis tollere non potest, addere tamen penam legi præsertim, optimè potest.
22. Virorum erimes potest per leges civiles puniri.
23. Lex regiae, supra defenditur.
24. Interpretatio canonum de secularibus iuribus dispositionum qualis esse debet.
25. Filius nuptias sine patris consensu contrahens, gratissima pena afficitur & in di. quod de vidua, vbi Ias. l. 1. in pñ. in prauum dedit, tur. & curæ intelligitur, §. num. 27.
26. Filius nuptias sine patris consensu contrahens puniatur, maxime si clandestinè.
27. Adulter cum adultera nuptias non potest contrahere.

EX his 1. quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædam sunt quæ impediunt matrimonium contrahendum: non tamen dissolunt illud, si contrahatur. Quædam, & si ante contractum contingant illud omnino impediunt, & contractum irritum faciunt: post illam tamen accidentia, non dirimunt matrimonium. Quædam verò ita impediunt, vt contractus matrimonij nullus sit ipso iure. Et primaquidè varietur pollunt. Nam existens in mortali crimine, non potest abique nouo peccato matrimonium contrahere. Tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximè, auctore Florent. 3. part. dist. 1. cap. 19. §. in cuius accedat regius Doct. Mart. Nauar. in pñ. de pñ. dist. 1. c. in 6. part. gloss. num. 33. & 39. idem comprobatur Coloni. Concilium citat de matrimonio cap. verbum. & per totum illum matrimonij tractatum differens, religiose tractandum fore hoc Sacramentum. Et tamen contractum matrimonium ab eo, qui mortali peccato est irretitus, valet, quod passim receptum est. nec cuiquam dubium videtur.

¶ Item 2. contrarium aperiunt matrimonij contractum, firmum est cap. de illis de sponsa. aptior text. in cap. sicut eodem tit. gloss. in cap. mulieri de iur. iur. gloss. in cap. fin. de procurato. in 6. colus & nos meminimus in cap. 2. in iura secunda part. 1. Cuius etenim spiritualis, cuius laicus capax est, contra iuramentum factus, valet. not. Imo. in cap. de iur. de pñ. Alexand. Imo. consil. 6. col. 2. vol. 3. idem Imo. in cap. cum coniug. de iur. iur. num. 8. Dec. in cap. cum accepisset de consil. num. 6. Imo etiam ad spiritualis, qui in laicum cadere non potest, factus contra iuramentum, validus est. Abb. in d. cap. dilecto. Vbi dicit hanc esse communem. Alexand. in l. stipulatio hoc modo. coll. 3. ff. de verb. oblig. idem asserit em secutus Aleat. in di. cap. de iur. iur. num. 180. idem Selua in tract. de benefic. 3. part. q. 27. licet in hoc vltimo Imo. in d. cap. dilecto, teneat contrarium, quem sequuntur Imo. & Dec. in di. locis. Alexand. in di. consil. 1. 6. Anto. in cap. cum M. 2. colum. de cens. & decisio Rotæ in antiquis 140. per text. in di. cap. dilecto. cui conantur respondere qui communem sententiam approbant, quod hic alius d. lputare non vacat. Sic 3. etiam matrimonium contractum ab excommunicato validum est. text. in cap. significasti, de eo, qui duxit in matrimonium. quampl. per adfiscum. secundum Fran. in cap. decreuit de heret. in 6. eundem in cap. 1. colum. 3. de except. rod. libro. Felin. in Rub. de spons. colum. 5. quem text. ad idem valde commendat Ioan. Maio. in 4. sentent. dist. 1. 9. ad finem. notat gloss. in c. illud. §. dist. 1. c. in cap. alma mater de sentent. excomm. an. 6. vers. sacramenta. probat & hoc optimè text. in cap. cum illorum de sentent. excomm. vbi professio facta ab excommunicato omnino valida est, quod Abb. ibidem notat, & post cum Felin. dicens cum text. sing. esse, atque idem Felin. in cap. fin. colum. 2. de except. idem probat Abb. in cap. veritatem de dolo & vitium. na. 35. idem in cap. ex publico de conu. coniug. Etiam si excommunicatus per referendum principis ab epi. iur. iur. tempore excommunicationis, proficiatur religionē. Hæc enim prole valida est secundum Ludou. Gomez. in cap. 1. num. 32. de scriptis. c. contra Felin. in di. cap. cum illorum & in di. cap. fin. cuius opinio, quod ad effectum professionis, falsa est.

¶ Secundo, matrimonij prohibetur ob crimen incestus committendum cum affini. cap. 1. cap. ex litteris de eo, qui cap. consue. v. sua. c. qui dormierit. 32. q. 7. non tantum quando quis carnalem commercium habuit cum consanguinea vxoris, verum etiam, quando cognouit carnaliter feminam illam, cum qua habeat publice honestatis iuribus impedimentum. Hoc tamen vltimo casu prohibitio tantum fit durante vitalitate delinquentis, cap. alio pueri de despons. in prob. Contractus tamen

nominatione conjugalis subarratio copulare ex quibus opinio
 rui plurimum habere rem arbitrio indicantis diffinitio
 est. quod plures Arctici *fl. 2. volum. 4.* fenitibus *fl. 2. volum. 4.*
fl. 2. volum. 4. Pluribus enim dicitur Vincentius opinio subarratio
 videturque dubium in dicitur Vincentius opinio subarratio
 ibi adducit de censura probatione subarratio. Abbas ex ca
 titulo aliquis rui non praferendum p. obtemperant plene
 priorum rui, sed cum, qui plenius probauerit, refert &
 sequitur Anton. Cor. *in finem in verb. probat. Sed et* quod Vincentius
 opinio procedat propter vitium, quod matrimonium
 clandestinum contrahitur non tamen videtur opinio Abba
 vera.

74 Secundum, ex eodem viuo clandestini matrimonij ab Ecclesia cæsum est, prolem legitimam fore ex clandestino matrimonio suscepit etiam bona fide vtriusque coniugis, si matrimonium illud ob conjugum iuræ, vel astituentem, iurium fuisse contractum. *in dict. cap. cum inhiuio, si. de clandest. de peno, Reg. leg. s. titul. 15. cap. 4.* Atque iurum etiam quocunque alio impedimento. Innocent. & Cardin. *in dict. §. primo. Bullius Ioann. And. Anton. Anchar. Abb. & Præpositi. e. ius. ex tenore, qui fuisse iur. Nam quæuis text. §. primo. penalis non tamen ob id refringendus est, cum fauore animæ sit conditus, imò ampliandus, ita Abb. *in dict. cap. ex tenore, post glo. cum ex tenore de elect. in 6. versum, alio Bart. & talon, post glo. 72. in autent. sacramento pubertatis, §. si aduert. tend. Ioan. And. in c. de homi. in 6. Bart. in trad. de pregl. Card. 1. part. quæst. 7. qd. fin.* Catechizans contra in vltima mensura, dicitur. *Numa, Vnde falla est Gotfred. & Vincen. opinio dicentium in dict. cap. ex tenore, præfatum text. in dict. §. i. non habet locum in impedimento alioquam ibi expressio, quod matrimonium legitur c. 66. & 101. Lupi Scobienfis in tractat. de matrimo. 6. column. 3. & seq. Hæc tamen ibi, §. pena locum non habet, quod matrimonium esset clandestinum contractum in periculo mortis cum, ex quo prolem ipse ægrotus suscepit licitus erit et talis contractus nec illo tempore vacat, publicæ locutione contra hære, quod legatur probat Domin. c. tit. 66. col. 2. et. fin.**

6 Tertio, si eadem prohibitionē Presbyter parochus,
qui negligit claudellina coniugia impedire, suspendendus
est per triennium ab officio, quae eadem pena puniendus
est quilibet alius Presbyter, qui claudellino coniugio inter-
fuerit, texta data communiter intellectus in dict. cap. *communi subdit*.
§. fin. Hic vero ab officio suspensus, a beneficio etiam cen-
setur interim suspensione durante legatus. Prapoli.
dict. §. fin. glossi. Abb. & alij in capit. *latus de cleris, excomm. muniti*.
glossi & alij Ancha in dict. cap. *panis Sylvest. in verb. suspensi*.
q. 5. Abb. in cap. *veritas alia de decubitu clerici & muli. Ex quibus*
constat, suspensionem ab officio et crimine graue, etiam
suspensionem esse a beneficio. Si autem suspensus quis esset
ab officio ob contumaciam, vel ob crimine leue, non efficit
hoc a beneficio suspensus, quemadmodum et dicitur adde-
fuerunt. Ab hac vero suspensione dicit §. fin. Episcopus absoluitur
secundum Prapoli. ibidem non in reuerata Papa, cap. *na-*
per de sentent. excommuni qui textum locum habet, etiam in
suspensione. Innoc. in cap. *de de solis*. Dicit tamen interpretatio
Prapoli. quam prius Hoflicen. & Card. ibi probantur, falsa
esse. vnde viginti alia argumentatione iuris vtriusque
viri confutissimus, Ioann. Bernardi a Luceo qui ob eius iu-
mam integritatem, ingentem, vberissimamque doctrinam,
ad indicē ditionem summum praeiorum a Cesare selectus,
eodemque munere sincerus fideus Calaguritanus, & Cal-
ciatensis Ecclesie praefatus ab ipso Cesare designatus, tandem
Romani Pontificis, & Cardinalium summum suffragio, vi
Christiane republ. esse maximum ornamentum, Episcopo
titulo ingratum, si inquam in prae. c. innot. canon. c. 67. ab
opin. recedens contrariam expresse affirmat, [tradit Regi-
les. 17. m. 9. Partia. c. 17] Gregorius, cuius dicit Abb. & Decet
Apologiae de except. §. ligendi illa Innoc. de cetero tuncdem
canon habet, vi quibus iure suspenditur indistincte nul-
18 ligatur praeignato termino vi. vero terminus suspensionis adieci-
tus est, constat Episcopo intra illum non posse a benefi-
cio absolui. glossi & alij Imol. in dem. i. §. verum de haereti-
quam Prapoli. sequitur in summa §. dicit illi. colum. 2. Felin. in
capit. *opus de iement. excomm. muniti* cum ling. Abb. in capit.
quam fit graue de except. praedictum in capit. *latus de rebus* c. 2.
assent Communiter esse approbatam, licet ab ea discelat.
Sed in dictibus capit. communi subditio §. fin. Suspensioni certum ius
adiacem tenetur: ergo Episcopus ab ea absolui nequit.

petere multo minus locum habet Hofst. Card. & Propof.
intellecibus, si legimus opinionem illam, quæ dicitur, fufpen-
fionem à canonibus inducitur propter delictum & in poe-
nam, non poffe ad Epifcopo tolli. gloff. in cap. capientes. §. ca-
terum, verba fufpenfio, de elec. in 6. quamvis illa, quæ ob contumacia-
m inducitur illi, bene poffit ad Epifcopo remitti. Domin. in dict. §. caterum. Paul. in Clem. 1. de elec. Eufeb. Abb. in cap. de folu-
tione Abb. in dict. ar. Summ. in litem. colono. 2. Felin. in cap. pafforibus. §. pateret de offi. ar. Summ. Siquidem in dict. §. non negari non poffet,
fufpenfionem in poenam delicti, non ob contumaciam à
iure induci. Vt quæcumque ergo fit, Epifcopus non poteft illam
fufpenfionem tollere, quæ in dict. §. non pro illo crimine
infertur Propof. Maxime cum fit illa confuetudo à confilio
condita, & Epifcopi nequeunt contra concilia difpenfare,
ex frequentiori fententia D. in cap. si clerici. §. si de iudice. Nec
tamen mihi placet quod Paul. Abb. & fequaces, de fufpenfio-
ne à iure ob contumaciam lata feribunt, dicentes, poffe
ab Epifcopo tolli. Autem cum contumax ad certum tempus
fufpenditur: & tunc fufpenfio nonnisi inducitur: vt celfet
fufpenfio à contumacia: fed in poenam delicti commiffi
contemnendo fuperioris mandata: quo cafu ipfi alio-
tunc, fufpenfionem ab Epifcopo non poffunt tolli: aut fim-
pliciter induitur fufpenfio ob contumaciam, & cenfetur
retricta ad tempus quo durat contumacia. text. & ibi Commu-
nitas in cap. ex litteris. de confuet. Sed fufpenfio * ad tempus
tollitur abque aliqua abfolutione elapfo illo tempore in
e. designato. gloff. in Clem. 1. de decimis, verba, dicens, fecus
effe in excommunicatione ad tempus lata, quia gloff. di-
cti fing. Abbas. & ibi etiam Felin. in cap. ad entres. de fimo. Ite-
quantur cum Abb. & Anan. in cap. cum in de iur. Domin. in
cap. 1. §. de vero de elec. in 6. colum. 2. & e. hac communis opinio
fecundum Felin. Dec. & Propof. 6. in cap. 1. de iud. vbi Abb.
notat. 6. idem tenet, licet Alciabius & probare nititur, idem
effe in excommunicatione, quod in fufpenfione. Iam commu-
nis locum habet, etiam in interdicto ad tempus lato: non
lapfe tempore celfat abque inducitur relaxatio, vel
abfolutione. gloff. miffilibus in fupra. in cap. de votis. de fponfa.
à qua Doctores ibi non recedunt, tam etfi Ripa, in dict. notat. 6.
in interdicto diuerfum effe opinetur. His vero, quæ diximus
& illud addendum effe, Prefbyterum, qui matrimonio
clandestino interfuit, non erit legittimus iudex, nec ad
Probationem fempiternam vt notat Paul. in cap. §. 7. numer. 37.
in litem. a. vbi Propof. in dict. notat. cum tribuitur.

[illegible]

esse potestatem abdicatam condendi canones, contra ius à Romanis Pontificibus statutum, ac eodem pacto à secularibus principibus ius condendi leges, contra Pontificum decreta in materia ad Romanum Pontificem pertinenti, esse remouit. Vnde si cui illi potest penas addere casu, quo non potest statueri, ita & hic. Nam & in hoc eodem tractatu de matrimo. lex principis secularis, iusta alioquin & honesta, valet quatenus non repugnat iuri canonico. text. in cap. 2. de despons. nupt. quem ibi not. Abb. & Fortu. in tractatu de vlt. fine. vlt. 10. volum. 5. idem probare videtur Calixtus Papa. in cap. cum iudicium 35. quæst. 2. & 3. Secundum multo minus obstat: quia penam imponere contrahenti matrimonio, quod iure Pontificio validum est, & iustum, non licet seculari principi. Cur tamen non licebit penam addicere contrahentibus matrimonio, quæ canones ipsi prohibent? argum. cap. dilecti. in fine. de sentent. excommunic. in 6. Alioquin dicendum foret, leges punientes contrahentem in celas nuptias minime valere: quod ipse dicere non auderem. Præterea, licet crimen viurum more ecclesiasticum sit: glossa in cap. 1. de offic. ordin. & Crimino. in cap. cum sit generale. de iurisdictione. potest tamen à lege seculari pena aliqua viurarii puniri. ita Iacobi Butrig. in l. improbam sumus. Cod. ex quib. caus. infam. irreg. Corne. consil. 19. §. volum. Ioan. Mona. Arch. Ioan. And. & Do. in cap. 1. de viur. in 6. & nouiss. Car. Moli. de contr. quæst. 1. o. ipse tamen contendit non esse crimen illud more ecclesiasticum. Fortu. in tractatu de vlt. fine. vlt. 5. ad finem. Alciat. in dict. cap. 1. de offic. ordin. num. 7. 6. vbi fatetur hanc opinionem receptam esse contra Decem. consil. 17. o. quem defendere conatur Aymon Sauli. consil. 60. num. 104. Sed & Cornue. refert & sequitur Anton. & Rubi. consil. 56. Ex quo defenditur Reg. l. i. tit. 2. lib. 8. in regu. ord. quæ viurarios penas quibusdam persequitur: & iustissime. ↑ Sic etiam lex civilis contra periuos penam potest statueri: licet crimen ecclesiasticum sit. Roma. consil. 512. Sic & periuurium punit, l. si quis maior. C. de transact. Nec inueniunt crimen aliquod ecclesiasticum esse, ita vt nullus nisi iudex ecclesiasticus de illo crimine censere possit: penas vero temporales aduersus id crimine committentes à secularibus principibus statui: idque ad laicam potestatem pertinere, vt probat eruditè Alfonso à Caltro lib. 2. de iust. iur. c. punit. cap. 2. 6. & probatur in cap. cum secundum de heret. lib. 6. Eadem etiam Taurina lex comprobari potest ex eo, quod lex principis secularis in quacunque re disponat, etiam si mentionem clericorum faciat si iusta sit, honesta, nec contraria canonibus, seruari debet, quia ab ipsis Roman. Pontific. tacite videtur recepta text. in cap. 1. de nouis oper. summat. cap. 1. de iur. a. calum. cap. videntes de iur. iur. cap. inquisitiui. de heret. in 6. probat signanter Fortu. in tractatu de vlt. fine. vlt. 14. Cuius opinio mihi admodum placet licet pluribus iuris vtriusque professoribus displiceat. Canones enim quibus disponitur quod laici, &cularesq; potestates de personis ecclesiasticis, aut de rebus earum nullam habeant potestatem disponendi, condendi leges, vel statuta, sunt secundum dispositionem naturalis æquitatis interpretandi: quod optime probat Ioan. Driedonius de libert. Christian. pagin. 173. eandem opinionem, quam ex Fortu. retulimus, alioquit rationibus sequutus. His quinq; rationibus Taurina lex defendi potest. Atque hinc etiam Math. ab Aflibus legem Regiam Neapolitanam, quæ punit clam matrimonium contrahentes lib. 3. Rubric. 19. detendere conatur: anxius tamen ac dubius est. Et fortassis attendit, grauissima pena. dict. l. 49. & quod ↑ ex ea quandoque madem. impediuntur, quæ libere contraherentur, impediuntur, ac fassissime filix non audent eos, quos cupiunt, maritos accipere, videntur impensile, & pie rem ipsam consideranti, legē illam quodammodo liberatā à canonibus in coniugio requirit, aduersari. Tametsi femota grauissima pena, dicens omnino, atq; honestū sit filias parentū consilio & consensu, maritos sibi eligere. Hinc iudices ecclesiastici ad effectū, vt consistet de matrimonio libere, & testes liberius dicant veritatem, iudices &culares ad mouent, vt ad forum ecclesiasticum remittant contrahentes, ipsosque testes, quos capros detinent ad Regiē legis penam exequendam. Atque inhibent iudices ecclesiasticos ipsos &culares à cognitione huius causæ. argum. eius, quod notant Ioan. Andr. Domini. & Fran. in cap. statutum. in 1. de heret. in 6. Has vero inhibitiones agre ferunt &culares iudices, & eisque renuntiat, quod agendum non est, vbi de matrimonio plene adhuc non consistat: ne eius probatio impediatur timore penarū.

Est tamen intelligenda Regia lex quando matrimonium clam contrahitur cum filia sine consensu parentum, non alias: quod patet ex ratione legis, quæ accusationem huius delicti, ipsis tantum parentibus deserit.

Et constat minime illam legem habere locum, quando filius masculus inuito, atq; ignorante patre contrahit: con- iugium, etiam clandestinum, idem tamē & in filiis masculis noua lege statuit Philippus Secundus Anno 1563. caput. 58. In filia vero vidua, an lex illa procedat, dubium videri potest. Cederet ↑ tamen cam procedere, vbi filia vidua habet 27 tat simul cum parentibus & sub eorum cura degit, argum. glossa in autem. sed quænam. Cod. de res vxor. actione. Nec illa lex Regia considerat patrem potestatem cum etiam patri, huius criminis querelam præstat: licet Didacus à Castello eius legis interpres asserat, legem illam non procedere in vidua. Nec omittendum est, iura punitia contrahentes matrimonium clandestina, non habere locum ad penas, contrahentibus sponsalia de futuro. glossa recepta Communiter, in Clementina vna de consang. & affinit. in verb. contrah. Cardinalis in d. cap. cum inhibito. in princip. sentit Felin. in Rubric. de sponsal. 1. volum. Et licet Abb. & alij in dict. cap. cum inhibito, teneant dilu. caput. solennitate seruandum fore in contrahendis sponsalibus de futuro: non tamen opinor id esse verum quo ad penas, quamuis idem Didacus à Castello in dict. leg. 49. Teni existimet, eandem legem quodam penam habere locum in sponsalibus de futuro. Eandem vero Taurinam constitutionem Carolus primus Pontifex Comitibus comprobauit anno tricesimo septimo. l. 41. vbi eam extendit, vt quidā, quoniam opinio sans dubia est, & incerta opinatur, ad filiam maiorem viginquinque annis, quæ tamen nouerum non habeat ceteram S. Tridentina Synodus q. 24. irritum esse decreuit matrimonium, quod non fuerit coram Parocho, vel alio sacerdote de ipsis Parochis, vel ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus contractum.

¶ Est & alia iure Canonico ↑ induta matrimonij prohibitio, ex eo quod quis eam duxit in vxorē, quam prius adulterio polluerat: & hæc constat in capitulo primo de eo qui duxit in matrimon. quam pol. per adu. cuius intellectum tradit Paulus Parisij. consil. 52. col. 2. & 3. vlt. 4.

§. PRIMVS.

De impedimento affinitatis & seruitutis.

SUMMARIA.

- 1 Affinitas ante matrimonium contingit, impedit illud contrahendum tamen si post contractum accedat, illud irritum facit.
- 2 Seruitus post matrimonium contractum, aliqua ex causa enonens, ipsum non irritat.

¶ Quidam ↑ autem impediunt matrimonium, si eo nondum contracto enuant: non tamen dirimunt matrimonium, si eo iam contracto acciderint: nempe Affinitas, quæ impedit matrimonium contrahi, etiam si contingat contractis iam sponsalibus de futuro. Sponsus enim cognoscens carnaliter con sanguineam sponsem, non potest cum sponsa matrimonium contrahere. cap. literas. de despons. impub. cap. 2. de eo quocogn. consang. vxor. sua. Regal. 8. tit. 1. part. 4. Sed ex Tridentina Synodo sessum. 24. constat definitum esse ab eadem, impedimentum affinitatis ex fornicatione contractū restringi tantum ad primum & secundum gradum, quo ad dirimendum matrimonium postea contractum.

¶ Sed si matrimonio ↑ contracto maritus cognouerit con sanguineam vxorē, non dissoluitur matrimonium. cap. 1. cap. discretione. cap. penult. de eo qui cogn. consang. vxor. sua. Sic & seruitus, quæ coniugio à liberis contracta, alteri eorum contingat, ex eo quod liberus ob ingratitude in seruitutem reuocatur, non dirimit matrimonium. Licet hoc coniugium nullum fuisset, si tempore contractus esset maritus seruus, & hoc ignoraret vxor. quod probatur ex his quæ diximus de errore impediente consensum. cap. 3.

& diximus alias, cum tractauimus de matrimonio contracto à seruis.

De impedimento publicæ honestatis.

1 Publice honestati iustitiae impedimentum, etiam ex sponsalium nulli-
 2 consensu tamen praestito contrahitur actus.
 3 Publice honestati iustitiae impedimentum, ortus ex matrimonio, vel
 4 sponsalibus a monacho contrahitur.
 5 A consensu interior ad hoc impedimentum non sit necessarius.
 6 Publice honestati impedimentum non oritur ex Sponsalibus sub condi-
 7 tione, etiam cum aliis et ineff. contrahitur.

Quarto hic perpendi potest intellectus ad text. in cap. i. §. 4. de sponsalib. ubi vbi notat publicae bonitatis iustitiam impedimentum esse sponsalium sub conditione cōtrahens, nondum ad adueniente. Tunc enim cōsensus deficit, igitur nullum in de subest impedimentum, etiam si conditio glossa, iure interfecto contrahat, ut si ecclesie placuerit glossa in d. §. qui, quatinus approbat Ioan. Andr. Domi. & Fran. dicitur. Felini ibi cap. §. vltimo. c. 1. de sponsi commendat. Ad id cap. significat de electione. n. 7. Hec enim conditio quantum iure interfecto, ad quod conditionem, quia aliter expella sui quam inerat. Inerat enim hoc pacto, ut si impedimentum aliquod appareret, propter quod ecclesie coniugium difficeret, consensus ab initio in contractu praxius, & voluntas illa ab absolute esset hibita, euanesceret. At eximittur aliter, cum nullus consensus ab initio praxiter, donec ab ecclesia indicatur, an liceat contrahere. Ergo cōsensus in pendenti, habet expressa conditionem non sic ea tacita, ex his, quae Felini. notat in d. cap. ad adiutorem de re scripto. c. 1. §. si ita legatum. §. illi vltimo §. de leg. 1. ad idem Paul. Castr. interpretatione, dum dicitur. Tunc cōsensus, si vult, esse interfectione legatum, id est si declarauerit se velle. Hoc iupit in hac questione de matrimonio adnotauit schol. vltimo in adi.

De impedimento Sacri ordinis.

1 Saet ordo matrimonij impedit coniug. et irritum facit.
2 Celibatus quo iure contrahitur. et an licet.
3 Coniugium suscipere non debet sacrum ordinem, alioquin punitur si cum
4 pueris et an possit et conijugij uxor facere ordinem recipere.
5 Ordo minor uis impedit matrimonium contra dicuntur; ratioc. amittit
6 beneficia ecclesiastica.
7 Coniugium in omnibus constanter a iuris regressus accessus. et alia in
8 ad beneficia ecclesiastica sibi competentia uis matrimonij con-
9 trahitur. an uocant per in matrimonij contrahendum. (crutium)

Secundo? matrimonium impeditur a fiero ordine. Is enim, qui facris ordinibus vel eorum aliquo insignitus est, coniugium contrahere non potest: quod si contraxerit, nec tenet contr. *Canon. 1. q. 2. c. qui et cap. embascat. 2. diffinitio.* Non irregularis est, qui hoc contrahit. *cap. 1. c. 2. c. quos vel. vno. ipsoque iure excommunicatus, quas longius explicat. Io. Bern. Calaguritanus de adul. m. 1. h. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 8*

thorum his, qui iam coniugati ad sacros ordines fuere promoti. ¶ Græcis verò solis licuit vi coniugio contracto ante sacrum susceperunt ordinem, non autem post sacrum ordinem contrahere, *et cum olim de clericis coniug. c. de synod. an. 38. diff. pulchre Alfonso à Castro [hæret. a. verb. sacerdotum. idem probare conatur Michael Medina lib. 1. de calbat. quo in loco canones ex sexta synodo, ac Nicenâ, à Gratiano adductos multis rationibus defendit. ¶ Ioan. Eckius contra Lutherum, cap. 19. Enchiridii. Alfonso Viruelius in Philip. 3. 9. Docet & post alios lib. Maior. in 4. sm. diff. 2. 4. 9. 2. & diff. 2. 7. 4. 1. Ioan. Arborius Theophilus lib. 5. c. 7. docet & eruditè Albertus Pygheus contrarium. 15. diligenter Robertus Arboricensis in tract. de sacerdot. calbat. Hinc est intelligendus text. in c. aliter. 31. diff. dum dicit, quod orientales clerici in sacris matrimonio copulantur, id est, viutur copulato. ita gl. ibi & in c. que. firm. de panem. & remiss. probat opime Innocentij tertij responsum in concilio generali. in ca. vi. clericorum. de vita & honest. cleric. etiam si hæc interpretatio dilliciat Caetano 2. Tom. 9. 24. quem reprobat præmissum gloss. intellectum secutus Ambros. Catha. contra Caiet. lib. 2. cap. 2. Scribit tamè Hieronym. Paulus in provinciali. fol. 18. ex consilio Cardin. Alexand. Romæ fuisse liberam scientiam contrahendi matrimonium euidam subdiacono, qui illo ordine fuerat insignitus ante pubertatem: & priuatum esset illi capax. 15. statem. ¶ qui matrimonio contracto ordinem sacrum suscepit, vi coniugio non potest in occidentali ecclesia. 4. 1. quæstion. Imo irregularis est text. in extr. antiqua. de viro. Nec exigere potest coniugale debitum ab vxore reddere tamen tenetur vxori debitum coniugale, notant omnes in cap. 2. de clericis coniugatis. text. ad id in cap. quidam de conuers. coniugatis. Sic sane & Canon quintus Apollolorum. Ne Episcopus aut presbyter aut diaconus vxorẽ suam prætextu religionis eliciat ita intelligendus est: ne quis eliciat vxorẽ, nõ quida à consuetudine corporis, sed à vius cui scilicet & velitus: nõ vt cũ ea cubet, sed vt eam alar, & vestiat. cap. omnino. 31. dist. Ex Leone nono in epistol. Nicetæ Abbas, cuius meminit Iuo Carnotensis lib. 2. de conuentu. cleric. cap. 115. Panormie probat Tyro-nensis synodus 2. cap. 12. atque Arelatenis 2. cap. 2. hoc ipsum quandoque apud Græcos vsu receptum fuisse, præsertim vbi canonum obseruatione indulgebatur, testis est Epiphanius aduersus hæreses lib. 2. Tom. 1. in catharis. & lib. 1. Tom. 3. hæres. 25. & lib. 3. in compendiosa doctrina fidei. Tamen si consister in Ecclesia Græcorum permissum fuisse copulam coniugalem presbyteris, diaconis, & subdiaconis, cum ea vxore, quam ante susceperunt sacrum ordinem habuissent: atque ita iuxta sententiam istam accipiendum est, quod ex Nicenâ synodo Gratianus refert in cap. Nicenâ. 31. dist. 1. et præterea text. in cap. quoniam in Romanis. ead. dist. 1. ex sexta synodicanonibus. can. 13. Id ipsum ex Nicenâ synodo tradidit Socrates lib. 1. ecclesiæ hist. cap. 11. & Sozomenus lib. 1. cap. 23. Nicephorus lib. 1. cap. 19. idem ipse legit in actis synodi Nicenæ, quæ Græcè nondum typis tradita fuere. Sed & idem Socrates libro 5. cap. 21. & Nicephorus libro 12. cap. 34. tradidit in Thessalia, Macedonia, & ea Græcia, quæ Hellas dicitur, moribus receptum fuisse eam continentiam, quæ apud occidentem continua traditione obtinuit, vt maritus ad sacrum ordinem promotus, coniugali thoro minime vtatur. His accedit Nouella sexa Iustiniani, quæ his conuenire videtur, quæ modo ex Epiphaniæ adnotationibus: idem quæ Cæsar Nouella 12. 3. statuit, neminem ad sacrum ordinem esse admittendum, nisi qui velit continenter viuere: quod & Zonaras in canone 26. Apoll. & Photius in Nomocanone tit. 9. cap. 2. 9. plene fatentur, tamen Zonaras ipse, & Balsamon aliqui in hoc tractatu scripserint, quæ nec vera sunt, nec admitti debent.*

[Ex Socrate & Sozomene vbi supra Georgius Zedrenus, in hystoriarum Epitome, & Nicephorus lib. 8. cap. 19. Extat ead. sententia in actis Concilij Nicenæ, quæ apud Italos manuscripta circumferuntur. Idem tamen Socrates d. l. loca scribit in Thessalia id seruatum fuisse, quod ex occidentali Ecclesiæ canonibus superius annotauimus.]

Hanc ipsam opinionem, imò catholicam assertionem de continentia clericorum, quam ab initio huius paragraphi probauimus, probat eleganter aduersus Græcorum & Hæreticorum impudentem Franciscus Torrensis in libro vi. de canonibus sextæ synodi, super canonem 13. [Lib. 2. de dogmaticis characteribus. Iquo loco conatur offendere, falso tribui synodo Nicenæ, quod in dict. cap. Nicenâ. traditur: nec in sexta synodo

statutum fuisse canonem illum: qui à Gratiano in dict. ca. quoniam. refertur: licet inter canones synodi sextæ passim relatus sit. Idem tradit pluribus de continentia clericorum expositis conclusionibus Dominic. Scot. lib. 8. de iustitia & iur. q. 6. art. 1. & 2. vtrunque sit fide corroborato thori cum vxoribus permilla fuerit in oriente iure canonum his, qui post matrimonium ad sacrum ordinem promoti fuerit: fide prælatorum conuenientia, vel temporum iniuria ea permisso contigerit: illud constanter aliterandum est aduersus hæreticorum impudentissimam temeritatem, nullum nec apud orientem licuisse ad sacrum ordinem promotis, post ipsam promotionem coniugalem contractum inire: imò id irritum esse. Quod quidem institutum adeo probauit Sancta Tridentina synodus, vt scribo 24. canon. 9. Anathema indixit his, qui aui fuerint altiterare clericos in sacris ordinibus constitutos, non obstante lege ecclesiastica, matrimonium contrahere posse, aut contractum validum esse. Sed & illud ad maiestatem, incensuram quæ fidem, & præclara morum instituta occidentalis Ecclesiæ pertinet, atque miris est laudibus asserendum, quod diuino beneficio, ac peculiari auctoritate nulloquam permixtissimo condita traditione interdixit, ad sacrum ordinem promotis, vi coniugali thoro vtetur: etiam si post matrimonium promoti fuerint. Imò & in ipso oriente ex dict. cano. 13. si vere est sexta synodi, vt à Gratiano traditur in dict. cap. quoniam, & eodem titulo in Græcis synodis habetur, miniliter altiterare, tempore, quo sacra erant tractatura à coniugibus abstinerè omnino tenebantur, quamvis ex conuenientia, vel alio iure etiam ad hoc thorum matrimonio vtentur copulato. [Sed & decimus tertius canon sextæ synodi in secunda eius parte statuit presbyteros, diaconos, & subdiaconos, qui iuxta primam illius canonis partem vxores habebant, tempore, quo Altari ferire deberent, & sacra tractare vicis sua ratione, à coniugibus omnino debere esse cõtinentes. Episcopi enim propter illud dignitatem & eminentiam, canon eundem synodi distodidit, continentiã omnino post ordinationem indixit, vt tandem tenerentur à proprijs vxoribus fecedere. Atque in hoc quinto Apollolorum canone expressim derogari, eadem synodus fatetur, quoad cohabitationem: non tamen quoad carnem & sollicitudinem extra ipsius Episcopi domũ. Sed & Georgius Cedrenus, ex sententia Nicenæ synodi refert id, quod de continentia Episcoporum sextæ synodi canon statuit: quod iterum agemus c. 7. §. 8.]

Extat & inter canones sextæ synodi canon. 6. quo subdiaconis, diaconis, & presbyteris matrimonij contractus interdicitur: quæ tamen leuioribus, & palamissis ex clericorum ordine ante subdiaconatum permittitur: traditur: in cano à Gratiano in c. quoniam & c. 6. quib. 31. dist. atque conuenit canon 1. Apoll. 25. quamvis Constantinus Harmenopol. in 5. tit. 4. ex eadem sexta synodo sextum canonem citauerit ad probandum, interdictum fuisse per eum monachis testamenti faciem. [Vnde non leue argumentum sumitur aliquot canones à Græcis suppositos fuisse sextæ synodo, & quodam submotos præsertim eos, qui vel fouerent vel impugnarent matrimonij vsu, qui apud Græcos aduersus canonum legitimam censuram diu obtinuerat. Memoriam tamè lapsu Constantinus tribuit præcitatum canonem sextæ synodo in Trullo: cum esset potius tribuens illi synodo, quæ fuerit celebrata Constantinopoli sub Adriano secundo, quæ dicitur prima, & secunda lub patriarchis Photio & Ignatio.]

[Scribit tamen Zonaras in cap. 26. Apollolorum, permissum fuisse clericis minoribus, qui non essent ad sacros ordines promoti matrimonium contrahere, & post matrimonij contractum promoueri ad sacros ordines, quem admodum & in c. 13. sextæ synodi probari videtur. Sed à Græcis libenter ego quæserim, si ab his qui promoueri volunt ad sacros ordines petebatur an velint continenter viuere, & si id pollicebatur promoueri poterant: quod si non id polliceri minime promouebantur, vt idem Zonaras scribit, & ante eũ Photius in Nomocanone tit. 9. c. 26. ex Nouella Iustiniani 12. 3. cur post coniugij contractũ, habentes iã vxores ad sacros ordines promouebantur: cũ bi minime possent cõtinenter viuere. Abque alterius coniugij cõtensum idem permissum eis fuerit cũ vxore cohabitare, etiã quoad carnalem copulam, sicut & ipsi Græci, ex aliquot Canon. adnotare conati sunt. Vnde quæ ab his hacin retrahuntur, & ab Ecclesiæ Romanæ institutis dissimilia sunt, profecto ad decorem sacri ordinis,

ordinis, quem maximè obſervare debemus, nullo modo pertinere poſſunt. Ceterum hoc impedimentum Sacri ordinis vt ad eius rationē matrimonium contrahi impeditur, & dirimatur, contraſtū iure humano Poſitiuō nec naturali nec diuino inſtitutum ſiue, aſſeuerat plane S. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 11.

Illud aſſeruaui in Eccleſia Orientali liquiſſe regulariter hiſ, qui ſacris ordinibus, etiam faciendo eſſent mancipati vti matrimonio prius contraſto, etiam quo ad ſorum. Falſum tamen eſt cenſeo, quod quidā temere aſſerere auſi ſunt, in Eccleſia Orientali non fuiſſe admiſſos ad ſacros ordines niſi eoſ, qui forent coniugati. Neque cetero aſſeuerare aui prius catonēſ canoneſ poſſitoſ ſex ſexte ſynodo, etſi multæ ſint coniecturæ, quibus id aſſeuerari poſſit. Nam & quod de Paphnutio Gratianuſ reſtulit, ipſe in adu concilij Niceni, quæ Græcæ & manuſcripta habeo, reſtatū eſſe videtur. Sed & ex hiſ qui ſcripti error Gratiani conſtat 27. diſtinct. cap. diſcretus, quæ ſynodi Orientalibuſ quas Martinuſ Bracharenſiſ Epicoſopus in vnum collegit, canonem quendam nonum & triſimum adducens, quo diaconuſ, poſt ordinem ſuſceptum matrimonium contrahens à miniſterio & clero alienuſ eſſe cenſetur. ex co peruerſe ac falſo colligit, matrimonij contraſtū legitimum eſſe, & eo licite diaconum vi poſſe, modo velut à miniſterio ceſſare. Canon etenim in non approbat, nec ratum eſſe cenſet matrimonij contraſtū, ſed grauiffima pena contrahentem aſſicit. Quod Gratianuſ non debuit prauo ſenſu & ratione quam perperam excoſitauit, proſuſ euertere. Diſtus vero canon ediuſ etſi natiſſor, in Ancyrana ſynodo cap. 10. quamuiſ eiſ prior pars non conueniat quinino Canoniā Gratiano ex Martini libro adducto, id vero qua ratione conſtiger, diligenti examine lector poterit obſeruare, fortaſſis enim 2. Martino di conſulto factū fuit, quod in Eccleſia Occidentali non fuerit admiſſa, nec admiſſi, etiam in Orientali deſuerit, niſi ex Epicoſoporum incauta continentia eiſmodi proſtituto: quai, qui ordinem diaconatuſ petebat vebatur, dicens, ſe velle matrimonium contrahere poſt ſacrum ordinem ſuſceptum, nec poſſe continere. Nam ſi admiſſa ea proteſtatione ab Epicoſo ordinabatur, & poſtea matrimonium contrahēbat, ex eo canone id permiſſum ſimul, cum ſacri ordinis miniſterio: eo etenim non priuabatur. Quod ſi Gratianuſ Canonem, de matrimonio ante diaconatuſ contraſto intellexerit, poterit aliquid ex parte iuxta Græcorum moreſ defendi.]

¶ Ex licentia tamen, & conſenſu vxoris, poteſt marituſ ſacris ordinibus inſigniri: ipſi tamen, ſi iuueniſ eſt, aut ſuſpecta circa continentiam, compellitur religionem profiteri. Si vero ſuſpecta non eſt, nec iuueniſ, ſatis eſt, quod extra religionem voueat continentiam. cap. coniugatus de conſ. coniug. vbi Abb. idem Abb. in cap. 1. eodem titulo. Sylueſt. in verbo, matrimonium, 1. ſuſpectum, 2. q. 12. Quia ratioſ ſit, vt quo tempore iuxta canoneſ illoſ, quorum meminit Epiphaniuſ, apud Græcoſ marii ad ſacros ordines promouebantur, tunc conſenſu vxorum peti deberet, vt à cohabitatioſ thoribatur, abſque vxorum inſuria, poſſent, quamuiſ non cogenter ſuſt vxoreſ in monaſterio vitam agere: licet continentiaſ fortaſſis quaſ ſuſpecta forent proſeruerent: nam ex Græciſ canoniſ nihil, quod certum ſit de clericor. vxoribuſ hac in parte aſſerare poſſum, deniq; ex eo conſenſu de carnali matrimonio coniugium ſpiritualiter fieri conſtat. quod Leo Nonuſ in epitoſola Nicææ Abbatſ aſſerit apud Ioannem in Panormia 3. 2. ap. 117. & Gratianuſ in cap. ſeruation. 32. diſtinct. non enim dimittit vxorem, qui cum ea ſpiritualiter viuut, dicit Auguſtino teſte libro primo de ſermonē Domini in monte cap. 5. In Epicoſo tamen vxore id ſpecialiter cauetur, requiſiſ ſuſpecta nō ſit, religionem proſterit cogitur. text. ita ab omnibuſ intellexiſ in cap. ſane de conſer. conſ. idem conſtat ex canon. 48. ſexta ſynodi, qui tunc obtinet, cō vxor electioni conſenſerit: quod & illic Theodoſiuſ Baſiliani adnotauit: cum aliqui electioſ irrita. Sed & ex canonē etſi intelligendū, etiam matrimonium nondum per copulā conſummatuſ, quamuiſ non ſatſperſpecte id explicat Baſiliani. hac accedit euſdem ſynodi canon. 12. qui cohabitatioſm thor: Epicoſiſ poſt cōtraſtū matrimonium promotuſ interdiſerit: eadē alijs miniſtriſ permiſſa. quod & ex Paphnutij ſententia in ſynodo Nicæna Gregoriuſ Cedrenuſ in epitome ſcripſit. ad-

dit & Nicephoruſ lib. 12. cap. 34. eo tempore impudicum haberi Epicoſum, qui diuſ in ſomniſ quidem cum vxore ſua concubiſſet. Sed vult Chryſoſtomuſ in ſemilia. 2. in 108. teſtiſ eſt, iuo tempore obtentuſ morbuſ fuiſſe, vt mariuſ in Epicoſoſ nequaquam eligerent. Sed & iſ, qui in miniſterioſ matrimonium ante ſubdiaconatuſ. cap. 2. vbi Docto. notant, de clerico. coniug. & ſylueſt. diſt. 2. 11. idēmiſ vbi clericiſ quaſt. 4. Eccleſiaſtica tamen quæ obinebat, amittit. text. vbi diſt. cap. 1. qui hoc aperte probat, ita vt ipſo iure vacent omnino per contraſtū coniugale. quod notat gloſſ. ibi. Committitur recepta. etiam ante carnale copulam. Rota Noua 26. Ioan. Lupi. in ſuſſuſ de donat. §. 55. item 7. & Ioan. Staphileuſ in lib. de ut. grat. & cap. 7. 3. qui dicit, quando matrimoniū eſſet contraſtū cum impubere, ita ipſe Staphil. fol. 74. poſt deſeruiſſe Roſe antiquuſ. 703. Sed cum hic contraſtū cum impubere ſit ſponſaliorum tantum: nec per ſponſalia de futuro vacabit beneficia eccleſiaſtica: videtur hæc vltima opinio dubia: imo certuſ eſt per talem contraſtū non vacare eccleſiaſtica beneficia, quæ per matrimoniū contraſtū amittuntur, & vacant, & ita optime probat Henric. in cap. diſcretuſ ſylueſt. de clerico. coniug. cō. ſolum penult. Ioan. And. Cardin. Ancharan. & Imola, in cap. teſtame. ed. tituſ. quorum Opinio Communis eſt. Quod hiſ, qui habet eccleſiaſtica beneficia, matrimonium contrahentiſ, nullo ex impedimento canonico, validum tamen ex conſenſuſ cum conſanguineis, vacare beneficia ipſo iure ex hoc, tenent Cardin. & Abb. eſt. ſim. in d. cap. Henric. in cap. diſcretuſ ſylueſt. qui enim beneficiū eccleſiaſticū, quod cum primo ſimul obtinere non poteſt, abſque aliquo iure occupat, ipſo facto primū amittit. cap. cum que preſent. in 6. Sic ergo qui matrimoniuſ facto potuſ quam iure contrahit, amittit ipſo iure beneficia eccleſiaſtica, quippe qui actum gerat, beneficiū poſſeſſionem contraſtū. idem alicui Barthol. Brixiē. 4. 10. Ioan. Staphil. lib. de literis græciſ & cap. ſol. 74. licet Cardin. in Clementiſ gratia. de reſcrip. quaſt. 17. contrariū aliter. Sic etiam Anton. Imol. poſt gloſſ. ibi in diſt. 2. ap. 1. non vacare exſtimant, ipſo iure, beneficia illuſ, qui diuſ caluſ matrimonium quod nullum eſt, contraſtū iſ, qui didicoſ forſea contrahentem beneficiuſ, per ſententiaſ iudiciuſ cō opinionioſ ſubſcribit Deciuſ. cōſil. 166. cauſ quod ſcienter in cōtraſtū deſecit conſenſum. tunc ſecundū Deciuſ, videtur, in cōtraſtū deſecit conſenſum contraſtū quod falſum eſt, ex hiſ qui notati cap. 3. huiuſ parui. Vnde à prima opinione, qua mihi verior & receptor eſt, non diſcedo, cui etiam accedit, quod notat Io. And. & Anch. eſt. ſim. in cap. Ioan. de clerico. coniug. ar. Cardin. diſt. cap. 1. Roma. conſ. 481. dicentē clericum in ſacris conſtitutum, ipſo facto beneficia dicentē amittere, ſi matrimonium contrahat, etiam cum conſanguineis, vel aliis nullo.

Hinc conſtat, 7. per coniugale contraſtū etiam amittiſ regreſſuſ, acceſſuſ, itaque alia quælibet iura ad beneficiū eccleſiaſticū ipſi contraſtūſ competentia, gloſſ. & communis in cap. 1. de clerico. coniug. c. 6. vbi ſylueſt. clericiſ, quia dicentē ordinariū approbat Paul. & Alex. in li. 1. prima ſe de liber. & poſſum. comprob etiam Martin. Naua. cap. 1. quando, 5. reſponſio. de reſcrip.

Ex hiſ etiam ſubſeruitur, non poſſe contrahentem beneficia repetere, etiam ſi ſponſa religionem proſteuturanteſ obituſ. Sic Docto. notant in d. cap. 1. & Ioan. de Imol. in clementiſ gratia. de reſcrip. in gloſſ. reſignationeſ, quos ſequitur inſigiliſ moribuſ, & iuriſ prudētia vir Ioan. Bernar. in pract. crim. canonica. c. 74. quibus admiſſiſ cenſeo, eodē modo pſioneſ, quas contrahēſ admiſſiſ cenſeo, eodē modo pſioneſ, quas contrahēſ quando conſtitute fuerunt in tituluſ beneficii eccleſiaſticaſ, aliquo onere ſpiritualiſ adiecto. vt tradit Hieronymuſ in Gigas in tractat. de perſonaliſ quaſt. 54. Si tamen penſio non ſit in tituluſ beneficiiſ praignata, iure poteſt laico commodi, auctore Cardin. in clem. 1. de reb. ecclieſ. 6. de ſup. negreſſ. pral. Ioan. Baptiſt. de S. Securiſ in tractat. de perſonaliſ §. 3. ſenſuſ idēmiſ in clem. 1. quaſt. 16. de reb. ecclieſ. notat idēmiſ Hieron. Gigas quaſt. 21. pro quoſ ſane text. in c. qui. 32. diſtinct. quem putat eſſe ſing. gloſſ. ſeq. Cardin. 61. Vnde Ludou. Gomez. in reg. de annuſ poſt. q. 21. dicit non vacare penſionem per contraſtū matrimoniū. Verū Romane curiæ vluſ obtinuit, penſioneſ vacare per cōtraſtū matrimoniū, etiaſ ſi ſimpliciter nullo adiecto onere ſpiritualiſ, fuerint conſtitute, niſi cōſecraſ fuerint à ſummo Pontifice alicui laico, pro re in deſenſionem

alio viro suscepiam, matrimonium contrahi possit. Cum nulla inter eos sit cognatio, sicuti consulendo respondisse Antonium, ipsemet fateatur in d. cap. Maritima, cuius opinio esse veriorum afferit Dec. consil. 507. col. iii. Syluest. in ver. matrimonium. 8. q. 7. vers. sectum. & Angel. resp. matrimonium. 3. imped. 7. contra Dom. & Franc. in d. cap. 1. §. fin. sed. in. 6. Atque adeo mihi persuasum est Ant. respondisse, vt opiner Dec. Syluest. & Angel. nimis anxie dixisse, ante contractum matrimonium, consulendum esse iuxta Domini opinionem. Hinc vocetiam constat * patrem spirituale posse matrimonium contrahere cum filia carnali ipsius filii spiritualis. gl. per text. ibi in illud. 30. 4. 3. cui similibus in c. 1. de cogn. spir. in. 6. tenent Flor. 2. part. tit. 3. §. 15. §. 1. Abb. & alij in c. 1. de cogn. spir. in. 6. Alud. in sent. dist. 42. probat Regia. §. 4. 7. part. 4. Ascendit enim hec cognationis species, non descendit.

Nec illud hac in re est otiosum, ex Catechismo cognationem * spirituale minime oriri, quæ matrimonium post catechismum contractum dirimat: tametsi contrahendum impeditur c. 2. de cogn. spir. in. 6. Regia. 2. tit. 7. part. 4. etiā si catechismus fiat ex intervallo maximo post baptismum, vt docet Hier. Paulus in Provinciali. lib. 16. col. 1. Ex hoc tamē deduci potest, irritum fore Romani Pontificis dispensationem, ad matrimonium contrahendum concessam, sublati aliquo canonico impedimento, quod legitime illud matrimonium contractum dirimeret, si in eadem dispensatione mentio non fiat, de cognatione spirituali, quæ inter impeditos aderat, per catechismi tantum contracta. Forſan enim Princeps, si eiusse cognationis notitiā habuisset, coniugium non permittere. Argum. s. postulat. de resp. Scilicet hinc hac opinionem docet Dom. in consil. 33. Verū Tridentina synodus s. 24. circa hoc impedimentū decreuit, cognationem spirituale tantum contrahi inter filioſcentem, & filioſcentem ipsum, & illius patrem, & matrem: Nec non inter baptizatum, & baptizatum ipsiusq; baptizati patrem, & matrem, atq; idem seruandum esse in ea cognatione, quæ ex sacramento confirmationis oritur, apertissimis verbis statuit.

§. QUINTVS. De cognatione legali.

S Y M M A R I A.

- 1 Cognatio legalis quædam contrahitur.
- 2 Cognatio legalis cuius oritur inter filium adoptantem, & filium adoptatum, & filium adoptatum, & filium adoptatum.
- 3 Cognatio legalis an perempta sit.

Quinto, * matrimonium impedit legalis cognatio, quæ ex adoptione vel arrogatione infurgit. Ex adoptione, inquam, cum quis in proprium filium aliumque, cui sub patris carnalis potestate est. Ex arrogatione vero, cū quis liberum a patria potestate accipit in filium, quo casu arrogans in arrogatus potestatem tranſit. Est igitur legalis cognatio inter filium legalem eiusque vxorem, & patrem item legalem, cuiusq; coniugem, aliaq; perſonas expressim nuncupatas in l. adoptum. ff. de iur. nupt. cap. 1. 30. 4. 3. gloss. in cap. 1. de cogn. leg. Regia. fin. tit. 7. part. 4. Hinc inferitur matrimonium contrahi non posse inter patrem, & filiam legalem, nec inter filium & matrem legalem, nec cum vxore patris legalis, etiā si filium adoptione, vel arrogatione quod notat gloss. in c. 1. de cogn. leg. quam iuris canonici interpretes approbant, & non temere per iura paulo ante adduxa. ex quibusdem prioribus dicendi censum in ceteris per d. l. adoptionem. connumeratis notat Petrus Loriottus in l. non facile, §. in adoptionem ff. de grad. aff. in.

2 Contrahitur etiam * hec legalis cognatio, inter filium arrogatus, & ipsam arrogatam. Nec differt in hoc adoptio ab arrogatione. Imo idem vtroq; casu dicendum est gloss. per text. ibi in cap. 1. de cogn. leg. quam ibi sequuntur Doctores. communiter vt fatebitur ibi Panor. atque idem Præpos. col. 1. 3. & Syluest. in ver. matrimonium. d. quest. 8. tametsi ipse velit, nō ita oriri cognationem hanc, vt matrimonium impediatur, inter filiam adoptantis, & ipsam adoptatam, ex eo, quod non addit patria potestas in adoptione: Verū prima opinio recipitur, atque verior est quam etiā probat gl. in c. 1. 30. 4. 3. & Henr. in d. c. 1. cap. 1. Ipsi tamen * adoptione, seu arrogatione finita, hec legalis cognatio inter fratres, & sorores cessat, & dirimitur. Matrimonium tamen, ea durante contractum inter prohibitos minime valet, nec subsistit, nisi nouus accesserit consensus gl. in d. c. 1. quā nostrates communiter sequuntur teste Syluest. in ver. matrimonium. 8. q. 8. qui eam approbat. Et

fuit opinio Hugonis, quam in d. c. vno, sequuntur Toſ de Lignano, Panor. & Henr. atque in hoc sensu accipienda est opinio. lo. And. quam illic Præpos. communiter. Hoc autē, quod modo diximus, intelligendum erit in filia adoptantis, sub patris potestate existentis Nam gl. in d. c. 1. Host. Innoc. & Henr. ibi. & Syluest. in d. 8. q. 3. contra Abb. in d. c. 1. Conuenit tamen inter omnes excepto Host. nullum sobesse impedimentum inter ipsos filios legales, ex legali cognatione: nisi aliud canonicum obſtet.

§. SEXTVS.

De consanguinitate.

S Y M M A R I A.

- 1 Consanguinitas diffinita.
- 2 Consanguinitas antequam diffinita, & ibi de propinquitate, proximis, cognatis & agnatis.
- 3 Consanguinitas antequam diffinita, & ibi de propinquitate, & ibi de agnitione.
- 4 Linea cognationis quid sit.
- 5 Linea paternæ vel maternæ, quæ ex cognatione continetur.
- 6 Gradus quid sit in cognatione.
- 7 Graduum ex regulis computatio.
- 8 Graduum computatio canonica, & ibi de retrogressu, & ibi de retrogressu.
- 9 Consanguinitas, quæ ex tali matrimonio contrahitur, & ibi de retrogressu.
- 10 Consanguinitas, quæ ex tali matrimonio contrahitur, & ibi de retrogressu.
- 11 Corporum humani consanguinitas.
- 12 Cognationem consanguinitatis matrimonialis, in reſta linea, an sit perpetua prohibita.
- 13 Consanguinitas matrimonialis, in reſta linea, an sit perpetua prohibita.

Sextum seſe nobis offert impedimentum, quod primas in hoc coniugali tractatu obtinet: nempe illud, quod ex consanguinitate deducitur: ob id diligentius tractandum, quod frequenter contingat. Prius tamē quam gradus cognationis explicemus, operæpretium erit ipsam carnalem cognationem diffinire. quod aptius hanc rem explicare possumus. Est igitur consanguinitas vinculum personarū, ab eodem stipite propinquo descendentiū, vel quarum vna descendit ab alia carnali propagatione contractum. Vinculum esse nemo ambigit, inter eos, qui sanguine coniuncti sunt, quod præter alios Cicero lib. 1. de off. egregie pandit: Sanguinis, inquit, coniunctio, & benevolentia demerit libertati humanæ. Idem ait: Arcius vero colligatus est, societas propinquoſum. Diximus, ab eodem stipite propinquo, ex eo quod descendentes ab eodem stipite, remoto tamen, non sunt consanguinei: alioquin omnes homines consanguinei forent: cum ab Adamo descendant. Ipsa namque virtus naturalis, quæ in procreatione viget, quatenus mouet ad similitudinem ipsius procreantis in indidutione, nempe vt filius sit similis patri: per varias transfusiones fit: bilior, actandem deficit: etiā, si ipsa eadem virtus, vt mouet ad id, quod est in specie, id est, vt ab homine genitus sit homo: non potest dehere per varias transfusiones. ita Thom. in 4. sent. dist. 40. art. 1. vbi Paul. hanc partem nostræ diffinitionis subiecit. Hinc * consanguinei propinqui dicuntur, quod eodem propinquo sanguine fuerint geniti. Lucius. ff. de pet. hered. cum pater. §. de p. et. ff. de legat. 2. Dicuntur etiam proximi. l. caput. & ff. fin. ff. de leg. 2. l. cum rem alienam. C. de leg. optimo. Dec. am. si honorum col. 1. c. qui admi. & Aleia. in l. proximi appellatio. ff. de ver. sig. quiproprie proximos non ad agnatos, sed ad cognatos referunt. Atque inde, licet proprie consanguinei dicantur fratres ex eodem patre l. 2. §. agnati. & l. 1. §. consanguinei. ff. de iur. & leg. hered. 9. ceterum. l. ff. de leg. agna. succel. & in §. fin. autem. eod. tit. vbi Theoph. scribit, fratres ex eodem patre natos Græce appellari fratribus, & quasi consanguineos. not. Petr. Lor. in l. iuris consilium. §. inter ff. de grad. aff. Hinc Sophocles in Alæce Teucrum Alæcis fratrem vocat, quia id est consanguinem dicit & apud Claud. lib. 1. de rapta Proſper. Plurō ad locum sic loquitur:

Te consanguineus recipit poss. in minima seſum.

Inuolunt.

Ex eadem vero matre dicuntur * veri fratres, Auth. de consang. & ver. frat. col. 6. tamen & ceteri remotiores, consanguinei dicuntur, quod eodem sanguine sint geniti. Cic. ad Attic. lib. 2. Sed Boopides noster consanguineus non mediocriter terrores iacit, atque denunciati est Cicer. l. 1. de mentione. Parètes, inquit, liberi, coniuges, & consanguinei. Tacitus lib. 3. cūm super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, ceteri quoque consanguinei nominatim præscripti sint. Sicuti & cognati appellantur, quasi quod vna communiter venati, vel ab eo.

- 1 Affinitas diffinitio.
- 2 Affinitas vnde dicitur.
- 3 Affinitas ex coitu etiam illicito oritur.
- 4 Affinitas frequenter concubitus publicis honestate.
- 5 Affinitatis impedimentum substat per dispensationem, publica honestas estis.
- 6 Affinitas matrimonium impedit, solum in primo genere, & intra quatuor gradum.
- 7 Affinitas addeat inter quatuor & vxoorem.

Iuriscōsultorū responsis septimū appellante: & quamuis idem Burchardus cap. 1. o. & luo cap. 40. ex Ifidoro lib. 9. *Eymu leg. cap. 5.* tradiderūt, mihi maxime dupliciter hæc conciliatio, ideo quod euidenter computationi, quā d. r. s. Ifidorus probat contraria sit, & locus ipse, quem Gratianus, Burchardus & luo ex Ifidoro adduxerūt, apud ipsum Ifidoro non extet.

Ex his omnibus nil fallor cōstat vere interpretatio Decreti Fabiani Pontificis, cuius paulo post mentionē faciam, atque itide ratio quare is Pontifex dicitur in gradū quartum à tertio id enim ab eo factū est, obseruata iuris pontificij, quā vimur computatione, & ob eā fortassis opinio nem, quā olim de septimo gradu controuerſam fuisse probauimus, & plane id fecerit, quod postea Alex. Cōstantinopol. Patriarcha in Synodo decreuit. Sed admissa cōstanter iure veteri septimi gradus prohibitione, etiā tunc obseruata fuisse iuris pontificij computationē, quā eius interpretes vtrūq. constat ex Fabiano Pont. cuius opinio extat etiā l. i. tit. 5. l. 7. *Fori anno Domini 140. in cap. de propin.* §. 4. q. 3. ex D. Greg. Papa. primo Anno Domini 660. ad Augustū Anglorū Episcopū. c. 6. *Epist. 31. l. 12. & c. quidam lex 35. q. 2. ad sedē 35. q. 9. hactenus, c. 6. quādā* apud Burchardum c. 19. c. 20. & luo nem. c. 55. c. 56. Item ex Zacharia Pontifice Maximo, anno Domini 106. 2. c. ad sedē 35. q. 4. & apud luo nem cap. 6. cuius quidē Pontificis testimonio apparet eandē computationē rationem à sanctis patribus in Ecclesia Catholica & traditā, & omnino seruata olim fuisse. Vnde fit vt ab e iudicando vel consulendo discedere sit licitum, & Innocentius III. abrogationē quinti, sexti, & septimi gradus necessarium extitisse, neque Pontificia hæc computandi ratio, debet temere improbari: Et si iunior es quidam id facere tentauerint: quā in re non possum non laudare Antonij Contii indutriam, quā postulatū de gradibus vtrius.

Quartus igitur gradus ex dicto concilio prohibetur, in stranueria cognationis linea. At in * linea recta ascendentiū & descendentiū, nullis finibus prohibitiōe contineri, quibuldam placet, quorum primas obtinet Caius Iuriscōsultus in *Lupris. in §. ff. de ritu nup. vbi gl. idem notat. cui simil. in arb. consang. quā ibi approbat Prap. colum. 2. Abb. in d. cap. non debet. colum. 4. Regia. d. 4. tit. 6. part. 4. Syluest. in verb. matrimonium. 8. quest. 6. col. 4. Scot. & Palud. in 4. sentent. distict. 40. qui inde conſingunt hoc quod rationes huius prohibitionis in linea recta ascendentiū, & descendentiū, semper quocunque gradu loco habeant. Tota enim * prohibitio conſingulis inter conſanguineos, ex eo iungula censetur, & rationi cōſentanea, quod amicitia ex sanguine oritur satis sit sufficientis, abique matrimonio contrahitur, ob charitatem in rephodiendam. Oportet ergo coniugii inter eos contrahi, qui à sanguinis vinculo remoti sunt, quō inter nos coeat amicitia, quā rationē & alios Plutarch. adducit in problematib. Roman. ann. 108. & D. August. lib. 15. de ciuit. Dei. c. 16. Gratia in l. 1. §. 4. potest adnotari & ex C. lib. 5. de iust. His etiā suffragatur, quod reuerentia iure naturali parentibus debita, minime patitur hanc coniunctionem. quod Thom. tradit d. 2. q. 1. 45. artic. 9. exacte huius prohibitionis rationem inquirens quibus plura adtingi possunt ex Tiraquell. 7. *lege communi. num. 2.* rursus quibuldam placet, in hac linea recta solū quartum gradum, & ceteriores prohiberi. Sic Gofred. scribit in *Summa tit. l. de consang. quā* Angel. sequitur in verb. *matrimonium. in impedimento 6.* Ego vero nullo pacto his assentior opinionibus. Prima enim corruit manifeste, quia rationes huius prohibitionis in tricetimo gradu cessant prorsus, nō tantum in centesimo, millesimoque, id docet Caiet. 2. 2. *quest. 154. art. 9.* Secunda autem opinio manifeste falsa est. Conſanitem adhuc in quinto ac decimo linea recte gradibus, rationis prohibitionis omnino vigere. Illud tandem in hac controuerſia plane fatetur nihil esse, quod nos ad eam definiendam cogat: cum in iudiciis, aut regiminē & publicam minime contingat, si probabilis coniectura id dinare licet. Et tamē in disputatione, hanc coniugalem prohibitionem vitra viginti gradum non extendi libere tendendā in collateralibus linea quā tranſuerſa à Iuriscōsultis dicitur, id manifestū est, quintū gradū nulla prohibitionē vgeri, quod fit, vt quis possit vxorē accipere foemina à fratre, recta linea, quinto, seu quarto gradu distantē. Ita l. 10. ad *in gloss. arbor in fuit. quē sequitur Antonius & Cardin. in c. ma. Anchar. in cap. fin. per textum iudic. & Henricus in cap. non debet. de consang. quāuis Hostius in *Summa. tit. l. de consangu. §. ref. que. vers. nūquid contrarium teneat.***

Septimo loco agendum erit de affinitate, cuius cognitio à diffinitione pendet, quā lo. Andr. ita concepit: Affinitas est personarum proximitas, ex coitu proueniens, omnis in carens parentela. Ita ipse in arbore affinitatis, quod fit in vltimis verbis voluit Ioan. Andr. ex affinitate conſanguinitatem necessario non deduci, planū erit id, quod diffinitio proponit. At si sentit, affinitatem non posse concurrere cō conſanguinitate, falsum est. Si quis enim carnaliter cognouerit alteram ex duabus fororibus, quā tamē erant eius cō sanguine intra quatuor gradum, non poterit alteram ex his vxorem ducere, impediens matrimonium ipsum affinitate, atque etiā cō sanguinitate, vt Prap. not. post gloss. ibi in arbore affinitatis, colum. 4. Vnde in dispensatione ad contrahendum matrimonium, à Romano Pontifice impetrata, oportebit vtrunque impedimentum sublatum fuisse. Ego vero affinitatem efficitur, proximitatem personarum, ex coitu deductam. Sic tamen dicitur, eo quod duz cognationes, quæ diuersæ sunt, per nuptias copulantur. *Luo facile §. affines. ff. de gradibus affinit. vnde affines proprie dicuntur inuicem, viri & vxoris cognati:* licet quandoque affines dicantur, qui conſanguinei sunt, sicuti opinio adnotauit Tiraq. lib. 1. de veritat. §. 1. in gloss. 9. *num. 20.* Diximus in diffinitione ex coitu non ex nuptiis, quia non ad coniugii impedimentum, affinitatem ex coitu deduci, constat, etiam si coactus sit, text. in 1. dispensatione, de eo, qui cogno. consang. vxor. sua. Nec refert, an sit ex vi precipia, an ex condicionali: vt ibi probare videtur textum dicit, quāntū posuit retinente. Quinimō coitus cum dormiente hanc affinitatem producit, quod ibidem notant Cardin. & Prap. ex eo, quod copula carnalis etiam cum dormiente cōtingit. Vnde constat coitū esse de substantia affinitatis, vt tradit post alios Ferd. Loazes Praslin illud etiam in *tr. de matrimonio. dub. 1. fol. fin. & dub. 15.* Atque etiam ex coitu illicito affinitatem oriri probat text. melior ceteris, secundū Abb. ibi, in d. dispensatione. vbi Henr. idem not. post gl. in arbore affinitatis. apud illum text. ad id. in c. in luteri. secundum Abb. & Aret. ibi, de testib. text. in cap. 2. de consang. not. Capel. Tolof. & ibi Aufp. 96. quā opinione afficit esse communem Sylu. in verb. *matrimonium. 8. impedim. 15. can. 63.* tenet Hier. Paul. in Provincia. fol. 38. & probatur eadem sententia in l. liberi. C. de nup. quæ prohibet ob affinitatem filium patris cōcubinam in vxorem accipere: non tantum ob solam honestatem, quod falso exultat Coraf. lib. 1. *Miscel. c. 3.* dicens ex concubinato minime oriri affinitatem, nec eius ad nuptias impedimentum: cum iure civili permixtus fuerit cōcubinatus: ea enim consideratio ex eo deficit, quod coitus cōiugalis licitus omnino est: ex eo tamen deducitur dubio procul affinitatis impedimentum. Vnde constat, ex sponsalibus etiam de presenti, antecopulam non oriri affinitatem: et tamen D. Thomas contrarium opinetur in 4. distict. 41. q. 1. art. 1. *sol. 4.* dicens, ex sponsalibus de presenti ante coitū, affinitatem oriri, non publice honestatis impedimentum: cui ad stipulatur Floren. 3. part. tit. 1. c. 1. in fin. princip. quod tamen falsum est, licet Magister sentent. eandem opinionem probare videatur, dum scribit, ex matrimonio rato, non tamen cōsummato publicam honestatem oriri, vel forte affinitatē, quod & Dom. Soto in d. q. 1. art. 2. admittit: & tamen iure probari non potest. Nam oritur ex his publice honestatis iulitibus impedimentum, non affinitatis, Abb. & Prep. in cap. *sponsa. de sponsal. Syluest. in verb. matrimonium. 8. q. 4. & Palud. in 4. sent. distict. 41. q. 1. c. 1. art. 1. Regia. 15. tit. 6. part. 4.* Illud tamen animaduertendum est, cōcurrere tempore frequentissime affinitatem cum publica honestate necesse sublequata inter sposos carnali cōmissione. Vnde in dispensatione à Rom. Pontif. impetrata, nō erit satis derogare impedimento affinitatis, nisi derogetur etiā impedimento publice honestatis.

honestatis, ibidem concurrenti, gloss. recepta communiter in arbore affinitatis. Abb. in cap. *spensus*, de *housal*. Dom. consil. 33. col. 4. Verum hæc opinio, quia vulgus approbat, subvertitur manifeste. Nam Prap. & Steph. in arbore affinis plane fatetur latet esse, si in 1. petitione ibi morari. Ponsifici oblata, affinitatem ex coniugio ortam fuisse mentio fiat. idem not. Sylvest. in verb. *dispositio*, quest. 5. & in verb. *matrimonium*. 8. quest. 14. & Ferdin. Loazes. intrat. de *matrim.* dom. 10. novem. 10. & tamen Roman. Pontifex derogans affinitatis impedimento, potissimum de licita intelligit, atque ei simpliciter etiam derogare videtur, abque alia expressione. Sicuti tradit Franc. de Ripa lib. 2. *resp. cap. 1.* Licita tamen affinitas non potest esse abique publica honestate: igitur sublata affinitate simpliciter, etiam publica honestas tollitur, quæ cū affinitate aderat, ita expressim not. Nic. Milis in verb. *dispositio*, quæ refert & sequitur Fel. in cap. *postulasti*, de *refer.* 17. col. & Nicol. Boer. de *cap. 264. colum. pen.* dicens, se ita vidisse bis in iudicio obtentum mota controuersia. Huic etiam opinioni accedit Hier. Paul. in provinciali. fol. 58. colum. 2. quibus conducit plurimum sententia gloss. quam ibi Abb. Prap. & alij approbant, in cap. *non debet*, de *confang.* quæ dicit, sublata affinitate ultra quartum gradum, publicam etiam honestatem sublata, & antiquatam esse: pro qua opinio notant Abb. & Prap. ibi statutum in vna re, in alia quæ est in consecutiva, locum prorsus habere: sic ergo, inquit, sublata affinitate ultra quartum gradum, publicam etiam honestatem censeri eoque iure remissam, cum ea ex affinitate omnino consequatur, & affinitas sit focia. Ex quo ipsi d. gloss. ad probandum hunc argumentum modum inducunt, perperam tamen, cum abique affinitate datur publica honestas, non secuta copula inter sponsores. Item affinitas sine publica honestate, vbi ex coitumilio illa oritur. Rectius tandem ex d. gloss. collegit alium argumentum modum: nempe ex duobus, quorum alterum instat alterius est itatum: si demum vnum lege nostra corrigitur, sublatum & alterum censeri, quod eius instat antea sanctum fuerat, notant Dom. in cap. *ver. quinto* *fallit*, ibi Franc. *ver. 9. de temp. ar. in 6.*

6 Affinitas autem 1. gradus sibi peculiare non habet, præter eos qui in consanguinitate distinguuntur. Is enim qui Sempronie per coitum adiungitur, affinis est ipsius Sempronie propinquis eo gradu, quo illa est consanguinea. Genera tamen affinitas habet. Nam persona alteri addita per carnis copulam genus mutat, non gradum. Genus, inquam, ita, vt prima personarum mutet vinculi: cæteræ autem gentes affinitatis ipsius. Is enim qui cognouit Semproniam, non mutat genus affinitatis, sed vinculi, quippe qui notus fiat affinis ipsius Sempronie consanguineis. At ea qui Sempronie viri per copulam adiuncta fuerit, mutat genus affinitatis: erit enim in secundo genere affinitatis ipsius Sempronie consanguineis. cum vir Sempronie esset in primo genere, quæ omnia aperte docet Ioan. Andr. in gloss. *arbor. affinit.* & ante cum Bernar. in d. cap. *non debet*. Nec secundum genus affinitatis hodie prohibetur, vt vbi ab ecclesia est delictum. Ex quo potest posse quem in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre. Item posse quenquam diuersæ temporibus duas, vel plures feminas vxores sibi accipere: quæ tamen cum duobus, pluribusve fratribus matrimonio contraxerant, secundum Card. in d. cap. *non debet*, Steph. & Prap. in *arbore affinis*, contra Ioan. Andr. & In hoc. qui in his casibus videtur prohibitionem matrimonij adhuc admittere.

Ex quo subin fertur, legem municipalem, quæ sancti solent, compromittendas fore omnes lites, quæ inter affines oriuntur, minime locum habere in affinis secundæ generis, hoc enim genus nullum iam habet effectum, ita not. Ias. in lib. *quod Sennius*, 2. colum. si de *cond. causat.* idem Ias. in lib. *quæ si patris*. C. vnde liber, numer. 59. & ibi Curt. Jun. numer. 78. aduersus Paul. Cast. qui ibidem contrarium dixerat. Solent tamen quandoque dari lites apostolicæ declaratoris super secundo genere affinitatis, testis Hier. Paul. in provinciali. fol. 19. quod fieri opinor ad sedandum contrahentium scrupulos.

Secundo, hic notandum 7. est vitium & vxorem non esse affines: ex eis tamen produciuntur vinculum hoc affinitatis, ita gloss. in *arb. affinis*. & in *affinitate*. C. *vnum de success.* notat Theophilus, in *§. de iur. iuris*. 108. de *nupt.* Abb. & alij in cap. *quod super hoc de confang.* & *aff. Bald.* in lib. 1. C. vnde vir & 12. Thom. in *4. sent.* 41. quest. 1. contra Porcium & Ias. in d. *affinitate*. Prædicta tamen municipalis lex, de controuersis affinium compromittent-

dis, in viro & vxore locum habere debet, secundum Ias. in d. libro. *quod Sennius*, 2. col. cuius opinio communis est, secundum Curt. lun. in d. libro. *quæ si patris*, numer. 79. In sponis tamen ante consensum de præsentibus, id non credendum ita facile recipiendum fore: tamen Ias. in libro. *quod Sennius*. contrarium opinetur dicens post gloss. ibi, ipsos sponsores improprie esse affines quod ego non admitterem, iquidem eodem pacto dicere posses esse improprie affines, eos qui nec centesimo gradu sanguinis vinculo coniunguntur. Fortasse tamen Ias. opinio, remota prædicta ratione, propter illa ipse matrimonij, erit ex quadam aequitate seruanda. Nam & spem matrimonij maximus effectus habere constat, & nos superius quandoque probauimus.

§. OCTAVVS.

De contrahentibus incestas nuptias.

SYMMARIA.

- 1 Incestus definitio eiusque denominatio.
- 2 Pœna laici committentis incestum.
- 3 Clerici propter crimine incestus esse perpetuo dependentes.
- 4 Incestus pro præsentibus non dicitur, si qui cognouerit coniungantur sponse non dum ab eo cognita.
- 5 Incestus non nuptiarum contrahentium, pœna per se puniuntur.
- 6 Pœna amissionis honorum iuxta iure iudicia, etiam ab hereditate delinquenti exigitur.
- 7 Confessio an solum habeat, pro crimine ante condemnationem defuncti.
- 8 Primarius per sententiam beneficij, vel alia quolibet, & rursus factus fructus suis post commissum delictum.
- 9 Fratrus bonorum quibus ipso iure priuatur à die commissi criminis, sui ipsi adiudicandi.
- 10 Primatus iura ipso iure, à die delicti, nec aliter potestatem rem alienantem sicut vendit non soluto temporis preterito.
- 11 Pœna ipsius iure in alia, an locum habeat in foro consensu.
- 12 Hæres heretici an iussus sit defunctum hereticum succedere.
- 13 Pœna ipso iure incurra, habet opus declarationis.
- 14 Pœna consensualis an debeat in foro consensu.
- 15 Damnum consensualis, vel defunctum iudicatum, an vincat interioris ipsi resar-
- 16 Velut in omnia esse distinguat in foro consensu. (circumdat)
- 17 Culpa maior est in committendo quam in omittendo, & ibidem intellexit ad l. in l. i. ff. ad A. quod.
- 18 Incendium inquam pœnerat ex lege præsumptione.
- 19 Incelle in c. de adulter.
- 20 Virgoem corruptam pœneratur eam dotare, secundum consuetudinem.
- 21 Pœna an præstetur ipsi male fide.
- 22 Consensum ab omni statu non habent, præstaturque interdictis mala.
- 23 Prescriptio pœne criminis, sit quinquennio, à morte heretici, (Cile).
- 24 Causata etiam, quo tempore ipsius per se ipsius possit.
- 25 Pœna censure vel irregularitatis quando locum habeat.
- 26 Regia l. i. sit, de excommunicatione lib. 3. ord. intelligitur.
- 27 Pœna à testatore adiecta in foro consensu debetur.
- 28 Pœna à testatore relicta sub conditione, vel casu situta, ea deficiente, & non radium amittit.
- 29 Donatorum reslatur tenetur res donatas in foro consensu, cum donatori liberi nati sunt.
- 30 Incelle nuptiarum in legibus casu puniuntur, ex postiori iure sunt confide.
- 31 Statutum de incestu nuptiarum interpretandum ex iure canonico. (ramde).
- 32 Incelle nuptiarum quando prohibita.
- 33 Incelle nuptiarum contrahentes bona fide, sed postea detecto impedimento in ea persequentes, per legem non puniuntur.
- 34 Incelle nuptiarum contrahentes, à peron prædicti liberi sunt, si matrimonium nondum est carnali copula consummatum.
- 35 Error iura aut ignorancia causa, an excuset à penæ contrahentes incestu nuptiarum? num. 21.
- 36 Delus. vbi requiritur expressa, lata culpa non sufficit.
- 37 Lucrum in nuptiis licet non habet in nuptiis incestu. & ibidem intellexit ad l. qui contra. C. de incestu nupt.
- 38 Maritus an possit excludere, ex iure, vxorem tamen representem suam nuptias incestu scilicet contraxerit.
- 39 Fieri per neminem opus potest agere in iudicio excepto fisco.
- 40 Maritus in dote putatus filium non habet annuum alimentum.
- 41 Maritus non lucratur fructus dote putatus.
- 42 Maritus ad dote putatus non conuenit iura quam facere possit.

His omnibus, qui in duobus proximis paragraphis diximus, addendum 7. est, incestum dico inter consanguineos, vel affines, cap. lex illa. §. incestus 36. quest. 1. lib. 1. si adulterium cum incestu in principiis de adulterio optime Thom. 2. a. quest. 154. art. 9. Abb. in cap. 1. & in cap. remitti de eo qui copulat vxorem sue glis. in *Relict.* C. de adulterio, text. in c. ergo. & ibi Doct. Inlib. de *nupt.* Regia. lex. 1. tit. 18. multa. leg. 2. tit. 19. part. 7. Erit tamen hæc distinctio intelligenda quando coitus contingit inter affines, vel consanguineos qui iure prohibentur matrimonio contrahere nequeunt: in his enim incestus dicitur: atque nuptia ab his contractæ vtrouque iure incestu appellantur: quasi in his nuptijs minime adist-

census

celtus, id est, cingulum illud, quo Venus utebatur ad honestas nuptias. Has tamē nuptias, quae inter cōsanguineos cōtrahuntur, appellat quādoque lex nefarias, & naturae contrarias text. in *Authent. de incest. nupt. in princip. & Canon. in c. cum secundū leges de heret. in 6.* Sed illius denominatio ad nuptias in gradu naturali, vel diuino iure prohibito, contra-ctas referenda est, ita glossa in *dist. 2. Auth. de incest. nupt. in Rubric. Cod. de incest. nupt. Archidia. lo. Andr. Dominici & Francisc. in dict. cap. cum secundū leges. Vnde non est admittenda glossa, quae in *dist. 2. cap. cum secundū leges* intelligit, nuptias naturae cōtrarias esse, quae ex vitio Sodomae cōtrahuntur: cū ibi text. huius criminis penam minime trahat, nisi glossa interpretationem reteramus ad text. in *leum. vir. C. de adulter. vbi puniuntur nuptiae, quae inter mares facillime celebrantur.* Hinc etiam apparet, non esse omnino recipiendam distinctionem Constantini Armenopolis, quilibet, q. tit. 6. ad finem scribit, Incestas dici eas nuptias, quae ratione sanguinis prohibentur, vt inter cōsanguineos. Damnatas autem eas, quae a iure vetantur inter tutorem, & pupillam: liberum & patronam, solum & dominam. Nefarias verò eas, quae iniquitatis causa inprobantur: sicut cū mortali, castra, & similibus.*

Incestus autem crimen abique matrimonio cum misfissimū iure ciuili poenae adulterij punitur, glossa Barto. & Doctor in *l. si adulterium cum iussu in princip. §. de adul. & alia ad id Cynac. Novel. 12.* §. glossa & communis in *l. inter liberos. §. eadem trini. Angel. in tract. de malef. versic. che ma i adulterato. col. penultim. Paul. Grillo. 3. de poenis omnium criminum. quest. 3. Regia. 1. tit. 18. part. 7. Poenam vero adulterij trademus statim cap. 7. §. 6. Item iure Regio hoc crimen committens, dimidia bonorum parte priuatur, ea quae fisco adiudicatur. *l. 7. tit. 18. lib. 8. in ordin. Regijs.* Quod si clericus hoc delictum commiserit, deponitur ab ordinibus perpetuo. *argum. text. in cap. rui. de poen. glossa in c. Maximianus. 81. dist. 2. in cap. later. c. 7. quae dixit singulari in cap. clericorum, de vit. & honest. clerici.* & eas sequuntur Abb. & Doctor in cap. clericus. §. in fin. de iud. dicentes, clericum pro fornicatione, qui simplex non sit, sed maximam habeat deformitatem, deponendum fore: sicut pro adulterio, incestu, stupro, & similibus, quod etiam notat Paul. Grill. *lib. 3. quest. 3. & 7.* Quia poena puniuntur & is, qui carnaliter cognouit feminam intra quartum gradum cōsanguineam eius, quam ante cognouerat ita egregie Ioan. Berra. Callagurritanus Antistes. in *pract. crimin. c. 78.* quod comprobatur ex eo, quod affinitas etiam ex coitu illicito oriatur, vt in *pract. §. notauimus.* Si vero quis fornicetur cum ea femina, cum qua habet publicae honestatis iustitiae impedimentum, quippe qui eius cōsanguineae intra quartum gradum desponsauerat, abique carnali commissione puniatur arbitrio iudicis, non his poenis, quas modo praediximus: licet gl. in *d. s. de illa, c. exilium*, hanc fornicationem posse incestum dici: id etenim locum habet ex impropria dictionis significatione, quae in poenis admittenda non est. Pro qua opinione est insignis glossa in *Clem. vii. in verb. eos de cōsangu. quae ibi Dd. communiter approbant, dicentes ex ea, cōtrahente matrimonio cōtra feminam, impediende publicae honestatis iustitia, non esse excommunicatū: vt illo canone, qui cōsanguineos, affines, religiosos, mortales, & cōsanguineos in sacris matrimonio cōtrahentes, ipso iure excommunicat.**

Is autem, qui incestus nuptias in exilium mittitur, bonis humilibus & vilis sit, verberatur in exilium mittitur, bonis omnibus fisco adiudicatur, non existentibus ipsius delinquentis filijs legitimis, qui fisco in bonis preferuntur. Vir autē honestus, infamis effectus, ac bonis eodē pacto omissi, in indulum perpetuo relegatur. text. in *Auth. de incest. nupt. colla. 2. Auth. incestus. Cod. de incest. nupt. Regia. 1. tit. 18. part. 7. Angel. in tract. de malef. versic. che ma i adulterato. col. penultim. & Paul. Grill. *lib. 3. quest. 3.* quae in re plurimafunt adnotanda.*

Primū bona cōtrahenti iustitias nuptias, fisco ipso iure, à die cōmissi criminis, esse adiudicanda, probat text. in *d. c. cum secundū leges. & in Authen. de incest. nupt. vnde non est iudicis sententia ad condemnationem necessaria: quod plurimum refert. Nam licet aliis morte delinquentis crimina extinguantur. *l. 1. & 2. C. si reus vel accusator fuerit. c. aduocare. 33. quest. 2. & d. autem quae in 2. qui filij sunt legiti vbi gl. c. nobis. in 2. & ibi gl. de sent. excom. tamen quando à lege, vel canone poena amissionis bonorum inducitur ipso iure, etiam mortuo delinquentis illud crimen tradari potest, & in iudicium deduci contra heredes, ad effectum, vt fisco bona illa omnino**

consequatur. gl. est in *lib. 3. §. quod autem §. quod quisque iuris. quādo* Doct. ibi cōmuniter approbat dicit ordin. lo. Anan. in *c. in litem. de rept. 2. col. & singul. Bald. in l. viii. C. de priuilegiis. col. pen. & Bald. Nouel. in tract. de de pre. tit. 12. nu. 25. pro qua optimus text. secundū Bart. & Doct. ibi. in *lib. cōmissa. §. de publi. & in l. Causa. §. ad §. 1. Bart. in l. §. de priuilegiis. Dec. in l. pupillam, §. in heredi §. de regul. iur. quā opinione non probat text. in *l. in c. accusatus §. penult. iulio. c. cum secundum de heret. in 6. & esse eam cōmunem asserit Andr. Tiraque. in l. §. iniquum. C. de reue. dum in verb. reuocatur. nu. 241. & l. 150. in d. §. quod autem. vbi ipse, & Ioan. Igen. in d. l. Causa. nu. 15. cōtra hanc cōmunem disputant. Hinc etiam & illud est tractandum, an fructus bonorum, quae ipso iure fisco propter criminis deferuntur, sint ipsi fisco adiudicandi à die cōmissi criminis, an à die litis cōtestatae: quia in re difficilis est questio in bonorū amissione, quae ipso iure à lege non inferitur, sed per sententiam. Nam is, qui priuandus est per sententiam de re propria ob delictū, donec sententia feratur, aut salte sitem in criminis accusatione cōtelleretur, ita fructus recipit, vt nec iudex in sententia possit eosdem fructus fisco adiudicare, siue sint extantes, siue consumpti. notat Car. in *Clem. constitutionem §. ceteri. ad fin. de elect. & Fel. in c. de quarta de prelo. in 33. ca. ratione, quod his delinquentibus, donec per iudicē priuatur re propria, tunc dignitate, officio, aut beneficio, titulum habet, quo ipsius rei fructus iure optimo percipiat. idem notat Corn. in *l. C. de his quibus vt indige. cuius opinionem Fel. in d. cap. de quarta. pluribus rationibus comprobat. quibus tamen responderi Ioan. Burgen. in c. ad nostram. de emptio. & vendit. nu. 34. contrarium opinionē fecit ex qua fructus percepti ab ipso delinquentē ex ipsius bonis, quibus priuandus est per sententiam, fisco adiudicantur à die cōmissi criminis propter malam fidem, quam delinquentis habuit commisso crimine, & quia titulus ille, quē in re habuit, reuocatur per sententiam, probat hanc opinionē text. in *l. C. de his quibus vt indige. vbi Paul. Cast. Salycet. Alex. & la. idem notant, quorum opinionem idem Paulus asserit in l. praeiudic. per text. ibi. §. de pet. heredi. post Bald. & Angel. & esse eam communem testatur Ioan. Bernar. in *pract. crimin. canon. c. 123. qui opinione Card. Corn. & Fel. exilium procedere, quando ipse delinquentis etiam post delictum, in dignitate, beneficio, aut officio debitu ministerium exhibuit, quod tamē ego intelligerem, nisi delictum, etiam occultū, etiam peracta penitentia delinquentem ipso iure, non ministrarē impedire: vt si esset crimen, quod irregularē delinquentem constitueret: tunc etenim leroiendū ac ministrandū in officio, quod exercere non poterat, dignus esset maiori poena, ac delictum maxime augeret: quod sit vt fructus ei non sint iusta ratione concedendi, nec dimittendi pro quo facit quod Fel. in *l. C. de cōmissis. §. in 1. col. de accusat. dicens, delinquentem non posse tute in animae iudicio retinere beneficium ecclesiasticum, cui est annexus ordo facere, quem ipse propter crimen exercere non potest. Verum si à lege, vel canone, bonorum, beneficii, vel dignitatis priuatio ipso iure fit: & sic ipso commisso crimine, fructus à die criminis perpetrati, per iudicem fisco adiudicantur indistincte. text. in *l. cum qui in princip. §. de his quibus vt indige. glossa. notat. in Authen. de incest. nupt. §. 1. versic. immutare. quae ibi Dd. cōmuniter sequuntur, & dicit sing. Repert. inquitur, in verb. confiscatio. & auream Pet. à Vellugā in *Spec. princip. Rubr. 1. §. nam videamus. nu. 8. notat idem Fel. in cap. Rodolphus. de re scriptis. mon. 38. idem in d. c. de quarta. nu. 33. Tiraque. in d. §. ibi §. iniquum. in verb. reuocatur. numer. 219.**********

His accedit, quod retinens beneficium ecclesiasticū, quod est priuatus ipso iure, dicitur intrusus: vt ex Brixien. not. Fel. in *c. in iustitia. de re script. colla. 2.* quod ipse intelligerem, quando quis sui per sententiam priuatus, & retinet illud beneficium, vel quando ipso iure priuatus, & fuerit secuta sententia declaratoria: ex c. cum secundū leges de heret. in 6. & Nicol. Mylis in *verb. intrusus. inquitur* vtroque casu sententia executio, vt scribit adnotat Rota 16. in nouis. & Probus in *Pragm. sanct. tit. de pacis. possessionum. in verb. violentum. vbi Chofmasidem quod Brixienis adnotauit.*

Ab eadē furi de cisione, qua bona cōtrahentis incestas nuptias, fisco ipso facto deferuntur, & illud insurge, quod à die cōmissi criminis admissario bonorū ipsi delinquenti auferuntur, arg: bonorū dominū statim in fisco translatum censetur, quod probatur in *l. commissa. §. de publi. & vbi Bart. & Inol. hoc notant. Ioan. And. & Dd. in d. c. cum secundū Cyn. & Bal. in *Auth. incestus. in C. de incest. nupt. quo fit, vt res quilibet**

bet ex fisco delati per delinquentem alienata, ab ipso fisco vendicari possit, precio ipso emptori minime soluto. Nam
 10 si dominium in fisco transferatur, & fiscus agit rei vendicationem, sequitur minime debere fisco precium emptori solvere: liquidum agens rei vendicationem, ad precium non tenetur. *Lineamentum. Cade sunt.* hoc ipsum in hac specie notat Bart. in *l. p. contrahit. ff. de don. velum. q. Decius consil. 2. §. vel. 3. And. Tiraq. in d. verb. in articulo. num. 126. Item Ioannes Hannib. in reperi. d. l. p. contrahit. in 2. tempore. num. 369. Sitamen precium datum ab emptore reperitur inter bona ipsius delinquentis, tenetur fisco bona illa capiens, illud emptori reddere, licet notat repertorium inquisitorum, in verb. alienatio, idē dicens, quando precium illud fuit conuersum in utilitatem bonorum delinquentis, & atque illa utilitas ad fiscum cum bonis fuit data, quod Bart. not. in *l. 3. de his, que in fraud. cred. per l. emptor. ff. de rei vend. & vtrunque probat Conran. tract. 1. de contr. quæst. 8. cunct. §. Sed & si alienatio a delincente facta fuit ex causa necessaria: nempe pro alimentis, alienatio licita videtur, nec potest res alienata per fiscum vendicari vt notat Pau. de Monte Pico col. 19. & Ioan. Hannibal. m. 48. in d. l. p. contrahit. & Syluest. in verb. heretici. c. 1. §. 8. & licet ex Bart. in d. l. p. contrahit. in quod tempore, possit contrariū colligi: acquirit tamen & verior videtur præmissa opinio. Ex his considerandum est delinquentem non esse a fraude, nec a peccato immunem, si prædicto fisco, quo bona eius sunt ipso iure fisco delata, æm aliis alienauerit, ipsam emptorem hoc ignorantem decipiens. Syluest. in verb. heretici. 1. quæst. 8. Ioan. à Medina de reposit. fol. 4. colum. 3. & Hadrian. quodlib. 6. art. 1. illar. 3. cum ipsi emptori imminet, ex culpa venditoris periculum amittendi rem & precium. Hinc etiam constat, fiscum non teneri ad soluenda debita, ab ipso delincente contracta post commissum delictum: illa vero que tempore criminis perpetrati delinquens contraxerat, soluere tenetur fiscus. l. 1. §. an bona, & ibi Bart. ff. de iur. iur. late Gul. Bened. in c. Raymundus de testam. in verb. ex parte. num. 10.**

11 Sumteriam quæ exiliment bonorum a missiōis penam, ipso iure à lege inductam, tantam habere vim, vt etiam in cōscientia foro locum habeat. Vnde fit, vt nulla sententia expectata, ipse delinquentis illa bonateneatur fisco restituere, ne tunc ea possit obtinere, quia pena ipso iure indicta per leges exteriores, locum sibi vedit in foro interiori. Abb. & Fel. in c. de consil. m. 44. idem Abb. in c. dilecti de arti. cui opinioni & plures alij Doctores accedunt, quos refert & sequitur And. Tiraq. in d. l. p. in quibus, in verb. tenuerunt. num. 236. pro quibus est optimus text. in c. 2. de prescript. iur. num. 236. per quos probatur, heredes heretici, fideles de functione heretici aduersus fiscum, quia malam fidem habent igitur non possunt iuste bona illa possidere, quippe qui ea detineant inuisite. Sed contrariam opinionem veriorē etiam obprobriamus: nulla etenim pena, etiam ipso iure statuta, in conscientie foro debetur, nec exigenda est necessaria ab ipso faciente qui penitentem iudicat, quod probatur primo, ex *l. si. §. si vero. C. de iure delicti. §. qui in tam. C. unde vi. quibus legitur impositur pena ipso iure, & tamen communitur l. ad. asserunt, illarum legum penas in foro conscientie non debent. Atenta quorundam interpretatione, qui tenent non cōlecto inuentorio, heredem in foro anime ultra vires hereditarias minime teneri: vt tradit l. in Rubi. ff. de acq. her. item d. l. §. si vero. quod ipse latius deduxi in c. 1. de verba. m. 126.*

Sed & quoad *l. si qui in tam. et* gl. ibi communiter recepta veli illius legis penam, sententia exigente ille Ripa in c. si quis. col. 1. de reposit. ff. non. de sent. tamen, qui ipso iure penam ibi fanciri exiliment, quod apparet ex traditis per Tiraq. in d. verb. reueria. m. 126.

Secundo eadem sententia coadiunxit ex cap. cum secundum de heret. m. 6. vbi statuit Rom. Pontifex in penis & etiam ipso iure incurris, requiri, vt earum exectio fieri iuste possit, declarationem iudicis. Igitur ante hanc declarationem non tenetur delinquens in interiori iudicio penam soluere, ad idem text. in l. cum qui delatorum. & ibi Bart. ff. de iur. iur. ff. in c. Radaphus. num. 37. de reposit.

Tertio edicte assertioni suffragatur ratio illa, quæ cōprobat, parā legis exterioris, non habere vigorem in interiori foro. Id etenim ea repetitur probatur, quod iure diuino, delinquentis nihil tatur restitueri, præter damnum quod proprio delicto intulit: pena autē, per exteriores leges statuta, non tenetur soluere, quia illa actū iudicis, id est, executionē exi-

gitis vero qui deliquit, nulla lege tenetur penam aduersus seipsum executioni mādare, eandē iudice minime exequente: quam rationem D. Tho. tradit. 2. q. 92. art. 3. & ibi Caiet. Fel. in c. aduocatus, de sum. optime. For. in tract. de iur. iur. illar. 18. de fin. & Adria. quodlib. 9. art. 1. ex quo plura inferuntur.

Primo, ratio vera ad gl. in fraternalitatem, 12. q. 2. quæ insigniter allerit, penam in conscientie foro non deberi, quam Dd. omnes commendant in c. 1. de consil. maxime Abb. Felin. & Dec. dicit singul. Cor. in sing. verb. pena. Adria. quodlib. 5. art. 1. illar. 3. Ludon. Gomez. in §. si tuque nu. 6. q. 9. ex maderio. nu. 14. de actione. Atque illa est cōsentis opinio, iudicis Gomez. in dictis locis, & Dec. in c. 1. nu. 1. o. dubitanti, & quibusdam triuolitatibus probare, vel falso restitueri velint prædictæ glo. assertionem, quam etiam Dynus probat in regul. precatum. 2. col. de regul. iur. m. 6. Nec Theologi dissentiant ab hac cōmuni Cononitūrit sententia, vt colat ex paulo ante adductis. ex quibus procedit prædicta opinio, etiam si Penam ipso iure à lege, vel cahone impositur: 3. quod in specie notat Caiet. in d. art. 3. Fel. in c. aduocatus. Dec. in d. c. 1. de consil. m. 1. & Syluest. in verb. pena. q. 25. & Adrian. quodlib. 6. art. 1. Polchre & eleganter Dom. Sot. d. de iust. & iur. q. 6. art. 6. Nec obstat text. pro prima opinione adductus in cap. 2. de prescript. m. 6. quia ibi exigitur bona fides in prescriptione, nec, etiam probato crimine in exteriori iudicio, possunt bona illa per bona capiti non tamen ex hoc inuit tex. heredes teneri ea bona restituere ante prescriptionē, absque sententia iudicis, etiam si ficiant delinquentem deliquisse. Hac enim cōsentia mata debet ibi appellari, respectu prescriptionis, quæ ignorantiam criminis requirit. Ceterū quo ad hanc primam illationē omnino legendus est Alphonsus à Caiet. lib. 2. de iusta heretici. sum. vbi cap. 7. & latissime lib. 2. de prescript. leg. pen. aliquot fortissimi rationibus probare nititur penam ipso iure et impositā à lege, in conscientie foro, statim commisso crimine ante sententiam deberi, & omnino soluendam esse, non expectata iudicis declaratione, nec executione. Nos vero adhuc probamus, & efferimus esse centum opinionem, quam communem esse dicimus. Nam licet rationes in contrariū adductæ virgere videantur, refelli tamen possunt.

Secundo inferuntur ex ratione, quam cōmuni opinionis aptauimus, etiam lata sententia condemnatoria, & vt declarationem, non teneri delinquentem ad solutionē penæ in conscientie foro. Solum etenim tenetur iudicis exequenti sententia obedire, nec ei resistere potest: non tamē tenetur ipse cōtra se sententiam executioni mandare, nequissimè bona ipsa offerre, quod Hadr. in d. illar. 3. notauit Caiet. d. art. 3. & Dec. in d. c. 1. m. 20. contra Fel. lib. m. 4. qui pro se allegat Thoa. 2. q. 6. art. 3. dicentem, penam in foro conscientie non deberi, donec reus sit condemnatus, ergo reo condemnato debetur pena. Nam, vt Fel. respond. a. intelligo. Th. donec reus sit condemnatus, & sententia executioni per iust. d. tradatur: ex ratione ipsius Tho. & aliorū, qui Tho. ipsi sequuntur, quauis Fel. opinio ante ipsū Bal. probatur in ill. quod pauperibus. C. de epis. & cler. q. 9. Hōrū vero authorū opinio fortalite tunc procederet, cui index expressim reum condemnaret ad soluendum, seu aliquod agendum, quod non pertineret ad corporale lētionē, quem admodum censet Dom. Sot. d. art. 6. concl. 5. probans, in hisce casibus reum condemnatum teneri ad solutionem etiam ante executionem, ita & teneri ad agendum ill. quod in sententia fuerit iniunctum. Præciter autē indices cum reos condemnant ad penam amissionis bonorū temporalium, non damnant eos ad solutionem, sed simpliciter vtuntur condemnatione bonorum omnium, vel partis eorum, & ea fisco regio adiudicant. At vbi fit condemnatio ad rationem alicuius multæ pecuniariæ, tunc etiam reum condemnant ad eius solutionem.

Tertio, hinc deducitur, penam non deberi in foro interiori, etiam si fice penalis addiderit, ad incurrendam penam nullam requiri declarationem, nec sententiam. Adhuc enim erit iudicis executio necessaria, nec sententiam. Adhuc condemnatoria sententia non debetur penā in conscientie iudicio, nec etiam debetur casu, quod nulla sententia est necessaria. quam illationem aduersus Syluest. in ver. emphyteusis. q. 2. & verb. Alia sum. in fin. proponimus. In enim dixit, nulla requiri sententia, si fice penalis prædictis verbis vtatur. Cuius opinio vel citat, vel intelligenda in foro exteriori, non iudicio interiori. Sed si fice adderet penam, quam inferit, soluendam esse in conscientie foro: crederem communem opinionem non esse hoc casu admittendam,

[illegible]

Sexto ex glo. in d. fraternitatis, adiuncta premissa declaratione, constat, penam etiam in foro conscientie deberi, quando ex parte recipientis non est poena, sed amittit rei acquisitione, & sic interese Domini in commissa col. fin. de elect. in 6. Fel. in 4. 43. & Dec. in d. c. de const. no. 20 in l. lect. & Anch. in reg. peccatum de reg. iur. in 6. c. 23. quorum opinio est intelligenda iuxta Innocentium opinionem quam modo explicuimus.

Septimo inferitur intellectus ad textum in cap. 1. & 2. *De adult.*
vix expresse cauetur, 1° vitantem virginem tunc compelle-
dum eam dote congrua donare: hoc enim procedit for-
teriori. Nam iudicio interiori & conscientie, solum
tenetur in dampnum refarcire: & sic ipsi stuprator dare
tamen quanto plures egre corrupta ad inueniendum virum
sibi coequalum, quoniam indigeret, si esset virgo, non tamen
integram dorem: hoc enim est dampnum illatum refarcire:
soluere autem dorem integram & necessariam, ad inueni-
endum viro aequali, vix intellectu communi illius *et ad adulter.*
colligitur, ad penam criminis spectat, qui in foro con-
scientie non debetur ita lucrum intellectu expresse notat I. *for.*
2. p. tit. 5. c. 6. §. Ioan. Bernar. in illa eleganti *sermone* praeter
iudicium. 77. Et licet text. in c. 1. responderit, quod corruptum
virginem, si eam non duxerit vxorē, teneatur in foro iudi-
ciali eam detrahere dorem quam virgines accipere con-
fueverunt dicent tamen Ioan. And. Abb. & alij ceteri vlti-
bus ad textum supplendi, quod teneatur item dare illud, quod
pluribus iudicet corrupta ad inueniendum virum aequalem sibi.
Quod illic A nania egre admittit dicit. Scribens, quod ille
textus fit simpliciter intelligendus, vti calet, sine vlla ad-
ditione, quando corruptor vult contrahere matrimonium, ipsa
vero, vel pater hoc recusant. Tunc enim latet erit constituere
ei dorem, quae sufficiens fuisse et, si esset virgo. Ego tamen
Ananiam accedo, vii corruptor esset vir conueniens ipsi vir-
gini ad matrimonium, & iniuncte reatur, aliqui sequor. Ab-
ba & confirmo eius intellectum procedere: quia textus ille
intelligitur, quando corrupta cum dote consueta de
virginibus potest consequi, aut consequitur maritum sibi
aequalem & conuenientem atque parem.

[illegible]

Verum in hoc eodem tractatu ante iura authentico-
rum statutu fuerat, contrahentes i inestas nuptias, ex
filiu huius lueri, aut commodocapere posse. Imo ex lege
vxor dotē, aras, sponsalitia largitate, in ficiis donationem
propter nuptias amittere: atque omnia ad filiu deferre-
bantur. *l. i. contra. C. de inest. nup.* de cuius intellectu prater
illud adduci agendi vltimes est, quia sub lata est, licet po-
na per iura authentico argu mentum receperit. Est enim
l. i. contra. i. intelligenda, in his qui sciēter matrimonium
contraxerunt: Na hi, qui ignorantia facti inestas nup-
tiarum, iijmunes sunt & liberi ab illius legis pōna,
quod est receptissimu. Sed & ignorantia iuris nō ex-
cusat: prędicta pēna amittendi propterea, licet nō ex-
ceperit iuri acquisitionem. *tex. & ibi gl. v. ver. sicutum. Bart. &*
Alber. in l. i. adulterium. §. i. ff. de adul. l. i. contra. Bart. &
Pau. Cast. contra. gl. i. in §. ff. de condit. sine cau. gl. & ibi Doct. in
l. i. & i. nescit. quā op. sinit. s. i. f. de i. i. c. de commun. Bald. non
uel. in tract. de par. §. i. c. l. 8. Quo tamen procedit, quando
contrahitur matrimonium palam, secus si clam contrahi-
tū: tunc enim non excusat ignorantia iuris, etiam humani-
& ciuilis *tex. in l. fin. de ritu nup.* notat Alber. in l. i. adulterium. §. i.
gl. 1. & ibi contra. qui commendat Rom. f. 7. i. c. de commun. §. i.
munis opinio procedit quoad pēnam d. l. i. contra, in igno-
rantia probabili, non tamen in ignorantia crassa, & que
ipso iure iugum vetatur. *l. fin. de ritu nup. vbi. l. c.* scribi-
tur in conjunctione matrimoniali, que contra ius gentium
ignorantiam non excusare, quod Barto. not. in d. l. i. adulterium.
§. i. vbi quod ad d. l. i. contra. max. hac diffinitione vltimis
etiam. ceteri. i. contrahunt. maxime Anch. in d. Clem. in.

28 *¶ Sed & si mulier, quæ scienter matrimonium in gradum
prohibito contraxit, dote 7 a marito repetere velit, non
repellitur a marito criminis particeps, qui ficius contra
vxoꝝ allegat, dicens, dote m fisco debentia Barto. in l. fin. p. ex
de cont. sine cau. in fin. quætuus dubius, sicuti Raph. Fuld. & la
ibi etiam dubitant. Sed tenet tandem opinionem Card. in
c. 7. si nescitis, & Francife. de Ripa in Rud. fol. mar. nu. 2. p. ex te
iuncta gl. celebratissimam in l. consequenter. s. si jam. et sic. ubi in
tatur neminem posse aduersus agentem in iudicio ius*

39^a opponere cit. prædici glossif. Alex. in i. p. patron. §. fidei committit. vid. Treb. penult. in l. 2. C. ubi emph. 6. not. Bar. in t. tra. de pign. Bar. in l. 1. p. text. ex exceptis. ind. lal. in l. i. §. feruor. viii. §. qui. §. de leg. 1. probat. text. in l. 3. §. ager. ager. vid. emph. per quibus opinio Bar. probari viderit. Nā si fipio iure bona ad fipio defraudant, non tam eff. possunt ab ipso delinquente, etiā per iudicē auferri, donec sententia de claratoria. cap. cum fecundū de heret. in d. 6. eius qui de iur. sig. que tamen sententia in præfenti causa minime feruit, nec tractatur. virg. vxor excludi nō debet à marito exceptis iis filiis esse potentius, quā vxoris, camq. lege, illa quod prius. Agit autē vxor ad dñe conditione sine causa, et eade m.

trimonium, propter quod das data fuit, secuti non sit, nec
contrahi poterit. Nec causa dandi faltem proxima, turpis
est censenda, sed potius nulla, ut explicat Bart. & alij in d.l.
sunt de vend. sine cau. dicentes, non competere ius uxori ac-
tione de dote, sed conditionem sine causa, etiam si matri-
monium est, et ignoratur contractum l. i. c. de cau. cau. cau.
si cum dotem. §. si ius matr. text. & ibi gl. c. 3. de do. in v. vir. & ex.
Cum ergo actio de dote non competat, plurima sunt hic
notanda, ex quibus quid hoc referat, aperte fuisse confabre.

Primo etenim inferius, in presenti calu non esse locum
in anna. C. de rei. ex. ad. ex. ad. qui marito t. tribut. dilationem
amicia ad retinenda mobilia dotis. Imo statim erit
 omnia bona dotaria restituenda *gl. sing. in d. ex. ex. ad. quam*
lib. prae alios sequitur Salic. Alexand. in l. si cum dotum. C. fin.
ff. sol. matr. Ab. & Cald. in d. c. 3. quam etiam dicit *gl. Bald.*
Noel. in tr. de d. de part. 1. num. 27. quibus suffragatur text.
in l. si cum dotum. C. fin. in d. si cum dotum. C. fin. vbi respectu
mulieris ignorantis t. bona sine contrahentis, non respectu
ipsius viri. bona que vxor dedit marito, dotis non habet.
 Atque hæc est communis opin. contra *gl. l. Anton. in d. c. 3.*

Secundo hinc deducitur, maritum huius doli fructus non lucrari quia nec fuit vera dos, nec matrimonium, arg. 1. f. ante §. solus. maritus, & Linæe 1. §. de ritu nup. & Probatur in sol. in sol. m. & fructus §. sol. mar. notat Alex. in 4. l. cum de dot. m. §. si bona fide maritus solus fructus perciperet: tunc enim eos percipit tanquam bonæ fidei possessor, non tanquam maritus, & ideo eos restituere tenebitur, eo pacto quo possessor bonæ fidei glof. in 4. l. fructus per text. ibi. quam approbat Paul. Imol. & Alex. ibidem Alex. m. d. l. ante. & Bald. Nouel. in tract. de donat. par. 11. col. pen. & sic ex quibus ita intelligenda gl. in c. 1. de don. int. vir. & uxore, que expresse voluit, maritum lucrari fructus doli putari.

Tertio constat ex his, prædicto casu marito conveniri ab uxore posse, typala dotem exigat in iudicio exacte, & ita integre, vi nihil à marito dedicatur alimentorum ratione, imo ultra quam facere possit condemnandus erit: quia nec maritus fuit, nec vi maritus ad iudicium vocatur. Io. And. & Abb.in l. 1. de don. int. vir. & vx. Bald. Imol. & Alexand. in l. diuerso. §. fin. gl. mar. contrahit opinionem exilimitat veriorum esse Rode. Zuerlein. l. 1. tit. 3. lib. 3. fore. col. 3. & effe commune asserit Bald. Nouell. in tractat. de iur. pat. l. 1. num. 28. quamvis gl. in d. 1. contrarium asserat: cui videntur consentire Card. & Angh. Quid autem in his bonis contrahentium in cessas nuptias, dicendum sit, quando alter eorum bona fide contrahit, dicemus: r. huius pat. §. 1.

S U M M A R Y

1. *Dispensare quis est, et de dispensatione, et dispensatione.*
2. *Inter dispensationem et declarationem differantia.*
3. *Defensio causa homicidii factum, homicidium non est.*
4. *Furtum summe causa furtum, furtum non est.*
5. *Beneficia dicuntur animarum habere, non veli (satis est, nisi dispensatione habere non potest).*
6. *Interpretandi dicuntur quod non potest perire ad quosdam periret.*
7. *In iuramento non est quodammodo quodammodo.*
8. *Dignitas semper reddenda deponenti.*
9. *Dispensatio etiam Romani Pontificis, non habet effectum in iure naturali.*
10. *Dispensatio Papae non potest dari, retrahit a iudicio.*
11. *Lex Dei mutari per Papam non potest, sed illam potest interpretari.*
12. *Intellectus ad textum in capitulo 2, § 1.*
13. *Dispensatio potest Papae super statuto a iure humano.*
14. *Consuetudo facit dispensationem factam.*
15. *Dispensatio in iure humano, non facit causam factam, non reddit quod iustum est ad Deum.*
16. *Princeps iudicialis facta iustitiam publicam ledere non debet.*
17. *In dispensatione circa res humanas facta, non subsistent iuxta dispensationem de causis, auctoritas princeps non necesse est.*
18. *Dispensatio contra ius causa concessio, non est iusta.*
19. *Dispensatio iuxta dispensationem, quod dispensatio decem.*
20. *Dispensatio iuxta dispensationem, quod dispensatio decem.*
21. *Dispensatio ab inferioribus a Principe, quod causa iuxta a consuetudine, non tenet.*
22. *Manifestum dispensationem a Principe dispensationem, quod dispensationem factam.*

HAcin parte agendū erit de gradibus, naturali, diuināve lege prohibitis. Quia in re ita celebris est cōtrouersia, vt plane doctissimus quique conatus fuerit, exactissima diligentia id inuestigare. Huic tamen dubio de dispensatione, quæ solet à Romanis Pontificibus cōcedi, aliqua præmittimus, quo percipi possit, quante sit vtilitatis isthæ disputatio.

Dispen-

Dispensare apud Latinos frequentius, *diffinire* significat, ac expendere. Unde dispensatio *seruati* apud Iurificatos dicitur, qui impendia domus curat, quique viciu diligenter distributo preest, ac rationibus expendendis, ita Alciat. in l. v. cum ff. de verb. significat. quod dicitur viciu Alphenus in lege censura. ff. de iud. tit. Item paulus in l. dispensatio. ff. de statu. et, alibi frequenter. Scribit etiam Theop. in §. recte quoque. Instit. de censu. dispensatio, est dispensatio, qui tenori dare conuenit pecuniam domini iud. in Theop. in §. de ius. Instit. per quod peruenit ad de dispensatione loquitur. Ex re mea est, quando curam et possessionem meam credidi aut permisi, ut pecuniam meis mutandis prefferet, dispensatio meos ut vocatur, cum feci. Inde et dispensatio deducitur, pro hoc munere et officio dispensatoris, ex Suetonio in Othone cap. 5. Ante paucos dies lecto Caris, pro impetrata dispensatione, decies festiuitum expresserat. Idem Suet. hac dispensatione vtiur in Vespasiano. Quendam et charis ministris, dispensatione eundam, quasi fratri, perentem cum distulisset, ipsum candidatus ad se vocauit, ex qua pecunia, quantum si eis suffragator pepigerat, sine mora ordinauit. Nos vero passim dispensare pro soluere legibus dicimus, ac subinde verbi nomine vtiur, pro concessione, aut indulgentia, que contra ius a Principe impetratur, qui dicendi modus minime placet Budao in l. i. colum. 14. ff. de inst. et iur. nec Oldendorp. lib. 3. de iure iuri. vbi scribit. Qui dispensat ius, in cuius iussum distulit, et caret in iudicio, si iussum per aliquem ledatur, quod iussum iustitia mutari debet. Nec tamen verbum ius in dictionibus vti, si quidem et his carones, quo interpretantur, vtiur. Condonandum etenim aliquis est, etque indulgendum commoditati loquendi, et consequendum quamlibet disciplinam profectum Nam et Rom. Pont. dispensator a diuo Bernardo dicitur lib. 3. de consil. ad Engelm. et a Thom. 1. 2. q. 97. art. 4. argue a diuo Paul. 1. ad Corinth. cap. 9. et ab ipso Ghriso Luc. 12. ex eo, quod distribuat, ac expendat potestatem sibi a summo Deo concessam.

Ceterum in iure duo sunt, quae ex diametro, quod tamunt, distant, declarare iura, et dispensare circa ius. Ius enim interpretatur quisquis ita illud explicat, ut ostendat aperte, an ius illud, id quod agitur, includat necne. *fin. C. de leg. c. cum venisset, de iud. l. i. de iure iuri. cum summi proximi ff. de leg. Lex namque iustitiam naturalis. Non occides, per humanas leges simpliciter explicatur, ut constet per eam homicidium ad defensionem committit minime prohiberi. l. v. ff. de inst. et iur. Naturalis enim ratio dicitur, defensionem omnibus permittam esse. Sic etiam lex illa, iurum non facies ita intelligenda est, ut furum tunc committere non dicatur, qui sine coactus, victus gratia, alienum assuit. cap. si quis propter necessitatem de fur. dispensat vero circa ius, quia data legis obligatione, ab ea priuati aliquem eximit. Etenim secundum Thom. 2. 2. q. 88. art. 10. lex proponitur respiciendo ad id, quod est, ut plurimum bonum: sed quia contingit huimodini aliquo casu non esse bonum, oportuit per aliquem determinari in illo particulari casu legem non esse seruandam, et hoc est auctore Thoma, proprie dispensare in lege: cuius rei sit exemplum in cap. de multa de prob. Iure enim humano nobiles et licitati duo beneficia curam animarum habentia obtinere prohibentur: At Romanus Pontifex aliquem nobilem aut literatum, ab hac iuris prohibitione eximere potest, ita haec explicat Card. a Turre Crem. in tract. de iure lib. 3. c. 55. Iacob. Almain. in tract. de pot. eccles. c. 13. et Ambro. Card. contra Calet. lib. 6. 2. fere ad ff. Parit. conf. 88. m. 9. v. 4. Domin. Soto lib. 1. de iust. et iur. q. 7. art. 3. Quo fit, ut circa ius diuinum, aut naturale interpretandi potestas Rom. Pontifici competat, non dispensandi. Declaratio enim ex eo etiam contingit iure naturalis, quia licet illud sit immutabile quod a prima principia scilicet ratione viuendum est: et quo ad ea, quae necessario ex primis principia deducuntur: ut sunt precepta decalogi, quae et iure humano declarari possunt, quod ad actus, quos prohibent, vel impediunt conclusiones tamen, quae ex primis principia iuris naturalis oriuntur frequentius, non tam in vniuersum, quoadque ex causis specialibus a iure ipso naturali deductis deficiunt, ratio enim distat, ut deponent reddatur depositum, si illud exigat: id tam frequentius est, nec semper ratio illud suadet, cum iustissima ratione denegari aliquot casibus possit. l. bona fides. ff. de dep. Plato lib. 1. Pol. Pulchre Cic. 1. 3. de off. iur. oratio similissima est verbi l. c. si enim inquit, de deposito verba faciens: Multa quae beneficia natura videmus esse, temporibus sunt inuestita. Nec*

collitur lex naturalis humanae lege, sed declaratur. Tho. 1. 2. c. 1. q. 4. artic. 5. Ferras in l. veluti ff. de inst. et iur. col. 7. Ex his inferitur Abb. eiusque sequaces errasse in c. fin. de consue. d. d. dicunt, ius naturale posse ex causa tolli. Falsum enim id est, ius in prime. c. distulit. §. sed naturalis. Instit. de iur. non gen. et cum declarari enim humana lege ius naturale potest, tolli vero non potest, cui assertioni ad stipulatur Cicero lib. 3. de repub. dicens: Huic legi nec abrogari fas est, nec derogari ex hac aliqua licet, nec tota abrogari potest, nec vero aut perigari. Et, ut per populum solui hac lege possunt. Nec erit alia lex Romae, alia Athenis, alia nunc, alia postea, sed omnes gentes, et omni tempore, vna lex, et sempiterna, et in mutabilibus cōtinebit. Hactenus Cicero, cuius verba maxima cum laude retinebat Lactant. Firm. lib. 6. de vera cultu Dei, cap. 8. Nam Cic. de repub. non extant: prater quoddam sexti fragmentum, quod somnium Scipionis nuncupatur. Sic et Dionysius Tyrannus respondit, auctore Plutarcho in Solone, ciuiaris leges abrogari, natura vero leges tolli nullo modo posse.

Secundo hinc etiam constat, non recte loquutum fuisse Abb. in c. non est de voto, dum sentit, Papam potestatem causa in iure diuino dispensare idem non est, et hinc in cap. quae ecclesiae, de consue. m. 19. Dec. cons. 12. post alios. Ferd. Loazes in tract. de iur. r. 2. dub. arg. 2. pro parte affirmatiua, dicit et hanc opinionem cōmunem Hiero. Gratius, cons. 1. in 2. vol. m. 3. tradit Sigismund. Lofredus consil. 50. Id enim iure ipso subfiliere potest. Habet enim potestatem Rom. Pont. interpretandi et declarandi ius diuinum: ex qua declaratione constat, ius illud ad casum aliquem non extendi, et ex aliqua causa dispensandi vero nulla compeditur ei facultas: nec causa aliqua id pati potest. Thomas quodlib. 4. art. 13. et quodlib. 9. art. 15. Angel. in verb. Papa Cardin. a Turre Crema. lib. 2. de elec. cap. 107. Tho. 1. 2. q. 1. art. 4. ad 3. Ioan. Maio in 3. dist. 24. q. 12. Amb. Cath. in d. c. 2. Sylue. in verb. Papa q. 16. Parit. conf. 88. m. 199. m. 4. Io. Dried. de lib. Chris. pag. 204. Domi Sotom. m. art. 10. Baptiste de Seueri. in tract. de pens. quae. 36. lac. Almain. in tract. de pot. eccles. cap. 13. nos ita iure optimo reprehendens, eo quod passim dispensare, iure ex causa Rom. Pont. circa ius diuinum dispensare vel interpretationem seletur. Audacius certe multo dixit Lud. Goz. cons. 51. colum. ff. propria dispensationem Rom. Pont. competere circa ius diuinum. Quamobrem rigere omnino oportet, dispensandi verbum iura diuina et naturalia trañanti: si id verbum assumatur ac significatione, quae frequentius, et stricte apud nos assumitur, ac tutius erit dicere iura naturalia et diuina posse Rom. Pontifici interpretari, quod probat text. in c. 1. de iure, de baptismo. c. per venerabilem, qui filii sunt legi. Etenim i. lex diuina continet ea, quae ab ipso Deo determinata sunt, non solum in communi ratione iustitiae, sed etiam quoad singulares actus: quia ratione dispensationem ab alio, quam ab ipso Deo non receptis, secundum Tho. 1. 2. c. 1. art. 8.

Tertio ex his deducitur intellectus ad text. in c. contra 25. q. 13. i. quod Zozimus Papa asserit Rom. Pont. nihil posse contra patrum statuta sancire: est enim id intelligendum, quatenus illa statuta ius naturale, vel diuinum referunt, ut ibi notauit, quae ex praemissis corroborari optime potest. Dispensare autem potest Papa circa ius humanum, etiam in his, quae ab Apostolis fuerunt statuta. not. Tho. quodlib. 4. art. 13. etia contra ab Apostolis in concilio totius Ecclesiae gl. et communis in c. propositi. de eme. gra. q. 5. m. vbi peruenit de elect. in 6. verb. conuincit. Abb. inc. significat. de elect. lac. Almain. in tract. de pot. eccles. c. 14. et Fel. in c. 1. 2. q. 3. de elect. Lac. Almain. de consue. 5. art. 15. Pontifex enim Rom. Pont. ius humanum tollere. At in c. contra 14. cilio statutum ius humanum est: igitur et illud potest tollere. Vnde ius dispensandi in iure humano Romano Pontifici non auferitur, etiam si concilium vniuersale, futuris Romanorum Pontificum dispensationibus deroget, ut docet Cardin. a Turre Crema. in lib. 3. de ecclesiae c. 52. et 53. si quidem potestas Romano Pontifici a Deo, non a Concilio data est. c. 3. de consue.

Ex quibus dubiū illud explicari potest, nullo ille, qui tunc dispensatione Rom. Pont. contra ius humanum aliquod fuit actus, aut aliquem ad eum, sit quoad Deū tunc peccet. In quo celebris est sententia Ber. in c. non est, de voto. dicentis, minime et tunc est hunc, si ab his rationabilibus causis, sit et hoc concessum: cuius rationem Thom. adducit in 2. q. 97. artic. 4. quo auctore, nec ipse Princeps tutus erit, qui sine iusta causa ius quod subditis omnibus cōmune est, vniuersi iura

§. DECIMVS

De gradibus diuina, naturali, vel humana lege prohibitis.

SYMMARIA.

- 1 Nullus gradus iure diuino hodie prohibitus est, qui non sit ex lege naturali vetitus.
- 2 Lex diuina vetit politice, adnotat Chrysostomus.
- 3 Graduum prohibitorum Leviticus cap. 18, expressio fidei, non omne sunt iura naturalia.
- 4 Videndum fratris uxorem dicere, non est contra ius naturale.
- 5 Intellectus est, quod dicitur.
- 6 Matrimonium licitum licet propter causam superuenientem non debet dissolui.
- 7 Index legi Moysa regatur, licet inter Christianos non sit.
- 8 Gradus primus in rebus iuris, secundum omnes, et alteriore, iuxta naturam est optimum, iure naturale prohibetur.
- 9 Patris cum libera nuptia a quibus concessa.
- 10 Matris cum filij a quibus nuptiae concessae.
- 11 Lex naturae gentium ex consuetudine multoties violata.
- 12 Latronum quibus nationum non videbatur illicitum.
- 13 Matrimonium gentium hominum.
- 14 Gradus primus in consensu linea, iure naturae non prohibetur, in rebus huius potest dissolui.
- 15 Inter fratres et sorores cum nuptiae iure naturae sunt prohibita, designatur.
- 16 Nuptiarum appellatio proprie est lata.
- 17 Soror iuris naturalis non potest esse iuxta ius naturale.
- 18 Nuptiae iure naturae in coniugium admitti non debet.
- 19 Videndum si potest cum se iuxta ius naturale in uxorem accipere.
- 20 Eusebii hystoria de iustitia locum animalium iuris.
- 21 Hereticorum cognatio.
- 22 Patrum iure naturae potest nuptiae accipere uxorem, et ideo nunc potest ex Romanis patrum dispensatione.
- 23 Papa potest dispensare in aliis gradibus, ex consuetudine cap. 18, et alibi.
- 24 Episcopus non legatus a latere, non potest dispensare in prohibitione i. non debet de consensu, et alibi.
- 25 Gradus renouatur a seipso, tantum considerandum est in prohibitione coniugii, et in dispensatione.
- 26 Proles ex consanguinitate iuxta, potest esse iuxta dispensatione causa.
- 27 Imperator dispensationem non potest, si taceat matrimonium contrarium seipso faciente non prohibetur.
- 28 Dispensatione principis non habetur nisi dispensatione.
- 29 Lex civilis non potest matrimonium prohibere.
- 30 Tutor nuptias cum pupilla contrahere potest.
- 31 In matrimonium cum alienigena aut certo hominum genere non contrahatur, non potest a magistratu prohiberi.
- 32 Romanus Pontifex ex causa potest prohibere totalem contrarium.
- 33 Matrimonium iure contrarium non renouatur.
- 34 Consuetudo non potest aliquem personam reddere inhabilem ad coniugium contrahendum.
- 35 Consuetudo ipsa non exigit sententiam Romani Pontificis.
- 36 Fama non prohibet impedimentum matrimonij.
- 37 Testis quicumque non probet matrimonium impedimentum.
- 38 Fama sola, vel quicumque non impedit matrimonium non contrahitur, praedictis iuris sensum habet.

Ceterum cum ex praemissis constet, quod in iure possit Roman. Pontif. dispensare: opera et precium erit agere, qui gradus sint quoad matrimonia: in affinitate, et consanguinitate, diuina naturalis lege prohibiti. Ac primum omnium illud notandum est, nullum in gradum iure diuino prohibuit hodie esse, qui idem naturalis iure prohibitus non sit. Lex enim vetus aduentu Christi expirauit. cap. translatio de censuris. docet Thom. 1.2. q. 98. art. 1. et quod 104. art. 3. Magist. in 4. sentent. dist. 3. §. 2. ibi ceteri Theologi. Atque Alfonso de Castro, lib. de heretica pueri. lex. In lege autem Evangelica nullum praeceptum continetur, quod non sit iuris naturalis, praeter praeccepta de Sacramentis, atque de Fide. Tho. 1.2. q. 106. art. 1. et 2. idem quodlib. 4. art. 3. igitur circa matrimonium nullus gradus erit diuinalis prohibitus, qui non iure naturali. Aduertendum ergo ad gradus iure naturae prohibitos. Nec enim gradus omnes leuit. 18. prohibuit iure naturali prohibentur, quod probat Thom. 1.2. q. 105. art. 4. Caiet. 2.2. q. 154. art. 9. Rotensis in libello de matrim. Regis Angliae, et Alphonsus de Castro lib. 1. de potest. lib. penult. vlt. quod in loco scribit, sententiam hanc in causa latam a Romano Pontifice fuisse: cuiusne remissio licet iam, prout ibi Rex praeponit. Quod autem prohibitiones ibi expressae non sint iuris naturalis, probatur, ibi enim prohibetur frater relicta fratri sibi matrimonium copulare: et constat eadem lege Moysa licitum fuisse fratri relicta fratri de cendentibus ad prole uxorem accipere. Sed si lege naturali relicta a fratre in uxorem accipere noli-

ceret, nullo pacto liceat esse matrimonium contrahere, fratre absque prole defuncto, id quid licebat: igitur dicta prohibitio non est iuris naturalis. Praeterea si naturali lege illicitum foret, relicta a fratre accipere uxorem, non prohiberet Romanus Pontifex coniugia contra dictam prohibitionem contracta in consensu diuini. Verum cum ibi illa coniugia essent contracta, ante conuersionem contrahentium ad fidem, ex legis Moysa licentia, cur indigeret approbatione Romani Pontificis: siquidem ab insideli iuxta propriam legem, naturali iuri minime contrariam, matrimonium contractum firmum est, atque legitimum, et durat etiam si ad Christianam fidem conuertantur contrahentes, et sit contractum contra conones. cap. de insideli. de consensu. inspicitur enim initium contractus, et illius tempore licebat in uxorem ducere: igitur dissolui non debet hoc matrimonium, quod ab initio legitime contractum fuit. cap. de iudicio de duri in princip. et in cap. fin. qui filij sunt legiti. Regal. fin. tit. 6. part. 4. Ille etenim contractus licitus fuit ab initio: cum Iudei, etiam si inter Christianos haberent Moysa legem regantur, ex notatis per Fel. post alios ibi in e. 1. de consensu, eundem Felin. in cap. Iudei, in 2. de iudicio ibi Anan. Iaso. in l. quae per patri. C. unde liberi, num. 24. Soc. consil. 1. §. 2. et etiam quo ad consanguineas prohibitiones: notat Barba. in consil. 3. in 3. val. asseuerans ex Salyc. Angel. et Fulgos. Iudex non feruere quoad recipere constitutionem l. in princ. C. de Iudeis, quae ex parte Moysa legis derogat.

Quare igitur in dicta cap. fin. de duri, dispensatio Romani Pontificis exigitur? Illud profecto responderi potest, Romani Pontificis approbatione id ei exigi, quod prohibito consanguineo, qui ibi violatur, potissimum accedat prohibitioni naturali: quia ratione auctoritas Romani Pontificis ad euitandum scandalum exacta fuit. Possunt et aliter respondere dictae obiectioni, si dixerint illa matrimonia ibi contra dicta fuisse post conuersionem ad fidem Christi, et propter fragilitatem eorum, qui nouerit Christi fidem professi fuerant, approbatissimum Pontifex matrimonium illud contrahenda, quod sentit Paris. consil. 68. vol. 2. §. 7. Et quae cum summo Pontifice matrimonium tam contrahenda non dissoluit, qui illi, qui nuper Christiani fuerant, succiperant, ignorantia quadam extimbatum, sibi licere lege Moysa vi circa matrimonia contrahenda. Quae quidem ignorantia fortassis non adeo erat stupida, et caeca in illis, qui non erant ita insensiti in legali cessatione. Quibus haec vltima interpretatio non foret cunctis literis huius responsi, ut prima. Item non omnes gradus, et prohibitiones leuitica 18. expressas, esse iuris naturalis probatur ex eo, quod ibi prohibuit esse, ne quis sororem uxoris in coniugium accipiat: tamen Iacob duas sorores in uxores accepit, Lian scilicet et Rachel, ut constat Genes cap. 29. Siquidem iure naturali non liceret, minime hoc facere liceret. Consequitur tandem ex his, non omnes prohibitiones leuiticae, iuris naturalis esse. Quam rem non possum probare, quod Anton. Contius lib. 2. succellit illi adducere scribit, verum esse leges de coniugiis et matrimonijs a Moysa in de. 18. latas, haud secus contringere omnia hominum vitam, quia ipsa decalogi praecepta, quod falsum esse non dubito, quia Imb. d. c. 1. non agere impedimentis cognationum circa matrimonia: sed ibi prohiberi, ne conlanguique, aut affines in incesta facinora probarentur contra naturam Alonfius Viruefius in tract. de matrim. Regis Angliae, 3. hypotesi.

Omnibus tamen diuini, et humani iuris professoribus id placet, primum gradum in rebus ascendentibus, ac descendibus linea iuris naturalis prohibentem esse rationibus, quas nos adduximus iure §. 6. et notat Thom. et Caiet. 2.2. q. 154. art. 9. nec in hoc est controversia. Nam et idem probare conatur Socrates apud Xenophontem lib. 4. commemorari. tamen apud barbaras quasdam nationes fas fuerit parentibus stupro coire cum liberis: sicut commemorat Quintus Curtius in de regione proxima Schythiae, quam quidem regionem Nauarram appellatam esse tradit. idem Persis lege lata licuisse constat ex Strabo. Curt. Quintil. et Terulliano, scribit: Londini Curt. lib. 4. ant. lib. 10. c. 18. quod etiam testatur Constant. Harmenop. lib. 1. Epistola iuris. tit. 1. Et idem tradit Theodoret. lib. 3. de curia. Gregorius asserit, qui lib. 9. eiusdem lege meminit, eius auctorem asseuerans fuisse Zarandam. Sed et Chrysof. in lib. de virginat. c. 9. scribit impune fuisse Persis matres in uxores accipere idem Chrysof. in Homil. 7. in proem ad Corinthe, atque idem Diuus Augustinus in quibus.

in quest. de veritate mixta. cap. 119. eius legis meminit, quæ Perlis cum filiabus coire permittit. Sed & Philo. lib. de specialib. legib. commemorat, honoratioris Perlas matrimonium cum matribus contrahere. idem conilat ex Dione Chrysostom. oratione 10. Dicit enim Chrysostomus in lib. *de aduersis gentes* retulit, Zenonem Stoicæ sectæ præfectori lege sanxisse, commodum esse, cum maribus & sororibus misceri. Scribebat & ad hæc Xanthus in iis, quæ inscribuntur Magica, coire magos cum matribus & filiabus, & fas eis coire cum sororibus: quemadmodum ex ipsius Xanthi testimonio tradit Clemens Alexand. lib. 3. *stromat.* idetenim ferinis moribus tribuens edidit potius, quam humani iudicii decretis: ad hæc autem plura scribit Traquet. *de leu. deum. uum. 22.* Nec mirum videri cuiquam dubitare, plerumque apud gentes palam permitti vitia, & crimina, quæ legi naturali & aduertantur: id enim contingit ex errore in particulari, non in vniuersali: licet in aliquo homine dictamen naturalis legis extinctum, & sopitum sit in sua specie, non tamen inde lequitur in eo proflus extindam esse legem naturæ communem, ex qua tanquam ex principio communi illud particulare deducitur. Sic nulla est tam effragens, quæ dubitet, sit ne licitum contra iustitiam agere, aliquem innocentem occidere, alium iniuriā inferre: quæ item ignorat à malo declinandum, vbi agendum esse: sed an ex tali causa, nempe sacræ ratione, liceat aliquem occidere, rem alterius sagaci quadam industria occupare: apud pleraque nationes ex errore in particulari licitū & probū exitiatur: quemadmodum docet Ioan. Driedonius de liber. Christi. pag. 25 idem explicat Domini. *scilicet. 1. de iust. & iur. q. 4. art. 4. & 5. idque cōstat testimonio Iuliani Martyris in dialogo cum Tryphonem.* Nam & apud Germanos latrocinium non reputatur iniquum, vti scribit Cæsar de bello Gallicæ: nec apud Ægyptios auctore Gellio: nec apud Lacedæmonios auctore Lycurgo eorum legis latrocinium, quemadmodum tradidit Xenophon in Lacorum republica. Ioan. Stobæus *serm. 42.* & Cæli. lib. 10. *de iust. cap. 1.* apto enim viuere quibundam honestū fuit, ex *Antiq. lib. 3. cap. 9.* Sensit tamen verique Thomas, iure naturali non prohiberi secundum gradum in linea recta ascendentiū, & descendentiū. idem Thom. probare videtur in 3. *sentent. dist. 40. quest. 1. art. 3.* vbi idem sententiā Bonauent. & Ricard. *quest. 2. Rosen. in 1. de iust. de matrim. Reg. Angliæ. fol. 3.* & Alex. de Hales, 2. *par. quest. 169.* idem opinionio iussitragantur, dum iure naturæ tantum prohiberi coniugium inter matrem & filium, patrem & filium constanter afferant. Sed e contrario Scotus, Durand. Palud. in 4. *sentent. dist. 40.* Florent. 3. *par. dist. 1. cap. 14. §. 2.* & Syluester in verb. *matrimonium. 8. q. 6. c. 1.* in ascendentiū & descendentiū iure naturali matrimonium prohiberi, exitiatur. pro quibus ego animaduertio. *lib. 1. de iur. vbi. 1. iuriconsultus scribit, iure gentiū, quod ego naturale ibi intelligo, incertum cōmittere eum, qui aliquā ex ascendentiū, vel descendentiū vxorem duxerit, quæ iam opinionem tuiorē esse exitiatio, omiffa Accurii interpretatione d. lib. Ambrosius item Catharinus lib. 5. *contra Cæsar. 1. bi de matrim. agit, eandē vltimam opinionem comprobat.* Sed ne quis huic quæitioni exemplū constringat ex primo parente Adam, qui modo resurgeret, exponam quæ Da. August. scribit lib. 15. *de ciuit. Dei. cap. 18.* de longa etate veterum hominū quorundam mentio fit in libris Geneleos, expressim agens. Quis itaque inquit, dubitauerit, 13 per vnius hominis etatem tantum multiplicari & potiusque genus humanū, vt esset vnde constitueretur, non vna, sed plurima ciuitates. Quod ex hoc conici facile potest, quia ex vno Abraham, non multo amplius quadringentis annis numerositas Hebræe gentis tanta procreata est, vt in exitu eiusdem populi ex Ægypto fecerant millia hominū fuisse referantur bellice iuuentutis, vt omnia ius gentem Idumæorum non peruenient ad populum Israël, quam genuit frater eius Esau, nepotes Abraham, & alias gentes natas ex semine Abraham non per Saram coniugem procreatas. Hæc Augustinus, cui in commentariis addit Ludouicus Vives. Fuit memoria patrum vicus bene centum domorum in Hispania, cuius omnes incolæ erant e iene quodam, qui adhuc viuerebāt progeniti, ita vt propinquitas nomē iam deesset quo à minimis natu vocaretur, lingua enim nostra supra abauum non ascendit: hæc Vives.*

[His & Sexti Empirici testimonio addiderim, quilib. 1. *Pyrrhonianarum hypotypos. cap. 14.* scribit, apud Perlas licitū fuisse cum matre coniugium, apud Ægyptios cum sorore. Idem de

Assyrijs legum innaturalium confusione scribit Constantinus Manasses, in *animalibus ad Tremon. pag. 163.*

In linea 7 vero coniuginitatis transgressa etiam primū 14 gradus iure naturæ prohibitus non est, ex Thom. & Caiet. in dictis locis, Durando, ac cæteris, quos in quest. præcedenti ad primam opinionem citauimus, quos idem notat Fern. Loaces in *tractat. de matrimonio. dist. 2. responsione ad secundum. & prima dubitatione. volum. 2.* Hinc apud Assyrios scribit Lucian. in *lib. de sacrificiis.* lege lata licuisse matrimonium & inter fratrem, & sororem; cui exempla plura aptari possunt, quæ congerit Alexand. ab Alexand. lib. 1. *diogenem gentium. cap. 24.* & Andr. Traquet. 7. *leu. deum. uum. 23.* [Sed & eandem legem in Caria obtinuisse, testis est Arrianus lib. 1. *de rebus. Alex. adri.* Solum Atheniensis, quamuis matrimonium inter germanos veterinos prohibuerit, liberum tamē ideliquit eodem patre genitis. idem scribit Ariophanis interpres in Nebulis contra Lacedæmoniorū legislatorū veterinos non interdicere, sed solis eodem patre genitis. Ad Ægyptijs idens vtriusque simplicitatem & semperfecta placita, laxauit libidine permiffa licentia ducendi sorores fure per alterum, siue per vtrumque parentem cognatas. Hæc Philo lib. de special. II. Arnob. lib. 8. *aduers. gentes.* Ius est, inquit, apud Perlas misceri cum matribus, Ægyptijs & Athenis cum sororibus legitima conubiū: quæ ratione constat, & Amylum Probū in eo libello, quod vitas quorundam imperatorum scripsit, tradidisse non fuisse turpe Cymoni Atheniensis sororem germanam in matrimonio habuisse & cum eius Atheniensis eodem vteretur instituto. Et tamen Andocides in oratione aduersus Alcibiadem afferat, Cymonem ob eam causam in exilium fuisse missum. Etenim Amilius de germana eodē tantū patre nata intellexit, tamen in historia errauerit. Et hæc quide quo ad rationē iuris naturalis, quæ vti videtur præcitat Doctores. [Sed & Cymonis matrimonium contra leges fuisse contraxisse afferunt Athenæus lib. 13 & Suidas, dictione Cymon. De quo legendus etiam Plutarchus in Cymone, & de sera Niniens vindicta. I tradit & de hac multa Briffonius lib. de iure *conubiū. par. 55.* [Nam quod modo prohibuit esse constat, legi humanæ tribuendum esse videtur his, qui præstatam opinionē approbāt. Sed probabilius est, matrimonium iure naturæ prohiberi in primo gradu lineæ transgressis coniuginitatis, & sic inter fratrem, & sororem. Ex Augustino lib. 15. *de ciuitate Dei. cap. 16. & lib. 22. contra Faustum. cap. 35.* atque ita notant Palu. & Florent. in prædictis locis. Ioan. Maior. in 4. *sent. dist. 40. q. 3.* Abulenfis *Leuitiq. 18.* & Ambros. *Cath. lib. 5. contra. Caiet. capit. matrimonij. tract. memo.* Nec obicit quod Gen. cap. 11. scribitur, Abrahā matrimonium contraxisse cum Sara sorore sua, vbi Hieronymus in quæstionibus Hebraicis super Genesim, Sarā verā Abraham sororem fuisse ex patre, palam asserit idem prius scripserat Clemens Alexandrinus lib. 2. *stromatum.* qui tradit ex hoc constare, eas sorores, quæ ex eadem matre nascuntur, non esse ducendas vxores. Quia refragante Hieron. Sara non fuit vere soror Abraham, sed filia fratris sui Aram: & sic nepitis ex fratre, secundum August. lib. 16. *de ciuitate Dei. cap. 12. & super Genes. ac rursum dist. lib. 1. c. 2. ap. 19. Ioseph. lib. 1. c. 14. & 15.* eundem Hieron. aduersus Heluidium de virginitate *perpetua Beata Maria. 2. Tomo. Gratianum in princip. 35. quest. 1.* & Abulensem *dist. cap. 11. Genes. etiam* Caiet. & Alois. Lippomanus super *Genes. cap. 20.* adhuc contendunt, Sarā vere fuisse Abraham sororem, Hieronymum in ea opinione sequenti est tamen August. sententia admodum verosimilis. Nam qui maxime propinqui erant, solebant fratres, & 216 sorores appellari. Sic propter maximam, & propinquam coniuginitatem, consobriini fratres appellabantur auctore August. *lib. 15. de ciuitate Dei. cap. 16.* & probatur *Matth. cap. 12.* ex Hieron. interpretatione, quam alijs adducit auctoribus comprobato Ioan. Eckius in Homilia de S. Anna. Sic Cicero *lib. 5. de finibus.* statim in initio, Lucium Ciceronem, patrui filium, fratrem appellat. Idem Cicero in Philippicis C. Antonij filium vxorem & sororem M. Antonij vocat, cum C. Antonius esset patris eiusdem M. Antonij. Quibus & illud addendum est, proprie nepotes & dicinatos ex filio, 12 vel filia. *1. fin. §. nepos. ff. de gradib. vel. §. fin. Instit. de patri. potest. notant Abb. & Præposit. incip. tra. nos. de consangu. & affinit. c. 1. et. fin. & Deci. in cap. per tuas de probatio. lat. in l. 1. au. c. de success. edit. Bartolom. in l. 1. fin. §. de iusticia. §. de iusticia. ff. de iusticia. resan. Sed tamen quandoque propter proximitatem sanguinis, nepotes dicuntur fratrum, vel sororum filij, text. in cap. 1. in cap. 1.*

g. similiter quib. mod. feud. amir. cap. felici. §. ceterum de panis. in 6. cap. per tam. de probat. c. quid super his. c. in vi. de consangu. Cornel Tacitus lib. 3. Crispum equitri otum loco, Caius Salustius rerū Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem in no-

nomen addidit. Suetonius in Iulio Cesare cap. 83. sed nouissimum scilicet auctor tres instituit heredes fororum nepotes, id est, ex sororibus nepotes, nempe Octauum, Lucium Pinarium, & Quintum Pedium, qui quidem uerbata Erasmus interpretatur in adnotationibus ad Tranquillum, cui nos addimus auctorem epitomes in Litium, qui lib. 1. 16. Caium & Octauum Augustum, Cesaris nepotem Eutropius lib. 7. cap. 1. sic eundem appellat. Cesaris, manifestissime asserit. Sicuti & Dionysius Historicus lib. 45. tametsi ille asserit. Sicuti & Dionysius Ipsi Cesaris, manet esse Suetonio in Augusto cap. 4. Appiano Alex. lib. 2. de bello ciuili. Dion. lib. 44. & Velleio Patereulo lib. 2. Sexto Aurelio, Plutarchi in Bruto & in Antonio & alij conser. Ex Caio Octauum ex Octauo, & Accia genitum fuisse Acciam vero ex Balbo, & Iulia Cesaris sorore. Verū si de interpretatione alicuius testamenti, donationis, legis, vel alterius cuiuslibet dispositionis, agamus, nepotem filium filij vel filiae intelligemus, non filium fratris aut sororis, nisi aliud ex uerbis præcedentibus, aut sequentibus, vel ex qualitate loquentis, alijve circumstantijs manifeste colligatur. secundum Arct. Felin. Dec. & lasin prædictis locis Bar. in l. cum accipimus filios. §. colum. 3. C. de fideicommissis. Sic & in regno Valentis Hilpani filij fratrum, aut sororū, nepotes appellant. [Sic & Cantiorum cap. 1. quem septuaginta inter prædes adu. p. v. id est, fratris filij dixere, latinus eorum interpres nepotem transtulit. Dicit Ambros. lib. 8. cap. 66. non semel filium sororis nepotem appellat. Sed & Aulus Spartianus in Adriano filium fororis Traiani eundem Traiani nepotem per fororem appellauit.]

Illud tandem ueteribus Latine lingue auctoribus magis conuenit, filium fratris non recte dici nepotē: quod & Iuris consultus Paul. significare uidetur in l. si filius de gradibus. In eo apud aliquos auctores illa uerba nepos ex fratre: nepos ex forore, ad patrū, vel auunculum relata non aliud significant, quam nepotem fratris vel sororis. Sicuti adnotari poterit ex Caio in leg. si quis autem de leg. iur. c. m. l. nemi. Cod. de nup. Sed & Paulus Orolus, qui lib. 6. cap. 18. & 20. Augulij auunculum Caesarem appellat, in eodem sensu poterit intelligi, quo Suetonius, qui in Augusto cap. 8. & 91. eundem uisum uerbis: tamen expressum scripsit, Augulij nepotem fuisse Iulij, qui fuit Ipsi Cesaris foror, qua ratione idem auctor cap. 7. Cesarē maiorem auunculum Augulij appellauerat, unde apud Dionem, & Plutarchum, ubi mentio fit matris Augulij, & legitur adu. p. legedū esse qd. adu. p. alij ante nos erudit, & uerbo adnotauit. His ergo constat, ut ad iniliūm redeamus, Sarām non fuisse fororē Abraham: & subinde apparet, ueriorē esse sententiam Augulij, afferentis inter fratrem, & fororem naturali iure matrimonij prohiberi, quod ex Aristo. comprobatur, qui lib. 2. polit. cap. 2. absurdum putat coniugium inter patrem, & filiā, atque inter fratrem & fororem admodum Plato lib. 8. de legibus, ex lege non scripta dicitur. licet priori sententiae subscribat Alber. Pygihus contrarij. 15. ad suum.

Consonum & his est de nouerca trahere. Nam iure naturali cum ex coniugio non prohiberi, auctor est August. 3. Tem. libro tertio quaest. sumum. in quest. 61. super Leuiticum. In inquam scribit, illa uerba Leuitici 18. turpitudinem uxoris patris tui non discoperies, minime intelligenda fore patre uiuente, cum id prohibuit filie, quæ adulterium prohibuit, sed ibi prohiberi matrimonium contraheum illis, quas seculi lege licet uxores ducere, idem probat Thom. in 4. q. 1. diffinit. 40. q. 1. artic. 3. dum asserit matrem tantum comprehendere uerba. Nec obiter locus Paul. l. ad Corinthe. 5. dicentis: audiuit inter uos fornicatio quæ nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui quis habeat. Si inter gentes, qui uiuunt ex sola lege naturali, non auditur isthæ fornicatio: igitur iure naturali ista coniunctio est prohibita. Quia Pauli auctoritas referri debet ad incertum simul, & adulterij, ita, ut uiuente patre intelligatur: ubi interpretatur Caietan. adnotans uxorem dixisse Paulum, non relictam patris. Sic Valerius Maximus memorie tradidit lib. 5. cap. 1. Antiochum Seleucij filium patris uxorem Statoricem in uxorem uiuente patre accepisse. idem longius enarrat Lucianus in bello de Dea Syria, Plutarchus in Demetrio, & Appianus in

Syriaca historia. Huc pertinent pulchra Phœdræ ad Hippol. apud Ouid. carmina:

*Nec quia primogeni uideat coitura nouerca,
Terruere animos nomina uena tuos,
Illa uenustas uos moritura futura,
Rustica Saturno regna tenente fuit.
Iupiter esse pium fas quodcumque iuuaret:
Et fas omne facit fratre marita foror.*

Verū probabilissimè eisdem quod de matre, de nouerca asserere: cum ea loco matris sitire igitur naturali prohibum erit matrimonium cum nouerca. quod Dnus Thom. super epistol. Paul. l. ad Corinthe. 5. id. cap. 5. proferit uidetur & Abulenſis, Leuit. cap. 18. [Huc opinioni adstipere uidetur Philo de legibus specialibus dum hæc conubia constantem improbat, scribens vitricum & Nouercam parentum loco debere censeri, Spartianus in Antonio Caracalla, quo in loco nouercam matris nomine is auctor non alio dicendum esse plane asseuerat. Tradit & alia post huius operis editionem Cuiac. lib. obseruat. 9. cap. 18.] Ceterum præter gradus modo expressos, & speciatim adnotatos, & Theologis receptum est frequentissime, nullum gradum iure naturali prohibiti esse: id iure tantum humano Romanorum Pontificum. Ex quibus deducuntur plura. Primum, si iure seculi iure humano iquam illationem multis corroborat Ioan. Rosenſis in peculiari huiusce dubitationis libello, & post eum Ioan. Cochle. Ferdinand. Illerſenſis, & Alonſius Conariensis Episcopus, editis super eodem matrimonio Regis Angliæ tractatibus. Nec obiter, quod Ioannes Baptista impense Herodem incantauerit, ex eo quod fratris uxorem accepisset. Marci cap. 6. Id enim contigit, quia Herodes uiuente fratre uxorem eius ui quadam secum in concubitu habebat, quod Ioannes Cochleus in dicto libello matrimonij Regis Angliæ, ex auctoribus probat. Siquidem habens ipse Herodes uxorem legitimam filiam Arctæ Regis Arabiæ, ea depulsa, Herodiadem filiam Aristoboli, uxorem alterius Herodis, ipsius Herodis fratris, eo uiuente, uolenter in coniugale consortium recepit: tunc Iosepho lib. 8. antiq. 9. idem Nicephorus scribit lib. 1. Ecclesiast. 3. lib. 3. cap. 19. Tametsi Augustinus libro unico, de fide, & oper. cap. 19. scribat ambigui esse utrum Herodes mortui, an uiui fratris uxorem duxerit: Ideo, inquit, non ita claret, quod Ioannes ei non licere dicebat. Et Tertullianus libro 4. aduersus Marcionem asserit, Herodiadem nupsisse Herodi mortuo marito ipsius Herodis fratre relicta prole.

Ex Iosepho tamē noueræ? corrigendus est locus insigniter Vitellius apud Eusebium libro 1. Ecclesiast. 3. lib. 3. cap. 12. ita enim scriptum est, in omnibus codicibus, quos mihi uideri contigit. Nominatim de Herodiade commemorans, xlut de coniuge fratris Philippi uiuentis, uiolenter abstracta, & suis ab Herode interitis nuptijs sociata, prole, & legitima uxore depulsa, quā Herodiade filiam dicti fuisse Arctæ Regis Arabiæ. Hactenus Eusebius ad Iosephum hæc uerba referens. Legendum denique est: propria & legitima uxore depulsa, quam filiam dicti fuisse Arctæ Regis Arabiæ: postmodum propter quam Herodiadem Ioannem, &c. quæ quidem lectio restituenda est, ex ipso Iosepho, & Nicephoro in dicto capitulo 19. & 20. & ex Græco Eusebii codice, libro prima Ecclesiast. 3. lib. 3. capitulo decimo, iuxta codicem, quem Græcis characteribus nuper Parisiis excudit Robertus Stephanus typographus diligentissimus: ex quo constat ab interprete Latino adiectum fuisse nomen Philippicum id non habetur in Græco codice, & ipse Iosephus dicto libro 18. cap. 19. uolens scribat, uirum? Herodiadem non fuisse Philippi uxorem sed Herodis fratrem, sed alterum fratrem fuisse ipsius Herodis Tetrarchæ. Apparet tamen ex sacro Euangelio Matth. cap. 14. & Marci cap. 6. uirum Herodiadem fuisse Philippum idem asserit Egeſippus libro 2. de excidio Hierosolym. cap. 5. & Nicephorus in dicto capitulo 10. qua in re non oportet Iosephi auctoritatem defendere, cum sacre Euangeliorum Historiæ manifeste aduersetur: nec est intelligenda eo pacto, quo Caieta. Math. cap. 14. conatur intelligere: cum his intellectus Iosephi uerbis repugnet. Obiter uero illud adnotatione dignum est, Herodiadem fuisse filiam Aristoboli, non Arctæ: uidem Iosephus deducit dicto capitulo 9. & cap. 11. libro 1. de bello iudaico, capitulo 18. & Egeſippus dicto libro 2. capitulo 12. quod & nominis ratio dicat ab Herode patre Aristoboli: licet Hieronymus Math. cap. 14. scribat eam fuisse

populisti, c. si de preb. in 6. n. optime Felian. c. ad audientiam. in 2. col. 1. ad referre.

- 29 Sed & circa idem dubium erit, an dissimulatio Róm. Pontificis habeat vim & effectum dispensationis. Et id quidem videtur per text. in c. qui tenet de consang. ex interpretatione glo. ibi, quam dicit Inq. Sylvest. in verb. loc. quæst. 6. & probant Abb. & Dd. in d. c. quæ circa. quando Romanus Pontifex dicit quod dissimulat, aut id scribit: alioqui dispensare videtur, quæmvis connotat, text. in c. cum summorum, de preb. vbi Abb. idem notat, & idem in c. nisi esset, de preb. Dec. in c. 1. col. 1. de except. & Fel. ibi, c. 1. col. 6. de reg. c. p. hoc. dicens hanc opinionem cum munem esse. Hic tamen aduertendum est, quod ita intellectus illi text. in d. c. quæ circa. id solum probat, Romanum Pontificem posse in quinto gradu dispensare, quod nemini duntaxat contrarium, vt denuo contraheretur, nec diceret in contrarium matrimonij esse dissimulandum: si quidem esset necessarius consensus expellens, vel tacitus post missam à Romano Pontifice dispensationem, ex gloss. in c. 1. de eo, qui dicitur in matrim. Ex quibus dicit communis interpretatio non placet Hadri. qui in quæstio. 5. art. 2. dicit, quod vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantum contra legem humanam, si ne proximam iniuriam vitare agat, abique transgressione etiam legis naturalis ac diuine, in eodem statu dimittendus est actolerendus, si ex correctione scandalis graue immineret: idque intelligo, dato errore iuris, qui atteta personarum conditione & qualitate, bonam fidem minime excluderet. Quo fit, vt in dicit c. quæ circa. idco Papa reſcribit dissimulandum esse, quia illi matrimonio iam copulati, bona fide putabant se legitime coniunctos esse, & tunc ex dissolutione graue immineret scandalum eandem opinionem reperit id. Hadri. in 4. sent. tract. de consang. dist. 7. post quæstionem quæst. Sic & Goffredus dicitur textum intellexit, cum Martinus Nauar. magna scientia Viri sequitur in c. si quis autem in 6. de penitent. dist. 7. & Lant. Genad. consil. 51.

- 30 Illud autem plenum est, solum Romanum Pontificem posse statueret circa matrimonium contrahenda vel prohibenda, neque id in civilibus iudicibus pertinere, text. in cap. 2. de ord. cogn. c. 1. de sponsa. fin. de rap. Abb. & Fel. in c. 1. idem Abb. in c. 1. de cognat. lat. Fel. in c. ecclesia de consang. num. 6. Vincent. Herculan. 4. 3. glo. optima in c. 1. in fin. 3. q. 4. dicens inter tutorem & pupillum contraham matrimonium validum esse, citam fides ciuiliis id prohibeat, cum lege Pontificia hoc matrimonium vetitum non fit quam gloss. notabilem esse existimat Alexand. in c. si in a patre, si de lib. & post. & fin. Hinc etiam contra à laicis, etiam summis? Principibus, non potest 31 lege prohiberi matrimonium cum alienigenis, vel cū certo hominum genere, & hoc ipsum passim nostrates faciunt, qui leges ciuiles, aliquot matrimonia prohibentes, vt improbas res. l. nec in hoc libet laicius insilire, cum id lippis ac sonforibus, vt auctoribus sit. Sed vt ad Institutum redeam, solum Romanus Pontifex præter ius naturale legitimis, illegitimis æque consensit nuptias, quod mirum videri quibusdam potest: nam matrimonium à Deo est institutum, sed inferior non potest legem superioris mutare, igitur Romanus Pontifex non potest circa matrimonium aliquid noua prohibitionem inducere. Cuius argumentationi 32 respondemus, materiam huius sacramenti esse hominem, qui quidem iuri humano subest, & tanquam republice membrum cuius legibus obtemperare debet: idcirco humana lex potest aliquod homines à matrimonio auertere, & subtrahere eam à sacramento, siue potest Romanus Pontifex eximere à parocho subditum, quem parochus absolvere poterat à peccatis sacramentum penitentie, & tamē tunc non potest: nec facit hoc mutar Romanus Pontifex quidquam circa sacramentum, sed hoc dubium vel detrahit materiam sacramenti. Sic Paulus hoc dubium explicat in 4. sent. dist. 26. q. 4. art. 3. & Adriani in 4. sent. tract. de matrim. sol. par. 3. vel ex eo procedit, quod matrimonium etiam si 33 sacramentum sit, plurimum tamen accedit humano contrahenti: quod mirum non est, si lege humana & pontificia quidam eximatur ab hoc contractu propter ipsius Christianæ recipi. vilitatem, & idem Hadrian. scribit in tract. de confirmationis sacramenti. artic. 3. vbi, ad rationem autem. Quæ quidem opinio probatur à Dominico Soto in 4. sent. dist. 40. art. 3. & ad Ruardo Tappero Louanienſi Decano contra hereticos art. 2. o. quo fit, vt de materia huius sacramenti matrimonij

non sit omnino necessaria rigorosa, exadque dispensatio: cum humanus contractus ex Christi institutione apud Christianos etiam sit sacramentum: quia vero ex parte contractus est, humanis legibus tractari, eſſentiamque subici iura canonica sanctiones conſtit, quod & S. Thom. conuertit in 4. dist. 39. art. 1. ad 3. tradit idem Dominico Soto dist. 26. quæst. 2. art. 3. & dist. 29. q. 1. art. 4. Hinc consuetudini non potest nuptias permittere inter eos, quos matrimonio copulari prohibuit lex Pontificia, eosque aperitissimum ad id in c. super his de consanguinit. & affinit. Quod in consuetudo mixta clericorum, & laicorum prohibet matrimonium inter aliquot personas contrahi, ob eundem scandalum, ea adnuita est: quamvis illi lege canonica ad nuptias legitimi forent, text. vbi Abb. & alij in c. super eo, de cognat. spiritus. Et in cap. quod dilectus de consanguinit. & affinit. gloss. communiter recepta in d. c. super his, non ex eo, quod prohiberi matrimonium à consuetudine possit inter eos, quibus id contrahere canones permittunt, sed quia cum scandalum coniugia contrahi canones ipſi non tolerant, atque hec videtur verà ratio, quare sic coniuncti omnino sint separandi, quales hac ratione ab ecclesia matrimonium hoc irritum inducitur, in quo mini non placet Driedoniſſententia, dum in de lib. Christiani. agens, pag. 124. scribit consuetudine potest personas aliqui habiles, inhabiles ad matrimonium facere: hoc etenim concessio, esse sane dicendum eadem ratione, ipsam consuetudinem posse inhabiles iure humano, habiles reddere, quod ipſe Driedonius omnino negat. Posset tamen consuetudo circa solennitates in contrarium matrimonij seruandas, aliquid inducere: modo est consuetudo illa mixta à laicis & clericis introducta, tradunt Abb. Præposit. & Fel. in c. 1. de spons. in 18. per text. & gloss. ibi idem Fel. in c. ecclesia de consang. num. 62. in qua consuetudine exigitur scientia Principis, quia de his quæ ad sacramentum pertinent, tractat gloss. in cap. vi. autem, de censur. nupt. & ibi Hof. Ant. Henr. & Abb. à quibus tamen recedit Rochus in c. fin. de consang. sol. par. 36. col. 3. dicens etiam circa sacramentalia consuetudinem procedere abique scientia Principis: si enim consuetudo potest aliquid inducere, circa solennitatem in matrimonio contrahendo, sed in alio sacramento percipiendo, minime mutans, qui in eodem sacramento præcipuum vim obtinent, non video cur scientia Principis exigatur, siquidem in consuetudine scientia Principis necessaria non est gloss. in c. fin. & l. 1. q. 1. dist. 2. quibus Abb. dicit nota in c. cum ex officio, de collat. per scripti. Ex quibus potius placeat opinio Rochi de Curte. Tametsi contrarium commune esse opinemur, cuius ratio ex præmissis optime potest refelli.

Postremo illud hic notandum est, ante contrarium matrimonium, vt illud impediat sufficere famam, sine alia probatione impedimenti, text. in c. super eo de consang. & affinit. quæ ibi Abb. & ceteri Doct. notant idem Abb. in c. super eo, de eo qui cog. consang. vbi dicit eundem text. singul. Roma. dist. 616. Dec. in c. 1. col. 4. app. sic tamen vnus testis sufficit ad id, necesse, vt matrimonium contrahendum impediat, text. in c. præterea in 2. de spons. quem ita gloss. & Doct. ibi intelligunt, & Rom. in d. sing. & lat. in rep. l. ad mendum. 197. si de toruor. cui est similis in c. super eo in 2. de test. & ibi Arct. in princ. Et col. penult. Id enim permittit eum, qui tractatur de peccato cuiusdam quod imminet committendum. Vnde cum soli testimonio vnus danda sit in hoc fides, si qui scit solus, inter volentes matrimonium contrahere, subest impedimentum aliquod, licet id probare non possit, tenetur illud iudici denunciare, etiam si illud impedimentum ex crimine occulto contrahere volentis oriatur, si est admonitus nolit à contractu abstinere: agitur etenim de peccato cuiusdam, vt notat Mart. Nauar. in cap. sacerdotes de penit. dist. 6. n. 17. licet lo. Maio in 4. sent. dist. 21. contrarium teneat, in impedimento, quod causam habet ex crimine occulto contrahere volentis.

Quibus omnibus fit præmissis quo addere liber. Primum quidem, dictum teſtem cum iuramento debere afferere, illud impedimentum certo scire, alioqui testis vnus, etiam iuratus, de auditu testimonium præbens, coniugium non impeditur, etiam cum eo alter abique iuramento de scientia certa testatur: text. singul. vbi hoc notat Abb. in cap. 1. de consang. ex quo deducitur maiorem fidem solus fame exhibendam esse hac in re, quam duobus testibus, quorum alter, & si iuret, tamen asserit se ita audiuisse. Is tamen, qui de auditu testatur, sufficit, si circa consanguinitatis

tatis impedimentum testificetur iuxta formam à canonibus expressam in c. licet ex quad. de testib. ubi optime Fel. ad. 1. tex. memorabilis in c. tua nos. de consang. & affin. ubi Ab. & Prap. hoc ipsum explicant. Is enim testis sufficeret ad impediendum matrimonium, quod nondum contractum est.

19. Secundum prædictis adde. 1. propter solam famam impediri matrimonium, etiam præmissis sponalibus iuratis. itaglot. & Doct. in dict. super eo. de consang. quam opinionem communem esse asserit Prap. in d. c. prætera. in 2. de sponsal. non tamen hic impeditur propter dictum vnius testis. text. & ibi glossa in d. c. prætera. glo. in d. super eo. notant Abb. Anton. Henric. & Prap. in d. c. prætera. probat Regia lex. 18. tit. 19. par. 4. contra Holt. in d. c. prætera. Cuius opinio extra illum text. nihil probabilius est, quando vnus hic testis est integer, & circumspexitime testimonium dicit: nam famam vni testi integre deponenti, ad impediendum matrimonium, similem esse notat Abb. in d. c. si per eo. de eo qui cogn. consang. vxor. sua idem in cap. super eo. de consang. & affin. & Prap. in dict. cap. prætera. in fin. dicens, hanc opinionem esse communem: & tamé fama sufficiens est ad impediendum, vi constat igitur vnius testis integre, & integerrime deponents sufficere. Quæ tamé integritate testis deponere debeat, arbitrio iudicis relinquendum esse nulli dubium est. Nec obiter text. in dict. cap. prætera. quia ibi testis ille non erat integer: imo poterat pluribus defectibus notari.

§. VNDECIMVS.

De dispari cultu.

SYMMARIA.

- Christianus non potest matrimonium contrahere cum infideli, ex antiqua Ecclesie prohibitione.
2. Ambrosii res. apud Gratianum resistent.
3. Christianus accipiens uxorem infidelem, etiam in re civili puniatur.
4. Si Iudeus Christianam sine matrimonio cognouerit, quæ eius pena: & contra si Christianam Iudeum.
5. Hæreticus potest matrimonium contrahere cum Catholica.
6. Natum dicitur nupti impedimento non esse.

Superest octauo agere de dispari cultu, qui coniugii impedit. Christianus 1. enim Iudeus, aut paganus in vxorem accipere prohibetur, & non oportet. c. caue. 28. q. 1. notat Magist. in 4. dist. 39. nos fratres in c. 1. de sponsal. Et tamen prohibitio iuris est humani, non diuini, nec naturalis, sicuti scribunt Scot. & Palud. in 4. dist. 39. quest. 1. col. 1. & Ioan. Ekkius de sacramētis, Humei. 71. & Caiet. quem hac in re non omnino iuste reprehendit Ambros. Cathar. lib. 5. c. de matrimoniis: cum ab eo adducat id tantum probent, iustam esse hanc prohibitionē. Scribit enim August. lib. unico. de fide & op. c. 19. hac de re in nouo testamento nihil præceptum fuisse, & ideo inquit, aut licere credidit est aut velut dubium derelictum est. Ab initio tamen renascens ecclesie prohibitum est coniugium istud ex Apostoli auctoritate. 2. ad Corinth. c. 6. dicentis: nolite coniugium cum infidelibus, & 1. ad Corinth. 6. idem Apostolus id vetare videtur. Quibus & aliis testimoniis hanc prohibitionem coadiuuat Diuus Cyprianus lib. 3. contra Iudeos ad Quirinum. cap. 6. 2. Paul. item. 1. ad Corinth. 7. coniugium cum infideli prohibuit dicens: Quod si dormierit vir eius, liberata est. Cui autem vult nubat tantum in domino, quem locum post alios ibi adnotauit Caietan. & pulchre Hieronym. in lib. 1. aduersus Iovinianum, ita exponens. nubat in domino, id est Christiano. Eandem interpretationē prius probauerat Tertullianus lib. 2. ad vxorem. Matrimonium etiam cum Gentili ab exemplo Samsonis, & Diuus Ambrosii mire execratur in epistola 70. Atque idem Cyprianus in sermone de lapsis ita scribiti fungere cum infidelibus vinculum matrimonij, est 2. profluiture cum Gentilibus membra Christi. Extant 1. & ad hanc rem pulchra verba Diui Ambrosii. 1. de patriarcha Abraham. c. 9. Et ideo caue, inquit, Christiane Gentili, aut Iudeam, arque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua, vxorem accersas tibi. Primum prædicatur adulteria, si Christū neget, qui preceptor, & remuneratur pudicitia: quo modo potest diligere pudicitiam? Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo inuicem ista sacramēta baptisatis. Simul ad orationē nocte vobis surgendum est, & communis precib. obsecrādus Deus. Hactenus Ambrosius, cuius verba referre libuit, cādēde leōtor, vi per hinc videas quantū Gratiano tribuendū sit in referendis sanctōrum Doctōrum auctoritatib. qui quidē, vixit in illo auro Decretōrum libro diligentissi-

mus, ita vel memorie lapsus, vel scriptorum vitio, seu quod codices, ex quibus opus illud cōtinuauit, innumeris mēdis leatērent, quandoque nimis fucine, ac deprauate, aliorū dicta retulit. Sic in cap. caue. 8. 1. q. 1. Amb. verba reperies ita à Gratiano transcrita, vt plane penitissimum Ambr. sensum percipias apud Gratianum deficere, si cum prædictis conferas. His igitur satis constat antiquum fuisse hanc prohibitionē: sed & in concilio Toletano 3. 4. id expressum Iudæi prohibentur Christianas in coniuges accipere. Nam quod in eodem concilio Toletano 4. c. 14. & in c. Indul. 38. q. 1. cauetur, locum habet, quando matrimonium inter duos infideles contractum est quorū alter ad Catholicam fidem transferat: sicut & loquitur Paul. ad Corinth. 7. non enim tunc dissoluitur matrimonij, quod ab initio valuit, nisi infidelis nolit cohabitare cū fidei abique contumelia creatoris, iudici tamē considerandū est diuini Paulum consilium potius, quā præceptum dedisse, ita sane, vt fidelis nuper, & post coniugij contractū ad Christi fidem conuersus, infidelē coniugem etiā cohabitare volentē abique contumelia creatoris, possit si velit dimittere quo ad thorum, tamen si patrii veteri consilio, si illam non dimiserit, ne deterior illa fiat, quod ex August. & Chrysost. adnotauit Ioan. Arboreus Theophilus. lib. 6. c. 10. & nos dicemus inferius c. 7. §. 4.

Vnde miror quod Ioan. Igne. in d. c. de coniugij. inam. 143. ff. ad 8yl. dixerit dictam ecclesie prohibitionē matrimonium, cum infideli esse cōtra Paulum Apostolum in d. 7. 7. Quint. 3. imo his accedit, quod iure ciuili cautum est, Christianum contrahentē matrimonij cum Iudea, vel Iudeum cū Christiana, pena adulterij puniendū esse. Quæ pena mortis quidem erat. In c. que Christianam, C. de Indul. & ibi Salicet. Abb. & Prap. in c. quanto. de diuor. & in codice Theodosiano. lib. 7. tit. 14. eadem pena statuitur, circa matrimonia cū Gentilibus cōtrācta vtuntur: Regia lex statuit. 14. feriat. 1. in l. 3. Sitamē 7 Iudeus Christianā abique matrimonij titulo cognouerit carnaliter, cessante raptu, violentia, stupro, & adulterio, nō est punitus morte: sed arbitrio iudicantis multo grauiori pœna, quam si Christianus fœminā Iudeam carnaliter cognouisset. ex Oldrad. conf. 323. Corneo conf. 1. 14. in l. vlt. Dec. in c. 1. in 17. de cons. notat optime Nicolaus Boerdesij. 3. 16. col. 9. Vbi dicit hanc Opinionem diuinam esse, quā & Alcia sequitur l. 7. par. 9. c. 23. damnatam sententiā quam dicit, erga viriliū amputationē pro hoc crimine latam, quam Oldrad. retulit, in hac vero questione fallitur Ioann. Baptista in l. vlt. in p. h. fal. pen. vers. 7. §. de infir. & ut dices, tortiori pœna puniendū abique matrimonio cognoscenstem Christianam, quam si eam matrimonio pmissio cognouisset, item nec placet, quod Ludo. Gomez. in c. mulieris. no. 12. de iud. in 6. notauit. scribens Iudeum matrimonium contrahentem cum Christiana meretricem, non esse mortis pœna puniendū: nam ad tollendam iniuriam, quæ religioni Christiane irrogatur à Iudeo, qui audet Christianam vxorem accipere: parum, aut certe nihil conducit, ipsam fœminam Christianam meretricem esse siquidem nihilominus Christiana est: & licet Gomez. ne pro se citet Baptista in d. fal. pen. & Alex. conf. 99. in 6. prout, neuter tamen hoc dicit: quamuis Alexand. consilium responderit Iudeum adulterium committentem cum Christiana, meretricem tamen, non esse pœna adulterij puniendum vnde apparet eum non respondisse quidquam de Iudeo accipiente vxorem Christianam.

Illud vero prætermittendum non esse existimauerim, an inter Christianam & Catechumenam consistat possit, matrimonium, & validum sit: Nam & viris doctissimis videtur hoc placuisse, matrimonium legitimum esse, & ex vinculo coniugale constare ea ratione, quod Catechumenus capax sit sacramenti matrimonij: c. veniens de preb. non baptizatus. Et per fide etiam nondum Baptizatus fidelis est, quod in d. c. veniens, probatur omnino: Et si ante baptismum mortuus fuerit, viam salutis ingreditur, quod Innoc. III. docuit. ad Apostolicam sed. tit. 3. Thom. & post eum aliam dom. Sot. in 4. dist. 5. q. 1. in art. 2. sufficit enim ad salutem fides sacramētis, & sic Baptismi vetum fide sacramento fidei, quod Synodus Tridentina sess. 6. c. 4. proficitur, & probatur in c. debeat. de baptis. igitur cum Catechumenus fidelis sit, legitime matrimonium contrahit cū fidei, neque huic coniugio dispar fides obijci potest. cōtrariam sententiā, imo quod hoc matrimonium illegitimum sit ex prohibitione superius tractatā, neque ex eo vinculum coniugale constare impediendi dispari cultu docuit S. Thom. in 4. dist. 39. art. 1. ad 5. & iterum in 5. dist. 1.

in scriptis ad Anibal. & in priori ad Carinm. cap. 7. l. 2. 3. ad fin. idem docere post eum in dict. dist. 39. S. Bonaventura super text. Richard. q. 1. Paludan. Gabr. an scriptum. l. 6. §. 7. verfic. 9. Syluest. in verb. matrimonii. 8. verfic. 10. Angelin verb. matrimonium. impedimentum. 10. Card. ab Ara Caelum comp. Theologum. cap. 7. quod multi ad huius opinionis probationem adducunt. D. Ambrosii locum in dict. capitulo. can. verfic. 9. C. l. 1. §. 1. vlt. glossi videtur idem obferuare: quamvis in verb. aliam. dubitauerit ibi tamen Card. à Turre Cremata D. Thomam sequitur. & glossi priorem opinionem notat & probat. Ludovic. Bolognet. in adnotat. ad Gratiani decretum. & Aggylus à Bellamira in cap. non oportet. ead. caus. §. Quo fit, vt rursus dubitè hanc opinionem non communem esse, & ex eo probari, quod par cultus sit ad legitimum matrimonium iure necessarium, qui tamen non in fide sacramentali, quæ ex voto Baptismi sufficit, ad salutem eius qui non potuit Baptizari. nec Baptismum ex culpa recipere diluissit, sed in sacramento fidei, id est in 2. quæ Baptismi consistit: exterius enim 1. obsequium & seruitium respicit, vt scribit S. Thomas 2. 2. sent. dist. 9. q. 1. art. 1. ad primam & 2. 2. q. 1. art. 2. non obicit, quod Innoc. III. in dict. c. venimus. responderet coniugij & Eucharistie sacramenta à non baptizato recipi posse. Nam de coniugio constat posse id contrahi etiam ab infidelibus, & est verum matrimonium, quod quandoque sacramentum à Summis Pontificibus appellatur, non quod vere sit sacramentum & quidem actus, sed alii rationibus quas superius adduximus. 2. 2. cap. 1. §. vlt. Sacramentum enim Eucharistie quamvis non erat dandū Catechumenis, imo id eis interdixit exitis, vt nos tradidimus lib. 4. vlt. cap. 22. tamen eis datum fuerit. Catechumeni verum recipiunt sacramentum, vt verū Christi corpus cum hostia recipiant à sacerdote consecrat. Hi vero qui probare conantur matrimonium legitime contrahi posse inter Catechumenum & Baptizatum, illud item obferuare debent, an hoc matrimonium, quod vinculum dissolui debeat, si Catechumenus penitens, & à fide quam profiteri cœperit, discessit, hoc etenim matrimonium, si censendum est e lege, quia contractū inter fideles est, profectio quod vinculi dissolui non poterit, quamvis quoad cohabitationem possit: & sic durū videbitur, quod alter viuet Catechumenus prius iure accipiendi in coniugium abutatur. At si hoc matrimonium iudicandū sit, vt contractum, inter fidelem, & infidelem, quod nos cum communi verius nunc opinamur, cessat omnino hæc difficultas, ex eo, quod ab initio nullum fuerit.]

Ex his tamen illud dubium est, num inter Christianum, & hæreticum matrimonij vinculum contrahi possit? & quamvis non debet inter eos matrimonium contrahi: si tamen contrahatur, matrimonium tenet, glossi. inc. non oportet. 28. q. 1. quam esse ordi. asserit Didacus à Segura Hispanus in tractat. de bono matrim. conf. acquirit solus. 8. idem probat diuus Thom. in 4. distict. 304. t. art. 1. §. Qui vero sint baptizandi ab Ecclesia, etiam si ab hæreticis fuerint Baptizati tradit, idem S. Thom. 3. part. 4. 66. art. 2. ad 3. §. qui confiteri. 1. quæst. 5. ex Concilio Niceno. c. 19. & c. Paulinas. ead. caus. & quæst. c. ubi vero hæretici de consecrat. distict. 4. ex D. Gregor. lib. 9. epist. 61. & Cyrillo Hierosolym. in prefat. Catech. J. Car. & omnes in c. si de consensu. optimus textus in c. decret. de heret. in 6. contra glossi in d. cap. fin. quæ dicit matrimonium contractum cum hæretico non tenere, quia conuenit Regia l. 15. siml. 2. part. 4. quod non est admittendum. Admonuit tandem nos Iacobus Septimacensis vir insigni pradiu eruditione, in catholicis institutionibus 40. numer. 7. post secundam huius operis editionem in lucem editis, canonem sepe aduectum nostram opinionem, quam tamen nos vrgere aduerus hæreticum receptam fuisse, non temere asseueramus, existimantes, nullibi contrariam probari ex his canonibus & constitutionibus, quæ titulo & nomine publico vtriusque iuris palam habentur. At tamen fatemur indicio canonis manifeste probari, irritum esse matrimonium contractum inter catholicum & hæreticum. Hi vero canones in publicum super prodicte, & Græco in Latinum traducti per Gentianum Hænetū Aurelianensem. Quia ratione qui communem opinionem secuti sunt, nullius culpe notari possunt. Necipie video congruā responsonē que iure valet prædicto canonis aptari si velimus defendere communē sententiā & is canon de eo sit intelligendus, qui proprie hæreticus dici solet de eo

neque qui semel catholicam fidem professus in aliquam hæresin labem incidit. Illud vero admodum. Franciscū Torrensem libro vno in publicum edito de canonibus sextæ synodi, conatum fuisse probare plures canones, qui sextæ synodi esse sunt, minime ab ead. editos fuisse, sed falso illi suppositos. Sed & hoc non est ita facile admitterendum, præsertim quod ad canonē de eo disputamus. Nam & can. 14. synodi Chalcedonensis, & Laodicens. cap. 10. & 31. atque Carthaginenses. 21. prohiberi videtur matrimonium inter Christianum, & hæreticum: quamvis non sic præcise, & in vniuersum, vt in c. 72. quo irritum esse decernitur, quo tamen in loco Theodorus Balsamon & idem in Nomocanone Phooij tit. 1. c. 13. eundē canonem tamen in exemplo, quo tamen in interpretatione ita intelligit, vt sub hæretici nomine infidelem ferat interpretari, iuxta dictū Pauli sententiam 1. ad Corin. c. 7. quæ idem canon expressim videtur: atque ita postquam Theodoti interpretationes veterum Canonum ipse legi, 3. communem sententiam veram esse ac defendi posse, & debere existimo. [Nam & idem Theodorus Balsamon in d. canonē 14. Chalcedensij, scribit hæreticos dici non solum eos, qui tam susceperat sacramentum Baptismi aliquot, vel in multis opin ab Ecclesie doctrina decesserunt, sed & eos qui nunquā Baptismi mysteriū susceperunt, veluti Iudæos & Gentiles. Idem scripsit Hugo. & Card. in c. 1. caus. Archidia. & Bellamira. inc. seq. & Ricar. in 4. dist. 39. col. vi. quamvis eorum quidam adnotauerint id improprie accipiendum esse, & quamvis Matthæus Blasthæres in Nomocanone litera T. 4. l. 2. quo ad dictum Canonē Chalcedonensem scripserit hæreticum dici eum, qui sacrum Baptisma iuxta ritū Ecclesie Catholicæ receperit, in aliquot tamen doctrinis ab ea dissentiat: præmiserat tamen idem author etiam hæreticum dici eum, qui iuxta ritum Ecclesie Catholicæ baptismum non receperit, & sic rursus omnino rite baptizandus, & qui ante hoc rite susceperat baptismum dici vere Christianus non poterat: quippe qui nondum opinionem sequutus, à baptismo Christi. Vnde communē opinionem sequutus, à qua non sum ausus constanti animo decedere præcitaros canones, qui de hæreticis, Iudæis, & infidelibus tractauerit, quatenus tamen de vinculo matrimonij decernunt, poterunt non absurde ad gentiles Iudæos, & eos qui sic fuerat baptizati, & iterum necessariū sint baptizandi, referri: ea vero ex parte quæ de eis vere Christiano, hæretico tamen, possint intelligi, interpretandos esse quoad cohabitationem, eamque prohiberi sciparatione quoad thorum indicat, non temere asseuerare fateor: bene tamen Ecclesiam catholicam potuisse & posse matrimonium inter hæreticum & Catholicum contractum irritum decernere, nam vtrum id factum fuerit controuertitur.] Et tamen alibi dicemus ob hæresim alterius coniugij, quod ad cohabitationē dissolui matrimonium. Ex quibus omnibus aptissimum est matrimonium conitare inter Christianos: nec referre vtrum esse Hispanum, 7. feminam vero Italian: quod e regie explicatur in concilio Triburen. cap. 39. à quo concile nimis descriptum esse cap. 1. de sponsalibus constat.

CAPVT VII. De contractus coniugalij effectu.

S Y M M A R I A.

1. Maritus & uxor sunt cogenda simul cohabitare, auxilio etiam indici seculari petitis.
2. Maritus an possit expellere à domo uxorem, propter dotem non solutam.
3. Rei venditio uxori datur marito ad illam causā ex iure canonico.
4. Filius an citare possit patrem ad iudicium.
5. Uxor subdita est viro, cuiusque sequi debet iuxta arbitrio consentit sit.
6. Sponsus si sit in vno loco habitare.
7. Sponsus si sit in vno loco habitare.
8. Uxor si sit in domo mariti, atque sit in potestate uxoris.
9. In hoc quo tangunt diuisionem bonorum, aliam simile, an sit attendenda lex domus mariti, an uxoris?
10. Intellectus ad l. Regiam partium.
11. Lex domus mariti, an habeat locum in bonis existentibus extra illud territorium.
12. Originis mariti bonis an sit considerandum.
13. Matrimonij solutio peragenda secundum leges loci, in quo contrahitur.

EX coniugalij contractu præcipue duo oriuntur: 1. ipsa scilicet coniugum cohabitatio, & vinculum ipsum, quo verque ad mortem usque alligatus est. Primum enim id constat, maritum debere cum uxore vitam agere, & cohabitare ita vt à iudice ecclesiastico id agere cogendus sit, quod passim iure cano. probatur. cap. literas de resp. sol. c. 1. de spons. Abb. in d. c.

literas s. intellectum de adult. c. 1. de effe. ord. Quod si iudex ecclesiasticus per censuras excommunicationis, vel interdictionis, efficeret hoc non valeat, auxilio a iudice seculari exacto, precise cogat ipsos coniuges cohabitare. Prap. & Fel. m. 8. in d. c. 1. de spem. Abb. in d. c. 1. de iur. in fin. Dec. in l. 1. m. 8. ff. de reg. iur. Nā quod precise ad id coniuges compelluntur, potest ex Barr. notari in l. 1. de spem. in fin. d. iudic. ff. de ver. obligat. c. 8. & l. 1. abbi. m. 22. aperte nota. Possit tamen vir cohabitacione hanc fugere, si dos promissa in contractu matrimonij, non solutur. Abbeper tex. abbi. m. 1. per vossard. de donat. inter vir. & vxor. l. 1. c. ad velleit. vbi probatur videtur, 1. maritū posse expellere vxorē a cohabitacione, propter dotem non solutā glo. insignis in auct. de non eligendo secundo nubent. fem. in verb. empta, quia dicit singulariter Bald. in c. quemadmodum de tunc. 2. ad Paul. Call. & Alex. in l. 1. in solam ff. solut. matris. §. 1. furat. lo. Lupi in d. c. per vossard. 3. notab. 2. ad. Dicit eandem glo. notab. idē Alex. in l. 1. si donatarius. §. si quis ff. de condit. ob caus. huc dos sit promissa a patre huius ab extraneo. Salic. in l. quid in vxorem. C. de neg. solut. lo. Lupi in d. notab. 4. m. 1. contra Abb. in d. c. per vossard. Verū ego non ita libere his assentior, nec opinor posse maritū vxorē expellere, eo quod promissa dos minime solutur. Quid enim hoc ad ipsum ius cohabitandi attinet? Lege quidem naturali & diuina vir tenetur cohabitare cum vxore: cur ergo ab hac obligatione eximitur dote non soluta? Si Christus summus humani generis redemptor prohibuit vxorē dimittere excepta fornicationis causa, & tunc iudicio ecclesiæ dimittere vxorē est: cur Dd. ita libere, ob non solutā dotem maritis dimittere propria auctoritate vxores permittunt? quod lege diuina prohibuit est. Vnde id verū esse opinor, maritum non posse dimittere vxorem, etiā iudicis auctoritate, ex eo quod dos soluta non sit: ita tamen exacte iudices curent, vt promissa dos viro tradatur. Nec obstat glo. prædicta, quæ vt passim à Doctores extollitur, ita ab eorum adnotatione prorsus distat. dicit etenim, inquit videri, quod vxor salutarē a viro, non tradita sibi promissa dote. At ipse iudex fateor, & concessim legimus, indicem curare debere, vt dos marito tradatur: non tamen inferre, vxorē posse a viro ex eo expelli à coniugali consortio. Quin & ipse Cod. ad d. c. iuris ciuilibus facione refertur adhuc probat, id recte fieri: sed quasi per transiendum dixit, forsitan vxorē expelli a viro ob non solutam dotem. Multo minus probat communē opinionem tex. in d. c. per vossard. qui responsione non indiget. Nec tamen omisso, patre diuite cogendū fore alimenta exhibere filix, quæ contraxit matrimonio, dote non promissa, si ipse pater matrimonio consentit expresse vel tacite, vt notat lo. Lupi in d. c. per vossard. 3. m. 1. §. 2. Quod si pater inuito contraxisset filia matrimonio, alibi explicuimus, quid sit in eo casu agendū.

3. Secundo ex hoc cohabitacionis coniugalis iure constat, maritū posse vxorem vendicare, adiecta causa iuris diuini, quod tribuit hoc ipsum ius agendi. Abb. & Prap. in c. 1. de sponsal. idem Abb. in c. illud, de praesumpt. ibi gl. ita exponit tex. illum, dum dicit vendicans id eib. pete cam in vxorē. Imo & poterit ad id officii iudicis secularis inuocare gl. quā ita intelligunt Abb. & Dd. ibi in d. c. non est robis. Sic monasterium vendicat monachum, adiecta causa iuris can. glo. in l. 1. §. 1. ff. de res. vend. quā ibi approbat Bar. commendat Ang. in §. prout dicitur. infini. de ad. dicit non. Abb. in d. c. non est robis. col. 2. & probatur. in c. 1. de hi. qui vi metus causa sunt. Fortius est quod probat tex. in d. c. non est robis, posse i filiū familiā agere contra patrē, repetendo propriam vxorē & quamuis lis inter patrem & filium prohibeat. l. 1. nulla ff. de iud. Reg. 4. 2. tit. 2. par. 3. in hac tamen controuersia, quæ spiritualis est, & similibus, lis permittitur inter patrem, & filium. ita Abb. Anto. & Prap. in d. c. non est robis. Dominic. & Franc. in c. si de iudi. in 6. Rom. sing. 6. 15. probatur etiam in c. quatuor. 2. quæst. 7. & esse hanc communem opin. asserit Prap. in d. c. non est, licet gl. in d. c. si iure canonico constituit regulam, quæ diffinit, posse licem esse inter patrem & filium: quam dicunt notant & sequuntur Ang. & Paul. in d. l. nulla. & ibi Jacob. Soc. etiam in reg. 2. 4. 4. dicens eam esse communiter approbatam, quod minime credimus cohabitacionis ratione & illud deducitur, 1. vxorem huius cohabitacionis ratione & iure marito subditam esse l. 1. ff. de oper. liber gl. in c. quod deo. 3. 2. §. 5. text. in cap. in fin. c. 1. c. 4. 1. de reg. iur. non machaberi. 33. §. 5. Vir enim est caput mulieris, teste Paul. ad Eph. c. 5. & 1. ad Cor. c. 11. ad idem optimus text. in c. summa. 30. §. 4. pulcher text. in c. quatuor. 30. diffini. & notatur in c. quemadmodum de tunc. in gloss. §. si. Quia ratione plurima in iure statutacōperimus. Nā ex ea videmus vxorē teneri

maritū sequi quocumq; vir migrare voluerit, si domicilium mutare velit. c. vnaquaque. 13. §. 2. Abb. in c. de iur. de spem. & Henric. ibi, idem sentire Barr. in l. 1. Manu. §. vxore ff. de annu. legat. c. Bald. in l. qui manumittitur. C. de oper. liberto. nisi ab initio coniugalis contractus esset in pactum deductū, vt vir cū vxore cetero in loco habitaret. ita Abb. dicens hoc esse dimittere receptū, in c. 1. qui maritum. accip. pss. Syluest. in vir. vxor. c. 8. sentent. & Henr. hanc opinionem secutus in d. c. de iur. Si tamen ex iusta causa ab eo loco vellet recedere maritus, etiā præmissa pacto, posset id agere, & teneretur vxor cum seque quod prædictū l. d. sentent. Verū cū sit feruitus 1. species, in vno & eodē loco habitare l. 1. Tit. §. 2. ff. de condit. & demonstrat. vbi hoc notant omnes. & in l. 2. de l. bon. exhib. notatur & in l. antiqua. C. de vossard. l. nec. non in §. 1. ff. ex quā cau. maior. l. qui neque ff. solut. ff. de verb. signifi. notat Rom. sing. 649. atque mox ille adiectus legato, vt in illa ciuitate legatarius perpetuo comoretur, ab ipso legato reficiatur. d. l. Tit. §. 2. sit q. vniuersi. concors. sententia in 3. ff. de vossard. poss. glo. ibi & in d. antiqua, ibi notat Salic. pactū valere, quo quis se additrix aut habitandum in certo loco ita vt ad id, quod alterius interest, teneatur, si non habitauerit non vt præcise habitare teneatur, non video, cur opinio Dd. in d. c. 1. qui maritum. accip. pss. probanda sit ex illo pacto feruitus inducatur homini libero, nec res illa affirmationem recipiat. & ideo ex prædicto pacto maritum cogendum esse in certo loco habitare, nec decens est nec simile pactum iure conuenit.

Ex quibus infero præcedē dictā pactione non esse obligatū maritum, ad habitandū in certo & signato loco: sed vxorē debere ei sequi: cum vxoribus competat obtemperare maritis. Sed si maritus 1. uagari velit non temere, sed iuste, teneatur & tunc vxor se marito sociā exhibere: sin vero vagatio temeraria sit, nullas iustas rationes fiat, vix virum sequi non tenetur, nisi ab initio contractus sceleris mariti esse vagabundum, eique vito deditum, sicuti explicat glo. in c. si quis. 3. 2. §. 2. q. 2. vnaquaque. 13. §. 2. quam dicit singul. l. mol. in rub. ff. solut. matris. m. 7. notat Alex. l. mol. in l. 1. cum dote. §. si maritum ff. solut. matris. m. 7. & in communis opinio Abb. Henr. & aliorū in d. c. de iur. de spons. quibus plures alios adiungit Andr. Tirac. in lib. de legib. communiū in rub. §. col. 2.

Secundo hinc subinfertur, 1. non iniuria vxorem domicilij viri fortiri. l. cum quædam ff. de iur. d. iur. in d. fin. §. item vossard. ff. ad munici. l. 1. C. de mulier. & in quo loco, 1. eo quod, & in pluribus aliis locis probatur, quæ congerit Tiraque. in lib. de legibus communiū lib. fol. 6. quo fit vt maritus, dote recepta non sit conueniendus ad eius solutionem in loco contractus sed eo vbi domicilium habebat. c. exegere ff. de iudic. vbi Bar. id notat & eam legem dicit singul. Bald. Nouel. in tracta de dot. 9. par. prius. 18. Rochus Curt. in c. de consuet. solus parus 7. column. 1. atque hoc est speciale in contractu dotis: vt communiter Doct. opinantur test. Alexand. quicquid sequitur consuet. 3. volu. colu. 3. refert etiam plures hoc idem notantes, Fel. in c. 1. de spons. m. 24. licet in ceteris contractibus eorum iure potest quis in loco contractus cōueniri, nisi alio fit solutio destinata. l. heres absens, §. 1. ff. de iudic. cap. Romanus. C. contrahentes de foro compet. in 6. Hoc idem dicendum erit, respectu decisionis litis, quæ super dote, ceterisque matrimonio connexis, congerit est enim consideranda consuetudo, lex vel iussus loci, quo maritus domicilij habebat coniungi tempore ita Anton. Abb. & alij in c. 1. de spons. Bart. in c. cum populo de iur. iur. c. 1. vbi l. 1. in rep. num. 60. Franc. Purpurat. par. 97. hanc opinionem dicunt esse communem, & idem concedit Socin. In c. 1. vbi l. 1. titati sit matrimonium contractum fuerit in domicilio vxoris. Vnde si 1. diuerse sit statuta leges, aut inducā consuetudines, quo ad diuisionem rerum, matrimonio constante acquiritur, seu circa alia in loco vbi vir domicilium habet, à legibus domicilij vxoris, seruanda erunt leges domicilij mariti: non domicilij vxoris. Nec refert, quod maritus mutet domicilium, atque moriatur in loco motato adhuc enim locum habet communis opinio secundum Iaso in d. rep. l. 1. m. 65. & hoc ipsum eo munierit Dd. notant teste Nic. Boerio. in consuet. futuris consuet. de consuet. matrim. & Douerij. §. 2. ad aliam. 4. Sed tamen hæc communis opinio, quam ex Borto paulo ante retulimus, non est ita indilincte recepta, quin restriungi queat. Primum enim locum non habet, quando matrimonium contrahitur eo animo, vt maritus in loco domicilij vxoris habitaret: enim maritus animus gerebat cum vxore cohabitare eodem loco, leges illius loci sunt attendendæ, & non leges domicilij mariti. vltim

visum fuit Bal. in fin. C. si non conp. ind. 2. et quem Feli. sequitur in l. 1. de spons. col. pen. conducat ad plurimum l. si in patria. C. de spons. lib. 10. in quam sententiam Communitas Doct. inclinat, ut dicit Tirac. apud de leg. com. (post ipsas leges) q. 2. eandem Baldi opinionem approbat Roderi. Zuarez Hispanus insignis quidem vir in l. 1. de leg. com. ubi 2. Fori. 6. limit. Dec. per. 28. et quod subsequitur intellectus ad Regia l. 2. q. 1. tit. 11. par. 4. dicentem, quo ad litem condicem legem loco contra habet, quando contractus eo animo gestus fuit, ut in eodem loco marium cum vxore habitaret: nec illa curat quod marium consensus fuisse hactenus decisa, quod in d. 6. limit. Zuarez eg. regie a fuerit. Secundo prae dicitur principalis opinio Bar. minime procedi, si vxor ignorat leges, (statuta, & consuetudines domicilii mariti) opinatur Bal. in l. 1. §. fin. de iussu. de re alie fact. q. 1. par. col. 5. & Feli. in c. 1. de spons. sequitur Iaso. in l. 1. C. de iur. iur. 2. de iur. m. 6. & Alex. cons. 100. 2. Sed hoc procedere non videtur eo enim quod vxor sciebat se contrahere matrimonium ad alienigenam, debuerat diligenter leges, quae in domicilio mariti vigeant, inquirere: alioquin culpa sibi attribuitur, ut notat Coma. cons. 72. & Soci. Iunior. dist. 1. 4. sentiens Bal. opinionem communiter reprobari, ob id igitur Baldi sententia poterit intelligi, quando vxor tempore contractus credebat maritum contrarium esse, aut eiusdem provinciae: nec esse alienigenam existimabat, ut Dec. intelligit cons. 119. Tit. 2. in d. l. belle. post ipsas leges q. 4. Francisc. Purp. post Ias. in l. 1. m. 187. Tertio lunt qui praedictam opinionem, quam principaliter tractamus intelligit procedere, non tantum 1. quo ad bona existentia intra provinciam, in qua maritus domiciliu habet: sed etiam in quibusvis aliis vbi que existentibus: nam & in illis existimant legem domicilii mariti considerandam esse, ut Bald. respondit cons. 208. q. 1. idem notat Ioan. Rup. in rub. de donatio. inter vivos vxor. §. 6. m. 3. quibus fuisse agatur, quod actus, qui propter eius initium, & originem primam, est censendus, si indicandus per leges illius loci, in quo sit ad bona vbi que existentia illam conditionem extendit secundum Bar. in d. l. 1. q. principal. qui Communitas receptus est, ut asserit Ias. ibi col. fin. in d. l. 1. q. 1. de iur. m. 4. Sed quia ipse Ias. ibi asserit maxime potius iure hanc opinionem communem refelli: dubia videtur dicta Baldi assertio: ex eo etiam quod Bar. de lege loci, quo contractus fit, loquitur non vero tractamus de lege alterius loci. Præterea sententia Bar. plane est intelligenda quod ad solennia ipsius actus: non quo ad alia: sicut ex eius dispositione deducitur: qua ratione & hi auctores, qui statim citantur, eorū opinionem intellexere, etiam quo ad legem, vel consuetudinem ipsius loci, in quo matrimonium fuerit contractum: igitur Baldi responsum non est omnino verum, nec admiendum. Vnde Anchar. contrarium consilium, cons. 163. dicens legem domicilii mariti non esse considerandam, quo ad bona, quae alibi coniugis habent, & eandem opinionem Anchar. sequuntur Dec. cons. 283. Curt. Senon. cons. 43. in fine. Chaff. in consuet. Burgun. rub. 4. §. 1. t. 1. Amion. Sauli, cons. 3. Quinimo hanc esse Opinione Communitatem asserunt An. Rub. cons. 72. & Ludo. Gozadini. cons. 49. eandem fecuti. Nec omittendum est, id quod eleganter Barba. respondit, cons. 4. vol. 1. principalem opinionem Bar. & communem, quam modo tractamus, non habere locum, vbi maritus in loco proprio originis accepit vxorem: tunc enim in his, quae etiam post contractum matrimonium contingunt, etiam quoad decisionem litis, seruanda est lex loci contractus, quia is locus ratione originis proprius est ipsi marito censendus: tamen ipse habeat alibi domicilium ratione habitationis. Ceterum, quoad con-
¹² iugij solennia peragenda, ac celebranda, leges loci, in quo contractus fit, exacte seruandas esse, nemo ambigit, qui contra-
¹³ mares 8. dist. 1. §. fin. ff. de iur. Bart. & omnes in l. 1. C. de spons. q. 1. Abb. & Doct. in d. 1. de sponsal.

§. PRIMVS.
SVMARIA.

1. Vxor ex Taurina lege non potest contrahere sine licentia mariti.
2. Fructus rerum, quas decimo par apteros, ubi sibi tunc ad maritum.
3. Contrahit ab vxore gestum, non obtemperat licentia mariti, ex lege Taur. non tenet, etiam si fuerit iuratum.
4. Sponsa de proprio suo patrimonio, vbi non possit contrahere sine licentia mariti, non obtemperat Taurinae lege.
5. Societas bonorum ex iure communis, non contrahitur inter vxorē & vxorē.

6. Societas bonorum inter vxorē & vxorē (ex lege Hispan. Gallica, & aliarum gentium).
7. Lucea matrimonium constanter vxorē & vxorē cohabitantes, acquisita, rege iure ipsi communis sunt.
8. Lucea constanter putatio matrimonii acquisita an sit vxorē & vxorē communis.
9. Matrimonium in gradu prohibito contracto, ad quem pertinet utriusque denotata vel acquisita.
10. Donatio inter coniuges putatis falsa an valeat.
11. Infructus matrimonii ecclesie de iustis, an sit vxorē & vxorē communis.
12. Melioratione, in bonis mariti concessa, an sit matrimonium sibi cunctetur.
13. Infructus matrimonii constanter vxorē & vxorē cohabitantes, an sit commune vxorē & vxorē.
14. Lucea matrimonium constanter ex Reg. lege delata an possit alter coniux ex renunciatione repudiare.
15. Renunciatio in lucorum falsa ab altero coniuge, an possit per creditore rescindi.
16. Patria potestas Regia lege per contrarium matrimonium tollitur.

Tertio & principaliter, ex eodem iure cohabitationis, & coniugalis consortij, deduci potuit quod sanctum est lege Regia, lata à Regina Ioanna Caroli Caesaris matre in Comitibus Taurinis. l. 55. (C. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recopil. Quod & prius moribus receptum erat. l. 1. tit. 3. lib. 5. & 13. tit. 20. lib. 3. Fori. 1. Nempe vxorem abique mariti licentia contrahere non posse. Hoc enim caute statutum fuit: vxor scilicet, si viro subdita esse, nec quicquam sine eius consensu agere possit. Id etiam alia ratione statui potuit, quod contractus ab vxoris gelli possent verum in praedictum mariti propter societatem, quam coniuges lege Regia contrahunt circa bona constante maritum, acquisita. Ex eo etiam, quod diuitiae vxoris non possint non cedere maximam utilitatem mariti: siquidem 1. maritus fructus rerum, quas parapherna appellamus, vxori aut eius haereditibus, non tenetur restituere: qui cum essent industriales, percepti fuerunt, & consumpti à marito ex voluntate vxoris. l. fin. C. de pact. dotali. Imo nec naturales fructus restituere tenetur, quos ex eadem voluntate vxoris percepit: vbi ex eis non est factus locupletior. l. si stipulatur. §. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor. vel quod fructus sunt modice estimacionis sicut optime Bar. distinxit, in l. pen. ff. ad legem Falcid. quem communiter sequuntur alij, secundum Alexand. ibi & Dec. cons. 52. t. 1. eodem. 2. eandem distinctionem approbat Azein. cons. 1. 6. col. 1. disputat Soci. cons. 83. in q. 1. vol. quid dicit glo. in dist. 1. fin. Codic. de pact. commun. quae in praedictis tribus casibus falsa videtur. Nec à communi opinione hac in re recedendum est: licet ab eadem discedat & Copus lib. 2. de fructibus. tit. 2. cap. 7. Ex quibus opinio contractum ab vxore gestum in his regnis abique licentia mariti, etiam iuramento praestito, non valere. Iuramentum enim non firmat contractum in praedictum alterius, quam contrahentis. cap. cum coniuges, de iur. iur. sed lege Regia contractus prohibetur, etiam ob euitandum mariti praedictum: igitur iuramentum huius contractus robur non praestat, quod expressim in dist. 1. 5. cit. tunc interpretes Ioan. Lupinumer. 18. & Didacus à Castello, asserunt, & sentit Zuarez in dist. 1. 3. dum in principio probat, dictas leges favore maritorum conditas esse quamvis Ioan. Lup. in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 68. in fin. & Chaff. in consuet. Burgun. rub. 4. §. 1. m. 38. contrarium teneant: cum tamen ipse Ioan. Lup. fateatur, dictas leges conditas fuisse favore maritorum. Nec me mouent plurima, quae Tirac. adducit de iure mariti. l. 14. fol. 181. nam illa locum habent, quando lex prohibet foeminas contrahere sine consilio propinquorum: quod quidem lex est statuta plane in fauorem foeminarum. Possent tamen opinio Ioan. Lup. & Chaff. procedere respectu ipsius vxoris, quae non poterit contra contractum ab ea iuratum urgere, secundum Anron. & Inol. 18. & Alciat. 4. notab. in d. c. cum coniugatur. Nec libet hic longius dictam Regiam legem tractare, eo quod locus hic examen litis non exigat. Illud tamen interim non omitam, in regno Francie vsu receptum esse, quod nosse legem sanctum habemus: idque habere locum, etiam in sponsa de praesenti nundum cognita sicuti notat Nicol. Boerius in consuet. Rheni. tit. 1. §. 4. col. 2. & tit. de consuet. matrim. §. 1. col. 5. notat gl. in Pragm. sanctione, tit. de cohabitacione. §. 6. cum omne in ver. vxorem. Sed in hoc Ioan. Lup. contrariu notat in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 45. in princip. dicens dist. leges Regias locum habere in vxore, nuptialis iam celebratis: vel in sponsis, matrimonio tamen consummatum non autem in sponsis, quod notandum est propter auctoritatem eius, qui in condenda dicta lege Taurina consilium praestitit.

